

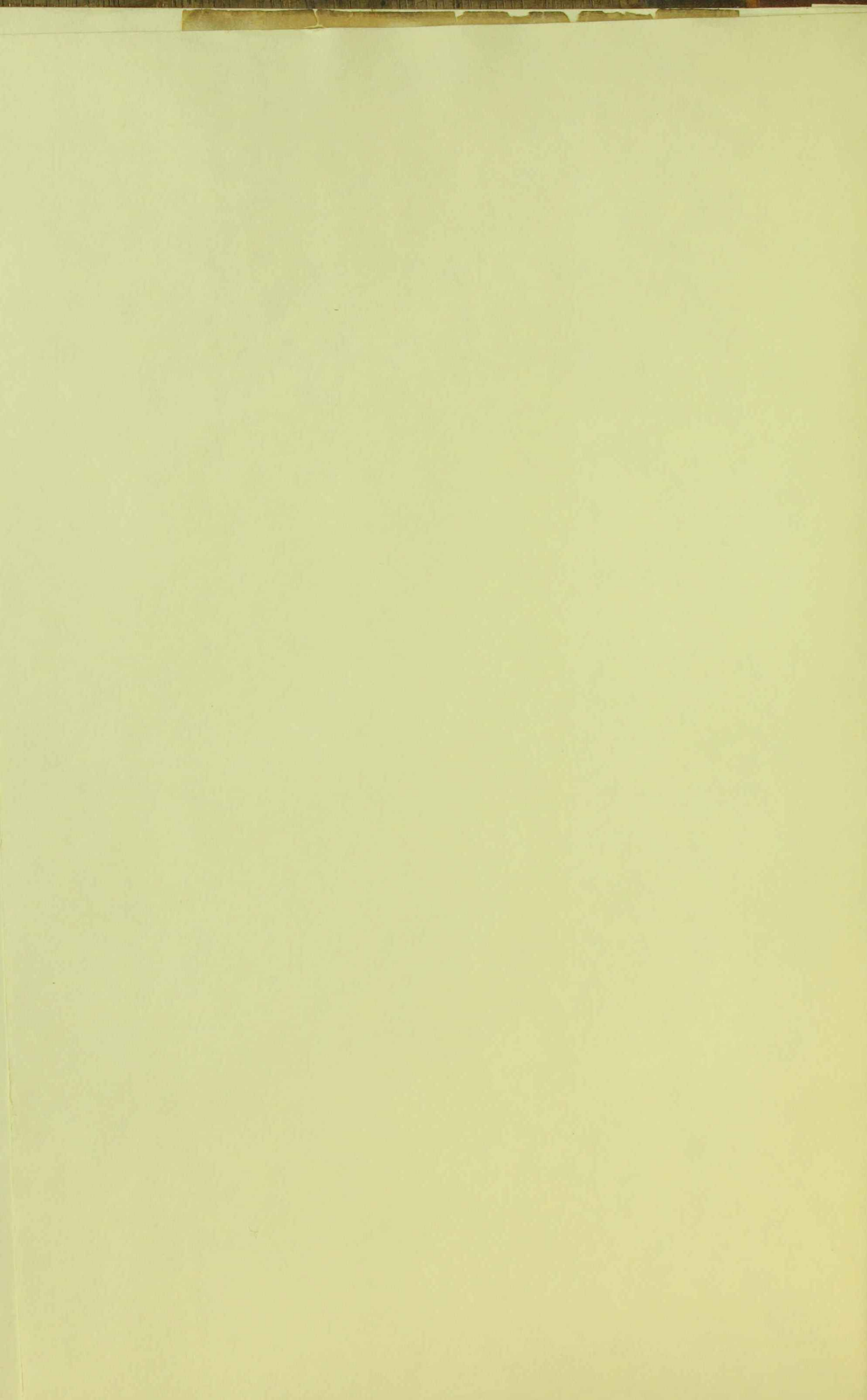
138140
H. Cunneen

F.S.

Mrs Leonard Hayde

L. vi.

Editio per rara probabiliter Argentinae circa annum 1474. excusa, char. goth. et fol. num. desunt vero custodes, signaturae, et litterae initiales, quas rubricator apposuit. Interpunctionis signum, praeter punctum, rarius occurrit linea obliqua longior, comma seu virgulam repraesentans. In fine voluminis fol. 162. a. linea 14. legitur: Eaus et honor deo.

vid. Panzer anal. typogr. vol. I. p. 96. n. 504.

" Denis ann. typ. Maittairei Suppl. vol. II. p. 509. n. 4368.

" Peemiller Bibl. Ingolst. incunab. vol. I. pag. 115. n. XV.

" Helmechrott Druckdenkm. in Mang. vol. II. p. 46. n. 98.

1872. 4/7.
Goldschmied
4/-

Catalogo inscriptus pag. 758.

Incipit tabula capitulorum tractatus sancti Bernhar-
dim de contractibus et usuris.

Sermo Sabbato post terciam dominicam in quadragesima. de
origine dominorum et rerum translatio. Et dicitur sermo. xxxii. 2.
pro tractatu inuentione. scilicet primus in tractatu de dictis 2.

Articulus primus vnde omnia rerum originem habuerunt. fo. ii.
Ca. i. quod in statu innocencie omnia erant communia. fo. ii.

Ca. ii. quod preceptum legis nature de habendo omnia communia post lap-
sum reuocatum est et maxime propter tria. fo. iii.

Ca. iii. de rerum diuisione. et quod pro lege posituam iustam et au-
tentiam distincta sunt dominia rerum. ut hoc de iure sit me-
um et illud sit tuum. fo. iii.

Articulus secundus de rerum translatione que fit auctoritate
publica scilicet principis seu legis. vbi etiam dicitur de pre-
scriptioe et usucapione. fo. v.

Ca. ii. quod ab omni iure prescriptio et usucapio originem ha-
bent. et triplici ratione. fo. v.

Ca. ii. quomodo et in quo concordant in prescriptioe et usucapione ius nature et ius civile. fo. vii.

Ca. iii. In quo et quare in prescriptioe et usucapioe discor-
dant ius canonicum et ius civile. fo. viii.

Articulus tercius de rerum translatione que fit aucte priuata. fo. x.

Ca. i. De rerum translatione que fit in donacione. fo. x.

Ca. ii. vnde tractus originem habent. et de multiplici distinctioe

Ca. iii. De rerum permutatione et que et varietate eorum. fo. xi
requirunt ad hoc quod iusta sit. fo. xii.

Sermo xxxii. 2.

Dominica quarta in xli. in mane. de mercatoribus et artificibus
in generali. et de aduocacionibus licitis et illicitis eorumdem. fo. xiii

Articulus primus quod triplici via ostenditur licitam esse
mercacionem. fo. xiiii.

Ca. i. quod ex lege nature ostenditur licitam esse mercacionem.
et maxime propter tria. fo. xiiii.

Ca. ii. q̄ mercacō scripte testimonio licita d̄pbat̄. fo. xv.

Ca. iii. p̄ gr̄e statū etiā ostēdit̄ licitā eē mercacōz. fo. xv.

Articulus sc̄ds De septem circūstāciis ex quibus mercacō illicita efficitur. fo. xvi.

Ca. i. q̄ nō liceat ecclesiasticis viris se mercacōibus im

Ca. ii. q̄ nisi ex necessitate et pietate plicare. fo. xvi.

nō licet etiā secularibus exercere mercacōez. fo. xvii.

Ca. iii. q̄ diebus festiuis mercari nō licet, fo. xvii.

Ca. iii. q̄ in locis deo dicatis et sacris illicitū ē mercari

Ca. v. q̄ nō licet carius vendē merces forēsī fo. xviii.

bus q̄m vendant̄ d̄ciibus in d̄ni foro. fo. xviii.

Ca. vi. q̄ mercari non licet cū rei publice d̄ano. Et quō
d̄demnant̄. Et multis racōibus refellunt̄ retrāgulaz si
ue stramatorz d̄tractus. fo. xviii.

Ca. vii. De multis illicitis modis et abusiōibus quibus
vtunt̄ mercātes et artifices. q̄ in tres septenarios abusiō
num distinctū sunt. q̄d in tres ptes distinctū est. fo. xix.

**Prima pticula septimi capituli d̄tinens septem abusiōes
artificū et mercatorz.** fo. xx.

**Secūda particula septimi capituli d̄tinēs septem alias
abusiones vendenciū et emenciū.** fo. xxii.

**Tercia particula septimi capituli d̄tinens adhuc septē
alias abusiones emenciū atqz vendenciū.** fo. xxiii.

Art. terca de moribus et vita recti et veri mercātis. xxv.

Sermo xxxiii.

**Domimica quarta in q̄dragesima infra diem de t̄pis vē
diciōe.** Et quādo hoc liceat. fo. xxvi.

**Articulus primus. De termio seu dilacōe solucōis ex
gr̄a d̄cessa indigētī emptori. et q̄ triplicat̄ vtuosum ē. et
in q̄bus casibz liceat vendē t̄ps p̄ tres regulas mōstrat̄**

Ca. i. Quādo p̄prium venditoris tempus
licite potest vendi et quādo non. fo. xxvii.
fo. xxviii.

Ca. ii. q̄ iura rex p̄ futuro tpe licite p̄nt minus emi q̄z
si res om̄s ille emp̄cōi p̄ncialit̄ traderent. fo. xxviii.

Ca. iii. q̄ licet p̄tē tpus rem plus vendē et minus emē
q̄z tūc valeat q̄n nō ex malicia d̄trabenciū s̄z ex p̄pria na-
tura d̄t̄et̄? id p̄cedit. et de hoc p̄cunf̄ aliq̄ cāus. fo. xxx

Articulus sc̄dus de tribus casibus dubijs circa emp̄-
ciones ad tempus id est ad hom̄is vitā. fo. xxxii.

Ca. i. Quādo et quō liceat vendē ad vitam redditus p̄
diales. et consimiles d̄tractus mire. fo. xxxii.

Ca. ii. quō et q̄n liceat hēditarie emē p̄diales hēditates

Ca. iii. In quo casu liceat emere pecūarios
redditus hereditarie seu ad vitam. fo. xxxiii.

Articulus terci2 de iniusta et usuraria vendicōe tem-
poris. Et de tripl̄ci p̄cio mercāciar̄. fo. xxxvii.

Ca. i. De precio iustificato et limitato p̄pter dilacōem
solucōis precii rei empte. fo. xxxvii.

Ca. ii. De p̄cio augmētato p̄tē dilacōz solucōis p̄ci rei

Ca. iii. De impiis mercatoribus imo empte. fo. xxxviii
destructoibz ciuitatū qui vendūt merces quas statim
p̄ m̄iori p̄cio reempturi sunt. Et de remedijs dād̄is ar-
tificibus ut cū salute aīe nō obstātibus illis iuste lucra-
ri possint. fo. xxxix.

Sermo xxxv2.

Feria sc̄da post quartā d̄nicam in quadragesima quo p̄
cio eximari debeant res venales. Et de culpa vendēciū
res maculatas. fo. xl.

Articulus primus sub titulo q̄stion̄is vbi q̄ritur Vt
res plus q̄m valeāt licite vendi possint seu etiam minus
emi. fo. xli.

Ca. i. q̄ ad solucōez q̄om̄is tria p̄notāda sunt. fo. xli.

Ca. ii. Quid r̄ndendū est ad p̄suppositā q̄oem. Et q̄ va-
lor rex triplicat̄ innotescit. fo. xlii.

Ca. iii. Rñdes ad tria obiecta que fieri pñt in pfata qōe

Articulus scōs etiā sub titulo qōms in qua fo. xliii
querit quis valor in rebus seu que obsequii utilitas in
tractibus taxari debet. fo. xliiii.

Ca. i. qz ppter tria nequicia esset taxare pñciū rex s3m uti
litate quā cōferūt illis qui eis vtunt fo. xliiii.

Ca. ii. qz esset iniustū et cōtra dñe bonū taxare res et ob
sequia s3m utilitatē quā cōferūt. et s3m quem modū pñdi
cta taxanda sunt. fo. xliiii.

Ca. iii. qz pñcia rex taxanda sunt s3m variā racōem iuxta
modū extimacōis a dñitatib2 civilib2 dñit facite. fo. xlv.

Articulus terca2 insup sub titulo qōis in q̄ querit an
sit culpa mortalis rem vendere maculatā. Et de triplici
macula que in re vendibili esse potest. fo. xlv.

Ca. i. De triplici defectu q̄ in re vendibili eē pōt Et qd
dicendū sit de vtētibus corruptis pōderib2 et mēsuris.

Ca. ii. Quid dicendū sit de hijs qui in rebus fo. xlv.
vendibilibus vtuntur mixturis falsis fo. xlv.

Ca. iii. Quid quoqz dicendū est de hijs qui vendūt res
corruptas et maculatas. fo. xlvii.

Sermo. xxxvi.

Feria tercia post quartā dñicam in q̄dragesima. de vora
gine vsuraz. vbi declarat quid sit vsura. in q̄bus amitti
pōt. et q̄s excusacōes assumūt q̄ defectūt vsurā. fo. xlvii

Articulus prim2 de triplici descriptoe vsure. fo. xlviii

Ca. i. Ambrosius primo describit vsuram. fo. xlviii.

Ca. ii. Scdo vsura describit ab hostiēsi. fo. xlviii

Ca. iii. Tercio vsura describitur a magistris. fo. xlix.

Articulus scōs vbi declarat in quo tractu et in q̄
bus rebus cōmittat vsura. fo. xlix.

Ca. i. q̄ vsura solū in detractū mutui dmittat̄ fo. xlix.

Ca. ii. q̄ vsura cōmittit̄ solū in hiis que consistūt in numero pondere et mensura. fo. xlix.

Ca. iii. Racōne ostendit̄ quare solū in hiis que consistūt numero pondere et mensura vsura dmittat̄. fo. l.

Articulus tercius de xv. Defensioibus quibus q̄dam m̄tuntur excusare vsuram. Et de solucōibus efficacissimis earū dē fo. l.

Ca. i. Defensio prima ip̄ius vsure et eius solucō. fo. l.

Ca. ii. Defensio sc̄da ip̄ius vsure et eius solucō fo. li.

Ca. iii. Defensio tertia vsure cū sua solucōne. fo. li.

Ca. iiii. Quarta defensio vsure cū sua solucōe. fo. liii.

Ca. v. Quinta defensio vsure cū sua solucōne. fo. liii.

Ca. vi. Sexta defensio vsure et eius solucō fo. liii.

Ca. vii. Septima defensio vsure et eius solucō. fo. liii.

Ca. viii. Octava defensio vsure et eius solucō fo. liii.

Ca. ix. Nonā defensio vsure et eius solucō. fo. lv.

Ca. x. Decima defensio vsure et eius solucō fo. lv.

Ca. xi. Undecima defensio vsure et eius solucō fo. lv.

Ca. xii. Duodecima defensio vsure et eius solucō. fo. lvi.

Ca. xiii. Tredecima defensio vsure et eius solucō. fo. lvi.

Ca. xiiii. Decimaquarta defensio vsure et eius solucō. fo. lvi.

Ca. xv. Quidecima defensio vsure et eius solucō. fo. lvii.

Sermo. xxxvii.

Offeria quarta post quartā dñicam in quadragesima de mutuo quō et quā quilibet teneat̄ mutuū dare gratis. fo. lvii.

Articulus primus. in quo circa mutuū q̄rant̄ tria. fo. lvii.

Ca. i. Quid est mutuū. et vnde dicat̄ fo. lvii.

Ca. ii. q̄ solum in detractū mutui veri uel interpretati cōmittatur vsura. fo. lvii.

Ca. iii. q̄ triplia racōne in locacōne et nō in mutuo potest homo accipere ultra sortē. fo. lvii. et. lix.

Articul² sc²us q^m quilibet obligat^r proximo suo mu-
tuū dare. fo. lix.

Ca. i. quibus tenet mutuū dare qui facultatū penuriā seu indigenciā habet. fo. lx.

Ca. ii. quibus obligant^r mutuū dare qui h^{nt} sufficienciā facultatum. fo. lxi.

Ca. iii. quibus quoq³ tenent^r mutuū dare qui habūdāt in facultatibus mūdi. fo. lxi.

Articul² terci². de triplici intencōe que intucm^r potest in mutui dacione. fo. lxii.

Ca. i. de mutuo dato ex caritate circa q^d incident^r que

Ca. ii. q³ tepeditas siue runtur plura. fo. lxii.

defectus caritatis licet nō sit mortale minuit tamē meritum in mutuo dando. fo. lxiii.

Ca. iii. q³ intencō cupiditatis etiā sine exp^{ss}o pacto remuneracōis in mutuo mentalē usurariū facit. et hoc tripliciter stringere potest. fo. lxiiii.

Sermo. xxxviii.

Feria q^{nta} post q^{rtā} dⁿⁱcā in. xl. q³ lege nature / scripte / et sancte ecclesie p^hibet^r usura. fo. lxvi.

Articulus primus vbi p^r duodecim racōnes ostendit^r usuram esse cōtra legem nature. fo. lxvi.

Ca. i. q³ usura est cōtra legem nature. quia facit rem naturalē sup^{er}ualere sue nate et rē artificialē sue arti. fo. lxvii.

Ca. ii. q³ usura est cōtra legem nature. quia facit q³ res mutuata que nō generat fructū faciat luc^r. fo. lxviii.

Ca. iii. q³ usura est cōtra legē nature. q³ vsus qui v^{er}o in usura nō differt in valore ab ipa re mutuata. fo. lxix.

Ca. iiii. q³ usura cōtra legē nature est. quia facit q³ res mutuata ad aliq^d finale p^r abusum trahatur ad q^d nec p^rincipali^{ter} nec cōseq^{nt} ordinata est. fo. lxx.

Ca. v. q³ usura cōtra legē nature est. q³ facit q³ pecunia plus vendatur q^m app^{er}ciabilis sit. fo. lxxi.

Ca. vi. q³ usura est cōtra legē nature q³ facit q³ de re du

bia et incerta sumat lucy secuz et certū? fo. lxxi.

Ca. vii. q. vsura est contra legē nature. qz vendit primo
qd suū est pprie. et qd ei dedit nata gratis. fo. lxxi.

Ca. viii. q. vsura est contra legem nature. quia est inuito
dño accipe et contractare rem alienam ut suam. fo. lxxii.

Ca. ix. q. vsura est contra legē nature. quia pro equali pl?
exigitur qm equale. fo. lxxii.

Ca. decimū contra legē nature est vsura. quia qui potens
est mutuū dare gratis homini indigēti non vult dare si
cut obligat nisi sub spe mercedis. fo. lxxii.

Ca. xi. vsura est ad legē nate qz p eā liberalitas et grā

Ca. xii. contra legē natalē est vsura vendit. fo. lxxii.

qz contra pceptū fr̄nalis dilectōis ē p qd qdlibz obligat
subuenire suo primo indigēti sicut sibi subueniri vellet.

Articulus secundus q. vsura pceptis sacre fo. lxxiii.

scripte phibita est. Et qdā soluunt opi. q. a iudeis fieri

Ca. i. q. in multis scripte locis tā veteris solēt. fo. lxxiii.

ris qz noui testamēti vsura phibetur. fo. lxxiii.

Ca. ii. Iudei opponūt vsuram nō esse phibitā eis in le

ge nisi solum illā accipere a fratribus suis. fo. lxxiii.

Ca. iii. q. multiplici rōe soluit p̄dicta oppositō iudeoz.

Articulus tertius in quo ostendit q. tota fo. lxxiiii.

sanc̄ta ecclesia detestatur vsuram. fo. lxxiiii.

Ca. primū q. decreta vsurā impugnāt. fo. lxxiiii.

Ca. ii. doctores ecclesie tā antiq̄ qz modernū vsurā im

Ca. iii. q. leges impiales nō appbant pugnāt. fo. lxxv.

vsuras eo mō quo quidā putāt et qua rōe lex auilis pu

nire vsurarios non curat. fo. lxxv.

Sermo xxxix.

Feria sexta post quartā dñicam in q̄dragesima de contra

ctibus vsurariis. et de securitatibus mercāciar. ac de va

rietate multiplici cambioz. fo. lxxix.

Articul² prim² vbi est dicitur qñ in contractu dubiū uel piculū ab usura excusat et quādo non. fo. lxxix.

Ca. i. Quādo in contractu pōt attingē piculū capitalis et non lucri. et qñ est ibi usura. et circa hoc ponunt^r qtuoz

Ca. ii. qz qñqz in contractu cadit piculū casus. fo. lxxx.

seu dubiū lucri et n̄ capitalis. et qñ ē ibi usura. fo. lxxxi.

Ca. iii. qz in contractu qñqz nō cadit dubiū seu piculū capitalis nec etiam lucri. Et de securitatib² et depositis q fieri solent in mercāciis. fo. lxxxii

Ca. iiii. qz in contractu cadit qñqz piculū seu dubiū capitalis et lucri. et etiā potest ibi esse usura. fo. lxxxiii.

Articul² secund² qz in variis contractib² p mutuū palliatum usura cōmitti solet. fo. lxxxv.

Ca. i. qz in contractu empcōis et cōmutacōis potest cadere usurariū crimen per mutuū palliatū fo. lxxxv

Ca. ii. qz in contractu locacōis intuenire pōt mutuū palliatū et usurariū lucz. fo. lxxxvii.

Ca. iii. qz in contractu societatis pōt intuenire mutuū palliatū et usurariū. et dicit² pōt tripliciter variari. fo. lxxxvii

Ca. iiii. qñ dicit² cōmissiōis sit licit² et qñ nō. fo. xc.

Articul² terci² de cambiis atqz varietate eoz. fo. xc.

Ca. i. De cambiis artificialibus. id est de arte campforia et quomodo est inuenta. fo. xc.

Ca. ii. De cambiis realibus et quomodo tripliātur variātur. vbi de deposito tangunt^r quedā. fo. xcii.

Ca. iii. De cambiis casualibus et fortuitis q sicca a qz busdā vocant^r. fo. xciii.

Sermo. xl².

Sabbato post quartā dñicam in quadragesima De variis sordidis animalū. fo. xciv.

Articul² prim² de sordidis ouū et alioz animalū minu

Ca. i. De quatuor licitis casibus toz. fo. xcvi.

in sociis aialium minorum

fo. xcv.

Ca. ii. De tribus casibus illicitis

fo. xcvi.

Ca. iii. de tribus casibus etiam licitis in sociis omnium. fo. xcvii.

Articulus secundus de sociis bouum et aialium grossorum.

Ca. i. de quatuor casibus licitis circa socias bouum. fo. xcviii.

Ca. ii. de tribus casibus non licitis in sociis bouum. fo. xcviiii.

Ca. iii. de tribus casibus licitis in sociis bouum. fo. C.

Articulus tertius de sociis que fieri possunt vario modo de omnibus et bobus. fo. C.

Sermo xlii.

Divina in passione in mane de impietate venetorum et de monte florentinorum ac de ianensium et aliis locis que idem in substantia sunt. fo. C.

Articulus primus in quo ostenditur quare mutuum coactus licite exigere potest interesse damnum et probabilem lucrum. fo. Ci.

Ca. i. quod coactio violentatis in mutuo facta excusat aliquid accipere ultra sortem. fo. Cii.

Ca. ii. quod coactum mutuum dare ratione emergentis damni potest licite aliquid accipere ultra sortem. fo. Ciii.

Ca. iii. Ad licet coactis mutuum aliquid accipere ultra sortem ratione cessantis lucrum. fo. Ciiii.

Articulus secundus quod illicitum est aliquid accipere ultra sortem hiis qui ad dicta impia denarios voluntarie ponunt.

Ca. i. Ad qui ferventis caritatis intentione sponte mutuat sue civitati libere sibi oblata ab ea ultra sortem licite recipere potest. fo. Cvi.

Ca. ii. Ad multiplici argumento probatur quod sponte ponens denarios ad impia ex intentione cupiditatis nichil inde recipere potest. fo. Cvi.

Ca. iii. De multiplici argumento quo quodammodo probatur conantem quod sponte ponentes denarios ad impia supra dicta potest aliquid recipere ultra sortem. et de impositione eorum. fo. Cvii.

Ca. iiii. Confirmacō scdē conclusionis p̄dicte scz q̄ de
imp̄stitis sponte positus nō licet aliquid accipe vl̄ sortē

Articulus t̄cius q̄ sp̄ote emētes
imp̄stita supra dicta cū intencōne recipiendi aliquid vl̄
sortem vsurariū sunt. fo. Cxii.

Ca. i. O. **M**ultiplica argumento p̄bat q̄ ementes talia im
p̄stita cū lucri intencōe illicite agunt. fo. Cxii

Ca. ii. **D**e multis argumentis q̄bus q̄dā p̄bare conant̄
q̄ licet emē dicta imp̄stita cū spe lucri. Et quō c̄m̄ia rō
nibus efficacibus repellunt̄ fo. Cxv.

Ca. iii. **Q**d nō licet emē talia imp̄stita cū lucri intencōe
multiplica similitudine p̄bat. fo. Cxvi.

Sermo xlii.

Dominica de passione infra diem de interesse. et quibus
casibus et quare liceat accipe ultra sortem fo. Cxxiii

Articulus p̄mus q̄ rōne intesse. i. dām euitand. licet
in variis casibus recipere ultra sortem fo. Cxxv.

Ca. i. **P**lures cāus in quibus p̄t homo pacisci p̄ intesse
damm emergentis de p̄terito. fo. Cxxv.

Ca. ii. **Q**d homo licite pacisci potest p̄ interesse damm
emergentis de p̄nti vbi ond̄it̄ quare pign² dotis vxoris
marito non p̄putat̄ in sortem fo. Cxxvi.

Ca. iii. **Q**d homo pacisci p̄t p̄ intesse dām emergentis d̄
futuro de quo plures ponunt̄ casus. fo. Cxxviii.

Articulus scdus q̄n licet accipe ultra sortē rōne lucri
cessantis. fo. Cxxviii.

Ca. i. **Q**uerit̄ an sit vsura tradere. c. ducatos sub hoc pa
cto. q̄ sicut d̄similes c. ducati ap̄ud Jo. mercatorē fidelē
lucrabunt̄ uel p̄dent sic isti lucrent̄ uel p̄dāt. fo. Cxxviii

Ca. ii. **Q**uerit̄ an sit vsurari² qui rogatus ex pietate tra
dit c. ducatos ex q̄b² mercatus erat. inde volēs nisi so
lū id q̄d sibi mercando p̄babilit̄ p̄uenisset. fo. Cxxix.

Ca. iiii. Querit̄ an̄ tenens mutuū uel debitū ultra tpus le-
gitimū a dño p̄cōcessum teneat̄ restituere totum int̄esse
dām et eciā lucrū qđ inde p̄babilē p̄uenisset. fo. Cxxix.

Articul2 terci2 qđ p̄pter triplex debitū pōt homo reci-
pere ultra sortem, nec est ibi usura fo. Cxxx.

Ca. i. An̄ licet exigē penā appositam in cōtractu uel quā
cūqz aliā penā a iure uel a iudice illatā. et an̄ liceat acq̄-
rere ab hostibus p̄ usuram. fo. Cxxxi.

Ca. ii. De triplici statu in̄ quo licet recipere ultra sortem
rōne equitatis fo. Cxxxii.

Ca. iiii. In quibus cāibus ultra sortē datū ex caritate
licet recipere fo. Cxxxv.

Sermo xliii2

Feria scđa post dñicā d̄ passione q̄ntū usura aduerset̄
deo et usurariū pdolat̄re facit et qz̄ ḡuis blasphemia dei
ac fidei sue sit usurarius fenerandi libertatem p̄stare.

Articulus p̄mus qđ usura facit usurariū in̄ tota aīa de
reliquere deū fo. Cxxxvi.

Ca. i. Qđ usurari2 ī intellectu deū nō credit. fo. Cxxxvi.

Ca. ii. Qđ usurarius sperās ī mūdū desperat de deo .

Ca. iiii. Qđ usurarius cū fo. Cxxxvii.

volūtate non diligit deū. fo. Cxxxvii.

Articul2 secūd2 Qđ usura facit usurariū pdolat̄re ac
t̄buendo nūmo cultū sanctissime t̄mitatis. fo. Cxxxviii.

Ca. i. usurari2 attribuit nūmo potenciā p̄ris. fo. Cxxxviii.

Ca. ii. usurari2 attribuit nūmo sapiāz filii dei. fo. Cxxxix.

Ca. iiii. Attribuit usurarius nūmo clemenciā sp̄s sancti .

Articulus terci2 Qđ usura ḡnat in̄ aīa. fo. Cxxxix.

seuā blasphemīā cōtra cūcta d̄ina. et impugnat̄ error eo-
rū qđ dicūt ciuitatē stare nō posse sine usurario manifesto

Ca. i. Tria inducūt populū. fo. Cxl.

in errorem illū quo dicūt ciuitatē non posse stare absqz

manifesto usurario.

fo. Cxl.

Ca. ii. Qd tria sunt q̄ retrahē p̄nt a p̄dicta fallaci opione

Ca. iii. Tria maloz ḡna ex manifestis

fo. Cxlii.

usuris venire solent retrahē debēt a p̄fata falsa opione

Sermo xliii?

Feria tertia post dñicam de passione. q̄ntū et quot im-
p̄nis modis usura primo sit nocua

fo. Cxlv.

Articulus p̄mus de quatuor iniquitatibus quibus u-
surarius primo suo nocet.

fo. Cxvi.

Ca. i. q̄ p̄ usurā in palā eradicať caritas et extinguit
amor fratne dilectōnis.

fo. Cxvii.

Ca. ii. Qd usura est fons et fomentū amoris p̄p̄rii p̄ticu-
laris

fo. Cxviii.

Ca. i. Qd usura est m̄r illegalitatis et deceptōnū.

fo.

Ca. iiii. q̄ usura est q̄dam legalis

Cxviii.

p̄dicō et domesticū furtū.

fo. Cxlix.

Articulus scđus de quatuor aliis iniquitatibus p̄ q̄s
usurarius primo est nociuus.

fo. Cxlix.

Ca. i. Qd usura ē quedam app̄rens pietas dolis et de-
ceptōnibus plena

fo. Cxlix

Ca. ii. Per usurā paupes impie trucidant.

fo. Cxlix.

Ca. iiii. Qd usura facit hoīem crudelem et seuū non tm̄
in extraneos. sed etiā in p̄p̄m̄quos.

fo. Cl.

Ca. iiii. Qd usura facit hoīem atra suos p̄rimos p̄dito-
rem.

fo. Cl.

Articulus tercius de ultimis quatuor iniquitatibus
quibus usurarii p̄rimis suis nocent.

fo. Cli.

Ca. i. Qd usurariā p̄auitatē patrie multipliciť destruūt

Ca. ii. q̄ p̄ usura est tanq̄ inq̄etus cancer

fo. Cli

q̄ semp paupum substantiam rodit.

fo. Cli.

Ca. iiii. Est insup usura tanquam pestilens et atagiosus
morbus.

fo. Cli.

Ca. iiii. De innumerabili multitudine animarum que ex usu :
ra seu occasione usure piclitant. fo. Clu.

Sermo xlv.

Feria quarta post dominicam de passione quot prauitatibus
deprauat homo per prauitatem usure. fo. Clvii.

Articulus primus tripliciter deprauat homo quo ad se :
ipsum per prauitatem usure. fo. Clvii.

Ca. i. De insatiabili cupiditate temporalium rerum que per usuram
in anima generantur. fo. Clviii.

Ca. ii. Quantum per usuram mens hominis excecatur. fo. Clv.

Ca. iii. Quod usurarius non dominus diuitiarum, sed seruus merito
dici debet. fo. Clv.

Articulus secundus de aliis tribus prauitatibus deterioribus
quas generat usura in anima cupidi peccatoris. fo. Clvi.

Ca. i. Quanta angustia cordis in avaro parit usura. fo. Clv.

Ca. ii. Quod obprobriosam et infamam vitam reddat usura.

Ca. iii. Quod a diabolo stupedo
modo per usuram anima illaqueatur. fo. Clvii.
fo. Clviii.

Articulus tertius De tribus viciis ac pessimis prauitatibus
usurarum. Et quomodo ponunt animam in extremo periculo
damnationis eterne. fo. Clix.

Ca. i. De certitudine eterne damnationis quam parit usura.

Ca. ii. Quod usura miro modo
ad impententiam inducit. fo. Clix.
fo. Clx.

Ca. iii. De horrendis signis et indiciis quae superuenire solent
usurariis in eorum morte. fo. Clxi.

Incipit tractatus de contractibus et usuris. scdm sanctū
Bernhardinū de Semis. ordinis fratꝝ mīoꝝ. Et primo
ponit ordo dicēdoꝝ in matia dictoꝝ contractū et usuraꝝ
Sabbato post terciā dñicā in quadragesima. De origine
dñioꝝ et reꝝ trāslacōe. Sermo. xxxii.

Unde et noli amplius peccare. Jo. viii. c.
 Et i euāgelio hodierno. Non caritate quis
 dē labit mūdꝝ/et p vicioꝝ deficit incre
 menta. partim ex ignorācia ruens. p̄tim
 ex fragilitate fluēs. p̄timqꝝ ex malicia
 in cupiditatibus se immergēs. proinde
 optunū imo necessariū putauī/ de contractibꝝ et usuris (in
 quibus fere totꝝ mūdus piclitatꝝ) tractatū posteris tra
 dere. nō t̄m verbo p̄ntibus p̄dicare ut hēant minꝝ docti
 et sibi et aliis in talibus materiā fidelitꝝ cōsulēdi. Prover.
em. xv. ca. sapiēs ait Sermo optunꝝ optimꝝ est. Tracta
tū igitꝝ de ipis contractibus et usuris hūc ordinē seruare in
tendimꝝ. Sabbato post terciā dñicā in q̄dragesima de
origine dñioꝝ primo dicturi sumus. vbi tractabimꝝ de
varietate contractū et vnde originē hnt. Simulqꝝ agemꝝ
de multiplici varietate trāslacōnū atqꝝ p̄scripcōnū. ser.
xxxii. Dñica quarta in q̄dragesima in mane de mercatori
bus et artificibus i gnali. et de cōdicōibus licitis et illicis
tis eorūde. ser. xxxiii. Dñica quarta in q̄dragesima infra
diē. in quibus casibus liceat vendē tēpus et in q̄bus nō.
ser. xxxiiii. feria scda d̄ empcōibus et v̄dicōibꝝ. et quo
p̄cio res et obsequia taxāda sunt. Et q̄ grauis sit culpa
vendē res maculatas. ser. xxxv. feria tertia de voragine
usuraꝝ. et quid sit. et in quibus cōmittatꝝ usura. Et quō
quidā usurari m̄tuntꝝ defensare usurā. ac rōes eoz quō
efficacitꝝ refellantꝝ. ser. xxxvi. feria quarta de mutuo. et
c̄n hō obligatꝝ mutuū dare. Et quō tenetꝝ id dare gratis

sermo. xxxvii. **F**eria quinta de phibicōne vsure. Et quō
ab omī lege phibeat. ser. xxxviii. **F**eria sexta de otracti-
bus vsurariis. Et qñ dubiū seu piculū otractū ab vsura
excusat. **R**e de societatibus ac multiplici cambioꝝ ac se-
curitatū varietate. ser. xxxix. **S**abbato de socadis aīa ;
liū. ac de multiplici varietate eoz. ser. xl. **D**ñica d' passio-
ne in mane. de imp̄stitis seu mōte vel locis que frequen-
tur maxime apud venetos ianueñ. et flozēmos. ser. xli.
Dñica de passioē infra diē de intesse. Et qñ licet accipe
vltra sortē. **V**bi plurimi declarant casus in qbus videt
vsura et nō est. ser. xlii. **F**eria scōda de impietate vsure. Et
quātū aduerset deo. **Q**uātaq; blasphemia eius sit pub-
licas vsurariis fenozandi libertatē p̄stare. ser. xliii. **F**eria
tercia de p̄i. miqtatibus ip̄ius vsure quibus p̄ximo p̄mi-
ciosa est. ser. xliii. **F**eria quarta quoc prauitabz dep̄a-
uetur hō p prauitatē vsure. ser. xlv. **L**icet em̄ s̄m ordinē
supra dictū tractat2 hic p̄ordietur. attñ p̄dicatoꝝ discre-
tus et doctus p̄dictū ordinē variabit. añponēdo int̄po-
nēdo variādo abbreviādo et dilatādo. et iuxta qualita-
tem ac necessitatē auditoꝝ agrue adaptādo. **N**ā et ego
ip̄e qui p̄t tractatus d̄nericōꝝ et d̄nuacōꝝ ip̄m taliē ordi-
nauī. diuersa occurrēte vtilitate ac necessitate. postpo-
nā oīno talē ordinē obseruare. eo q. viii. q. i. m. c. optet.
scriptū est. **O**pret eū qui docet et instruit aīas rudes eē
talē ut p̄ ingemo discēciū semetip̄m possit aptare. et ver-
bi ordinē p̄ audiēciū capacitate dirigē. **T**u igit q̄ p̄ su-
pradicta a via iusticie decliaisti / p̄ caritatē iam resipisce
iāq; desine p̄gredi p̄ abrupta. **I**ux illud ecc̄. ii. **F**ili pec-
casi. ne adicias iter. s; iuxta p̄positā dñi monicoem va-
de et amplius noli peccare. reuertē ad emēdā. Et sicut
d̄z p̄sa. lviii. **D**issolue colligacōes impietatis. solue fasti-
culos te pumetes. dimitte eos qui ofracū sunt liberos.

et omne onus distrūpe. Qd̄ ut effice posses disce quid in
tractibus liceat. et qd̄ n̄. Nā sicut puer. xxvii. c. scriptū
est. Qui euitat discē incidet i mala. Ac extra in. ii. c. ait.
Si scia scz hoz aīe tue placuerit. filiū te custodiet/ et
prudēcia seruabit te ut eruaris a via mala. Ad fūdamēto
ḡ omium tractuū exordiū assumētes. de origine dñioꝝ
primo tractādū est. Proinde circa dñia rex h̄m scotū in
iiii. di. xv. q. ii. tria p̄ncipalit̄ cōsiderāda sunt. Primo eoz
iniciō variata. Scdo eoz trāslacō q̄ fit aucte publica.
Tercio eoz trāslacō q̄ fit aucte priuata.

Articul2 prim2 vñ dñia rex originē habuerūt

Primo em̄ cōsiderāda ē dñioꝝ rex iniciacō vas
riata. triplex em̄ varietas fuit dñioꝝ tēpaliū
rex. primo fuerūt dūiter cōcessa. scdo ḡnaliē
reuocata. tercio p̄ticularit̄ appriata

Qd̄ in statu innocēcie oīa erāt dñia.

Ca. primū.

Prima quidē varietas dñioꝝ rex fuit qz extite
rūt dūit̄ cōcessa. nā i statu innocēcie oīa dñia erāt.
vñ di. viii. c. i. scriptū ē. Iure nate oīa sunt dñia
oibus. et. e. di. i. ii. c. Aug2 sup ic. ait. Quo iure defēdas
villas ecclesie. dīmo an huāno. dīmū in scripturis dīmīs
hēmus. huānū in legibus regū. vñ de quisqz possidet qd̄
possidet nonne iure huāno Nā iure dīmo dñi est terra et
plenitudo eius. paupes et diuites dñs de vno limo fecit
Et paupes et diuites vna terra supportat Iure igit̄ hu
mano dicit̄ hec villa est mea/ hec dom2 mea est/ hic seru2
me2 est. Jura hūana iura impatoꝝ sunt quare ip̄a iura
hūana p̄ impatoꝝ et reges seculi deus distribuit ḡnī
hūano. et addit tolle iura impatoꝝ et q̄s audet dicere
hec villa mea ē/ me2 ē iste s̄uus/ mea ē hec dom2. et sub
dit p̄ iura regū possident̄ possessiones. et xii. q. i. in c. di
lectissimis itex clemēs ait. dñis em̄ vsus oīm q̄ sunt in

h̄ mūdo oibus eē hoibus debuit. Ad hoc aut̄ s̄m scōtū.
rō dan pōt. qz vsus rex s̄m rectā rōz sic homibus apere
d̄z sicut ad pacificā ouersacōz et necessariā sustētacōz cō
gruē necesse est. In statu aut̄ innocēcie d̄uis vsus sine di
stinctōe d̄nionz ad utrūqz istoz amplius valuisset q̄z di
stinctō d̄nionz. qz nullus tūc occupasset qd̄ alteri necessa
riū extitisset. nec insup̄ fuisset optunū illud ab eo p̄ vio
lencā extorq̄ri. s̄z q̄libet hoc qd̄ primo p̄occupasset utiqz
occupasset ad necessariū vsum Sic quoqz ad sustētacōz
magis sufficiēs extitisset q̄ si alicui p̄cluderet alicuius
vsus p̄ appriacōz illi? alteri factā

Qd̄ p̄ceptū legis nate de h̄ndo oia d̄uia post lapsum re
uocatū est et maxime p̄pter tria. Ca. scōm.

Secūda varietas d̄nionz fuit qz fuerūt ḡnalit̄ re
uocata. Nā ip̄m p̄ceptū legis nate de h̄ndo oia
d̄uia post lapsum reuocatū est. Et hoc rōnabili
ter p̄t̄ tria excludēda. primo p̄t̄ exclusiōem negligēcie
sc̄do p̄t̄ exclusiōz malicie. tercio p̄t̄ exclusiōz inimicie.
Primo p̄t̄ exclusiōz negligēcie. eo qz terre in solitudinē
verterent. et p̄ d̄ns esset extra necessariā hoim̄ sustētacōz
Nā si agri omnibus eēnt d̄ues. sic etiā d̄ue eēt agros colē
et semiare. Ex patēt̄ expimēto certim? qz de d̄uibz q̄si
nullus vel modicū curat. Sc̄do p̄t̄ exclusiōz malicie eo
qz aliē via fraudibus atqz maliciis apiret. qz aut̄ c̄ms si
mul colerēt et semiarēt. et hoc inouemēs atqz impossibi
le esse videt. aut̄ tm̄ aliq̄. Sed cū fructi? deberēt eē d̄ues
nullus repiret̄ qui cū d̄uitate fructuū uellet sibi appriare
laborē. p̄inde forcōres plus debito de bonis d̄uibz oc
cuparet. Maliciosi quoqz rustici et astuti p̄m̄n̄ nō pos
sent cū allegarēt se nō accipe alienū/atqz se talibus indi
gere. Ex hoc aut̄ seq̄ret̄ qz semp̄ mali h̄rent meli? et bo
ni peius. qz mali multa sup̄flua sibi agregarēt. et boni nō

nisi necessaria sibi accipere vellēt. Tercio pp̄t exclusiōz ini-
 micie qd̄ sequit̄ ex pdictis. qz eēt efficax occasio qz par-
 int̄ homies nūquā haberet. Nam sepe d̄tingeret qz eadē
 re eodē equo eadē domo eodē agro zc. plures vellēt si-
 mul uti. Sz cū quilibz fungeret equali iure cū res eēt cō-
 munit̄ q̄libet obtinere vellet. malus quoqz et cupidus
 occuparet ultra ea q̄ sibi necessaria essent. Et hoc vio-
 lentiā inferēdo hijs q̄ vellēt secū rebus dūibus uti ad so-
 lam necessitatē. sicut gen. x. c. et. vii. di. m. c. i. legit̄ de ne-
 broth. vbi d̄r. Cepit nebroth esse robosus venator. id est
 hoīm opp̄ssor et exinctor corā dño hoc ē p̄mittēte dño.
 szm scotū et glo. Ex hijs pz qz talis dūitas nullo mō ex-
 pedit rei publice. Promde pollicia aristo. ii. polli. qz nō
sunt oīa dūia p̄ re publica p̄stācioz est q̄ pollicia socratis
et platois q̄ aristo. ip̄e rep̄hēdit de dūibus omibus. vñ
viii. di. i. c. scriptū est. Apud platonē illa ciuitas iustiss-
me ordiata tradit̄ in qua q̄sqz pp̄rios nescit effectus. qz
scz oīa dūia sunt. qd̄ in re publica pp̄t pdicta rep̄hēibile
est scz in statu nate lapse. Circa hoc aut̄ Heinric⁹ de gā
dauo i. iiii. quolibet. q. ii. distinguit dicēs. Duplicē fuit
se statū homis in p̄ncipio. et triplicē modū possidēdi bo-
na q̄ p̄tinēt ad hoīs vsum. Prim⁹ em̄ fuit status quidē
huāne nate institute in innocēcia et in iusticia originali.
Secd⁹ est status nate huāne p̄ p̄ctm̄ lapse atqz ab origi-
nali iusticia obliquate. Et itez est primo possessio qd̄a
bonoz dūis siue in dūi nichil oīno quo ad vsum et pos-
sessiōem quocūqz mō appriādo. Secd⁹ est qd̄a possessio
pruata oīa sibi appriādo et nichil in dūem vsum deducē-
do. Tercio est qd̄a media aliqua scz szm vsum pp̄ria ha-
bendo. sz ea szm qz rō dictat pro loco et tēpe dūi vsui ex-
ponēdo. Prima possessio est inutilis qz nō est mansua.
Secd⁹ est iniqua qz scz est solitaria et pp̄ria. et iō neutra

ciuitati bñ disposite agrua est. Tercia vò est rónalis et
 int vtrāq; media q̄ ciuitati bñ institute idonea merito
 reputat. qz ex instinctu recte rōis puenit. que quodāmo
 nata dicit. ideo dicit esse de iure nate. sicut p̄ di. i. m. c. ius
 natale. vbi dicit ius natale dñe est cū naconū. eo qz vbi
 qz instinctu nate nō cōstitutōe aliqua habet. ut viri et fe
 mme cūctō. liberorū successio. et puerorū educacō. cūis
 oīm possessio. et oīm rna libertas. acēsi cō eorū q̄ celo
 man terraq; capiunt

De rerū diuisiōe. et qz
p̄ legē posituā iustā et autēticā distincta sunt dñia re
ru ut hoc de iure sit meū et illud sit tuū. **Ca. terciū**

Tercia quoq; varietas dñiorū rerū tpaliū extitit
 qz fuerūt particularit̄ appriata. ut hoc dicat meū
 et illud tuū. hoc em̄ est fundamētū oīs iniusti
 cie in attractādo rē alienā. et p̄ se q̄ns oīs iusticie in re
 stituēdo eā. Circa hoc aduertēdū est qz tria fecerūt hāc
 appriacōz licitā. primo lex positua. scdo lex iusta. tercio
 lex autētica. Primo lex positua qd̄ hoc mō pbat. nam
 remoto hoc p̄cepto legis nate de hñdo omia dñia. et p̄
 dñs cōcessa licētia appriadi et distinguēdi cōia non fie
 bat actualis distinctō et appriacō p̄ legē nate nec p̄ le
 gem dñā. Primo nō p̄ legē nate qd̄ p̄babile eē videt̄
 nō em̄ appet qz illa detm̄iet ad opposita ip̄a detm̄iet in
 nata huāna hoc qz oia dñia eēnt. Nec dicat qz illa p̄o
 sicō instit. de rerū di. s̄ fere bestie. vbi dicit qd̄ nulli2 ē oc
 cupati ccedit. sit de lege nate. Et licz quasi statim post
 apphēsiōz natale de eo qd̄ est res eē diuidēdas occur
 rat ista tāquā p̄babilis valde et manifesta. Tamē rōna
 bilius dici pōt qz ip̄a nō sit de lege nate s̄ positua. **Sec**
 cūdo etiā nō p̄ legē dñā. qd̄ pbat p̄ illud **Aug2. s̄ posi**
 tū in p̄ncipio primi capli vbi dicit. quo iure rē. **Per locū ḡ**
 a diuisiōe ex quo dñia sunt distincta p̄ qz nō iure nate.

nec dīmo, sequit̄ q̄ a lege positua facta ē prima dīstun-
 ctio et appriacō dīmoꝝ. Scdo aut̄ vt talis appriacō licit̄
 ta eē dicat̄ vidē necesse ē quō talis lex positua sit iusta
 Talis aut̄ lex tūc eq̄dez iusta est. q̄n̄ in legistatore sunt
 maxime ista duo scz prudēcia et autoritas. **P**rimo pru-
 dencia vt scz s̄m rectā practicā et rōem dic̄tet q̄d faciē-
 dū vel statuendū sit p̄ ip̄a dūitate. **S**cdo autoritas qz
 lex d̄r a ligādo s̄ non q̄cūqz sn̄ia prudētis ligat cōita-
 tem. nec aliquē si nulli p̄sīdeat. **Q**uō aut̄ prudencia in se
 vel in d̄siliariis suis a d̄dentibus leges possit h̄ri ad ex-
 cogitādas leges iustas satis apte ex se p̄z. **S**z de auctē-
 nūc dicēdū est. **T**ercio aut̄ fecit licitā hāc appriacōez lex
 autētica. i. autoritas. **E**t circa hoc aduertēdū est s̄m arti-
 sto. primo polli. qz duplex est p̄ncipatus seu duplex au-
 toritas dici pōt. prima est iconomica. i. p̄r̄na. scda ē pol-
 litica. **P**rima inquā est p̄r̄na. et hec siq̄dem iusta est ex
 lege nat̄e qua om̄s filii tenent̄ p̄ntibus obedire. qz qui
 dedit nat̄ale esse videt̄ h̄re nat̄alē auctem in ip̄is p̄paga-
 tis. **N**ec autoritas hec p̄ aliquā legē posituā mosaicam
 vel euāgelicā reuocata est/ s̄ magis amplius d̄firmata.
Scda autoritas ē pollitica q̄ sup̄ ēr̄neos ē. et d̄r hec eē
 duplex. **P**rima residet in vna p̄sona. ut in rege francoꝝ.
Scda residet in vna cōitate sicut p̄z in italia vbi ciuita-
 tes ut plurimū p̄ncipant̄ sicut p̄z in veneciis in flozēcia
 et in semis. **E**t pōt esse vtraqz iusta ex d̄m̄ d̄sensu et ele-
 ctione ip̄i2 cōitatis. prima siq̄dem autoritas respicit na-
 turalē descensum. scz filioꝝ a p̄re q̄zquā sint ciuiliē co-
 habitātes. **S**cda respicit cohāntes quantūcūqz nulla
 d̄sanguinitate vel p̄p̄m̄qtate diūctos. vt puta. si ad aliq̄z
 ciuitatē edificādā aut inhāntādā aliq̄ ēr̄nei d̄currerēt q̄
 d̄siderātes se nō bene posse regi absqz aliqua autoritate
 sup̄ioris possent d̄cordit̄ d̄uenire ut velim̄ persone/ aut

dñitati amitterēt illā autoritatē. et vñ vel pro se tm̄. et
 successor eligēt sicut et ip̄e. sicut fuit in re publica roma
 noꝝ. vel p̄ se vel p̄ tota sua posteritate. **U**traq; aut̄ ista
 autoritas politica merito iusta ē. qz iuste pōt se q̄s sub
 mittē dñio alicuiꝝ singularis p̄sone/vel alicuiꝝ cōitatis
 in hiis q̄ nō sunt extra dñā legē. in q̄bus melius pōt di
 rigi p̄ illū cui se submittit qz p̄ seipm̄. **I**ustū eꝛdem est
 ut qui se bñ regē nesciūt vel nō p̄nt sine directōe vel au
 xilio alicuiꝝ p̄sone siue alicuiꝝ dñitatis qz illi se subiciāt
 quo ad regimē tpale **E**x p̄dictis habet plene quō licite
 ista t̄palia dñia a lege positua a lege iusta et a lege au
 tentica fuerūt appriata **P**atz etiā qz talis diuisio prima
 dñioꝝ fuit iusta a lege positua. qz fuit vel a p̄re diui
 dente. sicut forte post diluuiū fecit **N**oe filiis suis q̄ eis
 distinxit terras quas singuli occuparēt p̄ se et filijs suis
 et posteris. aut ip̄i de cōcordia dñi diuiserūt int̄ se. vel
 fuit a p̄ncipe hoc statuēte in quē dñis d̄sensu p̄li trās
 tulerūt hm̄oi ptātem. vel fuit a dñi d̄sensu eoꝝ q̄ cōiter
 possidebāt. **S**icut gen̄. xiii. legit̄ de lot et sanctissimo ab
 rahā. qz abrahā dedit electōz ip̄i loth quā ptē eligē vel
 let et ip̄e reliquā acciperet. **V**el pōt dici alit̄ scz qz aliqua
 lex ab ip̄o noe p̄ulgata fuit aut ab aliquo electo a fili
 is suis in p̄ncipē eoꝝ. vel aliqua dñitate cui ip̄amet cōi
 tas hāc auētem amisit. q̄ in quā lex fuit vel potuit eē qz
 res tūc nō occupata esset primo occupātis eā. **E**t sic p̄
 diuiserūt se sup̄ faciē orbis terraz. et tūc vnus occupa
 uit vnā et alē aliā plagā. **D**ec h̄m scotū i. iii. di. xv. q. ii.
Articulꝝ sc̄ds de rex trās lacōe q̄ fit auēte publica
 scz p̄ncipis seu legis/vbi etiā dicēdū est de p̄scriptōe et
 vlucapiōe.

Secūdo dñē d̄sideranda est rex trās lacō q̄ fit
 autoritate publica. **N**eꝛe post p̄dictā dñioꝝ

diuisiones p̄t̄ varias causas occurrētes tam in vita q̄z in
 hoīm morte necesse fuit eē dñioꝝ et rex translacō p̄t̄ ;
 ea quō licite potuit fieri et nūc possit breuif̄ subiūgam⁹
 duplicif̄ em̄ h̄m sco. vbi s̄ fit iusta trāslacō rex p̄rio q̄n
 tū ad dñium. sc̄do q̄ntū ad vsum. p̄imo fit q̄ntū ad do
 miniuū vt si res a dñio vnus in dñium altius transeat.
 Sc̄do aut̄ fit quātū ad vsum siue ius vtēdi. tñ apud eū
 dem tradētē dñio remanēte. Et de hac sc̄da trāslacōne
 ad p̄ns c̄m h̄ac regulā ḡnalē sc̄re sufficit q̄ talis ē **Re**
gula **I**usticia vel iniusticia trāslacōis vsus dñi easdē
 regulas h̄z iuste trāslacōis dñi. **De** p̄ima igit̄ ad p̄ns
 hoc est d̄ ip̄a trāslacōe dñi lacius disseramus. hoc aut̄
 duplicif̄ fieri p̄t̄. p̄imo sc̄z auēte publica. sc̄do autori
 tate p̄iuata. **De** p̄ima aut̄ q̄ fit auēte publica sc̄z p̄nci
 pis vel legis t̄m in hoc articulo tractādū est. de qua ta
 lis regula est notāda **Regula** **T**rāslacō dñi auēte le
 gis iuste iusta ē. **H**ec q̄dem regula p̄z. nā si lex iusta po
 tuit iuste det̄m̄are d̄nia p̄ima. sicut in p̄cedēti articulo
 declaratū ē. et nō m̄ior est auētas p̄ncipis siue legis q̄d
 hic habeo p̄ eodē. post dñioꝝ diuisiōz sicut ante. **I**git̄
 p̄t̄ eādē cām atq̄ eūdē finē dñiū iuste trāsserri p̄t̄ post
 quā alicui fuerit app̄iatū. **E**x hac regula sequit̄ q̄ p̄scri
 pcio in immobilē et vsucapio in mobilē iusta trāslacō ē.
 p̄scripcō q̄dem in immobilē est ut in domo in agro in vi
 nea et similibus rebus. **I**nsup in incorpalibus rebus h̄z
 locū. ut in seruitutibus in electōibus et actōibus et h̄mōi
 eē de p̄scrip. c. i. et de cā pos. et pp̄rie. cū ecclesia. xvi. q.
iii. placuit. §. quas actōes. **V**sucapio vero in mobilē est.
His igit̄ iā p̄missis tria ad p̄ns de p̄scripcōe cōsiderem⁹
 reliqua relinquētes p̄tis in iure. **P**rimo cōsiderem⁹ in p̄
 scripcōne iuriū auētem. **S**c̄do iuriū cōformitatē. **T**ercio
 iuriū varietatē.

Cap̄m p̄imū.

Quod ab omni iure prescriptio et usucapio originem habent et triplici
Ratio circa ipsas prescriptio et usucapio originem habent et triplici
 autoritate. habet enim prescriptio autoritate a quolibet iu-
 re et a iure naturali et iure civili. insuper et a iure canonico
 et fideli. primo de summo scilicet. ubi sunt tripliciter ratione prescriptio licita
 est. primo ratione pacifice diversionis. secundo ratione publice offensa
 omnis. tertio ratione autentice iurisdictionis. Primo quod licita
 est ratione pacifice diversionis iuste quod statui potest a legisla-
 tore quod necesse est ad subditorum pacificam diversionem sed domi-
 num neglecte rei sicut contingit esse in prescriptio et usucapio-
 ne transferri in occupantem necessarium est ad pacificam diver-
 sionem civium. nam si non transferretur dominium in occupantem. sed apud
 primum per quantumcumque tempus dominus remaneret. orirentur inde
 immortales lites eo quod possit ille qui rem illam neglectam vel eius
 heredes per quantumcumque tempus repetere rem illam neglectam ab ali-
 o vel ab aliis quantumcumque tempore occupata ac per hoc tales ori-
 rentur lites quod impossibile esset decidere eas. quod per baculum suffi-
 cientem habere non posset atque ex talibus litibus perpetuis oriren-
 tur detractiones odia atque rixae inter ipsos litigantes et sic ne-
 cessario esset tota pars rei publicae perturbata. Secundo autem licita est
 ratione publice offensionis. nam legislator iuste per legem punire
 potest et iam corporali pena quolibet transgressorem et transgressio
 vergit in rei publicae detrimentum. multo amplius pecuniaria pe-
 na et hoc illam applicando fisco. igitur pari ratione potest esse tali pe-
 na punire applicando illud in quo punire alicui quod in hoc
 minister est legis. sed negligens tanto tempore rem suam transgreditur
 ita quod transgressio eius est in rei publicae detrimentum cum impediatur
 pax. igitur iuste lex potest rem sic neglectam applicare fisco et sic
 ad maiorem pacem transferre illam in eum qui tanto tempore occupavit
 sed tanquam in ministerium legis sicut predictum est. et ex hoc patet quod
 intelligi debet illa prescriptio iuris et de iure debet quod per baculum non
 admittitur in detrium ut quoniam mulier dat dotem quod presumitur vicium

stipulatū de ea reddēda et obligasse bona in casu restitu-
 ende dicitur. l. i. C. de rei vrozia actōne. et ex de spon. c.
 is qui fidem. in tex. et glo. et sic etiam psumit qd sic ne-
 gligens rem suam p derelicta habuerit eā et si etiā hoc
 nō sit v̄m in re attē legislatoz punit eum ac si eā habuif-
 set p derelicta. et illud in quo delinquētū assimilaf iu-
 ste requirit consimilem penam. **Tercio** insup licita esse
 videtur rōne autēntice iurisdictōis. Nam si quilibet pōt
 suū dominiū transferre in aliū. tota cōmunitas pōt cui-
 libet de cōmunitate trāsferre in qzlibet. qz in facto cōmuni-
 tatis consensum cuiuslibet p̄suppono includi. igitur cōmu-
 nitas illa habens illum cōsensum quasi iam obligatū in
 hoc qd quilibet cōsensit in leges iustas cōdendas a cōmu-
 nitate vel a p̄ncipe potest per legem iustam in quemli-
 bet cuiuslibet transferre dominiū. **Et** ex his patet s̄m
 gerardum obdonem qd possidens aliquid modo p̄scrip-
 cōis iuste possidet. quia auctoritate legis iuste p̄pterea
 rem legitime p̄scriptam vel vsucaptam restituere po-
 tuit ē p̄fectōis et superogacōis quam debite necessi-
 tatis et obligacōis. **Et** his igit que dicta sunt p̄t qd
 p̄scripcō optime sic describit a m̄gro gerardo de semis-
 ordinis heremitarum. **P̄scripcō** est qddam ius ex tē-
 pore congruēs auctoritate legum vim capiēs/inferēs ne-
 gligētibz penam et licitibz finem imponēs. in hac autē
 descriptōe ponūt tria primo congruum t̄pus lege vtiqz
 limitatū sine q̄ limitacōne negligētia inexcusabilis non
 fuisset. sc̄do legū auctoritas ex tali negligēcia p̄scripcōez
 inducēs. tercio tāgit cā finalis p̄t qz p̄scripcō est iuēta
 sc̄z vt penā negligētibz inferat et licitibz finē imponēt
 quēa dmod et vsucapio. vt. ff. de vsuca. l. i. d̄z em̄ ibi qd
 vsucapio inducta est p̄ bono publico. scilicet ne qua-
 rundam rerum dominia diu et fere semp̄ incerta essent

Hec descriptio concordat cum declaracione papie que prescripcoz declarans. inquit que prescribere est predicere ad dicere et diffinire. predicat enim cum tempus statuit. Contradicit repetenti quod prescriptum est. diffinit deinceps lites/et sic tria que dicit concordant tribus que in prefata descriptioe posita sunt **Ca. ii.**

Quo et in quo concordat in prescripcoe et vsucapione ius

Secundo consideremus? **in iure et ius civile**
 circa ipsam prescripcoem iurium conformitate. miro et enim modo concordant in prescripcoe ista tria iura. scilicet ius naturale. ius civile. et ius canonicum. primo autem in puncto c. ostendamus quomodo in ea concordat ius naturale et ius civile. secundo monstrabimus in c. se. quomodo et in quo in ea concordat atque discordat ius canonicum atque civile. primo inquam ostendam concordiam iuris naturalis et iuris civilis/non utique est talis prescripco extra ius naturale quodammodo dicitur videtur. i. glo. ff. de vsuca. l. i. et. xxv. q. iii. etiam in prima glo. **Ad cuius intelligentiam aduertendum secundum geraldum de seminis ordinis heremitarum. sic recitat iohannem. in mercurialibus in regula possessorum. que duo sunt circa hoc consideranda. primo quod sit ius naturale. secundo quod sit ius legale. primum notandum est que quodlibet ius consistit in rectitudine que dicitur. propterea ius dicitur est ut habetur. di. i. in c. ius generale. iusticia autem nichil aliud est quam quodam rectitudo. Omne igitur ius siue naturale siue legale in quodam rectitudine consistit habet. et licet ius naturale et ius legale distincta sint/non tamen eorum rectitudo diuersa est/sed eadem aliter tamen et aliter sumpta. nam ius legale non addit sed ius naturale aliam rectitudinem sed eandem specificat ita ut vni sit dicitur que ius legale est quodam specificaco et expressio rectitudinis naturalis. et hoc triplici modo. quoniam determinaco. quoniam applicaco. quoniam declaraco. **Primo modo de determinaco.** scilicet per congruos modos. ubi gratia naturale ius vult delimitare puniunt sed punitionis non determinat modos quod quid facit legale ius videtur rectitudinis naturalis iuris/videlicet puniendo.**

hinc qualitate delicti. Secundo specificat scilicet applicat ad varios
 actus. ubi gratia. rectitudo naturalis iuris vult nemini subtrahi
 quod suum est. ius vero legale distinguit actus ab illa rectitudine
 deviātes/videlicet actus furandi/rapiendi/et fenorandi et
 similes. atque vult hoc ostendit quod unus illorum actuum plus
 quam alius deviat a rectitudine naturalis iuris et hinc illud insti-
 tuit maiores vel minores penas ac per penarum metum persuadet
 in hominibus rectitudinem naturalis iuris. **Ex** quo patet quod non ad-
 dit rectitudinem sed specificat et declarat. **Tercio** specificat
 declarando scilicet per quosdam eventus/ubi gratia a iure naturali as-
 sumit quod rectum est. scilicet locupletari non dicitur quod cum alius iniuri-
 a vel iactura que est regula iuris in li. vii. non tamen haberi potest ab
 hoc dicto iure nature utrumque possibilis sit aliquis eventus vel
 casus in quo quod locupletari possit et sine iniuria alius proinde
 specificat predictae regule intellectum in quibusdam casibus in quibus
 homo locupletari potest cum alius detrimere et sine iniuria eius
 sicut patet in prescriptioibus eo quod in eis inferatur alicui damnum
 et tamen ei iniuria minime irrogatur. patet enim quod ille dicitur quod prescriptio
 currit/licet patiatur damnum. non tamen patitur iniuriam. quod ipse propter
 negligenciam suam illud meretur damnum. **Ex** his patet quod licet in
 tali casu recedi videatur ab intellectu quod hinc licet regula so-
 nat. non tamen recedit ab intellectu quod regula ipsa portat. nam
 si ea in omni casu ad licet suaveretur a duobus aliis que sunt de iu-
 re nature expressse recederetur. et quod ita sit patet non enim potest regu-
 la ante dicta in quolibet casu suari ad licet nisi prescriptio et
 usucapio de medio auferantur quod si sit preteritum negligencie quod
 est contra bonum publicum utique non punitur et per dominum recedit ab
 illa regula naturalis iuris que dicit quod rectum est preteritum puniri
 et maxime preteritum contra publicum bonum quod scilicet dat materiam liti-
 um et rixarum. propterea si prescriptio et usucapio tollerentur rece-
 deretur ab alia regula naturalis iuris que dicit quod bonum
 publicum et dicitur cuiusque bono proprio et speciali preferendum est

In reiectione autem prescriptionis et usucapionis totum contrarium fit cum periclitatur bonum proprium illius qui negligit repetere sua et dat materiam litium et rixarum et per dominum propter bonum quod consistit in pacifico quietis quietu. propter hec omnia aduertendum est quod naturale ius diuersas regulas habet que tamen sic sepe intelligende sunt quod vna alteri non aduersetur/atque ita seruande sunt quod cum seruatur vna contra aliam non eatur. Possunt quoque circa predicta alia adduci exempla. constat enim quod de iure naturale rectum est quod depositum reddatur sicut per di. i. m. c. ius naturale. et tamen gladii furioso reddi non debet. quod per hoc videtur regula de non occidendo. et de pace inter homines seruanda quorum vtrique ex gladii restitutione in seipso atque in alio possunt vtrique violari. xxii. q. ii. ne quis arbitretur. Et quoque quod propter rectitudinem legis naturale recedit a lege naturalis iuris quam se quando incidere in culpam et hoc superueniens circumstantia facit. Et hinc ergo que dicta sunt per quod ius legale non addit super ius naturale aliquam rectitudinem specialem et nouam/sed specificat illam eandem per quosdam speciales causas in quibus et si non seruatur rectitudo naturalis iuris secundum vnam regulam. seruatur tamen secundum aliam sicut predictum est. vel etiam dici potest quod in talibus casibus licet non seruatur sensus quem lex sonat. seruatur tamen sensus que regula seruatur et portat secundum intelligentiam vnam. Clarior etiam expeditis quod rectitudo naturalis iuris atque legalis non est alia et alia sed est vna et eadem/aliter tamen et aliter sumpta.

In quo et que in prescriptione et usucapione discordant ius canonicum et ius civile

Ca. iii

Tercio autem circa ipsas prescriptiones consideremus iurium varietatem. Ad intelligendum autem quare prescriptio canonici iuris distincta sit a prescriptioe iuris civilis notandum aduertendum est quod circa ea que dicuntur in predicto c. aliquid quod est certum. aliquid vero dubium. Primo eadem certum est quod prescriptio que currit secundum ius canonicum in prescribente bona fide

requirit sicut patz de reg. iu. li. vi. in reg. possessor. ubi de
 possessor male fidei nullo tpe p̄scribit cū acor. suis. et ali
 militē p̄ q̄ p̄scripcō q̄ currit s̄m civile ius nō requirit bo
 nā fidē in p̄scribēte sic p̄z. C. de p̄scrip. xxx. vel. xl. an. l.
i. et. l. om̄s. et. l. cū notissima. Sedo autē ē dubiū scz vtz
 p̄scripcōis diuersitas int̄ p̄dicta iura rōnabilis seu irō
 nabilis sit cēsenda. nā si p̄scripcō male fidei acor dat eq̄
 tati naturalis iuris. videt q̄ statuēdo ambo p̄dicta iura
 debuerūt i cā s̄f acor dare. si vō dicta p̄scripcō ē inq̄. i.
 oī eq̄tatē naturalis iuris. videt q̄ nullū legale ius debue
 rit illā statuē. s̄z aduertendū ē q̄ dicta p̄scripcō as̄idata
 mēte civilis iuris illā statuētis iusta vtiq̄z ē et equa. qz
 acor dat eq̄tati iuris naturalis. Sed alio mō as̄idata p̄scri
 bētis mēte p̄fecta iniqua iudicāda ē. qz a iuris naturalis e
 q̄tate recedit/et q̄ ita sit p̄z. nā int̄dit civile ius p̄ p̄scri
 pcōz male fidei duplicē finē. primo negligētes punire.
 sedo vō licit̄ finē dare. et vterq̄z finū p̄dictoz cor̄ndz
 naturali iuri sicut i p̄rio. c. p̄ntis ar. dictū ē. Ex hac ḡ pte
 talis p̄scripcō iusta et equa merito dici dz. s̄z qz ip̄e p̄scri
 bēs p̄ eād p̄scripcōz int̄dit vsurpare alienā rē. iō ex hac
 pte merito iniusta et iniqua dicenda ē. qz discor dat ab
 illa regula naturalis iuris/q̄ videlicz ait qd̄ tibi n̄ vis fieri
 alteri nō feceris. in sti. de iusti. et iure. §. iuris p̄cepta. et
 Ex hoc mamfeste p̄z que cā fuerit q̄ p̄scripcō male fidei
 a iure civili inducta est. Attē adhuc remanet dubiū q̄re
 canonicū ius in p̄fata p̄scripcōne a iure civili discor dat.
 Quappē aduertendū est q̄ p̄scripcō male fidei p̄m ē a
 iure civili inducta sicut p̄dictū ē. p̄m p̄missa scz as̄idē
 rata p̄scribētis inq̄tate quo respectu ē iusta sicut etiaz
 dictū ē. nec siquidem est s̄m illud a civili iure inducta s̄z
 tm̄ p̄missa. qz ius civile et qd̄libet aliud ius licz nō vale
 at aliqd̄ iniustū atq̄z iniquū inducē. pōt tñ illud qñqz

p̄mittē p̄t aliqd bonū et iustū qd̄ elicit inde/ad qd̄ tale
 ius magis spectat intēdē sicut p̄t̄ infra s̄mone viii. ar.
 iii. c. iii. in p̄n̄. Sic in p̄posito qd̄ est. nā p̄mittit q̄ p̄scri
 p̄tio illius ex mala fide et miqtate p̄cedat vt p̄ eā dupli
 cē p̄fatū finē eliciat. hoc aut̄ p̄tea facit. qz cū ius ciuile
 intēdat p̄ vltimo fine d̄suare ciuile societate cui finē de
 cernit maxime necesse esse negligētes p̄uīre et lici gia t̄mi
 nare. p̄tea magis intendē d̄z ad h̄ tanq̄z ad d̄uē bonū
 q̄z vt miqtatē remoueat vel corrigat p̄scribētis/cū sic bo
 nū p̄ticulare. Nepe magis ad ip̄m spectat illi2 duplis
 finis eq̄tas p̄seq̄nda/qz ip̄ius p̄scribētis miqtas corrigē
 da. et sic p̄z q̄re in p̄scripcōne male fidei ius canonicū a
 iure ciuili discordat. Ampli2 cū em̄ illa duo iura fūdata
 sint sup̄ eod̄ naturali iure/mutuo sibi subuenire oueniēs ē.
 nā si vnū alii nō subueniret se q̄ret qz vnū eoz in oībus
 sufficiēs eēt et p̄ d̄ns alterz sup̄fluū foret. sepe qd̄ d̄tin
 git qz ad vnū et eūdē effectū vnū sine alio minie sufficē
 p̄t. vbi gr̄a in p̄mēdo clericū/aut mortu iuste tradendū
 absqz iure canonico nō sufficit ius ciuile. qz eū d̄gōare n̄
 p̄t. nec etiā ius canonicū sine ciuili iure sufficiēs ē. qz ca
 nonic2 iudex illū minie occidē p̄t. p̄tea p̄dicta iura mu
 tuo sibi subueniūt in dicto cāu. qz qd̄libet eoz exēq̄tur
 qd̄ ad ip̄m p̄tinē videt. Sic igit̄ suo mō in p̄scripcōe ma
 le fidei euenire d̄tingit. nā in ea ē aliqd̄ iustū ad p̄seq̄ndū
 et aliqd̄ iniustū ad p̄seq̄ndū. que qd̄ duo ex superioribus
 patēt. hec si qd̄ duo p̄ idē ius minie fieri p̄t. p̄tea ne
 cesse ē qz sit aliqd̄ ius qz dictā p̄scripcōz p̄t̄ p̄dictū du
 p̄licē finē instituat. et aliud ius qd̄ eād̄ p̄scripcōz p̄t̄ ma
 lā fidē p̄scribētis ibibeat. et h̄ mō dicta iura sibi mutuo
 subuenire p̄bantur. nec quidē est contradictō inter ea
 sicut dicitur infra p̄lemus sermone. xxxviii. vltimo. c.
 vbi p̄babit qz vnū ius nō p̄t̄ alci obuiare p̄ tradicōnez

s; tñ p obmissionē. qz illud qd obmitit ab vno sepe ad
 altero sumi solet/sic in pposito nro est. nā qz mala fides
 debeat pscriptōz infringere hoc a civili iure obmittitur.
 qz ppter cāz aūdictam/ad ipm nō spectat infringē illam
 s; iure canoico assumit. qz ad ipm merito spectat infrin
 gē eam. nec tñ est contradictō si civile ius dicit talē pscr
 ptōz eqz et iustā/ac pōns instituendā. **J**us vō canonicū
 dicit pscriptōz eē iniquā et iustā et pōns phibēdam. qz
 sic dicēdo nō intendūt ad eādē cāz/nec ad eūd finē. vbi
 aut vā contradictō est necesse ē qz s; eund respectū acci
 piat. **P**retea civile ius intēdit s;uare iusticiā/ pēt litigia
 tēminare. **C**anonicū vō ius intēdit tēminare litigia pēt iu
 sticiā s;uare. nā pncipalis fims iuris civilis ē s;uare ci
 uilē societate q minie s;uat nisi litigia tēminēt. **J**uris
 aut canonicū fims pncipalis ē aīas ordinare in deū et in
 euangelicā legē. ut scz hō etnam gloriā s;eātur. hic qdē
 ordo i deū hri nō pōt n s;uet iusticia/ut scz p eā intioz
 actus quo ordinat in deū s; iusticiā regulet. p̄inde de
regulis iuris in c. q scandalizauerit regula iuris ait. vti
lius scandalū nasci pmittit qz vītas relinqtur. p̄tea ca
 nonicū ius seqtur euāgelicā legē/et ei subalēnat que lex
 euāgelica a civili lege discordat i rectificādo actū intio
 rem. sicut p̄ mat. v. vbi dñs ait. q viderit mulierē ad cō
 cupiscēdam eā iam mechatus ē in corde suo. **J**us aut ci
 uile solū intit rectificare actū extiozē qui ē adulteriū
 p qd posset civilis societas impediri. **E**t quo p̄ qz cano
 nicū ius pscriptōz male fidei d; pēntus phibere p quā
 actū intioz obliquat. et sic i hoc a iure civili discordare
 necesse ē **O**ria qo **S**; qñ pōt an ille q opleta pscriptōe
 seu vsucapione incipit hēre malā fidē rē possessaz restitue
 teneat **A**d qd dicēdo s; iuristas qz nō et hoc t̄plici rōe
 p̄rio rōe autoritatis. scdo rōe p̄rietatis. t̄cio rōe iculpa

bilitatis. **P**rimo rōne auctoritatis. nā si bona fide duran-
 te p̄scripcō et vsucapio opleat tut² videt̄ eē p̄scribēs/nō
 t̄m s̄m ius civile s̄ etiā s̄m canones sacros. sicut p̄z eē d̄
p̄scrip. in c. de q̄rta. et. c. ad anres. xvj. q. ij. c. i. ij. et. iij.
et. c. dilecto. et eē. e. c. i. li. vj. p̄tea iura faciūt hoc meū
 illud tuū. viij. di. quo iure. **S**ecdo rōne p̄prietatis. nā si p̄
 scripcō opleat bona fide durāte. iā factū est tuū vtriusqz
 iuris auctoritate qd̄ erat alienū. non obstāte quacūqz
 mala fide poste a subsequēte. quāp̄t talis restituē non te-
 net. **T**ercio rōe inculpabilitatis. qz null² tenet̄ restituē
 id qd̄ iuste et bñ possidē p̄bat̄. s̄ talis p̄scribēs possidet
 rē p̄scriptā iuste et bñ/nō obstante mala fide supuemen-
 te. q̄ eam restituē non tenet̄. maior ē euidēs/et minor p̄
 bat̄. nā id qd̄ d̄ iure hētur iuste et bñ ex pte iuris vtiqz
 possidet̄. ac p̄ dñs alienū nō ē sicut p̄z. xiiii. q. iij. c. qd̄
 dicā. d̄z em̄ ibi certe alienū nō est qd̄ iure possidet̄. hoc
 aut̄ iure qd̄ iuste. et hoc iuste qd̄ bñ. hec ibi. **I**pe em̄ p̄-
 scribēs h̄z et possidet rē p̄scriptā de iure. q̄ iuste. et si iu-
 ste q̄ bñ. et sic nō videt̄ possidē rē alienā s̄ suā. et p̄ dñs
 restituere nō tenet̄. **Q**uidā tñ dicūt talē ad restitucōez
 teneri. s̄ hāc op̄ionem hosti. deridet̄ nichilom̄i² tenet qz
 si d̄ hoc d̄scia remorderet. nec d̄silio p̄tor̄ reformari va-
 leret seq̄nda ē/licet erronea sit. eē de sen. ex. in q̄sicōi. de
 simo. p̄ tuas. ij. **A**ssertit tñ talē scrupulosaz d̄sciaz esse. ac
 timē vbi nō est timendū. de simo. et si q̄stiones cū d̄cor.
 dicatqz se in hoc nō eē de illis. pensato qz p̄scribēs iuris
 auctoritate dñum ē adeptus. **H**ui² snie appet̄ fuisse sco.
 sicut ex dictis s̄ ar. i. et in seq̄ntibus p̄z. **I**tē tho. in xiii.
 quolibz. ar. xi. licz de hoc breuit̄ dicat. idē tenet̄ io. glo.
xiiii. q. vi. si res. idē tan. et vjm. xxxiiii. q. ii. in. c. vigilati
et in. c. vlt. d̄ p̄scrip. et gof. hos sequit̄ io. an. in mer-
 curialibus in regula possessor vbi in fi. illius regule ait̄

qd ad roboracōz p̄dictoz notād ē qd mōi acq̄rendi d̄nia
 de iure positio sunt. et si d̄nia sint d̄ iure natali vl̄ gēcū
 Cū igit̄ iste sit vn̄ mod̄ d̄nium transferendi/sc̄z p̄ p̄scri
 ptōz licit̄ est ex quo fit bona fide. Quare ḡ q̄ p̄scripse
 rit sicut et q̄ emerit nō erit tut̄. Si em̄ p̄ ius posituū il
 le tutus ē q̄re non similit̄ et iste. Ex h̄is appet qd exp̄sse
 deoz. cū sco. et hec ē d̄nis sn̄ia iuristaz. **S**ec̄da q̄stio **S**e
 cūdo etiā circa p̄scripcōez q̄ri pōt que culpa dici possit
 omitti ab illo q̄ mala fide rē possidens p̄scribit. dicend̄ ē
 qd licz pp̄rie et directe nō possit dici fur vel raptor. int̄p̄
 tatiue t̄n̄ et indirecte pōt et d̄z cū vtroqz censeit eo qd tā
 q̄ fur vsurpat alienā rem/et tanq̄z raptor eā publice ra
 pit. p̄tea et si rē publicā nō ledit sicut fur vel raptor q̄n
 tū ad actū ext̄iorē t̄n̄ d̄sciēciā suā nō m̄im̄ficat corā deo.
 nā veracit̄ fur ē et raptor q̄ntū ad int̄iorē affectū/licz n̄
 q̄ntū ad actū ext̄iorē. et s̄m hūc sensum loq̄ videt̄. c. illd̄
l̄iii. q. v. i. c. si qd̄ vbi d̄z si qd̄ inuenisti/et nō reddidisti/
rapuisti. Ille nēpe qui rem alienā repit et eā nō reddit
 licz non sit raptor directe et pp̄rie q̄ntū ad actū ext̄iorē
 qz alienā nō videt̄ p̄ violēciā vsurpare. t̄n̄ int̄p̄tatiue et
 indirecte ē raptor q̄ntū ad actū int̄iorē. qz rem alienā
 ad modū raptoris et furis sibi appetit vendicare. p̄tea
 corā deo ifectā h̄z d̄sciēciāz sicut fur et raptor cū d̄z p̄l̄
 respiciat ad affectū q̄z ad ip̄m actū. et hoc ē qd̄ d̄z in e. c.
 q̄ alienū negat si posset etiā tolleret. d̄z em̄ cor̄ interro
 gat non manū. Ex h̄is etiā patz qd̄ mala fide p̄scribens
 q̄ntū ad d̄sciēcie culpā eq̄pollet raptor et furi ac p̄ d̄nis
 indiget d̄sciēciāz suā purgare atqz rectificare sicut et illi
 s̄ p̄dictū nō p̄nt hoc agē nisi p̄ odignam restitucōz iur̄ re
 gulā iuris i. li. vi. vbi d̄z p̄ctm̄ non dimittit̄ nisi restitua
 tur ablatū. ergo eodem mō p̄scribēs mala fide nō pōt
 d̄sciāz suā purgare et rectificare nisi p̄ odignā restitucōz

sicut etiā fur et raptor

Articulus tercius

De rerū trāslacōne q̄ fit auctoritate p̄uata.

Tercio etiā tractādū est de trāslacōe rerū que fit auctoritate p̄uata. i. p̄ actū p̄sone p̄uatae immediate h̄ntis dñū rei. Hoc aut̄ s̄m Scotū ubi supra dupliat̄ p̄t fieri. primo p̄ actū mere liberalē. sc̄do p̄ actū s̄m q̄d liberalē. Primus fit q̄n trāsserēs nullā expectat reddicōz. Sc̄ds v̄o fit q̄n p̄ co q̄d trāsserē expectat aliq̄d sibi reddi.

De rerū trāslacōe q̄ fit in donacōe. **Ca. primū.**

Prima quidē trāslacō fit auctē p̄uata p̄ actum mere liberalē in qua trāsserēs nullam expectat reddicōz. sicut in donacōe d̄tingit et etiā in cōmodato. Et p̄ hoc talis dat̄ regula Regula Dñs ali: cuius rei (nisi p̄hibeat̄ a iure vel a suo supiore a cuius voluntate depēdet in dādo) donare p̄t rem suā alii volētī illā recipere. Hoc quidē p̄bat̄. qz ex quo p̄ actū voluntatis sue fuit dñs. q̄ p̄ voluntatē suā cessare p̄t eē dñs et alius vult inape. q̄ p̄t inape esse dñs. et non p̄hibet alia eā supiore istū desinē et istū vel illū inape esse dñm. q̄ p̄ talem donacōz trāslacō dñi fit vere et iuste. Et ex hoc p̄ qz de rōne liberalis donacōis sunt tria. Primū sc̄z liberalis et voluntaria trāslacō ex pte donacois. Sc̄dm voluntas recipiēdi ex pte illius cui donat̄. Terciū liberalitas amboz huius donandi et illius recipiēdi. i. qz nulla lege supiore p̄hibeat̄ iste donare vel ille acceptare. nec per actū alius a quo depēdeat in ista trāslacōe vel donacōne. Ex quo p̄ qz monachus vel filius vel famulus non p̄t aliq̄d dare sine assensu vel saltē c̄tra assensum exp̄sum seu int̄pretatū abbatis vel p̄ris. Cuius rō est qz donare p̄hibiti sunt a lege supiore. Itē qz donacō eoz dependet a assensu exp̄sso vel int̄pretato abbatis uel p̄ris.

Similit̄ cleric⁹ donare nō pōt in aliquo cāu sine volūta-
 te vel saltē cōtra volūtatē pape. sicut p̄ ex̄ de censu. m. c.
 romana. vbi p̄cipit greḡ. q̄ visitātes a visitatis nulla re-
 cipiāt munuscula. et si recepīt tenent̄ restituē duplū. ut
 nō absoluant̄ a maledictōe q̄z ip̄o facto icurrūt. **R**ouer-
 tendū ē aut̄ q̄ i donacōe iusticia mīme pōt eē si donās
 nō liberalit̄ donat vel cōtra volūtatē alic⁹ a quo depēdet
 i donādo donat. sic p̄ in cāu q̄ ponit̄ ex̄ de cen. c. exigit
li. vi. vbi p̄cipit̄ visitātib⁹ munera nō recipe. q̄ si recepīt
duplū eius qd̄ receptū fuerit ecclesie a q̄ recepim̄ infra
mēsem reddē teneant̄. et talia nō seruātib⁹ ibi graui pes-
na subdunt̄. **N**ō insup mere liberalit̄ donat si deceptus
 vel quasi necessitate coactus aliqd̄ donat. q̄ ignoran-
 cia et equalis coactō excludit volūtariū. sicut p̄ in. iij.
 ethi. **E**t ex hoc sequit̄ q̄ decept⁹ de eo cui donat q̄ntū
 ad illā rōem p̄t̄ quā donat nō simplicit̄ donat. **E**t iō si
 alicui donat tanq̄z p̄p̄inquo q̄ tñ nō est p̄p̄inquo. nō sim-
 plicit̄ donat. **C**ōsimilit̄ si alicui ut egeno q̄ nō ē egen⁹.
Promde videāt illi truffatores si q̄ diuites ex̄ntes tan-
 quā egem̄ recipiūt elemosinas ne iniuste oīa hmōi reci-
 piāt. q̄ nō est ibi in donāte volūtariū p̄t̄ adicōis igno-
 ranciā q̄z in dādo respicit donās **I**dē quoq̄ ē si artat⁹
 aliqua necitate. ut in vsuris dādīs vel dimittēdis uel in
 indulgēdis nō ē mere donacō liberalis **H**ec s̄m sco. vbi s̄
 s̄ de hoc plem⁹ i tractatu de restit. in q̄dragesimali de
 xp̄iana religiōe ser. xl. ar. iij. et. c. iij. dictū ē. **I**nsup p̄t̄
 quādā similitudinē et cor̄ndenciā ip̄ius trās lacōis libe-
 ralis vsus que fit in comodato. cū illa sc̄z q̄ fit p̄ actū me-
 re liberalē i donacōe de ip̄o comodato nūc aliqd̄ disse-
 ramus. h̄z em̄ similes leges comodatū cū trās lacōe libe-
 ral̄ vsus ad hoc. s. q̄ sit iustū. nā p̄rio req̄rit i comodāte
 liberā volūtatē **S**c̄do req̄rit in recipiēte q̄ rē comodatā

recipe velit ad suū vsum. Tercio q̄ nō sit aliq̄ vclūtas legis seu p̄ncipis obsistēs illi comodacōi. Est etiā aduertēdū q̄ in amodato simili mō iniusticia cadit sicut i donacōe de qua s̄ dictū est. licz i amodato nō sit eqlis defect̄ p̄t̄ egle viciū. qz trāslacō vsus ad t̄pus nō req̄rit tantā liberalitatē q̄ntā trāslacō d̄ni liberalis. Nec s̄m

Unde d̄ctus originē h̄nt. et de mul- scorū vbi supra
triplici distinctōe et varietate eorū Ca. sc̄dm

Secūda aut̄ trāslacō rex fit p̄ actū s̄m qd̄ liberale. q̄n p̄ eo qd̄ q̄s trāsfert expectat aliqd̄ sibi reddi equiuolēs ei qd̄ trāsfert. et talis trāslacō p̄prie d̄tractus denotat. qz ibi trahunt̄ p̄cū volūtates. Trahit̄ em̄ iste ad trāsfereḍū in illū cū amodo qd̄ expectat ab illo. Proinde a quibz dā sic diffinit̄. **Contractus est duorū vel pluriū in idē assensus.** **Contractus igit̄ in quibus d̄nia trāsferrunt̄ in triplici d̄ria sunt.** prim̄ de rerū pmutacō. sc̄ds emp̄cō et vendicō. tercia mutui donatio vel accep̄cō. **Primo sunt qdā d̄tract̄ rei vtilis p̄ re vtili imediate sicut vinū p̄ blado ordeū p̄ frumēto et similia. et talis d̄tractus de rerū pmutacō do ut des ut do si das. et de hoc infra i. c. iiii. subiūgem̄.** **Secūdo sunt qdā d̄tract̄ rei vtilis p̄ numismate vel eduerso. qz em̄ q̄z difficile erat res vsuales amutare imediate. ideo remediū reptū ē p̄ qd̄ talis amutacō facili fieri possz qd̄ vocat̄ numisma. l. i. ff. de d̄trahē. emp. et tūc amutacō numismatis p̄ re utili vel vsuali emp̄cō nūcupat̄** **Extra aut̄ vendicō dicta est. et de h̄is dicem̄ in ser. xxxiii. et. xxxv** **Tercio v̄o sunt alii d̄tract̄. s. numismatis p̄ numismate et talis d̄tractus mutuū notat. .i. mutui d̄ctio et mutui accep̄cō. et de hoc in ser. xxxvii. dicturi sumus. Et iterum de hoc aliquid dicet̄ in ser. xxxix. et ar. iiii.** **Insup̄ aduertendū est qz sex sunt d̄tractus in quibz trāsfert̄ d̄nium.**

primus est liberalis donatio. secundus reus permutatio. tertius emptio. quartus venditio. quintus mutui datio. sextus mutui acceptio. Sunt et alii octo in quibus transferuntur usus vel ius utendi rebus domino. Et hijs correspondent sex modis translationis domini. Primo enim liberali donatione domini correspondet usus rei amodatio. Secundo reus permutatio correspondet mutua vel permutua amodatio. Tertio emptio correspondet adductio. Quarto venditio locatio. Quinto autem mutui acceptio non correspondet aliquid proprie in translatione usus rei. Et predictus per quibus modis possunt reus omnia atque usus eorum transferri in multiplici actu. Et ite reus advertendum est quod iuxta primam regulam positam in principio prece. ar. tractatus in quibus transferuntur usus vel ius utendi rebus domino. regulariter iusti sunt vel iniusti. iuxta regulas domini.

De reus permutacione et que requiruntur ad // hec sunt scotum.
hoc quod iusta sit // Ca. tertium.

Tercio addi potest translatio quedam particularis que ad proprium sensum sit de reus permutacione. quod de ea in c. precedenti in distinctioe hic primo posita. Unde sunt scotum ubi sunt circa iustam rerum permutacionem talis regula datur. Dominus reus iuste eas permutat si sine fraude servent equalitatem valoris in commutatis sunt rectam rationem. Circa quam regulam notandum est quod vltima adductioe que necesse sunt ad iustam donationem de quibus dictum est s. ar. ii. c. ii. Tres etiam alie in predicta regula describuntur que proprie sunt ad iustam permutacionem. Primo enim dicitur sine fraude triplicem fraudem convenienter excludit. primam in substantia. secundam in quantitate. tertiam in qualitate. Primam inquam in substantia ut non commutetur aurum pro auro. nec aqua pro vino scilicet in vino limfato. Secundam in quantitate. ut siue quantitas mensuretur per pondus siue per virgam seu per alium modum. ut puta per modum sextarium vel hominum. siue in aliquo liquido siue in aridis iustum pondus et iusta mensura servetur. Tertiam in qualitate. quod non commutetur vinum corruptum pro puro et sano.

hec omnia p̄bant̄ ēt̄ d̄ inu. et dā. da. c. si culpa. vbi dicit̄
q̄ qui occasiōz damni dat dānū dedisse videt̄. **S**ed de frau-
dās in substāciā illū q̄ p̄mutādo putat accipe aliā sub-
stāciā. vel in q̄ntitate q̄ putat accipe aliud q̄ntū vel in
q̄litate q̄ putat accipe aliud q̄le dat dāni occasiōz. qz il-
le nō p̄mutaret nisi credet̄ illā substāciā aliā q̄ntitatē et
aliā q̄litatē accipe. **E**rgo videt̄ d̄ p̄sumpcōe iuris et s̄m
vitatē dedisse damnū. **S**i aut̄ inaduertent̄ ali q̄s p̄dicto-
rū defectuū in re vendēda reptus ē. v̄ditor nō peccat. t̄n
cū puenerit ad noticiā eius recōpensare tenet̄ dānū em-
ptori illatū. **N**o hoc etiā vide in ser. xxxv. ar. iii. p̄ totū. **S**e-
cūdo dicit̄ regula q̄ seruēt̄ eq̄litate valoris in cōmutatis.
Quō aut̄ eq̄tas valoris seruāda sit. p̄bat̄ p̄ aug². xij. d̄
trū. c. iii. vbi ait. vile velle emē et care vendē reuera vi-
cū est. qd̄ intelligit̄ de re vili et cara quātū ad vsum. nā
freq̄nt̄ res q̄ in se nobilior ē in eē nate vsū hoīm min²
vtilis ē ac p̄ hoc minus p̄ciōsa. sicut p̄z p̄ Aug². de ci. d̄
vbi ait. qz melior est in domo panis q̄z mus. cū t̄n omē
viuū nobilior est ip̄o nō viuo simplicit̄. **S**ed de hoc dicit̄
plem² in ser. xxxv. ar. i. **T**ercio quoqz p̄ter p̄dicta addit̄
s̄m rectā racōem attēdentē scz natam rei in op̄acōe ad
vsum huānū. p̄t̄ quē ista p̄mutacō fit. **T**alis aut̄ equali-
tas s̄m rectā rōem nō cōsistit in indiuisibili medio. imo
in tali medio qd̄ respicit̄ ip̄a iusticia incōmutatiua. mag-
na est latitudo. et vltra illā latitudinē non attingēdo in-
diuisibile punctū equalente rei et rei. quia quo ad hoc
impossibile esset cōmutantes attingē in quo cūqz gradu
extra extrema fiat fit vtiqz iuste. **Q**ue aut̄ sit illa latitu-
do et ad quātū se extēdat. qz idē est in p̄mutacōib² sic in
empcōib² et v̄dicōib². iō dicit̄ in ser. xxxv. ar. i. c. ii. et
etiā p̄la alia ad p̄mutacōz p̄tinēcia. ibi ponunt̄. **V**lt̄ ea
q̄ dicta sunt notant̄ aduertēdū est qz cū istis cōtractibus

supra dictis scz donacōnū empcōnū pmutacōnū et ven
dicōnū. sicut p̄dictū est. duemūt mutua dmodacō adu
ctio et locacō. p̄ptea quātū ad dōdicōnes de illis s̄ post
tas seruāda ē in eis iusticia cōfidando ī hiis ad vsū si
cut in illis ad dñiū. In iusticia aut ī pmutacōe pz ex tri
bus cāis. primo ex decepōe. scdo ex inuolūtatio. tercio
ex p̄hibicōe supioris cui pmutās subest in pmutādo. sic
laci² ar. ii. c. ii. de donacōibus dictū est. Et ex hoc dici
pōt iniusta pmutacō q̄ fit ī aleax ludis et hmōi. iux̄ illd
ff. de alea. l. vl. ex de vi. et ho. cle. clerci officia. hec sco.
Ceterz qz qz putabam² lōgior fuit sermo. si multa q̄ vite
rius in p̄nti ma² tia explorare vellem² verēdū ne aut ser
mo grata breuitate careat aut larga excellēs qz maties
ex festinācia debita diligēcia frauderet. Paulem² p̄ in
de hodie iā si placet atqz tāquā aīalia mūda rummem²
q̄ hodierno sermōe tota auīditate glutuim² atqz p̄pe
mus vigiles mētes n̄ras ad ea q̄ de hac ma² tia dicenda
sunt. et maxie die crastina ad dirigēdū mercātes et arti
fices ī viā rectā. ne opibus et mercimomis suis ampli²
peccare velit. hoc misericordiē largiēte agno īmacula
to dño n̄ro ihesu x̄po q̄ cū p̄re et spū s̄. gloriosus regnat
in secula seculoz amen

Sermo. xxxiii.

Dñica q̄rta in. xl. in mane de mercatoribus et artifiab²
in gnali. Et de dōdicōibus licitis et illicitis earūdē.

Ance ancillā et filiū eius. ad gal. iiii. c. et
in ep̄la hodierna. dictū ē in p̄. ser. de ori
gine dñioz atqz de rez dimisiōe et trās
lacōe. et de dōctiūū distinctōe. necnō p̄ti
cularit̄ subiūctū est de pmutacōe rez.
Nūc aut̄ dicēdū ē de mercatorib² et ar
tificibus in gnali. cum p̄ns materia magna sit ianua ad
multa q̄ in seq̄ntibus tractāda sunt. Ad hoz aut̄ intelli

gēciā aduertēdū ē s̄m alex. de alis. q̄ tria sunt ḡna opū
 huānoꝝ. primo em̄ sunt q̄dā q̄ mīme p̄nt eē mala. sc̄do
 sunt alia q̄ nō p̄nt eē bona. tercio quoq̄ alia repire atin-
 git q̄ p̄nt eē bona et mala. **Primo** inq̄z sunt opa q̄dā q̄
 mala eē nō p̄nt. sicut diligē deū ex toto corde et ex tota
 mēte. atq̄ diligē p̄ximū sicut seip̄m. iux̄ sn̄iam saluato-
 ris. math. xxii. **Sc̄do** sunt opa alia q̄ p̄nt mīme b̄n fieri.
 cū ex ip̄a ac̄i² moꝝdiac̄e s̄m se oīno mala esse p̄hibeāt
 b̄mōi sunt blasphemare deū. odire p̄ximū. vsura et cetera
 oīstia. **Tercio** insup̄ sunt alia q̄dā q̄ p̄nt male et b̄n fieri.
 q̄z admodū dare elemosinā ieiunare et orare. et similia
 int̄ q̄ mercacō op̄tat̄. q̄z nō de se mala ē s̄ ex circūstācia
 t̄pis seu loci et similiū p̄t illicite exerceri. p̄inde **Rug²**.
 i li. de q̄ōibus no. et ve. testamēti sic ait. **Fornicari** ho-
 mimibus sp̄ nō licz. negociari aut̄ aliq̄n nō licz. sic si emā-
 tur merces i dei tēplis. q̄d abhorre se d̄ns oñdit math.
 xxi. q̄n d̄z zelo armat² intrauit tēplū dei et eiciebat oēs
 ven. et emē. d̄ tēplo. ut mystice demōstraret q̄ i emp̄cōi-
 bus et v̄edicōib² d̄ corde hoīs q̄d ē tēplū dei auaricia ei
 ci d̄z. q̄ v̄eīq̄z est ancilla. teste ap̄to ad gal. iii. q̄ ait. aua-
 ricia q̄ est idoloꝝ seruit². ip̄a em̄ seruit thesauris oꝝgre-
 gandis. q̄z sc̄z seruire facit nūmis cū filiis suis qui sunt
 oīs otract² illiciti. **Sed** quid dicit scripta diuinit² in-
 spirata. **Eice** ancillā id est auariciā an̄ dictā. et filiū ei²
 sc̄z p̄ncipalē q̄ est amor t̄paliū rex. **Nā** si in mercācis et
 artibus talē ancillā d̄nari cōt̄gerit. mercator et artifex
 relictus diuiciis oꝝgregatis in eternum p̄bit. **Proinde** p̄
 uer. iii. c. scriptū est. **Per** tria mone² terza et quartū q̄d
 sustinē nō p̄t p̄ seruū cū regnauerit. p̄ stultum sc̄z cum
 faciatus fuerit cibo. **Per** odiosam mulierem cum in ma-
 trimonio fuerit assumpta. **Et** p̄ ancillā cū fuerit heres
 d̄ne sue. **Seru²** regnās est corpus sp̄i p̄d̄nans. **Stult²**

saturatus cibo est affectus repletus carnali desiderio. **Q**u-
 lier odiosa in mundo diuicia est mens elata odiosa deo
 et demoni copulata. **A**nalla heres domine sue est intelligen-
 tia solum terrenis ac transitoriis diuiciis dedicata. cui ca-
 ro dominat de terra formata et in puluere reuersura. cuius
 tunc terrena intelligentia efficit heres. cum ad tantam puenit
 cecitatem quod in eternum non credit relinquere diuicias congregatas
Hii sunt de quibus propheta ait. **O**culos suos statuerunt de-
 clinare in terram. **E**t hoc est quartum quod terra sustinere non potest
Quia sicut alibi idem propheta inquit. **D**ormierunt somnum suum
 et nichil inuenerunt omnes viri diuiciarum in manibus suis.
Ecce ergo tu mercator et artifex habet ancillam et filium eius de
 corde tuo quos tunc vere eicies cum hinc recitudinem et ius-
 ticiam illa perficies. ne tibi contingat quod propheta in psal. ait. to-
 ta die cogitauit lingua tua iniusticiam. sicut nouacula acu-
 ta fecisti dolium. ubi ostendit triplex studium iniusti mercatoris
 et artificis ad iniusticias exercendas. **p**rimum est studium cor-
 dis ibi tota die iniusticiam cogitauit. **s**ccondum studium oris ibi
 lingua tua. **t**ercium est studium opis ibi sicut nouacula acu-
 ta fecisti dolium. **E**t potest esse thema in presenti sermone. et laicus ex-
 ponit infra ser. xliii. ar. i. c. iii. **I**gitur de mercatoribus et
 artificibus et quibuscumque emporibus et vendicibus generaliter
 et utilem doctrinam tradere cupientes. tria de illis ad presens con-
 sideremus. primo eorum scilicet licitam exercitacionem. sccondo eorum im-
 pia abusus. tercio eorum debitam informacionem

Articulus primus quod triplici via ostendit licitam esse mercatorum
Prima autem consideracione circa mercatorum est de eius
 licita exercitacione. **T**riplici enim via probari potest
 quod mercatura possit licite exerceri. primo via na-
 ture. sccondo via scripture. tercio via gratie scilicet sancte

Quod ex lege naturale ostendit licitam esse
 mercatorum. et maxime propter tria.

Ca. primum.
 ecclesie.

Primo quidem probatur per viam naturalem esse mercationem. quod eodem modo demonstrari potest ex triplici utilitate que solet sequi ex illa. prima est utilitas generalis. secunda specialis. tertia particularis. Prima inquam est utilitas generalis. quod secundum Scotum in III. di. xv. q. ii. patet ex manifestis necessitatibus et modis proventibus civitati hominum ex officio et exercitio ipso mercandi. Constat enim quod multa desunt vni patrie seu urbi que in alta superhabundant. Illi quoque que in celeberrimis agris et ceteris artibus mechanicis occupantur. aut res summe rei publice seu iuste militiae opera prestant amode et optime adire non possunt terras. et ad res quibus egent emendas et defendendas. Nec insuper ad hoc industriam et periclitam habent omnes. propter quod rei publice expedit quod huic officio aliqui ad hoc idonei mancipent. quibus utique merito aliquod lucrum emolumentum debet. Iuxta illud apostoli. i. cor. ix. Nemo militat suis stipendiis unquam. nec reparent quibus absque lucro huic operi inservire vellent. Et merito quidem cum dominus dicit math. x. dignus est operari mercede sua. Insuper advertendum est quod in mercatione occurrunt multa pro rei publice servitio et utilitate que iuste premi non promerent. primo occurrunt mercatoris industria. secundo sollicitudo. tertio decurrunt labores. quarto pericula. Primo enim occurrunt industria. nam si mercatores non essent industria in rebus valoribus et precibus et expensis periculis et amoditatibus subtiliter examinandis profectio ad hoc idonei nequaquam essent. Secundo decurrunt vigilantia atque sollicitudo circa predicta que in tali exercitio plurimum necessaria est. Tertio decurrunt labores. sepe enim tales multis laboribus hoc exercere mare et aridam circumventes. et in illis multa incommoda sustinentes. Quarto in talibus decurrunt pericula multa. dum suas pecunias atque merces ex illis emptas. necnon et proprias personas multis periculis contingere exponunt. Quinto insuper addi potest quod cum ante dictis industriis

sollicitudinibus laboribus et periculis non solum lucrosus hoc exercent. Et quod ex hijs omnibus rei publice sunt utiles et optimi pro quod merito lucrum predictis circumstantiis appetens et discretum inde potest et debet rationabiliter reportare. Ex quo ulterius sequitur quod usque ad aliquam mensuram modicam et discretam potest iusto modo pretium suorum mercium augere. **S**ecunda utilitas ex mercatione proveniens dicitur spiritualis. omnis nempe a quibus mercatores emunt et quibus reuendunt saluo eorum rationabili lucro potest rationabiliter lucrum appetens inde habere. sicut assidua expensio dicitur docet. quod quod in una terra est habundans et vile in alia terra et pretiosa est necessarium rationem et causam. **S**ed postquam agricolae et artifices de suis artificibus vendendo lucrum modicum habuerunt. potest etiam mercatores cum aliorum modis inde appetens habere lucrum. **T**ercia utilitas ex ipsa mercatione proveniens particularis est. nempe sicut ars et industria artificibus sibi licite fit lucrosa. sic industria mercatoris in rebus pretio et valore prudentiam examinando. et ad subtiliores minus in iustum pretium producendo potest sibi particulariter licite valere ad lucrum. **E**t maxime cum ad hoc salva latitudine iusti pretii duntaxat presertim. cum per hoc etiam discant subtilius perscrutare rebus pretia et valores. **P**reterea ex hoc varie opportunitates et occasiones ad res modice vendendas atque emendas habent in temporalibus et civilibus locum suum. quod quidem manat ab ordine providentiae dei sicut et cetera temporalia bona. **P**roinde si ex hoc mercatores lucrantur ex dono dei provenit fortiter quod ex alio. dummodo ipsorum mercationum lucrum mensuram debitam non excedat. ac debitis modis et circumstantiis fiat.

Quod mercatio scripte testimonio licita approbat. **Ca. ii.**

Secundo quidem via scripte sacre approbat licitam esse mercationem. quod sic patere potest. **N**am si hoc esset de se id est de sui natura peccatum semper mortale expresse ipsa sacra scripta hoc in aliquo loco prohibuisset.

et maxime cū totus mūdus (sicut expiēcia pz) in hoc sp
 i publico occupet. hoc aut nūquā facit nisi solū aliqñ rōe
 circūstācie viciose. sicut est mercari i sabbato vel i tēplo
 in quo actū ipm in se videt atemne. Proinde esdre. i. c.
 vlt. qz nullus inferet onus in die sabbati. et qz negocia-
 tores nō venderēt venalia i sabbato. vñ p̄supponē et cō-
 cedē videt qz cetis diebus ebdomade hoc eis liceret.

Per gr̄e statū etiā ostēdit licitā esse mercacōz **Ca. iii.**
Gratia quoqz cōditur licitā eē mercacōz via gr̄e
 nā tpe gr̄e autoritas vniuersalis ecclesie merca-
 tores sub agrua mensura lucrātes nusquā dam-
 nat. imo in statu salutis iudicat. nisi aliqua crimīa sub-
 sint. **Ad hoc ex de dona. m̄ vi. et vj. p n̄ras. Sed atra**
p̄dicta satis obflare videt Criso. sup illud math. xxi. Ci-
ciebat ihesus om̄s emētes et vendētes de tēplo. Et per-
mitur. lxxxvii. di. etiās, licet pleriqz decretorū tex. c. il-
lud nō habeāt. qz pallea ē. Ibi em̄ crisost. ait qz p hoc
xps designauit qz mercator nūquā pōt deo placē. et iō
nullus xpianus d̄z esse mercator. aut si voluerit esse pi-
ciat ex de ecclesia. Et paulo post. Qui emit et vedit nō
pōt sine p̄iurio esse. Ad qd̄ dicēdū qz crisost. ibi exage-
ratue locut⁹ est. p eo qz pauci sunt mercatores q̄ debi-
tā mensurā iusticie intendāt i suis mercacōib⁹ et obser-
uent. et q̄ i multis alijs viciis ibi nō peccēt. Et absqz du-
bio nō est in hoc dicto sequēdus. cū nullā hēat p se rōez
cogentē seu scripte auctem. Nā ex illo sacre scripte loco
hoc nō pōt trahi. qz xps ibi gn̄alit̄ irruit atra om̄s ven-
dentes et emētes i templo. nō em̄ optet om̄s fuisse mer-
cantes loq̄ndo de eis iuxta dūem formā. de quo tñ mer-
catoze pp̄rie crisost. ibi loquit̄ patebit vlt. c. arti. subseq̄n-
tis. Aduertēdū tñ est qz sunt negocia qd̄ā q̄ vix sine pec-
cato p̄nt fieri. sicut pz de pe. di. v. negotiū. Et a doctoz

bus numerant septē. Primū est cura rei familiaris. Secūdū est militia. Tercū est pcuracō. Quartū a dōmīstracō. Quintū est mercacō. de quo de pe. di. v. c. falsam. et in. c. qualitas. scriptū est Qualitas lucri negotiantē aut accusat aut arguit. qz aut ē honestus qstus aut turpis vextn pemitē valius ē dispēdiū pati qz piculis nego: racōis astringi. qz difficile est inē vendentis emētisqz dmerciū nō intēuēre pētīm. hec qnqz picula posuit ray. Sextū qdē piculosū hīs omibus est aduocacō. Septimū aut nō obmittas sez epatus officiū. quo nichil' miserabili2 et piculosū est si pfūctorie res agat. sicut pz. xl. di. an oīa. hec duo vltima addit hosti. et similit' habet in. c. negociū. e. di. qz ut dicit glo. i dicto. c. qualitas. naturalē est strahētibus ad inuicē se deape.

Articulus scōs de septē circūstācijs ex qbus mercacō illicita efficit.

Secūda aut cōsideracō circa mercacōz ē de eiqz impia abusiōe Licet aut (sicut iā ex pcedētibz pz) mercācia possit licite exerceri tñ plurimū difficile est. Proinde ecē. xxvij. c. scriptū ē. Qui qrit locupletari auertit oculū suū a iusticia et a deo. qd pbās siue declarās subdit. qz sicut in medio opaginis lapidū palus figit. sic in mediū vendicōis et empcōis angustabit pētīs qui qrit locupletari. fit autē ex septēplici circūstācia illicita mercācia. primo ex circūstācia psone. scdo ex circūstācia cāe. tercio ex circūstācia tpris. quarto ex circūstācia loci. qnto ex circūstācia psorcii. sexto ex circūstācia dūis damm. septimo ex circūstācia modi. sexta circūstācia est scoti. reliq' vō alex. de alis.

Qd n liceat ecclesiasticis vris se mercacōibz implicare

Primo quidē fit mercacō illicita **Ca.** primū ex circūstācia psone. minime em licet clericis et

ecclesiasticis viris mercatorum vacare. p̄inde thi. ii. ap̄tus ait. Nemo militans deo implicat se negociis secularibus. lxxviii. di. negociatorum. Ihero. ait. Negociatorum clericum ex inope diuitum ex ignobili gloriosum / quasi quaedam pestes fuge. Et aug. in se. c. ait. Ante enim quam ecclesia succus quod sit licet ei negociari. factum iam non licet. ex ne cle. vel mo. se. ne. se im. p̄ totum. Pena autem clericorum quod negociatio seculari se immiscet est quod si se non correxerint debent depom. xci. di. clericus. ex ne cle. vel mo. s̄ nec. ita tamen quod religiosi strictius quam alij puniantur. ut in dicto. c. s̄ nec. nam debet clericus sancte vivere. et non cupiditatibus seculi seu mercatoribus vel lucris sed deo adherere qui summum bonum est. P̄n greg. in exp̄sicoe. xlvii. di. c. bonorum. vbi dicit. Bonorum operum inherere non aliter valeamus nisi cupiditatem a nobis quam omnium malorum radix est abscondamus. radix enim omnium malorum est cupiditas. i. thi. vi. et de pe. di. ij. si quis semel. q. qz radix. et est tex. aug. ome. viii. **Ca. ii.**

Quid nisi ex necessitate et pietate non licet etiam secularibus

Secundo fit illicita mercatura exercere mercatorum. ex circumstantia cause. Secundum enim alex. de alis. etiam laico mercari non licet nisi propter duo. primo propter necessitatem. secundo propter pietatem. Primo propter necessitatem ut se satisfacere possit sibi et familie s̄m ad decem statum sui. Secundo propter pietatem se ut lucretur ad distribuendum pauperibus et in alias pias causas predictum lucrum. vtp̄uta. s̄m tho. scda scde. q. lxxvij. interdit aliquis negociari propter publicam utilitatem. ne se res necessarie ad vitam prebe desint. et lucrum petit non quasi pro fine sed quasi stipendium sui laboris. Et hoc etiam modo licet quod pietas dici potest. sed illicita est s̄m tho. vbi mercandi finem principaliter in lucro ponit. Mercari enim propter substantiam cumulandam. et propter improbam diuiciarum cupiditatem et curiositatem seu propter alium finem malum illicitum est culpa

mortalis. qz hec p̄hibita sunt omnibus. si cut p̄z dī. xlviij. om̄s. et. c. sicut hii. Hys acordat etiā rap. Ex hys ḡ ap̄paret qz mercari ut ex lucro cumulent̄ et frāquent̄ seculi vanitates et p̄ope in se aut in vxore et familia illicitissimū est et ad culpā culpa. Tales itaqz exp̄se immoderate insaciabilis sunt abissus. q̄ insaciabilē req̄rūt abissum lucroz etiā iniquoz. Sicut p̄pheta inquit. abissus abissum inuocat. Ex hys etiā colligi p̄t qz mercās licz nullū mēdaciū nullā fraudē nullū piuriū nichilqz aliud iniustū qd̄ om̄itē solet hoc hoīm genus in mercacōibus suis om̄ittat. nichilomin⁹ n̄ eximit̄ a mortali si p̄t̄ iniustā cām. licet alias iuste exerceat mercācias. De h̄mōi ecc. iij. c. Unus est et scdm̄ nō hz nō filiū nō frat̄rē et tñ laborare nō cessat scz in mercāciis. nec tñ faciunt̄ oculi eius diuiciis. nec recogitat d. cui laboro et fraudo aīam meā bonis. Sz et hoc mirabile ē qz cū plurimi de talibus repiant̄. nullus q̄ de hoc sciam sibi facit inuenit̄. Proinde scdm̄ fr̄em aluax̄ i libro de plāctu ec. vendē carius qz emat̄ cupiditatis cā est p̄ctm̄ et turpe lucy. xiiij. q. iij. q̄cūqz. p̄tea tale lucy est paupibus disp̄sandū. Et itez. tale lucy turpe a doctoribus reputat̄ sine necessitate emē res tpe quo m̄ius valēt. et seruare ad tps ut cariori foro vendant̄. Ad hoc facit. c. p̄dictū q̄cūqz. vbi tex. de hoc exp̄sse habet̄.

Ca. terciū

Quo diebus festiuis mercari nō licet

Quocirca illicita fit mercācia ex circūstācia t̄pis. scz cū sit diebus festiuis oracōi et deuocōi ac sacris exerciciis deputatis. sicut p̄z de mercatorib⁹ q̄ vadūt ad nūdias atqz mercata et emūt et vendūt i eis. et dūiter dimissis officiis sacris et verbo dei. et nulla i tali die audita missa. insaciabilit̄ inhiāt ad t̄palia lucra. p̄tea insensibiles effecti ad spūalia et et̄na. nulla eis sapiūt nisi

terrena et transitoria. propterea Baruth. iii. c. de talibus ait. Exquisierunt prudentiam quam dicitur terra est negotiatores terre thymum. Themam interpretatur auster. est autem auster ventus meridionalis qui est humidus et calidus. et signat cupiditatem et auariciam. quam quidem dicitur in se. Nam cupiditas immoderate occupat non hinc. sed auaricia iniuste retinet acquisita. primum enim in humiditate. secundum in caliditate signat. Contra tales clamat tertium preceptum dei Exo. xx. Memeto o mercator ut die sabbati sanctifices. id est sanctis operibus non mercatoribus vaces. Item in eodem loco dicitur. Sex diebus operaberis etiam opera tua. Leuit. xxxiiij. dicitur. omne opus seruale non facies. Quod in locis deo dicatis et sacris illicitum est. **¶** In ea.

Quomercari.

¶ Cap. l. m. quartum.

Quarto illicite mercatio exercet ex circumstantia loci videlicet cum sit in loco domino cultui dedicato. et tales dominus (sicut math. xxi. scribit) ardentissimum zelum ostendit. Nam intrauit templum dei et eiciebat omnes venales et emendentes templum. In quo quidem feruido actu zeli aduertendum est quod non tantum vendentes sed etiam ementes intencio eiecit. eo quod et vendentibus et ementibus mali prestabant occasiones. nec non hec faciebant in debito loco. atque modo perturbatio orationis et diuini cultus. Quanta autem veneracione et reuerencia digna sint templa dei et loca deo dicata. ostendit ex de immu. ec. decet li. vi. ubi scriptum est. Decet domum dei sanctitudo. Decet ut cuius factus est in pace locus/eius cultus sit debita veneracione pacificus. sitque ad ecclesias humilis et deuotus ingressus. sit in eis queta ouersacio. deo grata inspicientibus placita. quam considerantes non solum instruat/sed et reficiat ouementes ibidem. quod ut dicitur tex. lxxxviiij. di. i. c. de sequens. domus mea domus orationis est etc. Item in ecclesia nihil in honestum nihil incongruum fieri dicitur. xliij. di. c. non optet. in duobus. c. se. Et ite. xvi. q. vii. in. c. Et hec. prohibet quod in sacro loco ubi

ora cōibus vacādū est mercacōes fieri nō debēt

Non licet cari vendē merces forēibus et pegrinis qm vendantē cōiibus i cōi foro. **Ca. v.**

Quinto nō licz mercari cōfidata circūstācia cōforci videlz cū res vendit carius trāseūtibz qz merca toribus atqz māsuris aut viris discretis. aut plus iusti cis et ignaris qz cōiibus et exptis. plus simplicibus qz astutis. **Contra qd ex de emp. et ven. c. placuit.** Statuit cōsiliū sacz qz p̄sbiteri moneāt plebes suas ut hospita les sint. atqz nō carius trāseūtibus vendāt qz in merca to vendē possent. **Et s̄m bernardū in p. c. placuit.** ad hoc p̄ excoicacōez cōpelli p̄nt. xii. di. s̄ hinc etiā. qd vex ē s̄m mno. si hoc notoriū eēt. et moniti se emēdare nollēt

Quod mercari nō licet cū rei publice damno. **Et quō odemnantē. et multis rōibus refellunt retrāgulaz siue stramatorz cōtractus.** **Ca. sextū.**

Quarto est illiata mercācia ex circūstācia cōis dā m. **Ad hui2 intelligēciā notādū est s̄m scotū in iij. di. xv. qz tria sunt hoim ḡna q̄ cū vtilitate et cōmodo rei publice i mercacōibz exercent. p̄imi sunt mercāciay a p̄portatores. sc̄di mercāciay cōseruatores. t̄ci sunt mer cāciay immitatores et melioratores. Primi sunt in quā mercāciay a p̄portatores. qz portāt illas d̄ p̄ria q̄ illis ha būdāt/ ad p̄riaz cui ille vtilis seu nec̄rie sunt. **Ex quo se quē qz mercator talis q̄ res aufert d̄ p̄ria vbi habūdāt et trāsfert ad p̄riam q̄ indiget illis hz actū vtiqz rei pu. vtilē et honestū. Sc̄di sunt mercāciay cōseruatores qui quācitatē q̄nz magnā mercāciay emūt ut ap̄c̄ suo tpe ab emptoribus mercācie repiant venales. Nepe mercā cias de lōginquo portātes. nō sine graui incōmodo pos sent sp̄ vendē illas. nec insup q̄libet indigēs illis possēt statū currē ad emēdū eas **Ex hīs p̄z qz tales mercāciay******

cōseruatores sunt ad magnā rei publice vtilitatē **T**ercii
 sunt mercāciarū imitatores seu melioratores q̄ videlz ī
 dūstria sua labore et arte aut t̄pis varietate. qz scz res
 carior facta ē apportatas et cōseruatas mercācias varie
 meliorāt. sicut faciēdo de lana pannū. de corio scarpas
 de cera cādelas et cōstia. et tales rei publice etiā vtilēs
 iudicant. **Q**ms ḡ supra dictū q̄ rei publice vtilēs sunt cō
 sideratis q̄nqz q̄ m. c. i. ar. i. p̄ncis sermōis dicta sunt. lu
crū et amodū qd̄ merito r̄ndeat ad q̄nqz q̄ dicta sunt re
portare licite p̄nt. **H**is em̄ casibus videt̄ lux̄ q̄sitū ex
 ope et artificie qd̄ licitū est. rci. di. clericus. **T**amē s̄m
 scotū vbi s̄. ī trāslacōe hmōi negotiatiua tūc si q̄dem ī
 iusticia ē cū officiat rei publice acius eius. vel si immeda
 te recipit a re publica vltra īdūstriā diligēciā sollicitu
 dīnē et picula. **H**is igit̄ iā p̄missis clarescē pōt q̄ sunt
 rei publice mercatores p̄nciosi deo et homibz merito
 odiosi. h̄i videlz q̄ (sicut p̄dictū est) nec mercācias trāsf
 ferūt nec cōseruāt nec labore eoz et īdūstria res venaz
 meliorāt. hmōi q̄dem sunt qd̄ā p̄nciosissimos atra
 ctus frēq̄ntātes. quos attractus qd̄ā noīant scochos qz
 multos impia crudelitate trāsfīgūt. **A**b alijs noīantur
 stromagi. eo qz retrosum ruē faciūt diuicias alioz. **A** q̄
 busōā bistractū qz bis deuorādo substāciā alioz iniuste
 trabūt. **A** q̄busdā retrāgule eo qz substācias alioz retra
 hēdo plures strāgulāt **A**b alijs barochula eo qz cōsumūt
 more baratariē. **E**t forte hec sunt noīa demonū a q̄bus
 hmōi attractus repti sunt. s̄z ut d̄z ex de v. sig. m. c. intel
ligēcia. **I**ntelligēcia v̄boz ex causis est assumēda dicen
 diqz. nō sermōm res s̄ rei est sermo subiect̄. et qz dispo
 sicō nō cognoscat̄ ex noīe s̄ ex effectu. p̄z m. l. cū p̄cano.
ff. de p̄ca. r̄. **Q**uātū aut̄ tales rei publice p̄nciosi sunt ex
 tribz p̄z s̄m scotū q̄ tres corruptele noīari p̄nt. **P**rima

corruptela est p̄cū incerti. tales em̄ p̄dones ut veri2 di
 cam q̄ mercatores d̄tractibus s̄ dictis efficiūt. qd̄ sim
 plices certificari nō p̄nt de ip̄o valore rei emēde. qz mō
 emūt vt sine p̄dictis p̄boꝝ mercatorū d̄dicōibus v̄dāt
 mō etiā vendūt ut simili mō emant. **T**ales em̄ rigatier
 gallice noīant̄ eo qz p̄hibeāt immediatā d̄mutacōz volē
 cū iconomice d̄mutare. **S**ecda corruptela est p̄cū miu
 sti. qz hi p̄t̄ d̄modū atqz p̄p̄iū lucrū faciūt qd̄libet ve
 nale vel vsuale carius emēt et vili2 vendētī q̄ iusticia
 et rō poscat. ex quo d̄amificāt vtrāqz ptē. et p̄ d̄ns totū
 rei publice p̄miciōsi sunt. **T**ercia corruptela est p̄cū picu
 losi. **N**ā p̄t̄ corruptelas p̄dictas quasi cogunt̄ mercan
 tes si nō sunt cauti et timētes deum. vel in piculo aīas
 suas ponē. si s̄m̄ has corruptelas lucrari volūt. aut si se
 saluare desiderāt in licito mō mercādi ad paup̄iē deuēn
 re. **E**x q̄bus oībus clariū p̄z qz rei publice magnū seq̄t̄
 damnū. **P**roinde d̄tra tales loquit̄ **Criso. lxxviii. di. i.**

.c. euēs. sicut in ar. p̄. et. iiii. c. dictū est. **T**ales em̄ s̄m̄
 criso. et scotū de p̄ria debēt extumari atqz repellī et ī exi
 liū dari. qz duo vel tres ī vna ciuitate magna corrupūt
 totā multitudinē mercatorū. **N**ec tñ alii mercātes in cor
 ruptelis p̄dictis d̄tamiati excusari p̄nt. maxime si añ di
 ctis maliciis p̄ p̄ndētes p̄uisiōes atqz statuta obuiare
 negligūt et obstare. **A**d aut̄ remediū d̄tra s̄ dictos sit
 dandū mercātibz q̄ aīas suas saluare volūt. patebit ar
 ca finē seq̄ntis sermōis.

De multis illicitis modis et abusiōibz q̄bus vtunt̄ mercātes et artifices. qui ī tres septenarios abusiōnū distincti sunt. qd̄ ī tres ptes distinctū est. **Ca. vii.**

Primo mercari non licet ex circūstācia modi.
 mltis em̄ illicitis et iustus mōis pleriqz merca
 cōes et artes exercēt. quos p̄ tres abusiōnū septenarios

distinguem². licet etiā plures alii modi addi pñt.

Prima p^ticula septi cap^ti dⁱctinēs septē abusiōes artificū

Primū abusionū septenariū cū et mercatorū.

Subiūgam². nēpe pleriq³ exercēt mercacōes et artes

hīs vii. mōis. p^rio mēdacūs. sc^do pⁱuris. t^rcio duplicita

tib². q^rto sophisticis v^bis. qⁿto malicōsis circūuēcōib²

sextō sc^datis occultacōib². septimo Damnoſis mixturis.

Primo em̄ q^dā artifices et mercātes emūt et vēdūt mē

dacūs multus q^d nichil aliud ē q^m more iude p^r pecuīa

vendē x^pm. sicut p^r. xi. q. iij. abijt. **Tāta** nēpe int̄ vendē

tes et emētes maifesta abusio regnat q^m nec vendē nec

emē scūt sine decepcōe mēdaciōz. vbi dicit ter. p^rfecto

q^d vⁱratē p^r pecuīa negāt deū p^r pecuīa vendūt. **Vñ** de

talibus p^rpheta ait. **Nō** est in ore eoz vⁱtas. liguis suis

dolose agebūt et dⁱctine agūt. sc^dz ipi vendētes **Et** de em

ptozib² p^ruer. ii. **Malū** em̄ dicit oīs emptoz et n̄ recessit

glabif sc^dz p^rimū decipisse **Nēpe** iā instare videt t^rps pel

sumi añ^rpi. dⁱ quo apoc. iij. **Io** ait q^m faciet ne q^s emē ul

vendē possit n̄ hēat i dexta vel i frōte caracterē ncīs be

stie. p^r hunc caracterē mēdaciū designat eo q^m añ^rps hō

mēdax erit. et icarnate oīno aduersabit vⁱratē et cari

tati. ei³ oīs q³ corde et ope mēdaces erūt vniuersalit̄

adhēbūt. q^d i caractē frōtis et dexte denotat. **Dijs** nē

pe dñs p^r p^rsa. v. c. etnā dānacōz p^rnūciat dices. ve vobis

q³ sc^dz mēdaciū dicitis bonū malū et malū bonū supple vē

dendo et emēdo. **Aduertāt** g^o tales q³ s^m tho. et rich.

de media villa. **Qui** sciēt et cū intēcōne decipiēdi p^ri

mū menciantē mortalit̄ peccāt. **Quia** s^m ang². tale est

mēdaciū p^rincōsum. sic ipse ait. xxii. q. ii. p^rimū. **Et** vltra

hoc etiā si decepūt p^r p^rdicta mēdacia restitue obligantē

Si aut nocē p^rimo nō intēdāt s^z se seruare indēmes

tūc s^m eos veniale est mēdaciū nisi hoc ex assiduitate

et mala consuetudine fiat. quia tunc sicut hostis mortale est. sicut ebrietas. quia cum assidua est mortalis est culpa. sic per xxxv. dist. alias. Proinde ecc. ii. c. scriptum est. peior est fur quam assiduitas vini medacis. Secundo modo vendunt per iuris et multiplicibus iuramentis. vñ. lxxxviii. d. eiciens. Criso. ait. mercator sine medaco et per iuris esse non potest. i. difficulte esse potest. magis nepe abusus est nescire vendere mercantias etiam cuiuslibet vilis mercis absque multiplicibus iuramentis imo et per iuris multis. Nunt em frequenter per fide mea tamen desinit michi. per deum tamen de hoc habere potui. ita saluet deus animam meam sicut veritate dico. per corpus christi tamen de huic desimile venditum est. et desimilia per iuris multa. quia iam ab aliquibus frequentant. quia sic per prophetam ait. Non est timor dei ante oculos eorum. O insania rabies mundane cupiditatis absque aliquo lucro quod sepe contingit toties neque peccare. aut tales mercatores. lxxxviii. dist. quod aliud. Cassio. ait. negociatores illi abhominabiles extimant quia iustitiam dei minime considerantes per immoderatum pecunie ambitum polluant. merces suas plus per iuris onerant. do quod per peris. Tale quidem per iuris si intentione fallendi per iuris dictum est mortale est crimen. si etiam non decipiendi causa sed ex corruptela consuetudinis homo per iuris. idem dicendum est. Merito ergo per iuris antiquissimum fuit ut filios suos verba dicere assuefacerent. for mercatores non apud ipsos esse instituerunt. quam mendacii et per iuris locum sibi esse persuasissent. Tercio quoque sunt multi qui vendunt rem dupliciter. ut puta ostendentes res sanas et tribuunt corruptas. ostendentes res bonas et tribuunt malas. vel saltim minus bonas et desimilia. sicut per per vendentes panes integros in quibus semper caput seu principium peior est. Hoc quoque vicio dupliciter plurimum laborare solent ipsi mercatores per iuris seu sensales qui propter lucrum contra iustitiam utriusque parti scilicet ementium et vendentium placere cupiscetes quoniam vendente quoniam emente aliquando utrumque decipere non verentur.

Sicut euem̄t cui dā sensali q̄ ut emētibz vel vendenti-
 bus vel saltē v̄m illoz p̄ti se mendacit reddēt gratū. p̄
 firmādo p̄ciū int̄ eos p̄sonalit̄ astans clā ictu oculi vel
 aciu pedis vendētū et ementi p̄iter innuebat ut mercatū
 int̄ eos occluderet. tādēqz post cōfirmatā int̄ eos v̄dicō
 nē si alī eoz de cara emp̄cōe uel de vili v̄dicōe lamēta-
 bat respōdē solebat p̄p̄tea clā innuebā tibi. **Quarto** qui
 dā sunt mercātes sophisticis verbis Sūt nāqz pleriqz q̄
 tā astute sua v̄ba ordīnāt et cōponūt in mercando qz ad
 plures etiā q̄nqz cōtrarios sensus applicari p̄nt. h̄mōi em̄
 exp̄iēcia teste nō tm̄ corā deo vexetiā corā hoibus odi-
 biles sunt et fiūt. sicut ec̄. xxxvii. attestat d. **Qui** sophi-
 stice loquit̄ odibilis est **Quinto** sunt q̄dā qui mercant̄
 circūuencōibus maliciosis et inuolucōibus p̄m̄cōsis. v̄
 debis q̄nqz quosdā q̄ de apoteca sua maxime simplicibz
 hoibus insidiant. sicut insidiat aranea muscis de forami-
 ne muri. **Cont̄** quos apo. paulus. i. thes. iiii. **Nemo** circū-
 ueniat in negotio frat̄e suū qm̄ iudex est d̄ns. **Et** itez
 osee. ii. in p̄sona decepti. **Circūuenit** me effraim in nego-
 ciacōe sua et in dolo dom̄ sue. effraim int̄p̄rat̄ crescēs
 et signat̄ impios mercatores q̄ p̄ circūuencōes in diuī-
 ciis malicōsis crescūt. s̄ iusto iudicio dei sepe euem̄t eis
 qd̄ p̄ oseā. c. i. d̄ns ait. **De** mercede meretricis. i. auaricie
 et rap̄ie seu vsure cōgregate sunt et vsqz ad mercedē me-
 retricis reuertent̄. **Int̄** has quoqz circūuencōes maxime
 cōnumerādi sunt om̄s mercatores qui int̄ se duēcōes do-
 losas et p̄m̄cōsas efficiūt. int̄ se statuēdo qz nullus de
 tali mercācia vendāt uel emat nisi tm̄mō tales. seu insi-
 mul paciscunt̄ qz vno p̄cio vendat ut inde amplius lucrū
 possint. et tales monopoli nūcupant̄ **Aduertēdū** est t̄n̄
 qz rep̄it̄ monopolō in neutro ḡne. et monopolis in ḡne
 masculino. **Monopolō** em̄ mercacō est quā aliqui soli et

adito exercēt et impetrāt q̄ ip̄i soli emē uel vendē pos-
 sint aut docē. et d̄r monopolon a monos qd̄ est vnus et
 polos qd̄ est v̄ditor q̄ si vn̄ venditor. uel d̄r a polis qd̄
 est ciuitas q̄ si vnus in ciuitate sit v̄dens. **Monopolus**
 v̄o d̄r ille q̄ impetrat qd̄ sibi soli liceat v̄dē certas mer-
 ces et h̄z penultimā lōgā. **Qui em̄ hoc exercent p̄petuo**
exilio adēnant bonis p̄riis expoliati. C. de monopolis
l. vnica. Sexto mercant̄ q̄dam occultacōibus simulatis
 utpote occultādo defectū equi aut nauis uel cuiuscunq̄
 rei **Questio** p̄inde merito q̄ri p̄t utrū peccēt h̄i qui
 vendendo equos adueuert dicē ip̄i emptori. ego v̄do ti-
 bi h̄c equū p̄ vmbroso/ p̄ infirmo/ p̄ schimoso. et sic de a-
 liis defectibus q̄ solēt eē in equis. mō equus suus vena-
 lis h̄z vnū de defectibus illis/ q̄ si vere sciret emptor nō
 daret illius p̄cij medietatē. nūquid talis venditor excu-
 sat. eo qd̄ in ḡne dixit defectum equi. **Dicēdum** q̄ talis
 venditor tenet talem defectum ei dicere in sp̄iali. q̄ ali-
 ter rem maculatam vendit cū detm̄to p̄rii sui. qd̄ q̄
 dem extra caritatem est. et licet venditor exp̄sserit talem
 defectum in generali. non sufficit tamē. quia sic dicendo
 dixit plura mendacia. dicendo q̄ equus habeat multos
 defectos quos non habebat. p̄inde talis consuetudo in
 fraudem fieri solet ne salicet emptores credant defectū
 esse in equo de hiis qui a venditore adnumerant. **Idem**
 quoq̄ de illis mercatoribus dicendum est qui vendunt
 pannos uel alias res in quibus defectus est talis q̄ si em-
 ptor sciret non emeret eas. p̄pterea tales venditores non
 excusantur in tali casu. dicendo respice rem diligenter. o-
 culus pascit te. quia hec omnia fraudulenta sunt verba
 cum ip̄i sciant certitudinaliter defectū vendende rei. **Et**
 h̄mōi em̄ emp̄cōibus sepe incurrit magnū piculum ipse

emptor. qui tñ piculū immet venditori. cū et i aīa falsi
 tatis cōmme maculef. et ad omē dānum restituendū qđ
 exinde incurrit emptor venditor obligat. sicut p̄ ex de
 iur. et dā. da. si culpa. vbi dī qđ occasiōz dām dat dānū
 dedisse videt. Idē quoqz dicēdū est qñ res pl2 iusto p̄
 cio vendit p̄t latentē defectū. etiā si talē defectū igno-
 rauerit ip̄e venditor eo qđ emptor dānificari nō dī ex ig-
 norācia venditoris. Septimo vō mercat̄ qđdam cū dāno
 sis mixturis. vbi grā miscēdo aquā cū vmo et similia
 qđ rei valozē minuūt et oīno sunt oīra pp̄ias et dūes in-
 tēcōes ēptoz. Cōtra tales isa. c. i. clamat. argētū tuū ē
 versum in scoziā. v̄mū tuū mixtū est aqua. alia l̄ra ibi h̄z
 caupones tui/et tabernariū tui miscēt v̄mū aqua. ait em̄
 argentū tuū versum ē in scoziā scz p̄ mixtiōez stagnū vel
 plūbi. p̄p̄tea paulo post subdit et excoquā ad purū scozi-
 am tuā et auferā omē stagnū Secūda p̄ticula septimi
capituli dīnēs septē alias abusiones vēdēcū et emēcū

Secūdum septenariū abusionū subiūgam2. primo
 sunt qđdam qui variant pondera et mēsuras. scđo
 quidam qui vendūt tēpus non suū. tercio qđdam qđ nō
 soluūt in t̄mō d̄solutō. q̄rto sunt qđdā qđ p̄missaz frāgūt
 fidē. q̄nto sunt alii qđ m̄m2 debito emūt et carius debito
 vēdūt. sexto qđdā qđ diffamāt alioz merces. septimo sunt
 qđ humectāt mercācias. Primo em̄ sunt qđdā qui pōdera
 variant et mēsuras oīra quos. ex d̄ emp. et ven. in c. ut
 mēsure **Q**uestio d̄ pōderib2 et mēsuris **C**irca hoc aut̄ qđ
 ri p̄t an vtēs corruptis pōderib2 uel mēsuris nō p̄ supio-
 rē. s̄z p̄ plebeos i tota vrbe dūit̄ it̄roductis mortal̄ pec-
 cet **N**ō qđ dicēd̄ s̄m quosdā/qđ si ex hmōi corrupcōe ali-
 qđ a iusto p̄cio fraudāf p̄ eo qđ credūt mēsuras et pōda
 esse v̄as et iustas sicut p̄zērat. tūc fraudator mortal̄
 peccat. et dānū fraudis restituē obligat. si vō a iusto

p̄cio nō defraudant̄, nec vtēs eis vtit̄ ad fraudē p̄cij insti
 nō tenet aliqd̄ restituē q̄zuis peccet nō reuelando mensu
 rarū corrupcōz. hiis quos credit eā latē. s̄ forte n̄ mortali
 t̄ peccat q̄n corrupcō est d̄nis. qz̄ satis ex hoc data ē rō qz̄
 h̄mōi corrupcō oībus innotescat. si aut̄ oīs tā domestici
 qz̄ forenses d̄viter sciūt ponderū q̄ntitatē et mensuraz̄ q̄
 nūc p̄ factā corrupcōz vtunt̄. tūc non cadit falsitas siue
 fraus in p̄dictis mēsuris. s̄ sic se h̄z sicut prius duplū vo
 caret libra. nunc aut̄ media uel q̄rta p̄s libra denomina t̄
 si t̄n corrupcō talis esset qz̄ vnā mēsurā ad emēdū tenerēt
 et altam ad vendēdū. tūc nisi alt̄ cū quo mercat̄ hoc sciat
 ē sp̄ mortalis culpa. p̄hibet̄ em̄ hoc deutro. xxx. vbi h̄etur
 nō h̄bis in sacco tuo diuersa pondera maius et mi2. nec
 erit in domo tua modius maior et minor. pondus h̄bis
 iustum et verum et modius equalis et verus erit tibi. hec
 t̄n nō sunt multū populo p̄dicāda. s̄ p̄ d̄siliis dandis et cō
 fessioibus audiēdis valde necessaria sunt. ad hoc facit
 qd̄ h̄etur xxxiii. q. i. in c. nō auferam2. Scdm̄ aut̄ tho. mē
 suras venaliū rer̄z necesse ē esse diuersas in diuersis locis
 p̄t̄ diuersitatē copie vel inopie rer̄z. qz̄ vbi res habūdāt
 maiores mēsure eē d̄sueuerūt. et euerſo. In quolibz̄ t̄n lo
 co ad rectores ciuitatis uel loci d̄t̄miare p̄tinet que sint
 mēsure venaliū rer̄z p̄satis adicōibus locoꝝ et rer̄z. p̄m
 de has mēsuras publica auctoritate uel antiqua d̄suetudinē
 appbatas p̄terire nō licz̄. et idē videt̄ de p̄deribus iudicā
 dū. Scdō insup̄ sunt qd̄a q̄ vedūt t̄pus nō suū scz̄ p̄t̄ dila
 cōnez solucōis et in mercibus p̄cium angmentantes qd̄
 exp̄sse p̄hibetur. ex̄ de vsu. in c. consuluit. Ad aut̄ sit ibi
 vsura. etiā rōe p̄z. fiūt em̄ tūc ibi duo d̄t̄ci2. p̄ri2 ē d̄t̄ci2
 vedicōis. et rōe h̄z nō cadit ibi vsura. scdō ē ibi mutuum
 qz̄ ex t̄mio dato in mercācia p̄ciū auget̄ qd̄ nichil ē qz̄ ip̄i
 gmenti mutuarē p̄ciū mercācie ab eo empte atqz̄ ex tali

mutuo accipe lucrum. **S**ed de hoc laicius dicitur in ser. se. ar. iii
 et c. ii. **E**t nichilominus aduertendum quod si absque omni dilacione
 et expectacione soluciois homo alicui vendit rem pro precio adhuc
 ampliori quam fuerit pretium principale cum supadiuncta usura non
 est ibi peccatum usure. sed solum iniusti pretii seu iniuste vendiciois
 culpa. **T**ercio sunt quidam qui non soluunt in termino constituto ad
 quod quod obligauerunt se scripta seu promissione et quibus iuramē
 to. contra quos est textus in c. significate. ex de pigno. **Q**uod
 autem tales obligentur ad interesse dicitur infra ser. xlii. ar. i. c.
 i. **Q**uidam quod maliciose expectant monere mutacionem. propterea
 in termino sibi dato non soluunt. proinde ex hac malicia vel ex qua
 cuiusque alia sua culpa debitor creditori non soluendo in termino
 prestat damam occasione omnino ad odignam satisfactorum et restitu
 tionem obligatur est. sicut patet ex de iur. et da. da. si culpa.
Quarto sunt quidam qui frangunt promissas fidei et prestita iuramē
 ta que fecerunt in societatis suis. unde quodammodo fides nec eis ser
 uanda est ex de iur. iur. c. iii. **Q**uinto insuper quidam sunt qui minus de
 bito emunt. et circa hoc ponamur aliquos causas. **P**rimus causa
 pone quod quidam simplex habet lapidem preciosum quam vitreum esse cre
 dit. **L**apidarius vero cognoscens eum emit eum pro vili precio quod
 iuris. dicendum quod illicitum est. quod scienter decipit primum suum qui de il
 lo usus est. unde usque ad iustum pretium restituere obligatur. **S**ecus
 autem si ille qui emit credebat etiam illum vitreum esse. quod tunc solum
 quosdam restituere non tenet eo quod pro emptorum bona fide factam
 lapidem acquisiuit. sed consilium est ei quod de lapidis lucro provideat
 venditori plus vel minus solum indigentiam eius. **S**ecundus causa
 idem dicendum est de illo qui vendit capsoni aurum pro metallo et
 argentum pro stagno et sic de aliis. **T**ercius causa pone quod quidam
 videns thesaurum in agro meo venit ad me et emit aurum illum
 pro precio quod valebat si sine illo thesauro extitisset quod iuris.
Dicendum quod emptor restituere obligatur. quod dolose egit.
Propterea rem magis pretii emit scienter pro modico pretio.

et hoc venditore ignorante . p̄inde decipit eum. Si autē
 emptor tunc de hoc nichil scouisset licite retinere posset
Circa hoc notādū est q̄ licet civili iure cautū sit q̄ si em
 ptor seu venditor vlt̄ medietatē iusti p̄ci] defraudet o tra
 ctus sit nullus et sit p̄ iudices irritandus. nichilomin⁹
 in d̄scie foro. licet fraudatio minor sit si p̄cedit ex vno
 vel ex pluribus istoz q̄tuoz. ad digna restitucō fieri debz
 vbi gr̄a si p̄cedit ex ignorācia aut ex mēte leuitate apta
 siue p̄sumpta. seu ex q̄cūqz magna egestate. siue ex q̄cun
 qz alia magna necessitate ad hoc apellente. ex q̄bus cō
 p̄bendi pōt q̄ talis o tractus nō p̄cedit ex mere gr̄a et
 ḡtuita volūtate. talis defraudacō i min⁹ emendo aut pl⁹
 vendendo nō solū d̄ iusticiaz ē. s̄ etiā o tra caritatē et d̄
 natalē hoīs p̄itatē. licet ex vtriusqz ptis d̄sensu talis cō
 tractus p̄cedē videat. nā etiā s̄m aristō. in iii. ethi. igno
 rācia et equalis coactō excludit volūtariū. d̄ hoc tñ ple
 nius dicit in ser. se. ar. ii. et c. ii. m̄t hos tales p̄icipatū
 tenent q̄ scodhoz seu bistractoz aut stramacoz siue re
 trangulaz et d̄similiū o tract⁹ efficiūt **Q**uestio **S**i autē
 q̄rat qd̄ sit iustū p̄ciū rei vendēde seu emēde. dicēdū q̄
 iustū p̄ciū est qd̄ est s̄m extimacōez fori occurrētis. s̄m
 q̄ tūc res q̄ vēdit̄ in loco illo d̄uit valere pōt. qz s̄m ho
 stien. et rai. iustū p̄ciū d̄siderat̄ respectu t̄pis o tractus.
 neqz d̄z attendi qd̄ plurimū sit emptū et minori vēdat̄.
 aut euerlo. qz pl⁹ offerat̄. s̄ de hoc dicit̄ plen⁹ infra
 ser. xxxv. ar. i. c. ii. **I**te qñ et quō q̄s intelligat̄ decipi cū
 dimidiū iusti p̄ci] etiā dicit̄ in seq̄nti ser. ar. ii. et c. i. **E**x
 p̄dictis colligi p̄t q̄ licite q̄s lucrū v̄z trāsserēdo merces
 d̄ vno loco ad aliū vēdēdo tāto p̄cio q̄z to i illo loco d̄ui
 ter estimat̄. et si ibi n̄ sunt tales res d̄z inde sumi moda
 tū lucz p̄satis s̄p̄tib⁹ industria sollicitudie picul et la
 bore **S**er. ilup qd̄ā iuste diffamāt alioz merces ut suas

carius vendat. qđ quidem p̄m̄cōsum mēdaciū ē ac mortale xxii. q. ii. primū. Et tales de illato dāno satisfacere obligant. ex de iniur. et dā. da. si culpa. Septimo quoq; sunt qđdam qđ ad decipiendū humectāt mercācias. sicut qñq; sic in pipe zizibero croco et lana et similibz qđ pōdere mēsurant. Et hii etiā tale dānum restitue obligant.

Tercia p̄ticula septimi capituli continēs alias septē abusiones emenciū atz vendenciū.

Tercius abusionū septenarius subiūgat. p̄tio sunt qđaz qđ in lōginqs p̄tibus sine vxore lōgā trahunt morā. scđo sunt alii qđ missam negligūt atz alia sacra scđo insup qđaz sunt p̄ximi p̄dicores / q̄rto etiā sunt qđaz falsi cōputatores / quinto mōne te dimmutores / sexto maliciose nocentes / septio p̄xi pemptores. Primo mōz sunt pleriq; qđ in lōginqs p̄tibus sine vxore lōgam trahūt morā etiā qñq; int̄ infideles nacōnes. tales aut̄ q̄ntis carnalitatibz et spurcijs tā cū fidelibus q; cū infidelibz inveniunt. q̄s exprime possent. Int̄im quoq; p̄xiis vxoribus violandi sacrum m̄mōmū cās multiplices p̄stant. et ad h̄ facit qđ h̄etur ex de spon. in p̄ncia. p̄inde xxvii. q. ii. c. i. p̄ descripcōne m̄mōmū dictū ē. M̄mōmū ē viri mulierisq; diūctō indiuiduā vite cōsuetudinē retinens. qz s̄m gōff. hac intencōne in m̄mōmō iūgi debēt ut p̄petuo si mul remaneāt. q̄zuis post tractū m̄mōmū et an carnalē copulā possit alē m̄uito altero religionē intrare. s; p̄ cōsumacōz m̄mōmū nō. nisi volēte. et p̄lex qz nō nisi se si militē cūertente. sicut p̄z ex de duer. diu. in c. vxoratus. Et h̄etur ex de p̄scrip. illud quoq; iō vnus alē obligat. primo cor. vii. mulier p̄tatem suis non habz s; vir. vnde extra de diu. leproso. c. i. dicit textus. cum vir et vxor vna caro sint. non debz tñ esse alter altero esse diuicius Scđo sunt qđem qui ut amplius lucrēt missas negligūt

et alia sacra. o deus quot int infideles atqz fideles loga
 ebentes moraz. tmmno tpalib? imbiates lucris tanqz aia
 lia viuut absqz ofessione et diuione et absqz alio signo xpi
 amittatis. p̄inde lxxxviii. d. i. c. qm̄ nō cognoui. Aug. 2. ait
 merito dictū ē negociū qz negat ocū qd̄ malū ē. nō qrit
 v̄am q̄etem q̄ est de? Et itez eccl. xxvi. c. ait. Difficiliter
 exuit negociās a negligēcia. scz d̄moz. et caupo a pctis
 labioz. Tercō sunt q̄dez vendētes p̄rimi p̄ditores sunt
 nāqz pleri bone fidei possessores. q̄ tāta q̄nqz fiducia cō
 fidūt de venditore cū aliq̄n sit bone fame qz et mercis
 p̄cū et illius pondera et mēsuras ponūt in iudicio et ar
 bitrio ei? Et ille nō vere ē nequū deape eos. p̄inde rō
 nabilic̄ dici pōt qz si venditor talis extimacōis sit aut
 fame ī populo aut tā p̄fecti status qz v̄bo eius pl? stat
 aut nō min? qz alioz iuramēto tūc vir ē q̄n mortalit̄ pec
 cet rei venalis p̄cū mendacit̄ in altando / aut mendose
 dicendo. t̄m̄ asistit michi aut t̄m̄ potui h̄re de illo qz p̄
 m̄de est ac si emptor amittēt se fidei v̄ditoris et hoc v̄
 ditor acceptaret et tandē d̄ fidē acceptā et datā insi
 delit̄ vendēt ei sua. in quo q̄dem cāu fraudē restituē ob
 ligat̄ et ul̄ hoc mortalit̄ peccat tanqz otra pactū date fi
 dei agens. Quarto insup sunt q̄dam falsi oputatores / et
 maxime cū rusticis et simplicibus p̄sois denarios nume
 rat̄ sicut at̄ngit̄ cuiḁā rustico dieb? n̄ris cui cū campsoz
 numeraret florem monetā cepit numerādo dicē cāpsor.
Al. non. de. dien. et. deli. sancti. set. sep. octo. nouē. decē.
zē. vsqz ad finē. Rustic? aut̄ dū abiret deceptōz suspicās
 a seip̄o sedens iterū numerauit. inuenta qz fraude rediēs
 cum idem campsoz eodem modo iterū numeraret dicēs.
Al. non. de. dien. et. deli. sancti. sex. sep. octo. nouē. zē. et
itegz sic̄ antea mēdacit̄ repiret ait rustic? ille nūera ec
denuo et n̄ noies nec deū nec eciā sanctos qd̄ cū coact?

egisset falsitas numeri cum rubore capsonis detecta est

Quinto sunt quodam monete diminutores seu etiam electores

Sunt namque plerique qui grossos argenteos vel debitorum quiores diminuant usque ad iustum ponderis quantitatem aut maiori pro-

portio alienant. Circa quod advertendum est secundum thomam. quod si talis sum-

matim emisset grossos et aliquid deficient a debito pondere vel mensura tunc quidem illicitum est peiores dum pro et me-

liores maiori pro portio alienare. nam quod deficit peioribus in me-

lioribus superhabundat propterea emittens peiores iniuste damni-

ficanter. quod non habent debitam suam mensuram. Si tamen detiores gros-

si iusti ponderis sunt periculum non videtur si emptor de quioribus et melioribus lucraret quod in raro reperire contingit. **Sexto**

sunt quodam maliciose nocentes sicut contingit cauponi cui-

dam qui fingens sollicitate ministrare in suorum hospitium mensa-

ria venditum vinum in mensa ut illi iteque aliud ement maliciose fundebat atque fingens hoc casualiter factum et tale fortunata

vinum effusione futuque habundantiam figurare alta voce effu-

so vino clamabat. habundantia habundantia habundantia cuius omnem cum quodam hospitem intellexisset. caupone in aliis

occupato. e vegete extracta canella totum vinum vegetis illi effudit cumque caupo a ceteris hospitibus quereretur quod il-

lud egisset. respondit quod vinum effudit. habundantia habundantia habundantia. de quoque accusatus a caupone cum officiali appi-

ret omnem perditionis eius. in unum evasit non cum modico cauponis rubore. **Septimo** sunt quodam proxi-

mi propeptores corrupta propter avaritiam pro portio vendentes. ut puta car-

nes pisces ova butirum lac et similia cruda vel cocta ab hac corruptione non fiunt immunes qui vendunt car-

nes que a carnificibus decoquantur auxilio corrupti flatus **Maximum** quoque periculum imminet aromatariis et pigmentariis illis qui in syrupsis et medicinis imponunt ea que intelligunt esse corrupta siue nociva vel non proficua cum propeptet vetustate

iam p̄diderit v̄tutē suā. et ex hoc necessario h̄z seq̄ vel ḡ
 uiozē egrī infirmitatē vel mortē atqz p̄ hoc medici infā
 miā atqz culpā si in talibz debitā aīaduersioz negligēt
 adhibē. **O**m̄ibus ḡ emētibus atqz vendentibz q̄ p̄dictis
 t̄bus septenarijs abusionū aut aliq̄ eaz vtunt̄ vtiqz cō
 tingit qd̄ criso. lxxxviii. d. m. c. elciēs. ait. quēadmod̄ em̄
 triticū aut aliqd̄ tale cermis in cribro dum huc et illuc ia
 ctat̄ et oīa ḡna paulatim deorsum cadūt et tandē in cri
 bro nil remanet nisi stercus. **S**ic de substācia negotiato
 rū nouissime nil remanet nisi solū p̄t̄m. hec ille. **P**ro cō
 clusione oīm p̄dictoz. isa. xxiii. c. inqt. erit sicut populz
 sic sacerdo. et sicut seruus sic dñs eius. sicut ancilla sic
 dñā eius. sicut emens sic illi q̄ vendit. sicut fenerator sic
 ille q̄ mutuū accipit. sicut q̄ repetit sic q̄ d̄z. scz qz dūiter
 oīes tales piclitant̄

Ar. iii.

De moribus et

T vita recti et veri mercantis.

Ercia v̄o d̄sideracō circa mercacōez est de eius
 debita reformatōne. q̄ em̄ d̄siderat eē mercator
 rectus et verz toto conamie m̄tat̄ p̄dictas septem circū
 stancias rep̄sare. et q̄si septē specula d̄templari ut oīno
 sciat/velit/et conet̄ abstine ab eis. p̄inde primo d̄sideret
 si tūc est in clericali statu aut in futurz esse intendit. **S**e
 cūdo inspiciat ne in mercacōibus occupet nisi tm̄ ex sui
 et suoz necessitate aut quacūqz honesta seu miserabili
 pietate. nō ex effrenata et insaciabili cupiditate. **T**ercō
 caueat atqz oīno desistat in festiuis diebus a quocūqz
 mercandi actu. nec tunc ad mercata accedat. **Q**uarto
 oīno abstineat in locis sacris atqz deo dicatis vt̄pote in
 ecclesiis et amiteriis et d̄similibz quocūqz mō mercari
 et quecunqz secularia opari. **Q**uinto videat qz iuste v̄
 dat tam transeuntibus qz cōmorantibus. tam ignorantibus
 et simplicibus quam intelligentibus et discretis.

Sexto mercari abhorreat cū dāno rei publice nullo mō
 sibi suū p̄p̄riū omōdū p̄ponēdo et dē frēq̄ntantes strama
 cos aut retrangulas siue bistractos et d̄similes fenerati
 cos atractus tanq̄z dē rei publice destructores toto co
 namie suo insurgat agendo fidelit̄ et opando efficaciter
 iur̄ posse ne h̄mōi atractus in ciuitate vel patria frēq̄n
 tent̄. Septimo quoq̄z studeat in mercacōmb̄ nullo vti
 mēdacō. nec etiā iuramēto abhorreat oīno p̄ iuria nul
 la duplicitate vtaf̄. nec etiā duplicib̄ et sophisticis ver
 bis. Sit demq̄z v̄bū suū rectū et v̄m in ore suo nō circū
 ueiat q̄zq̄ aliquo mō. nec quoq̄z mercacōn̄ suar̄ p̄mō
 se occultat viciū vel defectū nullā falsitatis mixtam i ve
 nalib̄ suis apponat vendendo atq̄z emēdo vtaf̄ iustus
 ponderib̄ et mensuris. nō vendat rē carius p̄t̄ solucōis
 p̄cā excessum t̄pus studeat s̄uare p̄missa et solue i tpe in
 stituto. cū socijs suis nō faciat irritā fidem. s̄uet etiā p̄
 stita iuramenta. in plus vendendo et min⁹ emendo atra
 iusticiā nō excedat. mercacōn̄ alienas nō diffamet atra
 p̄ri cauitatē. nō falsificet merces suas quocūq̄z modoz
 absq̄z v̄rore p̄pria nō diu moret̄. tpe debito nō dimittat
 frēq̄ntare ecclesias/audire missas. et abscultare deuote
 atq̄z attēte dīna officia/et maxie v̄bū dei. ad min⁹ semel
 i āno d̄fessori p̄ito ac timētū deū p̄uio d̄ficiēcie sue examie
 facto integre d̄fiteat̄ peccata sua atq̄z cū p̄pacōne multa
 semel in pasceatē suscipiat deuotissime corpus xp̄i. annua
 tum ad min⁹ cū socijs suis reuīdeat rōnes. testamētū et
 suā vltimā volūtātē in scriptis autēti ce sp̄ teneat p̄patā
 si mercator reputat̄ fidelis et rectus summope caueat
 ne hūi q̄ p̄t̄ p̄dicta de merce et p̄cio eius libere in eo d̄fi
 dūt defraudatos se iuemāt et deceptos. moneta aliquo
 mō nō abutaf̄. dādo ac recipiēdo solucōnes fidelit̄ nume
 ret atq̄z scribat. res permicōsas et nocuas ut se serues

indēnem. nullo mō tradat vel vendat et maxime si sunt
 cū piculo vite vel etiā salutis. Semq; q̄ septē sup̄ dicta
 diligenti⁹ obsuabit cū dei adiutorio efficiet mercator lu
 crosus/famosus deo et hoībus ḡtus. exemplar et speculū
 cupienciū iuste mer cari. d̄fusio oīm infideliū mercator.
 nā sicut p̄rio de aīa scriptū ē. rectū est iudex sui et obliq̄
 m̄ talib⁹ q̄dem v̄ficabit qd̄ isa. xxiii. c. ait. erūt negoci
 acōes eius et mercedes ei⁹ sanctifica te d̄no. seq̄tur qz
 hiis q̄ habitauerūt corā d̄no erit negociatio eius/loquit̄
 de iusta mercacōne vel de ciuitate vbi mercacio exercita
 tur iuste. p̄ ea igit̄ q̄ m̄ p̄nti s̄mone p̄dicta sunt p̄ licitā
 esse mercacōz/et q̄bus circūstancijs deprauat̄ et corrum
 pat̄ ac breui d̄clusionē p̄ recludis viā direxim⁹ mercas
 torē atq; artificē ad eiciendū supradictaz ancillā et filiū
 eius vt m̄ p̄nti d̄suet̄ d̄sciēciā purā et vitā imaculatā et
 m̄ fūto d̄seq̄ntur gloriā sempitnā quā nobis oībus lar
 giat̄ triūphator mortis d̄ns ihesus xp̄us q̄ cū p̄re et san
 cto sp̄u regnat gloriozus m̄ secula seculoz amē

Domnica q̄rta m̄ xl. infra diē d̄ t̄pis v̄dicōe et q̄n hoc
 licet s̄mo xxxiii.

Mijt ihesus io. vi. c. et m̄ euāgelio hodie
 no. nichil t̄mpellit et effugat misericōdiaz
 dei q̄ntū crudelitas criminosi. hinc p̄uer.
 iii. c. scriptū est longe ē d̄ns ab impiis.
 nō tā valet m̄ futuro s̄ etiā m̄ p̄nti. at
 extra de pietate. i. thi. iii. c. apostolus
 ait pietas ad om̄ia valz p̄missioz h̄ns vite q̄ nunc est et
 future. Cetex cū d̄ma pietas p̄t̄ pietatē ad nos miseri
 cordit̄ reuertat̄. teste d̄no q̄ mat. v. c. ait. beati miseri
 cordes qm̄ ip̄i misericōdiaz d̄seq̄nt̄ ad pietatē. q̄ ḡ idigētib⁹
 m̄ mercacōm̄bus exercēda est. dirigamus s̄monem ne p̄
 dicitū euāgelicū v̄bū iē mercātes v̄ficet q̄ irreuocabilit̄

ab eis abiit ihesus. p̄inde viso in p̄cedentibus de mercā
 cis et artibus in generali videndū est nūc de eis aliquid
 in sp̄ali. S; qz sepe attingē solet qz dat impie in talibz
 tractibus t̄m̄ solucōis. Ideo d̄ ip̄o t̄m̄ et vendi
 cōne eius impia aliq̄o differamus. et p̄ hoc clarius ino
 tescet qz vere abiit ihesus. qz pietas eius erga p̄imū in
 t̄m̄ recessit ut t̄pus p̄p̄iū hoīs sibi ip̄i in mercācis ex cu
 piditate vendat in solucōis t̄m̄o sibi dato. Quāob̄re
 opus est qz circa hec t̄plicē t̄m̄ū distinguamus. primū
 d̄ t̄m̄us gr̄e. sedus d̄ t̄m̄us vite. tercius d̄ t̄m̄us
 culpe et neq̄cie seu auaricie. Pro his aut̄ tribus t̄m̄is
 p̄ph̄a ait in p̄s. c̄m̄. t̄m̄ū posuisti. et hoc quo ad p̄imū
 qz nō trāsgrediūt. et hoc quo ad sedm̄. nec ducunt op̄i
 re t̄ram. et hoc quo ad t̄cū. qd̄ v̄bum p̄t eē aliud thema i
 p̄nti mat̄ia

S. r. i. De t̄m̄o seu dilacōne solucōis
 ex gr̄a accessio indigenti emptori et qz t̄plicat̄ vtucsum est.
 et in q̄bus cāibus liceat vendē t̄pus p̄ t̄plicē regulā de
 monstrat̄.

Primus t̄m̄ d̄ gr̄e. qz ex ip̄a lege gr̄e ori
 ginē h̄z. et de hoc p̄pheta ait ad deū. t̄m̄ū
 posuisti. i. pom̄ ostituiisti. Talis t̄m̄ fit cū
 expectacō solucōis rei emptor̄ qz ad certū t̄pus p̄ gr̄az
 v̄ditoris libere accedit̄ emptori. Et hic t̄m̄ n̄ solū oī
 crimie caret v̄m etiā ē opus p̄imo piū. sedō iustū. tercō
 meritorū. P̄tio inqz p̄dicto modo t̄m̄ū solucōis dare
 ē opus piū. videlz cū fit indigenti q̄ statim solue difficult̄
 ter uel minime posset. Tradit̄ em̄ tūc ip̄i emptori / nō t̄m̄
 ip̄a res empta v̄meciā eidē de mutuo subuenit̄. nā p̄ t̄pe
 illi dato dilacōis ad solucōz quodāmo mutuat v̄ditor
 ip̄i emptori p̄ciū mercācie qd̄ p̄ eod̄ est ac si v̄ditor ex
 burfaret sibi denarios illos et mutuaret emptori ut in
 de providere posset necessitatibus seu indigencijs suis.

Nempe opus magne pietatis ē artificii indigenti q̄ minime
 h̄z unde arte exerceat et familiā suā nutriat vendē ac t̄-
 dere mercāciā atqz benigne ab impotēte expectare solu-
 cōz. Est nepe hoc q̄si totā illius familiā pascē et sustēta-
 re et q̄si p̄ elemosinā enutriē, ac q̄dāmodo plura miseri-
 cordie opa exercē, vestit nudos, alit famelicos, potat
 sitibūdos, visitat egrotos, suscipit vagos, educit incar-
 ceratos, et iuvenes et puellas sepe susinet ruituras, ac
 p̄ h̄ d̄riū facē d̄ici p̄nt q̄ t̄minū vendūt, sicut p̄z in c. d̄su-
 luit, et c. in civitate, et d̄ vsuris. Cōdō est opus iustū s̄m
 iustā natē legē q̄z declarās d̄ns luce c. vi. ait. q̄cūqz vul-
 tis vt faciāt vobis hoīes ead̄ et vos facite illis, et h̄etur
 ad hoc tex. d. i. c. i. ex q̄ q̄dem lege nō solū tenet h̄o iur̄
 facultatē suā ac iur̄ emētis indigēciā p̄ loco et tpe p̄ di-
 lacōz solucōis mutuū dare, v̄m et p̄ncipaliē mutuare licz
 indigens nichil emeret ab eo sicut laci2 infra patebit ser-
 mone xxxvii. ar. ii. et sic v̄sificat v̄bum p̄phete dicētis. t̄-
 minū posuisti, scz tu summe de2 in lege natē q̄nqz neces-
 sario eē dādū videlz indigēti. Tercō quoqz p̄ d̄ns ē opz
 meritoriū iur̄ vendentis et t̄minū facientis intencōez et
 caritatē, iur̄ q̄ scribit̄ xxxv. q. i. in. Ex eo in fi. vbi d̄z q̄
q̄libet p̄ suoz actū volūtate et q̄litate recipiet aut pe-
nā aut gloriā. Ad h̄uc quoqz intellectū pōt expom̄ p̄phē.
 v̄bum q̄ ad deū ait. d̄ne q̄s habitabit ī tabernaculo tuo
 aut q̄s req̄sicit in monte sancto tuo et seq̄tur q̄ pecuniā
 suā nō dedit ad vsurā s̄z dedit t̄minū solucōis grē. Eze-
 xviii. etiā inq̄t vir si ad vsurā nō accomodauerit et am-
 plus nō accepit, scz p̄t̄ accessum t̄pus solucōis vita vi-
 uet et n̄ moriet̄. i. h̄ebit p̄miū sempit̄nū et hoc etiā mai2
 vel min2 s̄m latitudinē caritatis et sinceritatē int̄cō-
 nis et affectōis q̄ a deo m̄suratur in corde, sicut luce xxi
 de vidua q̄ teste d̄nico ore mittēs in oblacōez duo erea

minuta plus q̄z om̄es alij misit. et ad hoc facit. c. si q̄d
 iucisti. xiiii q. v. vbi d̄r q̄ de2 ituef̄ cor scz p̄ncipalit̄ n̄ o
 manū. Est nichilomin2 aduertend̄ q̄ in aliqb2 cāib2 t̄m̄i2
 seu tps lz n̄ sit mō p̄dicto meritorū / t̄n̄ inculpabilit̄ p̄t
 vendi. Et ut hec v̄itas clarius patefiat tres regule cir
 ca hoc notande sunt **Ca. 1.** Quā p̄p̄riū venditor
is tpus licite p̄t vendi et q̄n nō.

Prima regula hec est. Tps p̄p̄riū venditoris ab
 eo licite p̄t vendi q̄n t̄pale v̄tilitatē t̄pali p̄cio ap
 p̄ciabilē in se includit. Nō h̄2 regule declaracōez
 aduertend̄ est s̄m gerard̄ obdonē q̄ tps duplicat̄ d̄si de
 rari p̄t. P̄tio mō ut ē q̄daz duracō q̄ d̄seq̄tur primū mo
 tū et hoc mō tpus ē q̄d d̄ue oim̄ et nullo mō vendi p̄t.
 cuius rō p̄om̄t̄ in c. qui maūmic̄ t̄t̄ xii. q. ii. vbi d̄r q̄ d̄ue
 ē nō est p̄ticularit̄ singulor̄. Sec̄do ut ē q̄dam duracō ap
 plicabilis alicui rei q̄ duracō atqz vsus ē alicui d̄cessus
 ad eius opa exercēda. et hoc mō tpus ē p̄p̄riū alic2. q̄ad
 mod̄ ānus eq̄ michi accomodati d̄r eē me2 et h̄m̄oi tpus
 licite vendi p̄t. Ex hoc ḡ p̄z q̄ lz tpus currens p̄ recep
 tore mutui. i. tpus mutuacōis nō possit vendi ip̄ius mu
 tui receptori q̄n a vendente d̄mittat̄ ibi vsura p̄ eo q̄ ex
 nata mutui tpus illud nō est p̄stitoris. s̄ poncius rece
 ptoris. Ex hoc t̄n̄ non sequit̄ q̄ nullū tpus possit absqz
 vsura licite vendi. q̄nimo p̄ locū ab oppositis seq̄tur po
 rius regula supradicta. s. q̄ tps p̄p̄riū venditoris 2c. Pa
 teat it̄m̄ p̄fata regula p̄ exemplū. sit q̄ tibi soluē debeat
 p̄ tres ānos c. ducatos ita q̄ antea minie obliget̄ p̄t ti
 bi vendē tps illud paciscēdo tecū q̄ mor̄ t̄buat tibi lxx
 xv. ac p̄t̄ m̄currēs tpus triū ānoꝝ. xv. sibi retineat et ac
 quat cū tres ām̄ pecūie q̄z illi tibi tenef̄ sint quo ad hoc
 sui iuris p̄t̄ q̄d p̄t vendē valozē illius. facit ad hoc. l.
si p̄stare. § quociēs. ff. solu. ma. q̄d t̄n̄ ē intelligendum d̄

debito facto ex mutuo gr̄tis dato si em̄ tpus illud nichil
 valeret non amplius esset teneri ad mor̄ soluend̄ q̄z tene
 ri ad soluend̄ p̄ 2 tres ānos et nō ān̄. **S**i aut̄ obicias pri
 mo q̄ q̄ rōne pecunia mutuata nichil vlt̄ se valoris ven
 dibilis h̄z. eadē rōne nec pecunia ad tres ānos soluenda
 et ideo vendē tps xv. floren̄s videt̄ usura. Dicend̄ q̄
 hic nō vendit̄ pecunia s̄z solucōnis ip̄i2 tps q̄ vtiq̄z (vt s̄
 patuit) est vendēus. at eadē tpus pecunie mutuate nō est
 p̄fitoris s̄z receptoris. vsq̄z sc̄z ad īm̄mū sibi p̄fixū. p̄tea
 sibi vendi min̄ie p̄t q̄n̄ omittat̄ usura. **S**i v̄o is q̄ post
 tres ānos tenet̄ solue. c. mutuaret tibi lxxxv. et ex hoc
 vellet relinq̄ vel dare xv. tūc indubitant̄ usura foret. eo
 q̄ vendit̄ tibi tpus pecunie mutuate. q̄zuis em̄ pecunia
 ex se nō valeat plus seip̄a. tñ ex utentis industria et fa
 cultate aliq̄z valorē acq̄it seu acq̄rere p̄t. p̄tea ille vs
 sus seu facultas vendi p̄t ab eo c̄z ille vsus est legitime
 vendi. **S**i it̄m sc̄do obstes q̄ cū h̄ns c. floren̄os faculta
 tē habeat vtendi eis vel possidendi eos nō solū p̄ trib̄
 ānis. v̄m etiā p̄ toto tpe futo. q̄ eque bñ pot̄it vendere
 hanc facultatē sucuri t̄pis sicut p̄fatus debitor facit qui
 nō tenet̄ eos solue ān̄ tres ānos. **R**o hoc dicend̄ q̄ hic et
 ibi nō est eadē rō nec asimilis. nā h̄ns pecuniā nō p̄t ea ī
 q̄ntū rōz p̄ci h̄z seu numismatis vti. nisi mutādo vel p̄ re
 altera omutando. vtrobiq̄z aut̄ currit futurz tpus. nō p̄
 eo q̄ pecuniā tradit. s̄z p̄ eo cui mutuat̄. uel in emendo
 omuat̄ seu app̄ciat̄ ul̄ē simplicē v̄i p̄ci sui. **S**z debitor
 p̄fatus nichil mutuat dū soluit lxxxv. s̄z potius debitum
 suū soluit. et de hoc q̄ ān̄ tpus debitū soluit vult aliq̄d
 p̄ci q̄d q̄z mutui p̄ci min̄ie dici p̄t. cū (ut p̄z) nichil
 mutet. s̄z solū dici p̄t p̄ciū anterioracōis ip̄ius solucōis.
 s̄z q̄ anterioracō hec p̄cio extimabilis est. iō licite p̄t
 vendi. **C**a. ii. **R**o iura rerū p̄ futo tpe licite p̄nt

in minus emi q̄z si res om̄es ille empcom̄ p̄ncialit̄ t̄dent

Secūda regula talis ē. ius rerū p̄ fūto tpe p̄t licite min⁹ emi q̄z si om̄es ille res ip̄i emptori p̄ncialit̄ traderent̄. et s̄m hanc regulā q̄nto ius fūtoꝝ p̄tendit̄ i lōgiora tpa. tāto cetis p̄ib⁹ p̄t m̄iori p̄cio emi. Rō aut̄ huius ē. qz in h̄is m̄ q̄b⁹ ius rei seu sup̄ rem differt ab ip̄a re aut ab actuali possessiōe ip̄ius rei p̄t ip̄m ius emi q̄z ius res ip̄a nō sit aut actualit̄ n̄ tradat̄. sicut exempli gr̄a p̄z de iure molendinoꝝ et pedagoꝝ et cōsimiliū fructuū fūtoꝝ qd̄ eq̄d̄ emi p̄t nō ēpto agro. nec fructibus ip̄ius adhuc existētib⁹ actu. Cōstat aut̄ q̄ ius et actualis possessio rei p̄ntis cetis p̄ibus amplius valz q̄z solū ius rei future aut q̄ solū ius absq̄z actuali possessione nō statim tradita vel tradēda. Tūc⁹ ē em̄ incūbē pignori q̄ agē in p̄sonā. insup̄ securi⁹ ē rē h̄re et possidē q̄ solū ius rei. nā certitudo rei p̄ntis et p̄ncialis ei⁹ possessionis eq̄dem maior et p̄stancior ē q̄ certitudo rei future. aut q̄ certitudo fūte possessionis rei p̄ntis. p̄inde n̄ i merito p̄t prima plus vendi et sc̄da min⁹ emi. S̄z ad uertendū est q̄ p̄ciū d̄z esse rei vendite iuste p̄porcionatū talis aut̄ iusticia attendi d̄z a tpe d̄tractus. ut sc̄z t̄m d̄t̄ quātū res valet tpe ip̄ius d̄tractus nō aut̄ quātū valifa est toto tpe d̄seq̄nti cū realit̄ res s̄m qd̄ valet tpe d̄tractus debeat ext̄miari sicut i fine xxxvii. ser. lacius appetit. Et ex hoc p̄z q̄ licz plus p̄cipiat emēs tpe d̄seq̄nti quā d̄derit. tū illud qd̄ recipit est de sorte p̄t v̄am vendicōz et iuste factā tpe ip̄ius d̄tract⁹. Viciū etem̄ et vsura est q̄n min⁹ p̄ciū dat̄ q̄ res valeat tpe ip̄ius d̄tractus a quo tpe iustū p̄ciū iudicandū est. Nō aut̄ ē viciū si min⁹ p̄ciū d̄t̄ q̄ in fūto dare. Et hinc ē q̄ emens ānuos reditus mille ducatoꝝ ad decē ānos p̄ septingentis ducatis mox soluēdis nō ē ex absoluta vi d̄tract⁹ vsurari⁹.

Et nichilominus eēt si nūc mutuaret septingentos ducatos vsq; ad decē ānos sic q; quolibz āno reddēt sibi c. aut q; vltimo āno redderent sibi multiplicati hoc est mille ducati. Huius autē rō est. q; in primo cāu nō est cōtractus mutui s; empcomis q; vere tūc emit et tradit ius fufoꝝ reddituū decēnaliū. p̄tea nō est ibi anterioracō solucōnis hñs mutui rōs. s; potius est ibi solucō actualis rei seu iurisdicōis actualit̄ empte et tradite. In hñoi em̄ tractu q̄tū est de absoluta vi et forma tractus nō plus ē ibi vsura q; in eo q; emit equū vel agrū c. ducatorū p. c. ducatus quos etiā ofestum soluit/sicut et ofestum recipit agrū vel equū. nec insup est p̄cū iūsti p̄ci si p̄uentus reddituū certū nō sunt oīno s; pbabilit̄ p̄nt p̄ictari. sicut vti q; p̄nt p̄uentus et fructi? agroz. imo etiaz posito q; sint certi eo mō quo eē p̄nt futuri redditus certiores. ad hoc etiā p̄nt int̄m̄ m̄iori p̄cio emi q; ius reddituū mille ducatoꝝ primo āno habendoꝝ in q̄tū plus valet ius primoz reddituū mille ducatoꝝ q; ius remotoz. hñs decoz. 10. an. in addicōibus ad speculum. nec obstat c. in ciuitate tua. et in c. nauiganti. ex de vsu. vbi dicit q; qui plus vendit merces suas q; venditurus fuerat tpe tractus p̄t̄ t̄pis expectacōz et eo q; nō statim soluit p̄cū peccat. Et qd̄ eod̄ mō videat̄ peccare q; m̄nus p̄ciū soluit q; sit pecunia recipienda in t̄m̄o p̄t̄arato p̄t̄ t̄pis expectacōz. q; in cāu p̄dictaz decretaliū nō ius sed res ip̄a vendit̄ q; statim tradit̄ et p̄cū differt. In hoc autē cāu statim tradit̄ p̄cū et ius recuperandi rem ip̄am. et nō ip̄a res dat̄ et stat̄ ip̄a pecunia p̄cū emptoris iurū p̄dictoz. Est nichilominus aduertēdū q; si hac intencōne vsura. fieret et in fraudē vsurarū esset ibi nō ex vi tractus. s; rōne talis intencōis vsura. hñoi autē fraus in esse p̄sumit̄ p̄ tria signa. primū signū est quādo hñoi

redditus et sub forma pfata vendunt lōge mīori p̄cio
 quā deberēt aut q̄z venderent si iustus emptor et iusti p̄
 ci) repentinus solutor tūc repiret. et maxime q̄n reddi-
 tus iuriū p̄dictorū q̄si sine piculo sunt. p̄sumit em̄ tunc
 q̄ n̄ solū sit rō iūsti p̄ci). s; etiā ibi sit mutuū indirectū
 et etiā frudalenta intencio quasi anterioracōis solucō
 nis venditori egenti ut ex hoc lōge p̄ mīori p̄cio habeat
 q̄ alias h̄retur. ad hoc facit c. ad m̄raz. ex de emp. et ven
 dicio quoq; signū est et maximū q̄n talis emptor solit²
 est exercē vsuras aut tales extractus impios et iniustos
 exē de pigno. c. illo nos. p̄ tercio signo dici pōt q̄ si iste
 emit t̄m mīn² q̄ntū v̄e est intesse suū dūit extimādū siue
 timendū ne ille debitor soluat. aut q̄ntus est futur² la-
 bor retrahēdi nō est vsura. alit sic. Si vero alias vult di-
 minuē p̄ciū solū p̄t hoc qd̄ nō soluit. s; i fut̄c rehabebit
 plus manifesta vsura ē. Insuper est notandū q̄ emp̄cio ius-
 tū p̄fertim q̄n im̄mēt de hoc litigiū si p̄ mīori p̄cio fiat
 nec valet extractus. nec iste emptor pōt plus petē ab il-
 lo debitorē q̄z in v̄itate soluerit. et si residuū sit ei dona-
 tū c. māda. l. p̄ diuersas. et. l. ab anastasio. qd̄ p̄ dūi bo-
 no sancitū est ne litigia em̄ent et mouēnt. **Questio Cir-**
ca p̄positā regulā vltius q̄ri pōt si cāus atingat q̄ qdā
ciuitas ex guerra multū angustiata v̄dat redditus suos
et qdā emat p̄ vili p̄cio et demū facta pace emptor de
redditibus lucrāt r. p̄vno. q̄rit an aliqd̄ restituē obliget
Dicendū q̄ nō. et hoc rōne dubii ac piculi. Cōsulendū est
t̄n illi q̄ largas t̄n elemosinas faciat de redditib² illis.

Qd̄ licet p̄t t̄pus rē plus vendē et mīn² emere q̄
tūc valeat q̄n no ex malicia atrahenciū. s; ex p̄pria nata
extract² id p̄cedit et de hoc ponūt aliq̄ cāus. Ca. iiii.

Etia regula est hec. licet p̄pter t̄pus rem plus
vendē et emē mīn² q̄ tūc valeat q̄n n̄ ex malicia

strabenciū. s; ex p̄pria nata d̄tractus id p̄cedit. Et p̄ h̄
 regule declaracōne penant̄ aliq̄ cāus. Prim̄ cāus ē q̄n
 quis ex gr̄a sp̄ali p̄stat uel vendit blaudum in tpe quo
 dūit̄ min̄ valet. qd̄ t̄n p̄ponebat firm̄t̄ s̄uare et vendere
 in tpe dūit̄ et p̄babilit̄ magis caro. p̄t̄ idē p̄ciū erigere
 qd̄ in hora p̄stacōnis uel vendicōnis p̄babilit̄ credit̄ af
 futuz̄ in illo tpe magis caro. sic t̄n q; aliq; certū diem
 illius t̄pis det̄minate p̄figat. q; ip̄e nō erat illud vendi
 turus nisi in aliquo vno die. et eciā q; ip̄e d̄ vno mēse uel
 ebdomoda posset expost̄ facto sibi eligē diē in quo pl̄
 valūisset min̄is p̄guis fieret sors illius alias taxādū erit
 p̄ciū s; m̄ q; diucius et dūit̄ valuit in mense illo aut p̄cio
 mediocri int̄ carius et min̄ carū illius mēsis. **Hoc aut̄**
 mō p̄prie loq̄ndo nō p̄t̄ t̄pus acapit̄ illud plus. s; p̄t̄ na
 turā rei q̄ plus valet in vno tpe q̄ in alio. **Causa aut̄ q̄re**
 sub tali p̄cio p̄t̄ vendē illud aut̄ amutare. duplex ē. p̄ria
 q; is cui p̄stat uel v̄dit tenet̄ sibi ad p̄babilit̄ equalēs
 seu ad p̄seruandū eū a d̄ano p̄babilis lucr̄. scda ē q; illd̄
 q; in firmo p̄posito d̄ni sui est ord̄inatū ad aliqd̄ p̄babi
 le lucrū. nō solū h; rōz̄ simplicas pecuie siue rei. s; eciā vlt̄
 hoc q̄ndam sem̄ialem rōz̄ lucrosi q; dūit̄ capitalē voca
 mus. p̄pterea nō solū reddi h; simplex valor ip̄ius. s; eci
 am valor sup̄adiūctus. **Sup̄dictus aut̄ cāus h̄etur ex d̄**
 v̄su. in c. in ciuitate. et c. nauiganti. cū hoc acordat alex.
 de al. **Scotus aut̄ in iiii. in hoc cāu distinguit dicēs. fe**
 stū sancti ioh. bap. dicat̄ a. festū v̄o natuuitatis dicat̄ b.
 tūc si iste vendens frumētū vel pellicias tradit eas in a.
 tūc distinguenđ est. q; aut̄ erat tūc rē suā vendit̄us. aut̄
 non s; in b. si primo mō tūc aut̄ det̄minat sibi p̄ciū qd̄ tūc
 currit p̄ a. et sic misericordiam facit. q; sui p̄xim̄i indigenciaz
 supplet̄ anteq; teneat̄ illā supplē. et insup̄ solucōis t̄ps
 vsq; ad b. expectat̄. aut̄ statuit̄ p̄ciū magis q; sit iustum

p a. et tūc vsurarius ē eo q̄ vendat tps extra id qd scri-
 bit̄ ē de vsu. c. asuluit. si aut̄ venditur nō erit in a. s̄ ali-
 as qn̄ sc̄z s̄m tps sui cursum res melius vendibilis eēt
 et amplius lucrari posset. utputa in b. et tūc aut qn̄ ven-
 dit ponit p̄ciū certū/ aut nō. s̄ in suspenso dimittit certifi-
 caco; p̄ciū pendente ex aliquo fūto. si primo mō/ si p̄ciū
 ponit s̄m q̄ res valet certū est qd̄ etiā miscdiam facit.
 si aut̄ magis q̄z tūc valeat non tñ ita imoderatū p̄ciū qn̄
 tpe solucōis v̄similit̄ qn̄q; plus qn̄q; min⁹ res vendi-
 ta valeat tūc rōne dubii excusat̄. sicut p̄ et notat̄ in c. in
 ciuitate. et in c. nauigati. ē de vsuris. Si aut̄ obicit̄ dē
 hoc p̄ illud. c. in ciuitate tua. ē de vsu. Dicendū q̄ ibi cō-
 tinet̄ moicicio vtilitatis nō p̄ceptū necessitatis. si aut̄ de
 t̄minaco; p̄ciū ex fūto valore pendē relinquat. aut ḡ p̄
 tpe det̄minato solucōis. aut in alio in quo nō asuevit
 res plus valeri regularit̄ alias q̄z tpe solucōis. et ī vtro-
 qz casu etiā miscdiam facit. v̄bi gr̄a. cōcedo tibi has pel-
 liceas p̄ p̄cio qd̄ valebūt in b. uel alio tpe extra. cū tñ in
 b. asueuerit plus valē q̄z in alio tpe extra b. si aut̄ velit
 p̄ciū det̄minare p̄ tpe indet̄minato hoc mō ut ponat se
 in lucro tuto ut in pluribus at̄ngē solet/ et aliū in dāno
 puta volo q̄ tñ soluas michi p̄ pellicijs istis q̄ntū vale-
 būt in quocūq; tpe usq; in b. qn̄ cari⁹ uendent̄ et tūc usu-
 ra est. Cuius rō euident̄ p̄z. qz ponit se uel ptē suā ut in
 pluribus in tuto/ et illū cū quo at̄trahit ut in pluribus in
 piculo dām/ et tūc p̄ se h̄z illud q̄ euem̄t ut in pluribus
 et extra se illud qd̄ euem̄t in pauciorib⁹. Est etiā ibi alia
 iniusticia. qz si rē suā uendē deberet opteret aliquo tpe
 det̄minato eū exponē ad uendendū illā/ et nō in tpe p̄ri-
 culati uago. et hoc mō at̄ngē posset q̄ min⁹ carū uen-
 dere q̄ ī die carissimo int̄ a. et b. et p̄ dñs ī tali pacto
 facit se certū de lucro ultra q̄ būana industria p̄tingere

posset. Cū hijs decoz. hosti. et io. an. et archi. in. c. usura.
 riii. q. iii. **S**cđus cāus est de eo q̄ venditur nō erat
 merces suas in loco illo. utputa. erāt poma ḡnata q̄ q̄s
 hēbat in riparia ianuēsi. vbi multū habūdāt. p̄posuerat
 em̄ illa vendē p̄sius vbi satis care vendunt. **S**cđm em̄
Inno. et alios q̄ in hoc sequunt̄ eū. licet illa vendē tm̄
 quātū p̄sius intēdebat vendē. qz quo iure pōt vendere
 carius p̄t̄ t̄pis dubietatē. sicut p̄z ex de vsu. c. i ciuitate
et. c. fi. eodē iure id posse videt̄ p̄t̄ dubietatē loci. **C**ō-
 trarie tñ opimōis ē hosti. reprobās hoc simile et d. qz ve-
 ri simile nō est qz aliq̄s talē empcōz facēt nisi ex indigē-
 cia multa. **E**x quo p̄z qz h̄m talē opimōz app̄barēt qđam
 mō vsuraz baractarie. et pareēt vsurariis via figmētis.
Addit etiā qz exp̄sar̄ laborz et piculoz itineris rō ē ha-
 bēda. ex de vo. c. magne. et. c. quāto. de diuoz. **H**āc aut̄
 opi. seq̄t̄ rap. in ti. de vsu. **J**o. an. hāc d̄rietatē d̄cordat.
 d. qz si statim ille emptor p̄ciū soluit putat opi. inno. eē
 v̄am. s̄ si solucō p̄ciū differat̄ put̄ hosti. forsitā itellerit
 tūc videt̄ p̄cedē rō sua. qz in dubio t̄pis pōt emptori et
 venditori amodū puenire. s̄ hic nullū amodū fit̄ eptori
Hāc distinctōz app̄bat io. cal. ex de vsu. c. fi. **I**ste tñ cas-
 sus nō ē multū p̄dicabilis ne lata via daret̄ vsuris. **T**er-
 cius cāus ē everso a p̄rio. utputa. si res m̄ius emit̄ qm̄
 v̄z t̄pe epcōis. recipiēda tñ in aliquo t̄pe i quo dubitat̄
 v̄tz plus uel m̄ius valifa sit̄ qz t̄pe quo empta ē. nō cō-
 mittit̄ ibi vsura. v̄bi gr̄a. in mēse maii qñ frumētū ē car-
 eo qz m̄im̄ de illo repiat̄ t̄pe illo. emit̄ petr̄ modū fru-
 mētū trib̄ florenis cū tñ tūc valeat̄ q̄tuoz florenos. re-
 ceptur̄ nichilom̄ius frumētū in mense Augusti qñ fru-
 mētū solet esse copia magna. et speratur qz tūc tres flo-
 renos valebit. talis casus non reputatur vsura. sicut p̄z
extra de vsuris. in. c. nauiganti. **E**t racō huius est. quia

racō huius dubii ponit extimacōez in rebus ex ip̄a natura
 rerū que in tali tpe min⁹ valere p̄nt. sicut in p̄dicto. ca.
 patz. unde nō minus dat cā t̄pis. s; p̄t natura rei q̄ min⁹
 valet in vno tpe q̄ in alio. et sic dicēdū ē euerſo i cāu
 primo. cū hoc decz. **Plex. de al. et hosti.** S; qd si res emi
 tur minus p̄t t̄pis p̄uencōz. vbi gr̄a. emit frumētū i her
 ba p. v. qd tpe messis v̄similit̄ valet octo. **Dicēdū q; ta**
lis vsurari⁹ est. ut p; in. c. in ciuitate. ex de vsu. **Tam s; m**
bal. c. de vsu. l. i. dicēdū ē q; aut p̄ns numeracō ē cā dā;
 in ip̄ius vendētis. et tūc est vsura. aut sola auencō ē cā
 damni q̄n de p̄nti nō soluit̄ p̄cū. et tūc atract⁹ licitus ē.
 aut neutz est cā damni. qz frumētū qd est in herba nō
 plus valet tpe atract⁹. et tūc similit̄ nō est vsurari⁹. ut
 .ff. de atract. emp. l. stipulas. §. frumēta. et. l. si debitor. §. ve
 rufimile. et de v. sig. l. in stipulatē. §. sacra. **Quent̄ etiā**
 nūquid amittit vsurā q̄ vendēdo cedit̄ t̄minū ut t̄bat
 emptores ad suā apotecā. nō tñ res p̄ hoc carius v̄dit.
Dicūt qdā q; si ex hoc emptores incurrūt aliqd̄ dānū.
 puta rōe qualitatis mercis. qz nō h; tā bonas merces cō
 mittit vsurā. et restituē obligat̄. ex de vsu. c. soluit̄. **In q̄**
bus aut̄ cāibus rō dubii uel piculi excuset vsurā. dicet̄
 in ser. xxxix. ar. i. p̄ totū. vbi rō dictoz̄ in p̄nti. c. diffu
 sius tractāda est. **Articulus scdus de tribus ca**
sibus dubiis circa emp̄cōes ad t̄ps. i. ad hois vitā.

Secūdus t̄min⁹ denoiari pōt t̄min⁹ vite. **Et**
 de hoc p̄pheta subdit. quē nō trāsgredient̄ s; z
 diu se viuē arbitrātes. **Quia em̄ in arti. p̄ce.**
 dictū est de vendicōe t̄pis ex p̄te v̄ditoris.
 merito etiā tractādū ē de emp̄cōe ip̄ius t̄pis ex p̄te em
 ptoris. p̄inde cca atract⁹ emp̄cōnū ad vitā p̄ tripli c.
 ad p̄ns q̄rant̄ tria **Quā et quō liceat vendē ad**
vitā redditus p̄diales. et d̄similes d̄ctus mire. Ca. i.

Primo autē q̄ri pōt vtz absqz vsure vicio licitū
 sit emē ad vitā reddit2 p̄diales. **Q**uōd qd̄ dicēdū
 s̄m alex. lom. qz talis tract2 licite fieri pōt. et
 hoc triplici rōe. primo rōe veri dñi. scdo rōe dubii seu
 piculi. tercio rōe iusti p̄ci. **P**rimo autē hoc licz rōe dñi
 veri. Nēpe qui dñs est alicui2 rei etiā dñs ē vsus illius
Manifestū est em̄ qz dñs verus alicui2 rei sicut eā in al
 terz trāsferre pōt. sic etiā pōt trāsferre ī alterz vsumfru
 ctū illi2. retēta sibi rei pprietate. sicut patz maifestius in
 locatus. **V**idēf isup p̄bari posse ex dñio vō qz sicut dñs
 rei eā trāsferre pōt simpliciter dādo uel vendēdo eā uel
 retinēdo pprietatē rei et trāsferēdo vsum. sic p̄t dare seu
 vendē quo ad t̄minatū tps seu particulare. **E**x quo p̄z qz
 licite vendi p̄nt atqz emi reddit2 ipi ad vitā racōe dñi.
Scdo hoc etiā licet rōe dubii seu piculi. nā sicut p̄z eē
 de vsu. c. nauigāti. **S**i q̄s panē vinū oleū et osimilia ven
 dit ut ampli2 qz valeāt p̄ eis in certo tpe recipiat. **S**i
 tñ ea tractus tpe nō fuerat vediturus rōe dubii q̄ pl2
 accipit qz dedit excusat in tali cāu. sicut plēm2 dictū ē
 s̄ in. c. p̄cc. **S**i si ī empcoe vel vendicōe reddituū ad vic
 tam dubiū ē vtz vendēs pl2 det qz accipiat qz scz emēs
 cito mori pōt et nō p̄cepta sorte. et vtz emēs plus acci
 piat qm̄ det. qz multū pōt viuē et cito mori. p̄z qz talis
 cāus rōe dubii qd̄ inde p̄ueit ex pte videntis atqz emē
 tis licit2 ē cēsēd2. **T**ercio talis tractus licit2 ē rōe iusti
 p̄ci. **D**ebz em̄ seruari ī tali tractu eq̄tas naturalis iuris.
 scz inter vendentē et emētē ad hoc ut licitus sit. qd̄ fit
 si p̄ciū qd̄ dat ab emēte p̄portione rei date ab ip̄o ven
 dente. vñ qñ est in eis excessus qui corrupat hanc p̄por
 tionē siue ex pte emētis siue ex pte vendētis. tūc qdem
 tractus tāquā illicit2 rescindi pōt. puta si p̄ciū notabi
 liter excedat rem uel res p̄ciū eius. notabiliter dico. qz

app̄t puū excessum p̄ci vltra rem uel rei vltra p̄ciū. talis
 d̄tractus non viciat. s; app̄t excessum notabilē atq; claz̄.
 app̄tea statutū est c̄ de emp. et ven. m. c. cū cā. q; si q̄s de
 ceptus est vltra dimidiū iustu p̄ci p̄t recedē a d̄tractu
 uel agē ad p̄ci sup̄lemētū. in quo. c. glo. ait q; dimidia
 ps iustu p̄ci sic h; intelligi. vbi gr̄a. res valet. x. et p̄ q;
 tuoz dat. in hoc appet q; vendēs in sex deceptus est. qz
 sex sunt plus q; q̄tuoz. patet q; vlt̄ dimidiū iustu p̄ci
 v̄d̄itor deceptus est. Patet etiā ipsa deceptō ex pte ip̄i
 us ementis. vbi gr̄a. pono q; res valet. x. et emptoz sol
 uit. xvi. deceptus est in sex. q̄ sunt plus q; ps dimidia q̄
 est. v. Et ideo p̄t agē ad recup̄adū p̄ciū qd̄ plus dimi
 dio iustu p̄ci dedit. qz vltra dimidiū iustu p̄ci deceptus
 est. Nō aut̄ sic si tm̄ in. v. deceptus eēt. qz v. ip̄m dimidi
 um sunt. app̄tea d̄tra actozem nō p̄t agē in foro iudiciali
 De hac mat̄ia etiā dicit̄ in ser. xxxv. ar. i. c. ii. Ex hīs
 aut̄ p; q; si in p̄fato cāu int̄ ementē et vendētē ēq̄litas
 obseruat̄ licet̄ e d̄tractus de nafa sui. Dico aut̄ ex nafa
 sui qz ex pte d̄thentis p̄t eē viciū in d̄tractu app̄t ei; cor
 ruptā intencōz. puta. si aliq; diues ad sufficiēcia h̄ns. n̄
 app̄t vite necitate s; auaricia ductus ut dicioz fiat tales
 reddit; cmit. tūc em̄ ex pte d̄thētis est turpe lux;. Si
 aut̄ q̄rat̄ q̄ ēq̄litas in hoc d̄ctū seruāda ē. dicēdū q; tūc
 ēq̄litas obseruat̄ qn̄ p̄ciū tāte q̄ntitatis ē q; p̄satis eta
 te emētis et sanitate eiusdē ac piculis circa fructus pos
 sessiōis sollicitudie et labore nō appet q̄s notabilē ha
 beat meliorē p̄te. ut; scz emēs uel uendēs Si aut̄ talis
 ēq̄tas notabilē corrupat̄ certū ē q; d̄ctus tūc oīno lic
 tus ē censend;. Cū hīs d̄cor. bal. C. de usuris. l. si ea pa
 ctione. Cynus etiā idem sentit et Pe. Sed d̄tra p̄dicta
 tripliciter obstāt quidā. primo si quidem dicunt q; hoc nō
 licet. quia intencō plus accipiēdi vsurarium facit. ext̄ de

usu. m. c. consuluit. Sed iste qui tales redditus emit hoc facit intencōe plus accipiēdi. credēs tm̄ viue q̄ accipi at plus q̄ dedit. **N**ō qd̄ dicēdū q̄ hic nō agit de vicio ex pte dtrahētis seu intēdētis. s; de vicio dtractū in se. vtz scz ex forma sua sit viciosus an nō. et dictū ē supra. q̄ viciosus nō est si int̄ ementē et vendentē equalitas seruat. qua seruata etiā si dtingat emētē accipe plus q̄ dedit. fit vtq; suū. et hoc ex natā dtractus. **N**ō cui2 etiā intelligēciā clariorē notādū est q̄ triplex ē dtractus in quo dria magna est. primo est dtractus mutui. scdo est dtractus dmodati. tercio est dtractus vendicōis et emp cionis et vendicōis. **P**rimo q̄dem in dtractu mutui tm̄ pensat substācia rei et ip̄i2 valor et nō vsus uel fructus eo q̄ rōne vsus nō licet ex mutuo accipe vltra sortē. s; sufficit q̄ tm̄ mutuati rei valor reddat. et non eadē res numero reddi dz. cū in mutuo (sicut pluries supra dictū est) dñium transferat. **S**cdo aut̄ in dmodato eadē res in numero reddi debet. quia i eo dñium nō trāsfert. s; p̄ vsu illius nichil recipi debet. qz alias accōmodatū in locatū trāsfiret. **T**ercio in vendicōe et emp cōe pensat substācia et vsus rei. p̄inde si emptor iusto p̄cio emit et contingat q̄ ppter possessōz fructus p̄cipiat plus q̄ dedit fit iuste suū et totū de sorte est. **N**ā in emp cōe et vendicōe si plus accipit seu accipi sperat q̄ datū sit viciosum non est. cū totū de sorte sit. **E**t hoc verificat̄ tā in emp cōe et vendicōe q̄ simplicit̄ fit q̄ in illa q̄ fit ad tēz seu ad vitā. **N**am eo iure quo q̄s recipit et fit iuste suū i possessōib; simplicit̄ emptis. eod̄ iure accipit aliqd̄ pl2 q̄ dedit in possessōibus uel redditibus ad vitā suā. eo q̄ (sicut dictū est) totū qd̄ plus accipitur est de sorte. cū substāciā rei atq; vsu et fructus illius emat. **S**cdo etiā obstant quidā inter quos fuit gof. in titulo de vsu.

qui ait qđ qui dant pecuniā ecclesiis et recipiunt ab eis
certas possessiōes tenēdas toto tpe vite sue ut post mor-
tem eorū possessiōes ad ecclesias reuertent. pecuniā etiā
apud ecclesiā remanēte extractus illicitus est eo qđ ho-
mines multū viuē sperāt. eo qđ talit̄ extractus credūt se
amplius pcepturos de redditibus ip̄arū possessiōnū qđ
sit pecuniā quā dederūt. cū (sicut p̄dictū est) sola inten-
tione metali viura amitti possit. **Ad** hoc aut̄ dicendū ē
qđ vim est qđ sola spes vsurariū facit in extractu mutui ve-
ri seu int̄pretati. sicut patz̄ ex̄ de vsu. m. c. c. sulu. qđ ibi
sperat̄ aliqđ qđ nō est de sorte. s; sic nō attingit hic ubi
vā vendicō est. **In** hoc extractu pōt etiā dubitari et q̄-
ri. quo iure vendēs ad vitā puta possessiōz p̄ciū eius re-
tinē pōt qñ emēs post empcoz̄ supuiuit parū. **Ad** qđ di-
cendū qđ illud a venditore licite teneri pōt rōe uel titū-
lo empcois iuste. **Nā** sicut p̄dictū est talis extractus est
licitus. qđ incidit piculū et dubiū ex utraqz̄ pte. qñ emm
iste emit ad tpus dubiū ē utz̄ debeat supuiuē plus uel
mimz̄. p̄tea talis incertitudo t̄pis facit cōlitatē in utra-
qz̄ pte. **Cū** em̄ possessiōz q̄s uendit ad vitā emētis. vendit
t̄pus incertū. qđ ignorat q̄ntū debeat supuiuē emēs
Et cū de im̄macō t̄pis pendeat a nat̄a et nō ab homie.
ideo est pret̄ homis intencōez. **Ex** nat̄a ḡ extractz̄ vere
trāfferē res in emētē. **Et** qñ moritur licet parū vixerit
ex natura eiusdē extractus reuertit̄ ad vendentē. **Nec** vi-
detur hic difficultas maior qđ in hijs q̄ simpliciter vendū-
tur. **Nā** si q̄s emēt equū et p̄ eo soluēt. c. libras. **Cōstat**
qđ si p̄dictus in crasinū moreret nichilom̄ vendēs. c.
libras retinēt sibi iuste. q̄uis ex re emptā nullā utilita-
tem cōsecutus fuisset emptor. hoc cōdem attingit eo qđ ip̄e
vendēs rē suā iuste trāstulit in emētē. **Talis** aut̄ tran-
slacō iusta statim facit p̄ciū eē vendētis. **Tercō** obiciūt qđ a

et dicunt qd qn in contractu ta vnus qz alius habet potore
 pte contractus illicitus est. sicut in proposito ee videt. Nam
 sepe attingit qd viri et mulieres. xxv. an. redditus emunt
 ad vita p ta puo pco qd infra octo annos pcpit tota
 sorte. Et licet mori possint infra octo annos pdictos. p
 babilis tñ est qd viue possit i duplo. Ex quo pz qd emes
 hz in fauore suu illud qd frequenc accidit. et qd pbabi
 lius est. et vendes in suu fauore hz qd rarius euenire so
 let. Et sic pz qd est inequalitas in contractu ptea illicitus
 esse videt. Ad qd dicendu qd pz solucio p pdicta. qz atrac
 ctus iste no debet illicitus iudicari nisi qn me emente et
 vendente iuris naturalis eqtas no seruat. In proposito aut
 casu no videt seruari talis eqtas ppt emetis etate. qz ve
 risimile est qd tm supuue debeat qd multu Incrabit. et
 qd infra modicu tepus recipiet sorte. et sic potoz est adi
 cio emetis qz ipius vendetis. nisi forte mulier uel iue
 nis emes tot piculis et infirmitatibus expositus eet qd n
 videret apte qd istoz pbabilis eet. aut emente viue p
 tm tpus qd ipe vendes ledat notabiliter in contractu. aut
 ipm mori infra pdictos annos. Debent g in tali contractu
 ut licitus sit emetis etas et infirmitas opensare. Sed q
 dam contradicunt qd no licet alicui se exponere piculo. s; ta
 lis est hmoi. g. 2c. Ad qd dicendu s; m ladulphu m. iiii. et
 xv. di. qd talis emes no exponit se piculo damnozo ppt
 controuersia doctoz. vn si qs hret intencioez qd nollet ali
 qd face contra deu. et facit aliqd de quo e cotrouersia me
 doctores. dato qd illud qd facit sit malu et atrariu bo
 no. credit qd no peccet. hec ille. Nec tñ opinio no multu
 videt tuta. s; securioz et verioz videt illa de qua dictu e
 s; ser. xxxii. ar. i. c. ii. in fine. Sed opinio ladulphi nullo
 mo est populo pdicanda. **Quo et qn liceat**
hereditarie emere pdiales hereditates **Ca. scdm.**

Secundo quæritur an liceat emere hereditarie prædiales hereditates. Et dicendum est secundum quosdam quod sic. dum modo naturalis iuris æquitas obseruetur. quod equidem tunc fit quando in tali tractu tanta equalitas obseruetur quod non pro aliquo appetat quis contrahentium habeat meliorem partem. Si vero appetat quod præcium minus sit respectu rei iam emptæ. tunc ex parte ementis est corruptio æquitatis. et tenetur emens ad iustum præcium supplementum. Et si præcium esset ita paruus quod esset minus dimidietate iusti præcii posset vendens in foro iudiciali recedere a tractu. si autem res emptæ parui valoris est et præcium ita magnum quod notabiliter re vendita supercedit. tunc ex parte vendentis æquitas est corrupta. et in foro conscientie tenetur prædictus vendens restituere quod accepit ultra præcium iustum. Et si etiam excessus esset ultra dimidium iusti præcii. potest emens recedere a tractu. hic tamen aliter viciū esse posset. puta. si quis decipiens semetipsum crederet quod redditus hereditarie pro tam paruo præcio haberi possent sicut quando emuntur ad vitam. Si enim (sicut superius in precedente capitulo dictum est) quando redditus emuntur ad vitam pro præcii paruitate illicitus est tractus. multo amplius quando hereditarie emerentur. Secundum enim Alex. lom. quando venditio a paupere facta est propter artum necessitatem. tunc emptio locum mutacionis tenet. propterea iniusta est propter necessitatem vendentis. et maliciam ipsius ementis. quapropter quod plus accipitur iustum titulum possessionis non habet. Proinde aduertendum est quod quando quis emit possessionem simpliciter vel ad tempus. et hoc causa lucri quod tamen ex natura temporis expectat non ex natura rei possidere. tunc est viciū in tractu. et tale in iure dicitur turpe lucrum. Si vero homini possessio ematur causa lucri. talis emptio propter vendentis necessitatem fuerit minus iniusta. cum ei tenetur ex caritate subuenire gratis. tunc in tali tractu usure viciū est. non quidem pro se sed propter equalitatem rei. quod lucrum quod ex tali tractu dimoscatur prouenire militat contra proximi caritatem. Si vero possessionem quis

emat nō cā lucris primo et p se s; ad suā et suoz utilitas
 tem vite atq; necessitatē. dūmō in empcōe seruet equi-
 tas iuris naturalis. si accrescat pcessu t'pis plus qm dat.
 iuste fit illud emētis. qz illud accipit tanq; suū pp̄t d'tra-
 ctus ip̄ius natam. et nō rōe t'pis. nisi valde p accns. Si
 q̄s aut̄ obstat q; si emunt̄ redditus hereditarie p̄dicto
 mō necessario d'ungit fieri excessum notabilē supra for-
 tem pp̄t hereditariā successiōz. qd̄ videt̄ iniustū. Ad qd̄
 dicēdū est q; nec naturale ius/nec ius posituū dicitat q;
 iste qui hereditarie emit rem teneat̄ tm̄ dare p ea quāz
 tū pbabile est q; debeat recipere ip̄e p vitā suā et filij et
 nepotes et tota posteritas eius. qz h̄m hoc res q; heredi-
 tarie emit̄ mīme sub iusta extimacōe cadē posset. Sed
 qn̄ taxat̄ p̄cū iustū sufficit q; habeat̄ respectus ad illū
 qui emit et ad eius posteritatē vsq; ad certū gradū. pu-
 ta forte vsq; ad filiū vel nepotes. nō aut̄ optet q; hēat
 respectū ad om̄s q; ei succedē p̄nt vsq; ad om̄e t'pus. qz
 sic res q; vendit̄ extimari nō posset.

In quo casu liceat emē pecuniarios redditus hereditas-
 rie seu ad vitā. Ca. terciū.

Tercio q̄rit̄ an liceat emē pecuniarios redditus
 hēditarie seu ad vitā. Ad hoc dicendū h̄m Ale.
 Lom. q; talis d'tractus licit̄ esse pōt. Ad cuius̄ intelligen-
 ciā aduertēdū est q; q̄druplicat̄ pōt esse viciū in d'tractu
 primo ex cā materiali. scdo ex cā efficiētī. tercio ex cā for-
 mali. quarto ex cā finali. Primo pōt esse viciū in cā ma-
 teriali in d'tractu. i. ex pte rei q; emit̄ vel vendit̄. puta q;
 res mīme vendibilis ē. sicut hō liber qui vendi nō pōt.
 nec spūalia p̄nt vendi. nec etiā pōt vendi aliena res. et
 h̄m hūc modū d'tractus h̄mōi h̄m aliquos viciat̄ qz pecu-
 nia nō pōt vendi. Et int̄m h̄m eos talis d'tractus viciat̄
 q; ab actu empcōis declinat. et d'tractū mutui intrat. ex

quo nō licet sperare lucy. sicut p3 e3 de vsu. in. c. d. suluū
 Et tñ pōt rñderi ad hoc q3 in rebus n3is tria hēmus bo
 na. primo mobilia. scdo immobilia. tercio ius in vtrisq3
 Et sicut distinguit mobile et immobile et ius in vtrisq3
 ita ipm ius vendi pōt sicut mobilia et immobilia. Nō g
 vendit ipa pecunia s3 ius papiēdi reddit2 ipos pecuā
 les. Quāuis em pecunia vendi nō possit. trāsit aut cū
 vendito iure. videm2 em aliqd q3 emi vel vendi nō pōt
 et tñ cū aliquo alio trāsit qd de iure emi et vendi valet
 sicut ius p3onatus qd spūali annexū est. et tñ transit cū
 vendicōe ville vel fūdi q3 de iure vtrq3 vendi pnt. Sic ī
 pposito casu attingit. vendit em ius. quo vendito pecuā
 trāsit. Ius em papiēdi quolibet anno talē pecuē quā
 titatē sup bonis alicui2 vendentis siue hereditarie siue
 ad vitā ipius emētis. nō est pecunia s3 distinguit vnū ab
 alio. Vex est tñ q3 alia racōe nō pōt vendi pecunia qm
 ius p3onatus. Pecunia em nō pōt vendi. q3 mediū ē in
 vendicōe. Ius aut p3onat2 vendi nō pōt q3 spūali an
 nexū est. Scdo pōt esse viciū in tractu ex cā efficiēte
 id est ex pte atrahētis. sicut est cū qs fingit se emere id
 qd in pignus intēdit recipere. et tūc a vicio vsure nō excu
 sat. ar. ad hoc e3 de pig. illo uos. Et hoc mō posset ali
 quis dicē q3 hoc viciū est. q3 tñdē est sicut mutua re. c.
 p. p. quolibet anno. ita q3 sic atrahēs mutuat indirecte.
 et empcoez fungēs mutuū facit. Posset aut dici q3 argu
 mētū nō valet. q3 in tali tractu nō est mutuū directum
 nec indirectū. Nā ubi mutuū est mutuat2 ipi mutuantu
 in p3cio obligat. s3 in tali casu p3ciū trāsit. et ius papien
 doz reddituū stat in lucro et piculo ipius emptoris.
 Posset tñ in hoc tractu incidē viciū ex pte atrahētis p3
 cupiditatē et auariciā eius. s3 hoc nō accidit tractui. et
 hoc ex ipsius atctus nata. Tercio quoq3 possz eē viciū

in contractu ex causa formali. id est ex parte pacti apppositi rei que
 transigitur. hoc est quando apponitur pactum quod repugnat rei que
 transigitur. ita quod ipsa res non patitur apponi tale pactum. et hoc
 modo contingit esse vitium in summa. Alio modo quando pactum repugnat
 contractui. hoc est quando contractus gratuitus est. et tale vi-
 tium usuram facit. Usura siquidem est in hoc quod aliquid exigitur ex
 pacto ratione rei mutuate. Tale autem vitium non est in predicto con-
 tractu. cum ibi non mutuum sed vera venditio sit. **Quarto** quo-
 que modo potest esse vitium in contractu ex causa finali. id est ex parte pre-
 cii. et tale vitium excluditur ab isto contractu quando apponitur iuri pre-
 cium quod venditur. Regulare siquidem est quod contractus empor-
 nis et venditionis illicitus est. cum in eo iuris naturalis equitas
 non servatur. Sed cum talis servatur equitas ita quod non est notabi-
 lis excessus precii super rem venditam. nec e converso tunc licitus est
 contractus. Non ergo negatur quod talis contractus vitari non possit
 ex parte precii. sed tamen sicut potest vitari/ita potest ratificari. Alio
 quoque modo probatur aliquando hunc contractum esse licitum. quod licite quis
 potest emere predium pro. c. libris. et predium emptum possit here-
 ditarie dare alicui pro se et pro heredibus suis. hoc videlicet
 pacto quod recipiens predium obligaretur pro se et suis heredibus
 dare quolibet anno. c. solidos danti predium pro se et here-
 dibus. Et sic mediante emptione et venditione precii talis
 heredes pro. c. libris. c. solidos quolibet anno. et nichil differt
 in aspectu dei utrum habeat hoc mediate vel immediate con-
 tractus licitus esse videtur. fateor tamen quod non est honestus nec
 decens. sicut est contractus quo emuntur redditus prediales.
Sed contra predicta arguunt quidam dicentes hoc idem non licere
 quod pecunia ad hoc inuenta est ut medium sit inter ementem et
 vendentem. et non ut emat et vendat. propter quod emens vel ven-
 dens pecuniam utitur ea ad finem ad quem non est inuenta. et pro-
 pter omnes peccat. Et maxime quod talis contractus non videtur reduci
 posse nisi ad contractum mutui. **Respondeo** huius est quod cum pecunia

non possit emi uel vendi. cū non sit extremū empcois uel
 vendicōis sed mediū. sequit̄ q̄ nō pōt dētius iste redu
 ci ad vendicōez. Certū etiā est q̄ locacō nō possit dici
 nec etiā amodatū. ḡ ad atraciū mutui eū reducē neces
 se est. s̄ in ec (sicut ex p̄cedētibus p̄) nō licet sperare lu
 crū. Ad hoc dicendū q̄ (sicut ex p̄cedētibus p̄) hic non
 emit pecunia s̄ ip̄m ius. p̄tea mutuū mīme pōt dici.

Item quoq̄ opponūt et dicunt q̄ hic videt̄ accessus lu
 cri ad sortē. Talis aut̄ accessus seu successiu2 aut simul
 factus dētū variare nō pōt. q̄ utrobiz ut̄ ip̄a usura.
 cū usura sit quicq̄d accidit sorti. sicut p̄. xiiii. q. iii. fle
 riq̄. Sed si fiat accessus simul. puta si q̄s dat. c. libras
 ut recipiat. xx. i vno anno usura est. Ergo eodē mō si q̄s
 dat. x. ut recipiat. xx. in duobus uel tribus annis usura ē
 hoc quidē attingit q̄ emunt̄ pecuniales redditus in cer
 tis annis. lucy non solū equat̄ sorti s̄ etiā excedit sortē.
 Et quāuis talis excessus p̄ successuā p̄ceptōz reddituū
 fiat. t̄n hoc atraciū nō ratificat s̄ dēminat. q̄ differt nō
 ut̄ talis ex crescētia successiue ul̄ simul recipiat̄. Ad qd̄
 dicendū c̄ hic nō est accessus lucri ad sortē. q̄ i vendi
 cōe (sicut p̄dicū est) totū de sorte est.

Articulus terci2 de iniusta et usuraria vendicōne tēpis.

Et de tripla p̄cio mercāciar̄.

Tercius est terminus culpe. Et de hoc p̄pheta
 subdit. Neq̄ cōuertent̄ op̄ire terrā sc̄z iustu.
 videlz sicut faciūt qui insatiabili cupiditate
 flagrāt. ut sine t̄mimo eoz diuicie cumuler̄ t̄ vendentes
 terminū emptori ip̄i. q̄ nō h̄z statim solue p̄ciū mercācie
 Ad intelligēciā aut̄ dicēdoz pōt in re vendenda triplex
 p̄ciū d̄dari. primū d̄z iustificatū et limitatū. sc̄dm auḡ
 mentatū. terciū m̄moratū.

De p̄cio iustificato et limitato p̄p̄ dilacōem solucōis

precii rei empte.

Capitulum primū.

Primū precii rei vendibilis iustificatū et limita-
tū dicitur. Et circa hoc p̄notādū est q̄ s̄m̄ scotū in
iiij. di. xv. et ponit in ser. xxii. circa finē. et laci-
us in ser. sequenti. ar. i. c. ii. Pensacō valoris vsualiu rerū.
vix aut nūquā pōt a nobis fieri nisi p̄ diiecturalē seu p̄-
babilē opinōz. Et hoc q̄dem nō p̄ctaliē seu sub rōne et
mēsura indiuisibili in plus et minus. s̄ sub aliqua latitu-
dine appetēti. Circa quā etiā diuersa hoīm capita et iudi-
cia in extimacōe differre p̄bant. p̄inde varios grad⁹ et
modicā certitudinē multūqz ambiguitatis iux̄ opinabi-
liū modū in se includit. q̄zuis q̄dā plus et q̄dā min⁹ cō-
cordat tho. P̄inde aduertēdū est qz h̄mōi primi p̄ci. s.
iustificati et limitati. pōt etiā distingui triplex limitis
gradus et etiā iustus. prim⁹ pōt noīari pius. sc̄d̄s discre-
tus. terci⁹ rigidus. prim⁹ est p̄ciū m̄ioris. sc̄d̄s mediocrius
terci⁹ maioris. verbi gr̄a. sint. x. pecie panm̄. eiusdē vide-
licet bonitatis laboris et artificii atqz expense. harū tñ
x. peciaz p̄t varia capita et diuersas sn̄as circa illas a
varis varia extimacō fiet. Et tandē repient ipi extima-
tores circa illas triphat variari. utputa q̄dā extimant
quālibet illaz p̄ciū q̄nquaginta ducatorū. et hec dici p̄t
p̄ciū limes et gradus pius. Alij q̄nquaginta cū dimidio
et talis pōt dici limes et gradus discret⁹. Alij v̄o quin-
q̄gintavnū. et hec dici valet limes et gradus rigid⁹ et
seuerus. p̄t varietatē q̄ emptorū et venditorū aliq̄ ista-
rū peciaz p̄m̄ p̄ pecuīa numerata vendent quinq̄ginta
ducatus. aliq̄ quinq̄ginta cū dimidio. et aliq̄ dabunt p̄
quinq̄ginta vno. Nūc aut aliq̄s euem̄ q̄ nō h̄ns denaris
os vñ p̄ncialiē soluat. dilacōz solucōis poscit. Si q̄ tunc
venditor nō statim soluēdus p̄t h̄mōi expectacōez p̄cū
auget. nō tñ vltra vltimū limitē p̄ciū iusti s̄ stat i sumō.

id est in quinquaginta. ita quod quantumque solucōem ampliori tpe gratis seu ex pacto expectaret. nūquā ob hoc ultra illū limitē iusti p̄ci aliqd accipet. non est ibi ex vi contractus usura. s̄m s̄miam magnorū doctoz. Nō huius est quod talis nō vendit iminū nec p̄t expectacōz accipit aliqd ultra iustū p̄ciū rei quā uendit. quāuis non faciat grām remissiois p̄ciū descēdendo ad quinquaginta. qd̄ qdem libent̄ facēt si soluet statim. nā aliud est nō facere grām aliā p̄ eo quod facit grām expectacōis. atqz aliud ē p̄t hoc. i. p̄t expectacōz simpliciter excedē p̄ciū iustū. stat̄ talis in limite rigidi gradus. q̄ est iusticiā eē mīme dici p̄t. s̄ si ille soluet statim et descēderet usqz ad limitem gradus p̄i et usqz ad quinquaginta

Ca. scdm

De p̄cio augmētato p̄t dilacōz solucōis p̄ciū rei empte

Sicutū p̄ciū rei vendēde d̄r augmētātū seu multiplicatū. qd̄ quidē fit a v̄ditore quia emptor de re empta p̄ciū nō soluit statim s̄ iminū petit ultra debitū iusticie augmētātū. v̄bi grā. vult p̄pter terminū sex mēsiū de qualibz p̄cia p̄dicti panm. lxx. uel lv. ducatos et qnqz ultra. qd̄ qdem manifesta usura ē. sic p̄ ecclesie de t̄m̄nacōz p̄z est de usu. m. c. d̄sult. Ad est v̄m s̄m Bal. qn̄ res q̄ vendit̄ d̄sistit in numero p̄ndē et mensura. qz in h̄is solū usura cōmittit̄. secus si uendat̄ decem seu p̄diū. p̄sertim t̄m̄ cum emptor interim p̄cipit rei empte utilitatē. ut. c. de act. emp. l. curabit. S̄ hoc theologi n̄ secunt̄ ubi p̄ciū rei uēdite sit taxatū. s̄m frā. marom̄. qua rōe sit ibi usura dicit̄ est in p̄ce. ser. ar. ii. et in scda p̄t̄cula vij. c. Sed qz mercātes in iustu ad excusandas excusacōes in peccatis. p̄ se h̄re conant̄ quāsdā in hoc defensioes Ideo de eis cū m̄siōibus suis aliquas subiūgam. Primo quidē dicūt quod mercatori licet lucra ri ex quo pro d̄ni utilitate laboribus et exp̄sis et multis

placibus piculis se exponit. sicut s̄ in p̄ncipio p̄ce. ser. di
 ctū est. qz iustū est ut inde reportet lucr̄ ap̄erēs officio
 suo. **H**oc quidē facē mīme p̄t n̄ vendēdo merces suas
 sic p̄ciū taxet qz pensatis c̄ibus laboribus piculis et ex
 pensis circa mercas suas factis uel fiendis lucret. x. uel
 xv. p̄ centenario. **H**oc quoqz agē nō p̄t nisi p̄ expecta
 tione solucōis usqz ad hoc augeat p̄ciū solucōis mercū
 suar̄ ut scz pensata hmōi expectacōe cū ceteris circūstā
 cūis lucret finalit̄ ip̄a. x. uel. xv. **N**o qd̄ tripliciter r̄ndet. et
 primo dicēdū est qz licet mercator (sicut p̄dictū ē) p̄t
 p̄dictas cās lucrari possit. nō tñ mō illicito. sicut attingit
 in vendēdo terminū et obseruādo alios illicitos mōs.
Ite sc̄do sicut intuetibus p̄z. seq̄ret̄ ex p̄dictis qz dato
 qz mercator merces valoris. c. ducator̄ p̄ mille ducatis
 emisset. tūc s̄m p̄dictā posicōz posset p̄ quēcūqz illicitū
 modū et tractū eas vendē licite. sic qz ultra mille duca
 tos lucraret. x. uel. xv. p̄. c. qd̄ quidē patent̄ irrōnabile
 est. **S**eq̄ret̄ etiā terciō qz si in terra uel in tpe maxime
 carissime merces suas precio magno emisset. posset p̄pter
 hoc in loco uel tpe in quo merces ille eēt viles vendē
 illas etiā precio maiori q̄z emisset saltē p̄t expectacōez
 solucōis. qd̄ quidē absurdissimū manifeste appet̄ atqz
 iniustū. **S**c̄do etiā dicūt qz nō intendūt carius ven
 dere merces suas p̄t tps s̄ p̄t recupādū damnū qd̄ ex
 dilacōe solucōis icurrūt. qz si p̄dictos denarios statim
 post mercū vendicōz h̄rent possent cū eis multū lucrari
 qd̄ facē nō p̄nt. qz nō statim soluunt. **N**o qd̄ etiā triplici
 ter p̄t r̄nderi. **E**t primo dicēdū qz et si talis v̄ditor lu
 crari posset. possibile etiā foret nō lucrari. insup et p̄de
 re capitale. **N**ūc aut̄ qz nō stat̄ i piculo talis damni nō
 p̄t stare in certitudine talis lucri. **I**nsup sc̄do qz h̄ret lu
 crū de re nō sua. i. de mutuo dato i emp̄cōe **P**retea t̄cio

mercator nō pōt in pacū deducē recōpensacōz damm. qd̄ cōsiderat̄ ex hoc q̄ sua pecunia nō lucret̄. cū nō possit vendē qd̄ nōtū est. et ab hōdo multiplicat̄ impedit̄. s̄m thomā **Tercio** quoqz dicūt hoc facē. qz frēqnt̄ appet qz debitorēs nō soluūt in t̄m̄mo assignato. **Et** circa re- acq̄sicōz taliū denarioz optz eos facē expēlas magnas. **Ad** hoc duplicat̄ m̄det̄ **Et** primo dicēdū qz licz multi q̄ bus talis termin⁹ accessus est in t̄m̄mo nō soluāt. Multi etiā sunt qui in t̄m̄mo sibi dato soluūt. et tñ p̄ciū qd̄ p̄t̄ t̄pus mercibus additū est nō minuit̄ ab hijs q̄ in dato termino soluūt. q̄re eque vtriusqz vendē t̄m̄mū ineq̄litas est et iniusticia. **Secdo** dicēdū est qz cedit̄ ex de si de ius. m. c. puenit. qz rōne m̄telle si debitor nō soluūt in termino sibi dato qz creditor dz seruari in demmis. **Nec** tñ ē ibi vsura. cū vsura sit qd̄ rōe mutui sperat̄ lux. hic aut̄ talis excresec̄cia nō recipit̄ nisi rōne damm vitādi et nō lucri hōdi. **Quarto** insup dicūt hoc facē p̄t̄ impotēciā et inopiā ipoz emptoz. nā si vellēt vendē absqz p̄di cta terminū dilacōe p̄t̄ denarioz indigēciā et paup̄tatē multoz raros possunt repire emptores. **Ad** qd̄ dicēdū. qz dolosa est m̄scōdia ista q̄ sub sp̄e pietatis ac subsidii caritatis cōtra p̄ximū indigentē crudelit̄ serpit. **Et** ubi fingit̄ se intendē pietatē solū/p̄ncipalit̄ m̄tedit̄ p̄xiū lucrū et amoditatē. **Secdo** dicēdū ē qz hoc nō ē pietas sed impia crudelitas sub sp̄e pietatis addē indigēciā indigentū. qd̄ est ei qui nō pōt statim solūe opā dare p̄ p̄ciū augmētātū qz tardius et difficili⁹ possit solūe qd̄ tenet̄. **Tercio** dicēdū qz tūc nempe opus piū merito dicit̄ qn̄ absqz sp̄e p̄ciū augmēto solucōi p̄staret dilacōz. sicut in p̄ncipio p̄ntis sermois dicit̄ est. **Quinto** insup aiūt qz hoc faciūt ut cōseruare se possint in tali mercacōe. cum multi sint qui etiā post datā dilacōez nūquā p̄ciū soluāt

Talibz utiqz rñdēd ē qz eoz scia p̄t bñ stare merito inq̄e
 ta cū d̄ tali tm̄io dato culpā hēant et aīam cū substācia p̄
 dāt hoc solū bonū sibi vltio reseruātes qz n̄ p̄rio de substā
 cia s̄z diabulo d̄ aīa satisfacē obligāf. Notāt aut̄ aduertēd
 ē qz si q̄s itelligē vult q̄ta in quolibz mutuo v̄o uel mēpta
 to vsura sit sp̄ recurrēd ē ad ip̄m tps̄ i quo d̄cti2 et vsura
 ria mutuacō facta ē p̄ut referf ad tps̄us solucōis p̄ quo scā
 ē. vbi gr̄a. tradidi tibi modiu frumēti i natali s̄m qz vale
 bit i p̄nti. qz t̄dicōis tpe credit̄ pbabilit̄ i p̄nti āpl̄2 valitū
 tūc q̄cquid vsurario mō accepo satisfacē teneoz. et n̄ pl̄2
 neqz m̄iz. et hoc siue pl̄2 qz accepo valeat siue m̄iz in p̄nti
 valuerit et sic d̄ aliis. **De ip̄is mercatoribz imo destruc
 toribz ciuitatū q̄ v̄dūt merces q̄s statī p̄ m̄iori p̄rio re
 emp̄ti sunt. et de remediis dādīs artificibus ut cum salute
 aīe nō obstātibus illis iuste lucrari possint.** **Ca. iii.**

Terciu v̄o p̄ciū rei v̄c̄ ēde d̄z m̄ioratū sicut p̄z i ven
 dēte p̄anū uel equū p̄ c. florens ei q̄ sibi mox reuē
 ditus ē p̄ xc. prim2 em̄ d̄ns p̄am uel eq̄ t̄didit illi
 xc. florenos. et q̄z lxxx. ille v̄o q̄ p̄rio emit nichil tūc soluit
 p̄rio d̄no rei. patēs ḡ ē. qz iō scd̄2 reuēdidit p̄rio v̄dētī p̄
 cio satis m̄iori. qz sub q̄dā mutui rōe poti2 q̄ sub reali v̄i
 tate solucōis t̄didit ille sibi xc. uel lxxx. ab eo debēs reb̄re
 c. quos q̄d ip̄i p̄rio v̄dētī n̄ soluit. p̄p̄tea talis d̄cti2 vsura
 ri2 ē et oī malignitate ac duplicitate plen2. et talis d̄ctus
 ē ille de quo s̄ i ser. p̄ce. circa finē scd̄i ar. plen2 dictū ē. **Ad
 uertend̄ ē tñ qz si q̄s absqz intencōe reemēdi rē a se v̄den
 dā absqz fraude v̄didisset equū p̄ c. florens et tñ ab ēpto
 re simplicit̄ cuiuscunqz emē volenti reemeret illū p̄ p̄rio m̄io
 ri nō esset vsura. posset tñ ibi esse p̄ctm̄ iniusti p̄ci. posset
 etiā hec reempcō talit̄ acūstanciarū qz nō eēt ibi p̄ctm̄ m̄io
 racōis iuste. tñ talis d̄ctus fieri solet in fraudē vsurarū.
 p̄p̄tea hoc vltimū nō ē vtile p̄dicare nisi cū ista addicōne.
 S̄z cū p̄dici emētes p̄rio m̄iorato sint arcū et legitimay**

mercatorū insup et ciuitatū p̄ om̄o opp̄rio destructores q̄d
 remediū dabit lam̄ficibus et aliis mercatoribz q̄ ob illd̄ p̄
 ciū vl̄ iusticiā m̄ioratū neq̄unt vendē p̄anos et merces su-
 as q̄n multū amittūt de capitali si ad t̄m̄mū pl̄ vendē uo-
 lūt p̄dictas merces. q̄nqz eciā nisi vēdāt ad t̄m̄mū n̄ p̄nt re-
 p̄ire emptorē. insup talis ē q̄nqz in ciuitate vsuetudo p̄ d̄ni
 bono iā lōgo tpē it̄roducta. **N**o hoc aut̄ dicendū ē q̄ si tal̄
 vsuetudo de solucōis dilacōne it̄roducta sit p̄ d̄ni bono et
 nō in fraudē vsuraz s; p̄ exp̄dicōne mercāciaz tūc distin-
 guendū ē. qz aut̄ mercator merces suas vendit ad t̄m̄mū vl̄
 iusti p̄ciū q̄ntitatē p̄t̄ ip̄az expecta cōz. aut s; in iusti p̄ciū q̄nti-
 tatē. si primo mō nō est dubiū qz (sicut i p̄ce. c. p3) tract̄
 vsurariū ē cū in eo expectacō t̄pis sub p̄cio iuste cadat d̄
 c. vsu luit. ex d̄ vsu. si aut̄ sc̄do mō. qz s; in q̄ntitatē iuste p̄ciū
 vendit. licz t̄m̄mū tradat et p̄ t̄m̄io p̄cio maiori vēdē videat̄
 tur. t̄n nō ē ibi vsura. nec p̄rio obstat si p̄ m̄iori p̄cio daret si
 statū sibi pecunie soluent q̄d q̄dē simile p̄t̄ i aliis debitis ap-
 parē q̄z admodū si alicui aliqd̄ debeat̄ ad certū t̄m̄mū q̄n de
 eo qz ē sibi debitū aliqd̄ dimittēt si reliquū ciciū soluet̄. cō-
 stat nēpe qz ille dimittēt sibi posset et t̄n ab vsura im̄nis
 eēt. Cū hoc concordat gerar. obdo. p̄tea dicēdū ē qz licz vsura
 sit pl̄ accipe p̄t̄ t̄pis dilacōz sicut p̄dictū ē. nō t̄n ē vsura
 q̄n creditor p̄ciū m̄muit s; statū ei soluat̄ p̄t̄ t̄pis breuitatē
Nec sc̄do eciā obstat si q̄s dicat qz ad denarios numerat̄
 illa mercācia t̄m̄ nō posset vēdi q̄ntū cū p̄dicto t̄m̄io assigna-
 nato. et qz res t̄m̄ v3 q̄ntū vēdi pōt. ff. ad treb. l. i. § si heres
Itē qz licz plus vsuēt si cū tali t̄m̄io plus vendat̄ qz cū de-
 nariis numeratis vēdi posset illud plus p̄cipit vl̄ sortē. **N**o
 hoc aut̄ dicēdū qz p̄suppositis h̄is q̄ sup̄ dicta sunt. s; qz
 nō ex nata d̄ctus et mercācie s; ex malignoz mercatorū ma-
 licia in vendendo illicito mō t̄m̄imum in m̄iorādo istū p̄ciū
 licet obscuretur iuste mercacōis via tamē iustus mercator
 ribus relinquit̄ semita q̄uis obūbrata et arta qz licito mō

mercari p̄nt. p̄inde rebꝫ sic st̄tibꝫ si lam̄fer et mercatoꝝ
t̄m̄ vendit pannos et merces suas ad t̄m̄m̄ p̄ q̄nto ven
dēt ad denarios numeratos si p̄dicte ip̄ietates cessaret
nō sibi edificat ad gehennā. et cū dicebat q̄ res t̄m̄ vꝫ
q̄tū vendi p̄t. dicendū q̄ v̄m̄ est si p̄tāto q̄to valz p̄m̄ē
tit vendi et nō obstēt malicie sup̄radicte. Cū p̄dictis cō
cordat tho. in q̄dā sua r̄nsione cū foret de hac mat̄ia req̄
situs. Demqꝫ autem/tp̄is breuitate placeat t̄m̄iare ser
monē ut famelici die crastina tempestiue ouemamꝫ ad
multa cōsiderāda q̄ d̄ ep̄cōmbꝫ et vendicōibꝫ vtilime
tractanda sunt p̄siāte d̄no ihesu xp̄o q̄ vitatū h̄ns clauē.
apit et nemo elaudit. claudit et nemo apit cui cū p̄re et
sp̄u sancto sit honor et gloria in secula seculorꝫ amē.

Feria sc̄da post q̄rtam d̄nicam in q̄dragesima quo p̄cio
ertimari debeāt res venales et de culpa vendencū res
maculatas.

Sermo xxxv.

Quem̄ in templo v̄dētes. io. ii. c. et in euāgelio hodie
no Porro ad ea q̄ de mercacōmbꝫ dicta sunt sup̄ius de
empcōibꝫ et v̄dicōmbꝫ alia q̄dā hoc loco occurrūt
q̄ p̄teriri nō d̄nt. nō q̄ iteranda sunt q̄ iā sup̄iꝫ dicta sūt
ne ad fastidiū veniāt q̄ absit q̄ p̄ferunt p̄ aiāꝫ salute
sz q̄ mat̄ia mercāciāꝫ ampla et vtilima ē plura s̄ itacta
tractare necesse ē. Certū sum̄ope cauendū est ne inueniat
d̄ns v̄dētes aut emētes ī tēplo sic in v̄bo p̄posito de iu
deis trāsgressoribꝫ iob. ait. nempe in tēplo vendē aut
emē p̄ctm̄ est. v̄n̄ iustice designat q̄ in templo ecclesie
dei/cū dei offensione minie mercādū sit. huius q̄dem rei
difficultatē p̄pheta in ps̄ lxx. ait. **A**m̄ nō cognoui nego
ciacōꝫ in troibo in potēcias d̄ni memorabor iusticie tue
solius. qd̄ p̄t esse thema ī p̄nti sermōe vbi p̄pheta oñdit
tria necēria mercātū atz negociātū ut nō offendat ī tēplo
ecclesie dei/aut in tēplo d̄scie sue. primū ē itelligēcia cla
ra. et iō dic qm̄ n̄ cognoui negociacōꝫ hec l̄ra ē castio d̄

Textus autem noster habet quoniam non cognouit litteraturam non cognoscere autem litteraturam seu negocia coram est non tamen intellectum habere in negociis coramibus implicatum quod sicut fieri solet intelligentia sit in eis omnino obtuta atque submersa et a lumine vere fidei aliena. Secundo ei necessaria est intentio recta, scilicet ad ipsum deum, et de hoc subdit, introibo in potentias domini, quod scilicet sunt potentie eternales non deficientes temporales. Tercio est ei necessaria memoria sana, propterea addit, memorabor iusticie tue solius, id est, ultimi iudicii quoniam dei iusticia misericordiaz omnino non habebit, quoniam adimplebitur quod ipse per prophetam ait, Cum accipero tempus scilicet iudicii ego iusticias iudicabo, sed quod actum est contra nequicias quoniam ipse iusticias iudicabit. Hec tria negotiator obsequans minime in templo dei offendet. Ad hoc quidem seruandum circa venditionum et emptionum contrarium talis regula secundum sancto, ubi sunt ante omnia prenotanda est Regula, domini rerum iuste eas vendunt vel emunt si sine fraude seruetur equalitatem valoris in venditis et in emptis secundum rectam rationem, quod regula habet exponitur in preceptibus et venditionibus sicut sunt in ser. xxxii. c. ul. de permutationibus exposita est. Et ultra predicta per istius regule declarationem insuper et per tertium articulum presentis ser. per ordinem gerantur tria

Articulus primus sub titulo quomodo ubi quare utrum res plus quam valeat licite vendi possunt seu etiam minus emi

Rimo quare an res plus quam valeat licite possunt vendi seu etiam minus emi. Ad hoc quomodo intelligitur geratur, primo tria per ordinem prenotanda sunt scilicet secundo vero quomodo respondendum est, tertio respondendum ad ea que obici possent circa hec. Ad ad solutionem quomodo tria ante omnia prenotanda

Rimo in quibus tria per ordinem prenotanda sunt. Primo autem prenotandum est quod valor rerum dupliciter sumi potest secundum sancto, in iiii. di. xv. q. ii. primo valor est naturalis, secundus est valor usualis. Primo enim est valor naturalis, id est secundum bonitatem nature a deo in re creata et hoc modum seu pulchritudinem plus quam quod parsque illa habent vitam animam et sensum sed non pars

Secūdo valor dicitur vsualis quod videlicet sumitur in respectu ad
 vsum nostrum. et hoc modo quanto aliqui sunt vsibus nostris utilio-
 ra tanto amplius valent. et sic hoc plus valz pams qm bu-
 fo uel mus. qz aut vendendi aut emendi actus ad vsus
 humane vite merito ordinat. insup sunt qdam vsus humane
 vite ideo in eis valor venaliu reru scdo mo sumitur et non
 pno. Secdo quoqz pnotand est qz hmoi valor seu vsus
 venaliu reru eia tripliciter considerari pot. pensat em in re
 venali. primo eius vtuositas. scdo eius raritas. tercio eius
 oplacibilitas. Primo inq pensat eius vtuositas. videlz
 sic qz res ex suis realibus vtutibus et pprietatibus e nris
 utilitatibus vtuosior et efficacior. et si optimz pams tris-
 ticeus plus valz ad nrm vsum qz ordeaceus. fortis equz
 ad vectura uel bellu qz asin2 uel roncinus. Secdo aut pe-
 nsat rei venalis raritas. i. sic qz res ex sue inuencōne rari-
 tate et difficultate magis nobis necessarie sunt. p qnto
 videlz ex eaz penuria maiore ipaz indigencia et minore
 facultate habedi et vtendi hem2. et sic hoc idē bladu
 plus valz tpe caristie et penurie seu famis qz tpe quo
 multu apud omes habudat. sic quoqz qtuor elemēta scz
 tra aqua aer et ignis apud nos pci vilicis extimant p-
 ter eoz copiaz qz aurū et balsamū. qzuis illa de se sunt
 magis necessaria magisqz utilia nra vite. Tercio quoqz
 pensat rei venali oplacibilitas. i. sic qz magis et minus
 bnplacita est volūtati nre in habedo illā et vti illā. vt ei
 put hic sumitur est re in facultate volūtatū assumē ul ha-
 be. et iō nō modica ps valoris utibiliu reru ex bnplacito
 volūtatū pensat siue plus siue mm2 oplacētis in vsu h2
 uel illi2 rei ad illā hndam ad nutū iuxta qz vnus equus
 gracior est vni/et alius alteri/et vnū ornamentum vni
 et aliud alteri. et hoc modo vnus rem alteri viliozem
 multū appciat et sibi reputat pciolaz et carā et everso

Tercio insup pnotand est qd hmoi pensaco valoris vsu
 aliū rerū (sicut apparet s. ser. xxxii. ar. iii. c. iii. et etiā in
 pcedenti ser. ar. iii. et i. c.) vix aut nūquā pōt a nobis fie
 ri nisi p diiecturalē seu pbabilē opione et hoc n pūctalit
 seu sub indiuisibili rōne ac mēsurā in plus et min² s; sub
 aliq latitudine apetenti respectu tpm locoz et psonar
 rū. circa q; sicut ibi pdictū est. etiā diuersi homies in ex
 timādo pbant differre.

**Quid rñdendū est ad
 psuppositā qstionē . et qd valor rerū triplicat innotescat.**

Secūdo aut qstiom rñdendū est **Ca. ii.**
 Ad qd sic (saluo meliori iudicio pnotatis pcedē
 tibus (rñdem² qd) res nō pnt licite vendi plus q;
 valeāt. nec etiā min² emi pensato eay valore in respectu
 ad vsu nīm et ad pbabile iudiciū hūane extimacōis
 mēsuratis valore rei. i. limites latitudis apetentis. Que
 aut sit latitudo ista et ad qd se extendat triplicat inno
 tescat. primo iure. scdo asutudine. terco discrecōne. Pri
 mo inq; innotescat iure. iura em tractū rescandūt qn em
 ptoz vel venditoz ultra dimidiū iustu pāi defraudat. q;
 tūc tractus ē nullus et est p iudices irritandus. nichilo
 min² si infra illud appareat notabilis fraus ē correspon
 dens restitucō faciēda s; m scotū in iiii. di. xv. q. ii. et po
 nit supra ser. xxxii. c. vi. **Doc aut intelligo si defraudat²**
 hmoi excessum ignoret. q; si sciens et aduertēs qntitatē
 excessus libē asentit i tale pāi et tractū iam nō est de
 fraudat² qn sic defraudatus pōt rē suā absq; omi pāio
 dare sic s; m bñplacitū suū pōt eā p sua cētesima pte sui
 iusti pāi adonare. nec in hoc fit ei aliq iūsticia n forte
 asensus ei² fiet ex aliq quatuor cāz de qbus s. ser. xxxiii
 ar. ii. et iii. pticula tēi c. dictū ē ppe finē de hac etiā ma
 teria notat in glo. x. q. ii. **hoc ius vbi dicit qd si i vedicōe**
pl² offerat qd res valeat ecclesia recipere n dicit s; iustu pāi

si p̄dicta glosa recte intelligat̄ s̄m archidia. in c. p̄alle.
 et s̄m bal. in l. cause. §. p̄p̄om̄. ff. de immo. licet lex dicat
 q̄ contrahentes se p̄nt inuicē decipere. id t̄n s̄uari d̄z. nā ec-
 clesia in suis contractibus nō d̄z dolū facē ē de dona. p̄
 tuas. **R**ō aut̄ q̄re lex totalit̄ hāc inequalitatē non p̄hibet
 r. q̄ s̄m tho. lex dat̄ populo ī quo sunt multi a v̄tute de-
 ficientes. v̄n solūmō p̄hibet ea q̄ destruūt hūanū iudiciū
Alia aut̄ q̄dam mō p̄mittē videt̄. q̄ nō punit ea. punit
 em̄ t̄mō excessus magnos ut cū q̄s deceptus ē v̄lē di-
 midiu iustū p̄ciū tūc q̄ d̄z ad restituēd̄ cogit. s̄ lex d̄ma
 q̄ nō solū dat̄ populo s̄ eā oīb̄ v̄tuosis nichil īpunitū
 relinquit q̄ contrariū sit v̄tuti. p̄pt̄ea s̄m d̄maz legē illi-
 citū reputat̄ si emēdo uel vendendo ēq̄litas non s̄uat̄ v̄n
 tenet̄ q̄ recipit p̄ plus ei rec̄pensare qui d̄mificatus est
 si sit notabile d̄anum. p̄ua q̄dem addicō uel diminucio
 equalitatē iusticie tollere nō videt̄. hec s̄m tho. **I**nsup
 est notandū q̄ si res in m̄ dimidia p̄te iustū p̄ciū op̄at̄
 in p̄tate emptoris est supplē p̄ciū iustū uel recedē a con-
 tractu. ut pat̄z ē de emp. et vendi. in c. cū dilectū. de hac ma-
 tia dicet̄ infra ser. xl. ar. ii. c. i. **S**ed̄o quoq̄ s̄m scotum
 vbi supra h̄mōi latitudo c̄suetudinē innotescit. nā sicut
 p̄ exp̄ienciā satis pat̄ē p̄t̄ c̄suetudinarie relinquit̄ ip̄is
 p̄mutantibus q̄ pensata mutua necessitate reputent̄ se
 mutuo dare equialētes. et h̄nc et inde accipe. **D**urum
 q̄dem videt̄ inter homies contractū esse in q̄bus contrahen-
 tes nō intendāt aliqd̄ de rigore iudiciali sibi mutuo re-
 laxare ut p̄ t̄to oīem contractum commutetur aliqua do-
 natione vera. et si iste est modus commutancium fundat̄
 quasi sup̄ legem nature dicentis hoc fac alteri q̄ tibi vis
 fieri. **S**atis igitur p̄babile est q̄ quando contrahētes
 mutuo sunt c̄tenti mutuo sibi remittere volunt si aliquo
 mō nō t̄n eno. m̄ deficiūt a iusticia ista. **T**ercō quoq̄ p̄z

discrecōne. vbi grā h̄m tho. sc̄da sc̄de. q. lxxvii. **C**arus vendere et vilius emere rem q̄z valeat est illicitum eim iustum nisi res que venditur in detrimentum cederet v̄ditoris qui de re illa magnam indigenciam habet. **P**roinde in tali cāu iustū p̄cū erit si nō solū respiciat ad rem q̄ vendit̄. s; etiā ad dānum qd̄ venditor ex vendicōne incurrit. et sic licite pot̄it rem vendere plus quā valeat sc̄dm se q̄z quis non vendatur plus quam valeat ip̄i venditori. **R**ouertendū tamen est q̄ licet emptor multum iuuet̄ ex re q̄z emit si venditor nō dānificat ex carencia eius nō dz tñ p̄ter hoc p̄cū auget̄. qz utilitas q̄ sup̄uenit emptori/nō est ex d̄dicōne vendentis. s; ip̄ius emētis et q̄dem iniustū est vendē alteri qd̄ non est suū. seu vendere emēt̄i qd̄ ip̄ius ementis est. Cū hoc acordat scot̄ vbi supra addens q̄ idē dicēdum ē de pmutacōmb̄. p̄t etiā addi illud de quo sup̄ ser. xxxiii. ar. ii. et in sc̄da p̄t̄cula capituli septi. dictū est **O**mnia aut̄ supradicta de pmutacōmb̄ sicut de emp̄cōmb̄ et vendicōmb̄ intelligenda sunt et euerſo. sicut p̄z in ser. xxxii. ar. iii. et c. iii.

Rūdet̄ ad tria obiecta q̄ fieri p̄nt in qōne p̄fata

Tercio quoq; ad tria q̄ obici **C**a. iii
possunt r̄ndeamus. **Q**uerebat̄ em̄ in p̄posita questione an res possint licite p̄l̄ vendi quā valeāt vel etiā min̄ em̄. **E**t primo obicit̄ q̄ sic. nā licitū michi est rei meae statuē p̄cium qd̄ ego volo. nec aliqd̄ ius d̄pellit me dare aut cōmutare rem meā absq; p̄cio michi d̄placito. i. a me p̄taxato. sicut extra nullus cogit̄ rem alius emē ultra p̄cū beneplacitū ei. **S**i igit̄ extra d̄t̄ v̄dēdi et emēdi mere volūtariū ē. igit̄ taxacō p̄cij venaliū rerū mere volūtaria erit ac p̄ d̄ns sc̄raet̄ ius et forū mere volūtariū **J**uxta illd̄ vulgare ac legale v̄bū/tm̄ res valz q̄z tū vendi p̄t. **N**ō hoc dicendū ē q̄z de iure nō cogar rē

meā vendē. cogor tñ in actu et contractu vendendi formas
 et regulā iuris et iusticie et eq̄tatis debite obs̄uare. **E**
 ideo in effectu vendendi nō licz michi rei mee iniustum
 precium ponere et accipere. quia nunc non impono ut
 simpliciter mee sed ut in alterum commutande. **H**uius
 modi aut̄ impositiō efficacit̄ seu commutative includit acces
 sionem p̄cip̄ p̄ualentis. **A**ccipe aut̄ p̄ualentes est iniustū
 qz inegalitatē includit. p̄inde s̄m hosti. licz aliqs ab i
 iudicio cogi nō possit rē suā vendē vel alienā emē ut p̄z. C.
de acta. emp. l. dudū. si tñ exposuerit rem venalē et p̄cip̄
 offeratur si p̄ iusto precio vendē nō vult. cogi pōt p̄ iudi
 cem qz iusto p̄cio vendat. ff. de offi. p̄fe. urb. l. i. §. cura
 carnis. **S**ecundo quoqz obicit̄. si res nō plus pōt vendi
 qz valeant uel etiā min⁹ emi fere tota communitas venden
 tium et emencium contra iusticiam peccaret. qz fere om̄es
 volūt care vendē et vile emē. **N**ō hoc dicendū qz hoc nō
 est v̄m de d̄uitate iustoz. sed de dolosa d̄uitate iniustoz
 et cupidoz. **I**ustus nempe n̄ vult contra iustū p̄cip̄ aliqd
 vendē uel emē. et p̄fecte iustus nichil penitus iniusticie
 ibi vult. **I**mp̄fecte aut̄ iustus nō vult ibi iniusticiā iusti
 cie p̄d̄nantem. et p̄ q̄nto aliquid iniusti p̄cip̄ ibi in debite
 vult p̄ tanto aliquid de vicio iniusticie in se h̄z. **T**ercio in
 sup̄ obicit̄ qz s̄m ordinē iuris et iusticie et caritatis d̄ne
 bonū p̄ferri d̄z et p̄ferē ip̄i bono priuato. in autē. res q̄. C.
omu. deleg. et in c. bone. i. de postu. plato. sed d̄ni salutē
 hoīm post lapsum expedit qz taxacō p̄cip̄ venaliū rerū nō
 sit p̄ctalis. nec s̄m absolutū valorē rerū. s̄z poa⁹ ex d̄ni
 consensu vtriusqz p̄tis vendentiū scz et ementiū libere p̄car
 etur. hec em̄ minora picula peccati fraudū includit. illō
 v̄o vix possz fieri sine p̄ctō. qz p̄ctalis et absolut⁹ valor
 rex vix c̄tudinalit̄ p̄z et ad plenū. ḡ sic p̄dictū ē expedit
 qz taxacō rē. et de hoc etiā s̄. sermo. xxii. et vi. c. dictū ē

Ad hoc dicendū est q̄ si cōsensus vtriusq; ptis in tale p̄ciū
 uel taxacōz nō posset cēseri inuolūtarius rōne igno
 rācie et impicie. aut rōne leuitatis mētis apte uel p̄sum
 pte. aut rōne cuiuscūq; magne egestatis. seu rōne cuius
 cūq; magne necessitatis ad hoc q̄dammodo apellētis. tūc
 rō p̄dicta bene p̄cedit v̄mq; tūc cōcludit alias non. Licet
 em̄ extimacō n̄ra in taxando rei p̄ciū seu valore nō sit
 p̄ctualis nichilomin⁹ p̄t et d̄z illud sub agruis limitibus
 mēsurari/alias excederet agruā et p̄babilē mēsuram
 et regulā rōis **A**rticul⁹ sc̄dus etiā sub titulo q̄stio
 nis in q̄ q̄ritur quis valor in rebus seu q̄ obsequii vtili
 tas in extractibus taxari d̄z.

Secūdo p̄ sc̄do p̄ncipali articulo q̄ri p̄t /an
 s̄m valorē vtilitatis emenciū/uel q̄dcūq; obse
 quiū more cōductio recipiēciū possit p̄ciū
 taxari. utputa si pocio uel herba medicinal̄ va
 leat michi liberacōz a morte et restitucōz imp̄ciabilē sa
 nitatis. an dans iuste possit a me exigē p̄ciū sanacōnis e
 q̄ualēs seu imp̄ciabile. Dicendū q̄ si p̄ciū rex n̄re vite
 necessariay taxaret s̄m e q̄ualenciā eius ad q̄d p̄ticulari
 tit cōferūtur nobis q̄dlibet talium p̄ciū q̄si imp̄ciabile
 esset. Nā cyphus aque homi sciēti et nisi aquā habeat
 moritur. valet in cāu isto infinitā substāciā auri et lōge
 amplius. nō igit taxari d̄nt res hoc mō q̄d p̄bari p̄t tri
 plic rōne. p̄rio rōne neq̄cie. sc̄do rōne iusticie. tercio rōe
 eminencie **A**d p̄t tria neq̄cia esset taxare p̄ciū rex
 s̄m vtilitatē quā cōferunt illis q̄ eis vtunt **C**a. i.

Primo inquā p̄ciū venaliū rex nō est taxandū p̄
 dicto mō rōne nequicie. Tria em̄ mala ex hoc su
 puenirēt. p̄rimū qz hoc h̄ret inequalitatē. sc̄dm
 inducēt iportabilem difficultatē. tercium qz euacuaret
 om̄ez pietatem, **P**rimo inqz hoc h̄ret ineq̄litatē. Cū em̄ i

tractibus civilibus et hūanis/finalis rō sit dūe bonum
Idcirco taxacōnis p̄ciōz equitas fuit et est mēsuranda
 p̄ respectū ad dūe bonū/et p̄t expedit dūi bono. qz m̄
 chil imquius est q̄z p̄ pticularibus et priuatis amodis
 dūi et vniuersali bono p̄iudicare /qd̄ vtiqz fieret si res
 taxarent p̄dicto mō. **P**retea qd̄cūqz amod qd̄ ex empta
 re d̄sequit̄ emptor oīno ē ip̄m vendentē est. et illud cō
 modū qd̄ d̄sequit̄ emptor/oīno d̄sequit̄ ut ex re sua. p̄
 tea si venditor ex hoc d̄sequit̄ altam maiorē vtilitatem
 d̄sequit̄ ut ex re oīno nō sua qd̄ vtiqz inēq̄litas eēt atqz
 iniustū. **S**cdo insup eēt malū. qz induceret ip̄ortabilem
 difficultatē. nā in hoc pticularis dissolucō forci2 et dif
 fusius d̄tinet et importabile onus qd̄ et inpposito specia
 lius declarari p̄t. vbi gr̄a. si p̄ pugillo aque uel igm̄s mi
 chi summe necessarij teneor tibi dare q̄ztū valet vita mea
 ad qnā michi d̄fert. tūc eadē rōne in d̄simili cāu tu p̄ pu
 gillo aque tibi similit̄ necessario tātūdē teneberis michi
 dare qz vtiqz imquū esset et intollerabile onus. **T**ercio
 quoqz malū eēt. qz hoc euacuaret om̄em pietatē. nā tale
 eq̄tatis genus miro mō om̄is pietatis atqz hūanitatis e
 neruacio et eradicacio esset/et p̄cipue in casibz ip̄ius nes
 cessitatis maiori hūanitate et pietate indigentibus. **N**b
 sit aut̄ qz vtuosa et vera eq̄tas pietate et hūane sociabis
 litati sic impie aduerset̄ **Ca. ii.** **Q**d eēt in
 iustū et d̄tra dūe bonū taxare res et obsequia s̄m vtilitas
 tē quā d̄ferūt. et s̄m q̄z modū p̄dicta taxanda sunt

Scūdo quoqz p̄ciū rerū nō est taxandū p̄dicto
 mō rōne iusticie. **Q**ui em̄ p̄ciū rerū et obsequioz
 (sicut p̄dictū est) taxandū est ad ordinē amunis
 boni. **I**dcirco in h̄mōi primo et p̄ncipalit̄ attendenda ē
 dūis taxacō et extimacō a dūitatum ciuibz dūiter facta
 que quidem in h̄mōi d̄pbat̄ tres circūstancias amuniter

obsuare. primo em̄ obsuat q̄ndam nat̄alem ord̄inē vti-
 biliū rerū. **S**ec̄do obsuat d̄nem cursum copie et inopie
Terc̄o obseruat piculū et laborē et industriā adductōis
 rerū seu obsequioꝝ. **P**rimo inq̄z cbsuat q̄ndā nat̄alem
 ord̄inē vtilitū rerū. nā sunt q̄daz q̄ vsui n̄ro/pr̄imo sunt
 meliora seu vtiliora. sc̄do sunt q̄dā durabiliora. terc̄o sunt
 q̄dam d̄lectabiliora. **P**rimo inq̄z sunt q̄dam q̄ n̄ro vsui
 sunt meliora seu vtiliora. nā sunt q̄dam q̄ sunt q̄si mat̄ia
 et mat̄ialia alioꝝ/sicut sunt elementa respectū mixtoꝝ
 sicut etiā et eoꝝ vsus ē in nobis mat̄ialior q̄z sit suozum
 notabiliū mixtoꝝ sicut p̄z i vsu aque respectū vim̄ et in
 vsu terre respectū pāisi el tritici **S**ec̄do sunt q̄dā n̄ro vsui
 durabiliora. sunt em̄ q̄dam q̄ s̄m suā nat̄am aliis corru-
 ptibiliora sunt et in n̄ris vsibz cōrūpūnt et cōsumūnt
 imo quozdā eoꝝ vsus cōsumptio ē. sic p̄z in vsu panis vi-
 m̄ cibi et potus. quedā v̄o durabiliora sunt in vsu suo si-
 cut equus aurū et similia. **T**erc̄o queq̄z sunt q̄dam n̄ro
 vsui d̄lectabiliora. qz sunt nat̄alit̄ aliis pulcrit̄a et gra-
 tiosiora p̄ptea vsui n̄re volūtatis n̄oꝝ qz sensuū d̄nit̄ pla-
 cibiliora. sicut p̄z in coloribz tim̄eturaz vestiu et ḡemaz
 et in odore aromatu. et i diuersis som̄s musicaliu instru-
 mentoꝝ. **Q**uia igit̄ in his d̄nis ord̄o nat̄e d̄currit cū d̄ni
 ord̄ine n̄ri vsus. **H**inc est qz d̄nis extimacō i p̄cis p̄fert
 vltima p̄mis et talis extimacō seq̄nda ē. **S**ec̄do q̄dem
 obsuat in hoc d̄nem cursum copie et inopie seu paucita-
 tis et habūdancie. qz d̄ne est vbum qz om̄e rarū est carū
 vñ im̄ia familiaritas et habūdancia parit cōtemptū. qn̄
 to em̄ rarius et difficilius rē adire possim̄ et habē tan-
 to supra n̄ram facultatē alcius et mirabilius extimamus
Proba em̄ nobis et insolita admiramur. et ideo vbi aux
 vel triticū d̄nit̄ multū habūdant nō tantū p̄cis extimānt si-
 cut qn̄ d̄nit̄ grandis iopia est ip̄oꝝ. et id̄ ē vbi ē magna

copiavel iopia medicorum seu aduocatorum aut pugilum aut
 fossorum. quia ubi est talium penuria prout carius locare opera sua
 Tercio insuper obseruat laborem ac periculum et industriam adductio-
 nis rerum uel obsequiorum. nam merces seu obsequia opor-
 ta que cum maiori periculo et labore diuiter adducuntur uel fiunt plus
 in pretio ceteris precibus ponderantur. unde et in terris que diuiter plus di-
 stant a mercibus francie uel ultramarinis sunt ipse mer-
 ces diuiter cariores que etiam maiorem industriam exigunt cete-
 ris precibus maioris pretij diuiter extimantur. hinc est quod plus datur
 diuiter aduocato uel medico quam fossori scissori lapidum. quam-
 quam plus corpe laboranti non tamen pretium datur sicut architecto-
 ri que cum maiori periculo et industria fossori seu scissori precipit
 et agenda demonstrat. propter hoc etiam bladem est maioris pre-
 tij quam herbe siluestres in medicinalibus efficaciores. quia
 non cum tanto et tam diuturno labore et industria excolluntur.
 nec cum tantis expensis eorum sufficiencia diuiter obtinetur.

Quod pretia rerum taxanda sunt secundum variam rationem iuxta modum extima-
 tionis a diuitatibus civilibus diuiter facite Ca. iii.

Certio autem pretium rerum non est taxandum pro dictio modo
 ratione emmericie. scilicet a sicut ex precedentibus per per quam
 attendenda est principaliter in rebus taxaco et excu-
 maco pretij a diuitatibus civilibus diuiter facta eodem modo ipsa
 obseruat omnes secundum et ordinem officiorum et dignitatum eis
 annexarum. unde et maiora stipendia dantur duci quam militi. et
 militi plus quam sutifero uel pediti. cuius ratio triplex est. pri-
 mo ratione singularitatis. nam sicut ex precedentibus per si ad al-
 ciora officia debite exequenda exiguntur maior pretia et indu-
 stria et amplior sollicitudo mentalis. ac etiam multo et diu-
 turno studio atque experientia et labore/multisque periculis
 et expensis acquiruntur pretia et industria talis et etiam quia pauci
 sunt et ad hoc rari idonei. ideo in maiori pretio extimantur.
 Secundo vero ratione dignitatis. ad honorem quippe et utilitatem

humilis diuinitatis facit q̄ superiores reuerenciā et cumula-
 tius in quodam sensibili superioritate et dignitate s̄uent̄ q̄z
 uis ipsi superiores et maxime si sunt in statu perfectōnis in se
 ipsis exemplar et opa humilitatis et sanctitatis debeant ex-
 hibere potius quā cultus temporalitatis. Tercio quoq̄ rōne
 necessitatis et eque tatis. nā officia superiora ut sepius egēt
 pluribus sumptibus. dur̄ em̄ exercitatus ad totū exerci-
 tum et diuersorū pliorū decursum debite gubernandō plus
 tribus eget q̄z quicūq̄ inferiorū. circūstancijs igit̄ in p̄ce-
 denti capitulo et in isto obseruatis diuinitate taxant̄ et taxanda
 sunt rōnabilit̄ p̄cia iux̄ qd̄ tollerabilius et salubrius diuini-
 tati expedit omnibus hinc inde et ex omni p̄te pensatis. sin-
 guli aut̄ in suis singularibus tractibus uel ex actōnibus
 sumptuum sequi debēt formā et regulā communū extimacō-
 nū et taxacōnū ne p̄s turpiter et irregularit̄/et inobediē-
 ter ac indecent̄ dissonet a suo toto et ne quilibet p̄ libito
 iudicet utilitati diuini. ac p̄ dñs et diuini iusticie et pietati

Articulus tercius insup̄ sub titulo quæstionis in qua queritur an
 sit culpa mortalis re vendē maculatā et de triplici ma-

cula quæ in re vendibili esse potest

Pro tercio principali articulo queri potest. an mor-
 talis sit culpa re vendē in qua sit macula aliq̄
 quæ nota a vendēte ipsi ementi minime p̄alat̄. Ad
 quod dicendū est qd̄ triplicit̄ in re vendenda macula esse potest
 primo defectōne. scdo amixtione. tercio corrupcōne.

De triplici defectu quæ in re vendibili esse potest. et quod dicen-
 dū sit de utentibus corruptis ponderibus et mēsuris.

Primo em̄ in re vendenda macula **Ca. i.**
 esse potest defectōne. vñ s̄m̄ tho. scda scde. q. lxxvii.
 et sco. in iii. d. xv. q. ii. sciendum est qd̄ circa rem
 vendendam triplex defectus considerari potest. vnus est s̄m̄
 substantiā. scdus s̄m̄ quantitatem. tercius est s̄m̄ qualitatem

De hiis dictū est sup̄ in ser. xxxii. ar. iiii. c. iiii. qz sic dīn-
 git in pmutacōne sicut in vēdicōe et empcōe. et ex hiis
 q̄ allegata sunt ibi/pz qz illicitū est vendē p̄ vō alchi-
 micū aurū vel argentū qz nō est a deo purū et p̄fectum,
 nec eas dē hz pprietates sicut v̄m. nō em̄ hz pprietatē leti-
 ficādi aut v̄tutē oītra certas infirmitates et h̄mōi quam
 hz aurū v̄m. imo dōz venenosum est. Si autē p̄ alchimiaz
 fieret v̄m aurū nō esset illicitū illud vēdē p̄ vō. qz nichil
 p̄hibet artē vti aliquibus cāis natalibus ad p̄ducendū
 veros et naturales effectos. qz ad mōd. aug2. ait in libro de
 t̄m̄tate d̄ hiis q̄ sūt arte demomoz. Insup̄ qd̄ dictū est
 de venditore etiā intelligendū de ip̄o emptore. vt puta
 qn̄ venditor crederet rem suā m̄m2 p̄ciose fore qz esset.
 v̄bi gr̄a vendit aurum p̄ p̄cio satis m̄mōzi qz esse putat
 auricalcū. aut aīal sanū qd̄ credit esse infirmū. qd̄ si em-
 ptor cognoscat h̄ iniuste emit et iustū p̄ciū satisfacē obli-
 gat h̄ d̄ hoc p̄lemus dictū est supra ser. xxxiii. ar. ii. c. vii
 in p̄tula eius sc̄da **Quid dicendū sit de hiis q̄ res-**
bus vendibilib2 vtunt̄ mixturis falsis **Ca. ii.**

Secūdo quoqz in re vendenda pōt esse defectus
 admixtione videlz falsas mixtas aut op̄ficōes
 occulte addendo sicut faciūt qdam aromatarū
 uel aurifices et d̄similes in artibus suis. Circa qd̄ aduer-
 tendū est qz si tales pp̄t h̄mōi admixtōes vltra extremos
 limites iustū p̄ciū vendūt totū illud qd̄ est supra p̄ciū iu-
 stū satisfacē obligant̄. Si vō p̄ hoc nō intendūt nisi iu-
 stū p̄ciū cūcius aut forcūis extorquere tūc ad satisfactōez
 nō obligant̄. si tñ certitudinalit̄ aut multū pbabiliē sci-
 unt iustū p̄ciū nō excessisse. si autē dubitant tūc qd̄ tenēt̄
 p̄ eo qz de fraude sua certi sunt. Et nichilomin2 aduertē
 dū qz qdam sunt addicōnes fictē q̄ in nullo immutant
 valorē venalis rei nec insup̄ augēt. et qd̄em in talibus n̄

peccat si fiat sola intencōne iustū et sobriū p̄ciū extorq̄n
 di. **N**ie v̄o admixtōnes q̄ vtutem et ualorē rerū notabili
 ter minuūt et sunt oīno oīra pprias et dūes intencōes em
 ptoꝝ/oīno illi cte sunt q̄uis inde nichil ultra iustū p̄ciū
 haberet. **E**t puto q̄ taliū usus saltē in frequētaōne sua
 mortalis sit culpa sicut attingit eis q̄ i v̄mū nebiū miscēt
 ut flauor ex eo eluceat color cū ut d̄r tale nebiū i v̄mo
 mirabilē capiti et stomacho sit nociuū. si t̄n vtutis mi
 nucio modica sit et p̄ciū iustū. tūc non puto nisi veniale
 p̄ctm̄. **S** instant venditores v̄mū et alii plures dicētes.
 quilibet p̄t miscere rei sue qd̄ vult saltē añq̄ eam venā
 le exponat. nō aut̄ post v̄mū p̄comisatōz. s̄ oīra eos ē. qz
 oīrat eis q̄ lex et d̄suetudo d̄uitatis est q̄ v̄mū purū vē
 dat. aut q̄ eius admixtio publice exprimat̄. int̄cō eciaz
 et credulitas oīm emencū est emē v̄mū purū et similia
 ergo oīra v̄trūq̄z hoꝝ fraudulentē incedūt. licet etiā i sua
 re aliqd̄ admiscere de se licitū sit nō t̄n cū intencōne et af
 fectu illā aliis oīra d̄ie ius et oīra intencōez eoꝝ ven
 dendi. alias i v̄mo suo vendendo testitū miscē licite pos
 sent.

Quid quoq̄ dicendū est de his q̄ vendunt
 res corruptas et maculatas. **C**a. iiii.

Tercio quoq̄ in re vēdenda macula esse p̄t cor
 ruptōne. **C**irca qd̄ aduertendū est q̄ venditor cor
 ruptōnes et defectus illos ex q̄bus emptor vlt̄
 iustū p̄ciū enormit̄ falleret tenet sibi pandere. si t̄n no
 uerit eos uel de eis v̄similit̄ opinat̄. aliter emptori ex
 hoc ip̄o dat occasionē. primo d̄m̄. sc̄do piculi. **P**rimo
 eq̄dem d̄m̄ si pp̄t hoc res satis p̄ciū sit minoris et ip̄e t̄n
 pp̄t hoc p̄ciū nō diminit. **S**c̄do piculi utpote si nauis
 q̄ vendit tale vicū h̄z ex quo emptor cū ea nauigatur
 piculū naufragiū incurrē posset. et idem quoq̄ est de oc
 culto defectu equi ex quo miles illū emens in fluuio seu

in bello ruere statim et piclitari h̄ret. idem quoq; est de defectu siruppor et medicinaliū defectōnū quas piguentarii seu apoteca rii vendūt. tūc venditor tenet restituē oīe dānum inde attingens. iux̄ q; ex de iniur. et dā. da. in c. si culpa. scriptū est q; occasiōz dāni dat/dānū dedisse videt. vbi vō ista q̄tuor occurrūt. videlz q; nullū piculū mīmeat emptori ipi. nec in vēdendo iustū p̄ciū aut salte nō nimis notabiliter excedat et ēptor cēseat i emēdo satis idustri? et res venalis p libito exāmāda sibi expoit diligent tūc venditor nō tenet defectus illos sibi manifestare maxime vbi eos nō celat nisi solū ut de re habeat iustū p̄ciū suū. nec insup manifestare tenet si vicū manifestū est. puta cū equus monoculus ē uel cū vsus rei et si n̄ expectat v̄m pōt tū opetē alii et vēditor p h̄mōi vicū de p̄cio subtrahat q̄ntū optet. q; si manifestaret vicium rei emptor forte nollet iustū p̄ciū sibi dare. **I**n fine notā dū est q; oīa q; ponūt s̄. in ser. xxxii. de donacōibus in ar. ii. et c. ii. et de pmutacōibus ar. iii. et c. iii. intel ligenda sunt de emp. et ven. ex p̄cedentibus p; regula supradicta. scz q; dñi reū iuste eas vendūt uel emūt sibi sine fraude seruent equalitatē valoris in venditis et in emptis s̄m rectā rōz q; oīibus vendentibus atz emētibus seruare misericordit largiat. iustus dñs q; iusticiā dilexit et equitatē vidit vultus eius dñs ihesus x̄ps q; cū p̄re et spiritu sancto regnat gloriofus in secula seculor amē feria terciā post q̄rtam dñicam in q̄dragesima de vora sine vsuraz vbi declarat qd sit vsura in q̄bus amitti p̄t et quas excusacōnes assumūt q; defendūt vsurā.

Nolite iudicare s̄m **C**ser. xxxvi. faciē. s; s̄m iustū iudiciū iudicate. iob. vii. c. et euāgelio hodierno. Oīis q; ppe iniuria tāto capitalior ē q̄nto qui fallit

maioris amicitie assimilata vitatem. **E**cce usurarii caritas simulata et crudelitas palliata dum seruire per mutuū se pretendit substantiaz proximi deuorare intendit. hinc super illud mat. v. c. volenti mutuare a te ne auertaris. Criso. ait. si milis est pecunia usurarii morsui aspidis. **P**ercussus enim ab aspidē quasi delectat vadit in somnū et per suauitatem saporis morit. quia tū venenū latet per omnia mēbra decurrit sic quod sub usura accipit sub tpe quasi beneficium sentit sed usura per omnes eius facultates decurrit et totū auertit in debitū. ecce quod exitus manifestat quod antea celebrat. seruire oportebat et deuorare intendebat. **p**rimo de usurarius est similitudo scorpionis quod lingua suauiter lingit et cauda mortifere pungit. propterea dicit talibus in verbo proposito dominus nos ammonet dicit nolite iudicare secundum faciem. id est secundum appētiā amicitiam pretēditem sed secundum iustū iudiciū. id est secundum verū iudiciū iudicate. nec quod dem fallunt in hoc iudicio solū mutuū recipiētes. sed in operabiliū amplius in eodē ipsi insuper mutuantes. nā decepti imo decipiētes se ipsos pauperi et mopi seruire se iudicāt dum eorum substantiā usque ad consumptionē deuorant nō intelligentes nec intelligē volētes quod dominus mat. x. c. diuitibus precipit dices. **G**ratias accepistis et gratias date. quasi dicere velit gratias accepistis diuitiarum donū. et gratias date indigentibus mutuū inquit quod luce vi. c. inquit mutuū date nichil inde sperantes sicut de hoc laicus dicit in ser. sequenti. et quodlibet predictū christi verbum potest esse thema in finitū ser. **I**nter hos quoque male diiudicantes dnumerari potest quod dicitur hominum genus quod et si usurarii nō sunt manifesti mutuantes tamen aliq̄d inde sperant. huius nempe manifesti usurarii coram deo licet occulti sint mundo. palam faciunt corruptam suam intentionem quoniam si nō remunerant ad libitū extimant. et dicunt eos ingratos **N**ō iudicandū igitur secundum iustū iudiciū de usura ne quilibet predictorum fallatur de ipsa ad prius diligenter tria

considerem? primo eius descriptio, secundo eius omissione, tercio eius excusatione. hoc est quomodo describat in quo omittat / et a quibusdam quomodo excusat **Articul? pri?**

De triplici descriptione usure

Primo autem consideremus usure descriptio. Tripliciter enim describitur ad patres. Prima autem descriptio fit ambrosio, secunda autem hostiensis, tercia vero fit magistralis **Ambrosio? pri? describit usuram C. i.**

Primo enim usura describitur ab ambrosio xiiii. q. iii. c. plerique ubi dicitur: Quodcumque sorti accedit usura est, et cum hac descriptione concordat c. i. et vlt. q. eiusdem, et in hac descriptione tanquam sunt tria, primum cum dicitur quod usura est quodcumque, nam sicut patet in pallegato c. plerique, unde hec descriptio sumpta est ambrosius finaliter ait, quod siue sit pecunia siue spes seu fructus uel eda aut ligna uel quodcumque aliud sit si accedit sorti usura est. Secundum tangit cum subdit sorti, licet enim sortis dicatur signum rerum distinctiuum, sic patet puer. xvi. ubi dicitur sortes mittunt in signum, nichilominus sumit hic sortis pro re possessa iuste diuisione antiquarum rerum siue possessionum, et hoc modo in sacra pagina possessiones filiorum israel sortes denotant, hoc est modo sumit hic sortis res scilicet iuste possessa. Vel aliter secundum legistas, sortis est debita quantitas mutuate rei in materia occurrentis. Tercio quoque subdit accedit, quod quidem sicut in sequenti articulo c. i. apparet usura solum in mutuo cadit. Goff. autem huic descriptioni etiam supradedit dicens, usura est quodcumque accedit sorti intentione precedente uel pacto, et sic goff. addiderit, hoc tamen tenendum est quod et ambrosius et alii in predictis capitulis allegatis eundem finem extiterunt cum noscent dominum luce vi. c. precepisse date mutuum nichil inde sperantes, scilicet in intentione quasi di. minus etiam paciscetes, scilicet in usure clara expressione et pacto **Secundo usura describitur ab hostiensi Ca. ii.**

Secundo autem usura sic describitur ab hostiense usura est quodcumque solucio rei mutuate accedit ipsi rei usus gratia pactioe imposita uel hac intencione habita in contractu uel exactione habita exposit facto in quoddem descriptione sex per ordinem tangit. primo autem dicit quodcumque sicut supra expositum est. secundo subdit solucio rei mutuate accedit, quod quoddem ideo dicit quod usura sicut in infra patebit solum in contractu mutui veri uel imptati locum habet. tercio addit ipsius rei usus gratia. quod quoddem propterea subdit quod si non usus ipsius gratia. id est gratia assumptionis sed loco penam apponere et absque fraude fieret. secundo utique esset ex arbitrio. c. dilecti. xxii. q. ii. fraternitas. quarto subnequit pactioe imposita. id est intencione expressa inuenientia pacti. quod tunc expressa usura est. quanto subiungit uel hac intencione habita in contractu quod sicut infra patebit si principalis intencio in contractu fuit uelle remunerari usura est. sexto insuper addit uel exactione habita exposit facto. nam si ultra predicta exactio non est habita exposit facto et debitor gratis aliquid offerat licite recipi potest. tamen cum adicombus quod infra in xxxvii. ser. ar. iii. atz c. iii. ponent. de predicta autem diffinitione dant usus

Quicquid dicitur sortis ratione rei mutuate. Si petat et pigat intendat sic per usura xiiii. q. iii. usura. Ca. iii.

Tercio usura describitur a magris

Tercio quoque sic describitur a magris. Usura est lucrum ex mutuo principaliter intentum. in qua descriptione ponuntur tria. primum quod dicit usura est lucrum. Lucrum est proprie superhabundantia nuncupatur siue illud incrementum quod quod habet ex uoluntaria et mutacione ultra ea quod prius erant sua. et utique est genus. quod omnis usura est lucrum. sed non conuertitur. quod non omne lucrum est usura. primum eodem modo per. Nam si quis tamen recipit quantum dedit et non plus. tunc sic ut non recipit lucrum sic neque usuram. Rursus si quis plus recipiat quam mutuauerit et

tale receptū nō est ei lucr. qz scz alias ipius recipietis. vbi grā. depositari? raptor uel alias debitor mutuatis. mutuo pri? recepto reddidit cū mutuo depositū uel rē raptā aut alias debitā. et n̄ ille mutuasset nō alit̄ reddi tur? nō pōt dici usurā recipere. Ad hoc facit ex d̄ usu. c. fi. cū hiis q̄ no. ibi in glo. fi. Scdm etiā p3 qz in tractu locacōis v̄dicōis aductōis et asimilib? est dare lucrū. nec tñ est ibi usura. Scdo in descriptōe subiūgit̄ ex mutuo qd̄ est tanqz d̄ia distinguēs usurā a lucris q̄ nō ex mutuo ac q̄runt. nā illa pp̄ie loq̄ndo nō d̄nr usure. iuxta notata in. c. ex de usu. i ciuitate. Tercio i descriptōe sub necit̄ p̄ncipalit̄ intētū. qz si hoc p̄ncipalit̄ nō intēdebat s; scdario. et debitor aliqd̄ gratis mere offert. sic infra patebit nō ē usura. Dicit̄ aut̄ usura ab usu rei vel d̄z q̄si usus eris. i. pecuñe. Quare aut̄ usura solū in d̄ctu mutui omittat̄. in. i. ar. c. ii. se. ser. patebit. **Articul? scds** vbi declarat̄ in quo d̄ctu et i quib? reb? omittat̄ usura

Secūdo asideram? usure omisiōem. Circa qd̄ tres sūd amētales circa dicēda notificem? p ordmē vitates sub ordie triplicis qōms. Pri mo q̄rit̄ in quo d̄tractu omittat̄ usura. Scdo in q̄bus rebus. Tercio qualit̄ omitti solet i trib? ḡnib?

Ad usura solū in d̄tractu mutui omittat̄ rerū

Primo q̄rit̄ in quo d̄tractu omittat̄ **Ca. i.** usura. Et s̄m om̄s doctores dicēdū est qz pp̄ie nō omittit̄ nisi in d̄tractu mutui. Mutuū d̄z qz aliqd̄ meū fit ad aliqd̄ tps tuū. Circa qd̄ aduertēdū ē. qz sicut in primo. c. p̄cedētis ar. p3. usura est q̄cquid̄ ac cedit sorti. hoc aut̄ solū i mutuo cadit. sicut plem? di cetur i se. ser. ar. ii. c. i.

Ad usura omittit̄ solū in hiis q̄ asistūt in numero ponde re et mēsurā **Ca. scdm.**

Secundo quæritur in quibus rebus committatur usura. Et dicendum quod presupposito (sicut predictum est) quod usura solum in mutuo committatur, necesse est quod in illis rebus in quibus mutuum interuenire potest in eis solum et non in aliis committatur usura. Nec quidem sicut Alex. de al. triplia genere distinguitur. nam quodammodo mutuatur sub certo numero sic pecunia, quodammodo sub certo pondere sic aurum argentum et similia, quodammodo sub certa mensura sic granum vinum oleum et similia. Et in hiis solum usura committitur. Ratio huius est quod sole ille res circa quas consistit mutuum habent a natura vel arte sibi constitutum debitum valore quem transcendere minime possunt nisi contra naturam vel artem viciose agant. Cum ergo usura transcendere facit rem mutuataam ultra suum valore, reliquitur quod in eis solum sit possibilis fieri. Res enim que habent determinatum valore a natura sunt que ponderantur ut aurum et argentum, et que mensurantur ut vinum oleum et similia. Res autem que habent determinatum valore ab arte sunt que numerantur, et in hiis solum committi potest usura, sicut laicus dicitur in ser. xxxviii. ar. i. c. i. Gof. tamen obicitur contra ray. quod predictus dicitur usuram posse committi etiam in aliis rebus, ut puta si pro pecunia mutuata recipiamur vinum equum vel predictum aut uestem et similia ultra sortem usura est, sicut p. xiiii. q. iii. c. plenius. Nec tamen obicitur leuitate tolli potest. Cui respondendum est quod distinctio fieri debet inter usuram que ab usurario exigitur et rem illam in qua predicta usura committitur. Nam usura que ab usurario exigitur proprie loquendo est illud lucrum quod exigitur ultra sortem seu ultra mutuum datum. Res vero illa in qua dicta usura committitur est ipsum mutuum de quo gignitur ipsum lucrum. Quamuis ergo quilibet pro se ferentori accedere possit tanquam usurarium lucrum dictum, tamen lucrum non gignitur nisi de solis illis tribus generibus rerum, propter ea recte dicitur quod usura in illis solis tribus rebus habeat perpetuari. Potest quoque idem breuiter et clarius declarari et dici videlicet quod si ponderatur premium quod datur illud potest esse

aliud a p̄dictis. Si vero ponderat̄ illud qđ mutuo dat̄
cui p̄pe et v̄e vsura accedit, illđ sp̄ consistit i p̄dictis tribz

Rōne ond̄it̄ q̄re solū in hiis q̄ consistūt numero pondē et
mensura vsura omittat̄ **Ca. iii.**

Cercio quoqz q̄ri pōt̄ q̄re in solis p̄dictis ḡnibus
reꝝ vsurariū lucꝝ omitti hēat et nō in aliis. Nō
qđ dicēdū qđ in mutuo debitorē re mutuatā sub eadē idē
p̄tate restituē nō tenet̄/sz sub certitudine eiusdē valo-
ris siue equalis valoris si seruari dꝝ v̄a iusticia int̄ mus-
tuantē et illū cui mutuū dat̄. **C**ertitudo aut̄ eq̄lis valo-
ris ex natura rei nō reperit̄ nisi i rebus illis quaz valor p̄-
sat̄ ex numero aut pondē uel mēsurā, quaz p̄t̄ rō mutui
consistē dꝝ solū in illis rebus q̄ ad h̄ndā certitudinē sui va-
loris p̄nt numerari aut pōderari uel mēsurari. **E**t hoc re-
perit̄ in p̄dictis tribus ḡnibus reꝝ p̄p̄tea in illis solū ca-
dit vsura. **V**el s̄m alex. lom. rō quare i hiis tribus ḡni-
bus omittit̄ vsura, qz vsura ē qđā suphabūdācia illicita
p̄ueniēs ex vsu alicuiꝝ rei. **S**uphabūdācia aut̄ talis est
qđā excrecēcia respectu alicuiꝝ iusti lucri. **S**icut ḡ ius-
tū lucꝝ et equū cuiꝝ rōez tollit talis suphabūdācia de-
terminat̄ et certificat̄/ita de t̄minat̄ suphabūdācia ista, sz
eq̄tas et iusticia i rebus q̄ veniūt i hoīm vsu i hiis tribz
certificari p̄nt scz numero pōdē et mēsurā. **N**ā res uel sunt
actu distincte, et i talibz cognoscit̄ eq̄litas et ineq̄litas,
i ip̄o numero, numerꝝ em̄ ē rō p̄ria discrecōis, iō in dis-
cretis eq̄litas et ineq̄litas cognosci p̄t p̄ numeros. **V**el
res sunt indistincte, et i talibz eq̄litas et ineq̄litas cog-
noscī nō pōt̄ n̄ in duobus. **P**rimo p̄ mēsurā aliquā de t̄mi-
natā i re q̄bz quātitatē aliquā facit̄ diuisibilē, sicut vi-
nū oleū et similia. **S**cdō p̄ certū et de t̄minatū pondus,
sicut in hiis que non facit̄ diuisibilia sunt, et quorum
eq̄litas consistit in pondē, qualia sunt argentū et aurū es

et ferrū. et similia. Sicut ḡ in hīs tribus equū et iustū
deīmiat. ita et ista tria sunt matia suphabūdācie q̄z vo
cam² vsurā. qz extremoz et mediū. vna dz eē materia

Articul² terci² de. xv. defensioibus q̄bus qdā intunt ex
cusare vsurā. Et de solucōibus efficacissimis earūde.

Tercio considerem² vsure excusacōz. i. argumēta
et rōes quas ad excusandas excusacōes i pec
catis p̄ defensioē sui vsurariū assumē solēt se
metipos miro mō decipiētes. et suas malicias
et cupiditates palliātes. Et ut sensibili² et clari² argu
mēta sua intelligant et iā. xv. defensua scuta distingua
mus p̄ ordinē. Ad quoz distinctōz dfractōz obustioz rō
nes lucidas et ignitas scuto. i. cuilitz rōi eoz subito ap
ponem². ut vificef qd̄ de hoc p̄pheta misice ait. et scuta
oburet igni. i. lucid² et feruidus p̄dicatoz.

Defensio prima ip̄ius vsure et eius solucō. Ca. primū.

Diximū sumūt scutū dicētes. Cōstat nepe qz mu
tuacō atqz res q̄ mutuo dat aliqz amoditatem
et vtilitatē ofert illi cui p̄stat et mutuaf. ḡ s̄m
eḡtatē natalē pōt hmōi amoditas et vtilitas p̄cio exti
mari et merito recōpēlari. Ad qd̄ scutū dfringēdū et cō
burēdū dicēdū est qz (sicut laci² in ser. xxxviii. ar. i. c. iii.
et. vii. dicef) res mutuata ofert ei cui facta ē aliquā cō
moditatē d̄rntē a rei d̄sumpcōe uel alienacōe. et iō non
est v̄dibilis alio p̄cio vltra p̄cū mutuate rei. p̄p̄tea cō
moditas eius ē ex sola rōe opacōis ei² cui mutuū datū
ē. aut ex eius industria uel suoz. Et ideo nō dz illā emē
q̄si nō suā. cū maifesta iniusticia sit rē p̄p̄iā p̄cio opare

Defensio scda vsure. et solucō eius. Ca. ii.

Secūdū quoqz scutū eoz tale est. Licet v̄ncūqz
in d̄tractibus se seruare indemne. et hoc maxime
si ab illo cui dat mutuū p̄abus inducat. qd̄ q̄dem facē

nō pōt nisi accipiēdo aliqd̄ vltra. et hoc pacto. alias ef-
 fet incertū. **S**imilit̄ dās volūtariē dat. qz null2 ad hōc
 eū cogit. s; volūtate sua accipit pecumā et reddit vltra
 sortē. et sic pōt trāfferre dñiū suū in alterz. & trāffert. &
 alius scz vsurari2 alienū nō hz **D**icūt etiā. iustū q̄dem et
 equū est qz damnū creditoris siue p̄stitoris sibi recōpen-
 set a sui mutui receptore. **S**z p̄stitor vltra substāciā pe-
 cumie mutuate sibi subtrahit pecumie p̄stite aliqz vsum.
 qui esset uel saltē esse posset lucrosus. & vltra sortē pe-
 cumie mutuate dē bz aliquo alio discrete recōpensari. **N**ō
 primū dicēdū s; m̄ scotū i. iiii. di. xv. q. ii. qz si nō vult dā-
 mificari pecumā sibi necessariā reseruet sibi. qz nullus eū
 necessitat ad faciēdū talē misericordiam suo pximo. s; si mis-
 sericordiā facē vult necessitat ex dīna lege qz eā nō fa-
 ciat viciatā. **N**ō scdm̄ idē ait qz et si dñiū transferat/ tñ
 recipiēs restituē obligat. sicut in mutui dacōe trāffert
 dñiū. et tam̄ debitor tenet tñdē restituē creditori. hec
Scot2. **N**ō terciū dicēdū qz si p̄stitor erat pius ex pecu-
 ma p̄stita mercatur2. aut aliqd̄ lucz ex ea soluendo uel
 emēdo acq̄situr2. aut dānū aliqd̄ immēs licite salua-
 tur2. et tñ hac sola pietate fr̄ne necitatis et instāciā p̄cū
 induc̄t2 tradidit suā pecumā sub tali dōdicōne qz mutuū
 recipiēs teneat sibi ad intesse p̄fati lucri et dām. tūc li-
 cite accipit et exigit aliqd̄ vltra pecumā mutuatā. non
 tñ aliqd̄ p̄ualēs p̄fate pecumie. inq̄ntū iā q̄si hēbat in se
 vim et valorē p̄fati intesse. **S**z qñ p̄tactis dōdicōibus ex-
 clusis aliqd̄ mutuat tūc n̄ pōt dici qz p̄stitor ex rōe mu-
 tui se damificet in aliquo preualenti simplici et absolu-
 to p̄cio pecumie mutuate. p̄ptea ex hoc amplius exigere
 minime potest. **E**x p̄dictis & patz qz dum emere velles
 merces. et quidā amic2 tuus instant te rogaret qz si
 bi mutues denarios cum q̄bus emptur2 eras illas. et tu

ex p̄cibus eius cessas ab illa mercacōe ex sola pietate ei
 p̄dictā pecuniā mutuā do. licite q̄dez poteris dicē ei. vo
 lo q̄ michi reddas t̄m quātū h̄iturus essem ī tali loco
 de mercibus illis si illuc deferrē eas dūmō recipias picu
 lū ī te qd̄ occurrit. **Ad** q̄dēiō licz s̄m hosti. et rap. qz tan
 q̄z intesse recipiēs lucz īde. **Idē** quoqz dicēdū eēt s̄m
 hosti. et guil. si volebas emē terrā uel vineā uel domū
 valentē singulis annis florenos. x. et ad īstanciā amici
 tuī cessasti a tali emp̄cōe et mutuasti illi di. ei. volo qz
 soluas michi t̄m q̄ntū expedire reddēt illa terra uel do
 mus deducūs sumptibz et labore et etiā piculi si qd̄ eēt
 Licet ḡ hoc mō rōe intesse alit̄ nō. s̄z de hoc plēmz ī ser.
 xlii. ar. ii. c. ii.

Tercia defensio vsure cū sua solucōe
Terciu scutu ē hoc. Equū et licitū eē **Ca. iii.**
 videt seruiciū p̄ seruicio grām p̄ grā reddi. Et
 p̄ dñs equū et licitū est sub certo pacto firma
 ri. ḡ potit sub pacto firmari qz ille teneat p̄stitori ad cō
 simile mutuacōz seu seruiciū uel b̄nificiū equalēs mutuo
 dato. ut h̄etur ī. c. cū ī officis. de testa. et. ff. de peti.
 s̄z et si lege. §. asuluit. **Ad** hoc q̄dem dicēdū est sicut p̄z ī
 c. si feneraueris. xliij. q. iij. ī glo. fi. qz p̄ grā mutuū ī m̄
 p̄sa mīme pōt iuste exigi āplior grā. **Nā** si ex debito iu
 sticie grā exigat̄ iā nō ē grā s̄z potiz grē v̄dicio uel grē
 amutacō dici pōt et dz. Licet ḡ p̄stitor possit cū postea
 esuerit asilem mutuū grāz exigē p̄ modū grē et ḡtitudi
 nis qz p̄ modū venalis iusticie. nō sequit̄ ex hoc qz d̄ re
 mutuata aliqd̄ p̄ciū sup̄habūdās exigē possit. qz ḡ ad
 simile amutacōz p̄stitori sub pacto astringi derogat grē
 que opetit mutuo ex sua spē **Idē** dicūt qd̄a talē d̄ctū
 illicitū eē. **S**cōm em̄ alex. de alis. **Quā** mutuās pōt spa
 re id ad qd̄ accipiēs obligat̄. qz ī d̄sili cāu s̄z necitatis
 tenet accipiēs mutuū illi q̄ ei dedit dare. similē etiā si n̄

dedisset prius. ideo potest mutuas hoc sperare a recipiente
 non tamen ex vi mutui sed ex caritate accipiens mutuū. mutua
 enim beneficia accedunt caritatē. Et quod etiam ex precepto dei dicitur
 indigenti mutuū dare. bene enim accedi potest quod mutuas valet
 mutuū sperare ab eo qui recepit in simili casu. quod ad hoc
 alius obligat. tamen si hac intentione mutuū sibi tradat non
 est sibi meritorium. quod non ponit deum finem mutui. propterea ait
 dominus Lu. vi. Mutuū date nichil inde sperantes sed ab ho-
 mine sed sperate retribucōz a deo. hec alex. de aliz. Secundum
 enim Bal. de puzio. Obligacō usurarū ideo prohibita est quod
 talis obligacō aut dicitur quod contrahit re. aut consensu. Pri-
 mo si dicimus quod contrahit re hoc est falsum. ut. ff. si cer.
pe. l. rogasti. § si tibi. Secundo si dicimus quod contrahit consensu.
 hoc est iniustum. quod omnis obligacō relativa requirit extre-
 mū equāpollēs. quod sic probari potest. Debitor qui promittit usu-
 ras habet dominium usus. quod usura non consistit nisi in rebus mu-
 tabilibus in quibus usus rei non distinguit a dominio rei. et sic
 indebite fit. Et si dicatur quod non prestat eam pro re sed pro beneficio
Rūndet quod remuneracō beneficii homini a iure naturali non est
 taxata. nec ab aliqua ratione intellectus. quare ducere vo-
 luntate ad necessitatē. et obligacōz informē ad obligacōz
 formē non est secundum iusticiam naturalis metas. Et licet sit de de-
 bito amicitie non est tamen ex debito iusticie. ex quo non indu-
 citur necessitas sed spontanea voluntas. secundum thomam. Ad hoc
facit ex de usu. in. c. consuluit. ubi dicitur textus. quod omnis usura
 et superabundancia prohibetur. unde non est tamen contra caritatē
 que est virtus theologica sed etiam contra temperantiam que est
 virtus moralis. Et ideo apud Aristotem. usure dicuntur naturaliter
 prohibita lucra. Hec bal. c. de usu. in rubrica. Quid quod
 dem inie fuit etiam thomam. scōda scōde. q. xviii. ubi ait quod pro pe-
 cunia mutua nihil expectandum vel exigendum est. nisi bene-
 uolencie affectus. quod sub extumacōe pecunie minime cadit.

Ex illo em̄ spōtanea mutuacō pcedē pōt. repugnat t̄m
ci obligacō ad faciēdū in postez. qz etiā obligacō talis
pecunia posset extimari. Et ideo hātū est qz mutuātū si-
milit̄ sibi remutuet. s; nō licet p pacū obligare debito-
rē ad mutuū in postez faciēdū. Cōcor. cū hoc etiā host.
¶ Scdm̄ p̄dicta etiā dici pōt qz nō solū nō licet recōpēsa-
cionē mutuū sub certo pacto firmare. vey etiā nec sp̄ em
de hoc p̄ncipalit̄ h̄re. qz etiā eēt a tra euāgelicū tex. Lu.
vi. Mutuū date nichil inde sperātes. Si tñ p̄ncipalis in-
tencō eēt ex caritate. et tñ sc̄dario hō aliqd̄ ibi speraret
imminēt meritū s; nō esset peccatū saltē mortale. Scdm̄
aūt thomā pōt hō ex mutuo sperare rē cuius vsus sine p̄-
cio int̄ amicos ccedi solet. sicut mutuacō libri s; nō do-
mus. Ex hijs p̄z qz sperare possum iniurie remissioz. vbi
gr̄a. Intuli iniurias petro ex quo me p̄sequit̄ vindictā
q̄rens. subeo ex hoc ad mei tutelā expēsas multas. mu-
tuū ei do ut michi parcat. licet michi utiqz s; m quosdā
qz licet vnicuiqz suā veracōz redimē. ex de simo. dilect̄
et. c. ad aures. e. ti. Si q̄s aūt obstet qz edicto cām de-
di p̄tea veracōz nō redimo. ar. ex de eta. et qua. c. i. Di-
cendū qz si ego peccaui iniuriādo. et etiā peccat ille vin-
dictā desiderādo et q̄rendo. Pretea hic nullū lucz pa-
ciscēdo a se quoz siue spero. s; t̄m damnū meū euito. Cre-
do tñ qz hoc cauēdū fiēt si post pecuniā offensiois amil-
se et q̄sitā ab offenso huilem remissioem p mutuū talis
pax seu remissio q̄reret̄ si aliē fieri n̄ posset. De hijs etiā
laciū dicēdū est in ser. se. ar. in. c. i. in fine.

¶ Quarta defensio vsure cū sua solucōne.

¶ Ca. q̄rtū.

Quarto scuto vtunt̄ dicētes. Recepcō b̄ficii nō
adimuit receptori p̄tatem dādi. nec p̄sitor̄ li-
cenciā recipiēdi. imo p̄ccat̄ augē videt̄. Sed an̄
mutuū datū licebat mutuanti sperare et recipe aliqd̄

ab altero. & multo amplius licet post mutuū datū. **N**o
 hoc dicēdū q̄ aliud est reape ampli⁹ p̄ modū mē gr̄e
 et absq; aliqua fraude et prauitate vsure. et aliud ē re-
 cipe illud p̄ modū debiti et cū prauitate vsure. **Q**uātū
 ad primū nō fit hō impotēci⁹ ex mutuo p̄stito. imo po-
 tenci⁹ q̄z esset p̄r⁹. **Q**d q̄dem dñs insinuare volēs Lu.
 vi. date mutuū nichil inde sperātes. **N**ec simpliciē m̄q̄t
 nichil sperātes / s; nichil inde. i. ex ip̄o contractu. ut scz nul-
la vsuraria spes nullū qz vsurariū pactū v̄e uel m̄p̄reta-
tue seu exp̄sse uel tacite ibi m̄tuenat quoquomō. **Q**d
 aut possit hō reape tali libero mō etiā post sniam p̄di-
 ctiā xp̄i. h̄etur ar. ad hōc. xiiij. q. iii. vsura. xviii. d. de eno-
 logis. lxxvii. d. in singulis. lix. di. si officia. et. lxi. d. qd
 p̄derit. **Q**uātū aut ad sc̄dm fit impotēci⁹. qz pōt talis
 recep̄cō ex triplici respectu effici viciosa. primo respectu
 mutuātis. sc̄do respectu recipiētis. **T**ercio respectu cir-
 cūstantis. **P**rimo respectu mutuātis. nā qui recipiunt
 amplius. aut se p̄pant recepturos. defacili in suis lucris
 incidūt in intencōz vsurariū lucri. ac p̄ dñs in crimē vsure
No tale & piculū p̄mit⁹ p̄cauēdū plus tenet vitare re-
 ceptores munusculoz post mutuū datū qz si nūquā tali
 bus aliqd̄ p̄stitisset. **E**t licet hoc v̄m sit et secur⁹. si tñ pu-
 ra intencōne aliqd̄ suscepit mutuās ab illo qui illō me-
 re gratis offert m̄ime peccat. nā sicut scribit̄. i. q. ii. i. c.
sicut. nulla em̄ oblacō suscipiēti culpe maculā ingerit q̄
nō ex ambiētis peticōe p̄cessit. **S**c̄do respectu suscipien-
 tis scz mutuū illud. nā p̄sumit qz nō mere gratis ampli-
 us reddat s; ut mutuū sibi datū tpe lōgiōzi retineat uel
 ut itez in futuro d̄simile mutuū si egerit sibi fiat ab il-
 lo. **Q**ut qz veret̄ mutuātis offensam. i. ne reputet eū in-
 gratū si sibi vltra reddicōz mutui nichil impēdat **T**am̄
 s; m̄ guil. **C**reditoz tali mō aliquid recipiēs in bona fi de

non tenet de bona fide assumptis. Nec etiā de extatibz
 qz diu pbabiliter credit qz ex sola dilectōe de dicit ei. In-
 sup sūm quosdā qn debitor non gratis dat licet creditor
 gratis mutuū tribuat. si debitor hz aliqd de bonis credi-
 toris. et p retencōz sibi dūlat de usura quā illi dedit in
 foro pñiali opelli nō dz ad restitucōez. Tercio respectu
 circūstātis. qz hz spēm mali exempli. et incurrit hō picu-
 lū pprie infamie. nā pñitor ampli2 recipiēs defacili credi-
 tur usurarius esse. et sic amplius recipiēdo alios deedi-
 ficat. et seipm infamat.

Quinta defensio usure. cū sua solucōe

Ca. v.

Quintū scutū assumūt dicētes. Quia rōe licet lo-
 care equū uel domū. sic qz ultra rem locatā re-
 cipiā aliqd pñū p ipā locacōe. eadē rōne (ut vi-
 detur) licet locare bladū vñū uel pecuniā ut aliqd pñi-
 um p ipam recipe valeā. Ad hoc aut dici pōt qz in re lo-
 cata siue aduēta differt eius vsus et fructū a rei aliena-
 tione siue dsumpcōne. sicut p3 in uēctura equi seu eqta-
 tione equi aut habitacōe domū aduēti. Pretea utilitas
 talis vsus nō puenit ex solo actu et industria ipius vtē-
 tis/sz etiā et pñcipalius ex vtuali efficacia rei utilis. vñ
 si mutuatis rebus vā rō locacōis det et dsumilis vsus
 rei locate. tūc utiqz ultra ipam licite amplius exigi pōt
 Vñ si qz pecuniā in saccis sigillatā alicui locet ut a visi-
 tātibz ipm credat diues et ampli2 honoret et timea-
 tur. ut sola putacōe aliqd piculū uel detrimentū cuitet.
 tūc ultra ipam aliqd recipit pñū sue locacōis. qz talis
 locacō mutuacō nō fuit. nec ei2 vsus ē dsumpcō aut alie-
 nacō eius. **Cōcordat in hoc tho. et hosti. Et habet. ff.**
omo. l. iii. §. si. et. l. se. xiiij. q. iij. si fenerarius. in glo. Sz
de hac dñia int locatū et mutuatū dz laa2 in ar. i. c. iij.
 sequētis ser.

Sexta defensio usure et eius solucō

Pertū scutū insup dicentes. Equidē dare p grā mutui sibi facta modica munuscula uel ensemia qua in nullo ledit ipm dantē. et est opus et signū gratitudis. atqz puocat mutuantē et alios ad grāz mutui libenciā faciendā et exercēdā. Ergo videt qz saltē talia recipe licet apt mutui datū. Ad hoc qdem ex pcedentibus satis rñsum esse videt. Qui aut dicūt qz dare hmōi munuscula puocat creditozē ad ulteriozē grāz iterū mutuandū. Pociā esset dici qz puocat eū ad talē grāciā corrupendā in distortā intencōz vsure. Nō tñ negandū est qn sic gratis et pure possint dari et recipi qz vicium vsure nō sit.

Capitulum septimū

Septima defensio vsure. et eius solucō
 Septimū scutū eoz est cū dicūt qz malū culpe pmittit a deo tanqz bonū. s; fenerari. i. ad vsurā p̄stare in dei pmissiōibus positū ē. Vñ deutro. xxviii. bñdicet deus cūctis opibus manuū tuarū et feneraberis gentibus multis. et ipe fenus a nullo accipies. Ad hoc dicendū qz in hac pmissiōe sumit fenerari gnaliē p mutuate. Et hoc pociā ut sonat etiā habitū seu ptātem mutuādi qz put sonat etiā in actū. Est em̄ huius vbi sensus qz intm̄ habūdaberis qz in omibus poteris mutuū dare. et nō egebis qz tibi mutuū tribuat. Vel s; in alex. de alis. in p̄dicto vbo deutro. pomit dñs p ante. est em̄ sensus. tantā hēbis habūdaciā qz potis multis gentibus si volueris fenerari. Nō est ḡ hec intencō dñi pmittē feneracōz. s; habūdaciā tm̄ ad quā posset uel saltē feneracō assequi. Ad hoc quoqz faciūt multa q̄ in ser. xxxviii. dicētur. et maxime circa finē.

Ca. viii.

Octava defensio vsure. et eius solucō.
 Octauū scutū eoz est hoc. Natale iniustū nulli utiqz debet fieri. s; deutro. xxv. cōcedit fenerari

aliter. dicitur enim ibi non feneraberis fratri tuo ad usuram
pecuniā nec fruges nec aliquā aliā rem. s; alieno. & hoc
non est naturale iniustum seu contra ius naturale. **Ad** hoc capitulum etiam
facit verbum quod habetur. xiiii. q. iiii. c. ab illo. vbi dicitur. **Ab** illo
exige usurā cui nocē merito desideras. cui iure inferunt
arma huic legitime auferunt usure. et tandem infert. vbi
ius belli ibi ius usure. **C**onstat autem quod iure belli non licet
facere contra ius naturale. § 2c. **Ad** hoc dicendum secundum alex. de al.
et alios theologos. licet alii aliter dicant. quod non fenerari frater
est ibi positum preceptorie tanquam iniustum naturale. **Ad** vero sub
ditur. s; alieno. est permissio ex parte. et est ibi positum permissio
sorie ea scilicet ratione qua permittuntur minora mala ne fiat peiora.
Iuxta quod de utro. xiiii. permissa fuit in lege repudiatio
uxoris. scilicet dato libello repudii fiat divorcium. et hoc ad
vitandum uxoricidium. **I**nsuper cum essent avari ne scilicet essent fu
res. aut in suos fratres usurarii. permissus est eis usuras col
le exigere ab aliens. **V**el tamen ad hoc quod ad sequens verbum **I**n
brosi dicitur potest. quod aliud est sub specie exteriori usure non aliena
sed propria exigere. et quasi redimere atque debitam iusticiam aucte
debita exercere. **E**t aliud est realiter pacium usure facere. **L**ex enim
ponit primum in deis iuste cedere de illis solis gentibus quo
rum terra fuerat iudeis a deo data. aut de quibuscumque aliis
quos iuste et secundum deum poterant expugnare et depurare.
et exterminare. hoc etiam poterant usuris sicut et aliis iustis
penis opprimere. **E**t asimiliter hodie fieri possunt secundum aliquos
vnde si quis tua usurpet et non potes illa recubere nisi sub for
ma usure. licet tibi secundum iura canonica. sicut ex dicto am
brosii patet. sub tali forma recuperare tua. nisi ex tali specie
actuum scandalum aliquibus mistres. **N**am multa de se licita
sunt propter tale scandalum evitanda. **H**oc quidem ex ipsa littera deu
tro. trahi potest. nam cum ait. **N**on feneraberis fratri tuo s; alieno.
per alienum quidem non significat quemcumque hominem alienum

sed eos alienos tñ qui terrā iudeis sicut p̄dictū ē a deo
 datā detinebāt iniuste. ¶ Talibus em̄ sicut iuste potant
 iudei ea q̄ possidebāt sicut p̄diximus etiā armis auferre
 bellū iustū hñtes extra eos. sic etiā iuste potant vsuras ac
 cipe. ut sic sua recuperēt ab illis qui eas iniuste posside
 bāt. Sic etiā hodie fieri posset in similibus casibus nisi
 cā supra dicta obstaret. ¶ Alex. v̄o de alis ait. si placet ex
 ponatur sic dictū ambrosii. ¶ Ab illo exige vsuras et qual
 libet exactōes. hoc em̄ licz facē extra pagonos. terra em̄
 quā ipi possidēt n̄ra debet esse. vnde iuste possum⁹ eam
 exigē ab eis quibus iuste nocē des. deram⁹. Insuper idem
 ¶ Alex. ait q̄ alii istud ad l̄ram intelligūt esse dictū. qz
 ex quo iustū bellū mouet̄ ex edicto p̄ncipis/ab hostib⁹
 licite vsura exigit̄. dū tñ nō fiat cupiditatis vicio s; cari
 tatis zelo. ut scz sic macerent̄ vsuris qui nō p̄nt doma
 ri armis. Nā cū eos possum⁹ occidē etiā om̄ia eoz bona
 n̄ra facē scz iure belli valemus. Et hec videt̄ fuisse intē
 cio ambro. Vnde post p̄dictū verbū statim sequit̄. quē
 bello vincē nō potes ab hoc vsurā exige q̄si nō crimē oc
 cidere. Tamē pprie loq̄ndo in hoc sensu nomē vsure tra
 hitur a ppria significacōe. qz nō est vsurpacō aliene rei.
 Hec Alex. de alis.

Ca. ix.

Nona defensio vsure et eius solucō.
 Qm̄ q̄dem supaddūt scutū dicētes. Nō em̄ de
 caritatē est vsura. cū scz vergat in vtriusq; ptis
 humilitatē. Nō qd̄ dicēdū q̄ licet qñq; nō sit extra cari
 tatē tanq; aliqd̄ inutile. est tñ extra eā tanquā aliqd̄ im
 honestū viciosum et malo admixtū. Nā sicut in p̄cedēti
 c. dictū ē. et in ser. xxxviii. ar. i. p̄ totū plene dicit̄ vsurari
 us attract⁹ est oīno extra legē natē. Ex quo maifeste ne
 cessario adcludit̄ q̄ est extra caritatē.

Decima defensio vsure et eius solucō.

Ca. x.

Decimū scutū subdat. dicūt em̄. Licet accipe lu-
crū de re mutuata. qz vnusquisqz pōt accipe lu-
crū de re sua. Res aut mutuata est ipius mutuā-
tis. nā quāuis eā trāsserat quātū ad substāciā retinet tñ
sibi possessiōz quo ad valorē. Ad hoc dicēdū qz vn2 quis
qz licite accipe pōt lucz de re sua. dūmō res illa sit ap-
ta nata lucrifacē ex sui natura. Res aut mutuata nō ē ex
sui natura apta nata lucrifacē. imo qz lucrifaciat est oīno
extra naturā suā. sicut lacus dicit in ser. xxxviii. ar. i. c. ii.

Undecima defensio vsure. et solucō eius. Ca. xi.

Undecimū scutū assumūt qdā dicētes. Dom2 qui
dem est qd artificiale. nec ex sui natura est apta
nata facē domū. Et tñ expiēcia teste appet qz
plicitū tractū vna domus posset facē plures domos.
Nā posset aliqs p pensioe vnus domus vsqz ad certū
tempus recipere aliam domū. et itez ad tpus aliā. et sic
de multis. et sic vna domus facēt plures domos. q̄ eo-
dē mō ex pecunia fieri posset. et p dñs tractus vsurari2
illiat2 nō videt. Ad qd insup dicēdū ē qz cā quare vna
pecunia nō parit pecuniā nō est qz sit aliqd artificiale.
s; hz sibi pstitutū et detminatū valorē ab ipa arte. sicut
lacus in ser. xxxviii. ar. i. ca. i. appebit. id mīme crescē
pōt in suo valore talit qz recipiat ex ea vlt sortē nisi ex
cupidie mutuātis. Nō sic aut dici p̄t de domo. qz licz sit
qd artificiale. tñ nō sibi hz pstitutū et detminatū valorē.
ab ipa arte. quapp̄t excrescē pōt in suo valore. ita qz sine
aliquo vicio p ea possit recipi aliqd lucz.

Duodecima defensio vsure. et eius solucō Ca. xii.

Duodecimū scutū sumūt dicētes. Si tractus ma-
lus est ex respectu p̄stitoris. erit etiā malus re-
spectu mutui receptoris. Et maxime p̄t duo.
Primo qz tota vis tractus ex utriusqz deordi. consensu

procedit ac p̄ dñs ex malicia eius. Sc̄do qz velle q̄ al-
 ter mortalit̄ peccet ut ip̄e indigēciā suā corpale supplere
 possit. ac tpale vtilitatē cū illius culpa reportet est pra-
 uū et impiū. Et maxime si ad hoc illū suis p̄cibus instā-
 ter inducit. Ad hoc dicēdū est qz eadē actō respectu a-
 gentis pōt esse mala. et respectu paciētis bona. et d̄sulē-
 tis pōt esse meritoria et bcna. qñ videlz ille nō d̄sulit eā
 nisi solū in quātū bonū et p̄t bonum. Sic recipere mutuū
 ad vsurā pōt esse licitū. licz sic p̄stare sit malū. qz recipi-
 enti pōt p̄ se et absolute displicē illa vsura. et pōt d̄sen-
 tire in solā eius reddicōz absqz hoc qz d̄senciat in accep-
 tionē vsure in quātū scz vicōsa est. Et tūc licet d̄tractus
 mutuū vsurariū sit ex vtriusqz d̄sensu. non est tñ a d̄sensu
 istius in quātū scz ē viciosus nisi p̄ accēs. Nec dat vsura-
 rio occasiōz vsuras accipiēdi s̄ mutuādi. nec placz vsu-
 raray accepco s̄ mutuaco q̄ ē bona. qz ē subuēco sue necita-
 tis. Sc̄dm em̄ auḡ. aliud ē bñ vti malo. aliud male vti
 bono. Nā bñ vti malo nō ē malū s̄ bonū. Et iō bñ vti ma-
 lo vsurario bonū ē. vti ille bñ q̄ p̄ sua necitate mutuū q̄
 rēs et absqz vsura h̄re nō valēs dat illā nō tñ eius vici o-
 delectatus s̄ sola necessitate d̄pullus et induct̄. Est tñ
 notādū qz mutuū recipiēs in duobus casibz mortaliter
 peccat. Primo si absqz rōnabili necessitate hoc agat. eo
 qz tūc malo altius male vtiē. Sc̄do qñ aliquē nolentē
 simpliciē mutuū dare nec etiā sub vsura tanqz deū timē-
 tem hō p̄ sua necessitate ad p̄standū sub vsura inducāt.
 qz tūc nō bñ vtiur malo illi in eo p̄erñte. s̄ pot̄ eum
 incitat et inducat ad malū qd̄ nōdū hēbat. prius em̄ d̄-
 buit se p̄mittē mori qz aliqz inducē deū mortalit̄ offen-
 dendū. Pretea aliud ē in sua necessitate vsurā accipe ab
 eo q̄ ad hoc volūtarius est. uel ad vsurā mutuatur. Et
 aliud ē illā recipere seu suscipere ab eo q̄ ad illā inducēdus

est. Sicut et aliud est recipe iuramētū per ydola factū
 p ydolatra. alit nolentē iurare. et aliud iuramētū firmū
 nō reputāte. Et aliud est inducē eū nō solū ut iuret sed
 etiā p ydola iuret. hoc utiqz criminosum ē. primū em̄ s̄m
 Aug². ad plebiculā licitū est. De hīs tñ laic² dictū est
 in li. de xpiana religiōe ser. xxxv. circa p̄ncipiū.

Tredécima defensio vsure et solucō eius **Ca. xiii**

Tercūdecimū scutū etiā sumūt et dicūt. Qui mu-
 tuū recipit ab vsurario pōt scit et vult. rē suā vsu-
 rario dare. dicit qz ei. Ego do tibi hāc pecuniā
 p̄ter sortē. Ergo suphabundācia ista pprie vsurarii est. et
 iuste. qz ex dono illius est qui hz ius dādi. & vsurarius
 nō sibi p̄stat rē alienā. Ad hoc dicēdū s̄m alex. de alis.
 qz ille q accipit mutuū nō hz ius dandi vsurario. qz dñs
 oīum tradicit scz deus. sicut p̄ **Lu. vi. mutuū date rē.**
 Sicut si aliqz haberet feudū ab aliquo dño tpali. non
 posset trāsferre dñū illi² feudi dño adicēte. Cū ḡ dñs
 oīum adicat nullus pōt dare vsurario suphabundāciā

Decimaq̄rta defensio vsure. et eius solucō p̄ter sortē

Quartūdecimū scutū eorū tale **Ca. xiiii.**
 Est. Esto qz sic fiat tradit². mutuo tibi pecuniā
 istā ut des michi tm̄ p̄ter sortē. & s̄m hāc formā
 suphabundāciā quā accipit vsurarius data est sibi. & est
 sua Ad hoc etiā alex. de al. rñdet dicēs. qz q̄buscūqz v̄bis
 tradit² mutuel nichil in traditū mutat. nā semp ē puer-
 sa intencō fenerātis. qua cupit rē alienā manentē alie-
 nā facē suā. Promde si q̄s timore q̄ posset cadē in stan-
 tē vix dicēt. nō osenciēs aīo accipio te in vxorē. iudica-
 ret m̄rimoniū nullū esse. Similit̄ cū iste necessitate co-
 actus dicat. Ego do tibi tm̄ p̄ter sortē. et aīo dissentiret
 iudicabit donacō nulla esse. & vsurario nichil est datū.
 Retinet ḡ rem alienā inuito dño

Quindecima de fensio vsure. et eius solucō. Ca. xv.

Quindécimū scitū sumūt dicentes. Maius peccatū ē homicidiū q̄z ad vsurā mutuū dare. S; in aliquo cāu nō solū occidē licz v̄m etiā meritoriu ē sicut p̄z in iudice iusto q̄ maleficū iuste dānat ad mortē & et similit̄ dare ad vsurā i aliquo cāu licitū erit. Ad qd̄ r̄ndet a lex. de al. q̄z q̄uis occidē sit peccatū in se non tñ est peccatū s̄m se. qz q̄nqz licz. dare aut̄ ad vsurā est peccatū in se et s̄m se. qz nūq̄ aliquo cāu licz. sicut p̄z ser. xxxviii. ar. i p̄ totū. p̄tea nō ē simile. Ex p̄cedentibus p̄z quō vsura m̄gralit̄ describat̄. in q̄b2 etiā omittat̄. et in q̄ous fal la cit̄ excusat̄. ut cogm̄ta vitate iā respiscāt q̄ circa vsuram tam erronee delirauerūt. et qd̄ eis misericordit̄ largiat̄ misericōdia piissimi saluatoris q̄ cū p̄re et sancto sp̄u glorio sus regnat in secula seculor̄ amen. Ser. xxxvii.

Feria quarta post quartam dñicam in quadragesima de mutuo quō et qñ q̄libet teneat̄ mutuū dare ḡus

Pandiu in mūdo sum lux mūdi sum. io. ix. c. et in euāgelio hodierno Ut p̄cedē ti seq̄ns sermo cohereat tenetis dictum sup̄ius ex descripcōe vsure solum in cōtractū mutuū int̄uenire vsuram. p̄inde necessariū est de ip̄o mutuo specialem

exhibē sermonē lumē de hac mat̄ia sumentes ab illo q̄ in v̄bo p̄posito de se ait q̄z diu in mūdo sum lux mūdi sum. Hāc eq̄dem lucē nobis adm̄strauit cum luce vi. c. ait. mutuū date et nichil inde sperātes. qd̄ v̄bū pōt eē aliud thema i ser. p̄nti. i quo sacratissimo v̄bo triplex misteriu demōstrat̄. ibi mutuū. primū recte mutuacōis. scdm̄ debite obligacōis ibi date. terciū ḡte et pure int̄cōis ibi nichil inde sperantes.

Articulus primus in quo circa mutuum querant̄ tria.

Primū misterū qđ dīmet̄ in hoc sacratissimo
vbo est recte mutuacōis. qz dñs inqt. mutuū
ad maiorē intelligētīā eoz qđ mutuuo dicen
da sunt ad pñs q̄rant̄ tria **Ca. i.**

Pquid est mutuū et vnde dicat̄
Rimo em̄ q̄rit̄ quid sit mutuū. Et dicendū qz mu
tuū dī q̄si meū tuū. qz illud qđ a me tibi mutuuo
dat̄ ex meo fit tuū. et h̄imologia ē. res etem̄ illius utiqz
fit cui mutuuo erogaf̄. ff. de re. cre. et si cer. pe. l. mutuū.
Sappellata. Est nichilomin⁹ aduertēdū qz rep̄it̄ mutuuo
as are. actiuū v̄bū. et mutuoz aris. v̄bum deponēs. diffe
rūt tñ. qz mutuuo as/dantis ē mutuū. vñ mutuare q̄si mu
tuo dare. ut mutuuo denarios tibi. i. mutuuo do tibi. s; mu
tuo aris/recipiētis ē q̄si mutuuo reape. ut mutuoz denari
os a te. i. mutuuo denarios recipio a te. Dñc̄ p̄pheta ait.
mutuabit̄ peccator et nō soluet. Et exo. xii. p̄cepit dñs fi
lius israhel. ut mutuarēt̄ vasa ab amicis et spoliaret̄ egi
ptū. q̄libet̄ ḡcaueat abuti h̄is v̄bis. Itē mutuuo amodo
et acōmodo. differūt qz amodam⁹ uel amodam⁹ illas
res q̄ in eod̄ eē debēt reddi. scz q̄ nō transeāt in possessi
onē recipiētis. ut equū/mātellū et h̄moi. s; illas res mu
tuam⁹ q̄ transeūt in dñum recipientis. ut denarios. vñ
amodo vel amodo tibi equū. i. nō ad p̄rietatē s; ad cō
modū et vtilitatē et ad similit̄ vsum ad q̄z ego habeo tu
bi do. i. ad equitandū nō vt sit tuus. vñ et amodare dī q̄
si cū mō t̄pis ad aliū transferre et dare. et et̄imologia ē
s; mutuuo denarios cū sint mei dando fiūt tui. Ex h̄is p̄z
qđ dñs sit it̄ mutuū et amodatu. d̄ dñs aut̄ istoz v̄boz
tales dat̄ v̄sus. Mutuo vult datē s; mutuoz accipiētē
et itez. mutuuo tradētis. s; mutuoz accipiētis hec est sn̄ia

Scatho. **Q**đ solū in attractu mutui vi uel
int̄ptati amittat̄ usura.
Secundo insup̄ q̄ri pōt̄ in quo attractu **Ca. iiii.**

committatur usura. Et dicendum s̄m c̄mes doc. q̄ usura non p̄t committi nisi in mutuo vero uel interpretato sicut et in p̄ce. ser. ar. i. p̄ totū satis patē p̄t. Quare aut̄ solū in d̄tractu mutui cōmittat̄ rō est s̄m alex. de al. et alex. lōb. q̄ cū usura sit viciū et p̄ctm̄ necesse est q̄ sit in aliquo d̄tractu viciū forciēte. Q̄d aut̄ viciū ē aliq̄d accipere vlt̄ sorte sic in p̄tio ar. p̄ce. ser. p̄z. Tale n̄ ē viciū cadē nō p̄t p̄mo in d̄tractu emp̄cōis et vendicōis. nec in d̄tractu locacōis. nec in d̄tractu d̄modati. Primo usura nō p̄t cadē in d̄tractu emp̄cōis et vendicōis. q̄ in tali d̄tractu nō accipit̄ aliq̄d q̄ accedat sorti. q̄mo si aliq̄d accipit̄ vltra de re emptā cū vendit̄ illud eq̄d est de sorte et nō accedit sorti. nā si q̄s p̄ e. emat aḡ ac in fine ām fructus inde p̄cepti valeāt. p̄ talis ex̄rescia ē de sorte. eod̄ mō si q̄s emat merces q̄ in vno loco habūdāt p̄ minori p̄cio et aliq̄d lucrat̄ dū vendit̄ eas in aliquo loco vbi deficiūt lucrū est de sorte et ideo licitū ē. Ex his p̄z q̄ in d̄tractu emp̄cōis et vendicōis lucrū nō accedit sorti. s̄ ē de sorte. Sec̄do nō cadit usura in d̄tractu locacōis et hoc p̄t eandē rōz. p̄inde illud q̄ dat̄ p̄ re locata est vtiq̄z merces nō usura. Tercio quoq̄z nō p̄t eē usura in d̄modato. q̄ si p̄ re d̄modata aliq̄d dat̄ d̄modatū tūc in locatū trāsit et iam v̄ dicat̄ locatū nō d̄modatū. Ex his p̄z q̄ usura viciū est alicui d̄tractū. s̄ ut p̄z n̄ emp̄cōis nec locacōis nec d̄modati. necesse ē q̄ sit mutui. Hāc rōz sequit̄ q̄dā glo. xiiii. q. iii. in c. q̄d aut̄ q̄ inquit q̄ sunt duo d̄tractū q̄ de nat̄a sui ḡtuiti sunt. sc̄z mutui et d̄modatū. mutui aut̄ si nō ē ḡtuitū nō ē iā mutui s̄ usura. d̄modatū v̄o si nō est ḡtuitū nō ē usura. s̄ tūc definit̄ esse d̄modatū et trāsit in locatū. Illud v̄o q̄ accipitur p̄ d̄modato aut accipit̄ p̄ re illa/aut p̄ vsu illius rei. Item si p̄ re ip̄a aliq̄d accipit̄ aut ē pecūia aut alia res

si pecunia iam nō est amodatū s; empco et vendicio dicitur. si autē est alia res tūc pmutacō nominat. si autē accipitur p̄ vsu rei/ aut est pecunia et tūc est locacō. si autē erit alia res tūc est contractus in nōmiatus, do vel des.

Quōd triplici rōne in locacōne et nō in mutuo pōt hō accipere ultra sortē **Ca. iii.**

Dicitur querit q̄re plus in locacōis contractu q̄z in mutuo pōt hō accipere ultra sortē. licet hoc dubiū taciū fuerit in p̄ce. ser. ar. vi. et c. vi. tñ ad hoc dicitur pōt q̄ mutuu a locacōe differt triplici respectu seu rōne. primo rōne caritatis. scdo rōne pprietatis, tercio rōne utilitatis. Primo q̄dem differt locatū a mutuo rōne caritatis. nā s; in alex. lob. in mutuo est contractus gr̄e seu caritatis. in locato est contractus iusticie et equitatis. Mutuu ḡ de sui natura dicitur esse gr̄uitū. alias vendit caritas et gr̄a q̄ in mutuo dūcant q̄ quidē vendicio nichil aliud ē nisi abusus caritatis et gr̄e corruptela. in locato vō non sic. Vñ sicut supius in p̄ce. ser. dicitur est in c. vi. iii. ar. si mutuatibus rebus vā rō locacōis et asimilis vsus rei locate dicitur tūc ultra ip̄az licite amplius exigi pōt. utpote si florem aurei ex sua inspectōne uel depositacōe valeret aliquibus morbis ut faciūt aliquē gēme. aut si absq; sui cōsumpcōne aliquibus obsequiis vtilēs essent sicut sunt aurei et argētei cippi. tūc utiq; possent licite locari et cū ip̄is locacōis p̄ciū recipi. p̄bant autē hec rim. q. iii. c. si feneraueris. ibi in glo. Possent quoq; in locato amitti vsura sic patebit infra ser. xxxix. ar. ii. c. ii. Scdo differt mutuu a locato rōne pprietatis. Scdm em̄ io. an. ex de vsu. c. f. in locato remanet pprietas rei locate apd locatē, ff. loca. l. n̄ em̄ p̄inde si ad eū et n̄ ad aliū rei pprie p̄ueit luc̄r eqd iustū ē cū nullus cogat d̄pprio bñficiū face. r. q. ii. c. p̄carie i. f. In mutuo vō mutuas nō retinet dñum mutuate rei. s;

sicut ex precedentibus patet transferunt in eum cui mutuū datur. propter
 ea minime iustum est quod res fructificet ei et non est. id est mutuan-
 ti. et non fructū sed dānum faciat ei propter periculum dico ei in
 cuius dōnium translata est. **P**reterea apta quod est iniusticia est
 quod tibi vendā rem tuā et pro tempore quo iam apte est tua quod ap-
 tissime in mutuo contingit. **I**usticia igitur hoc exposcit quod v-
 sus rei tibi a me mutuatae et omnis utilitas ex ea pueniens
 pro toto tempore pro quo tibi a me mutuata est sit omnino tua non
 mea. Cū hoc de cor. sco. **T**ercio differt mutuū a locato ratione
 utilitatis. quod de locato homo suscipit fructū. **U**n de cris. lxxx
 viii. di. i. c. et c. dicens. ait. hōis ager arando accipit ex eo fru-
 ctū hōis domū usum mansionis capit ex ea. **E**t ideo quod locat
 domū uel agrū usum suū dare videtur et quod dāmodo videtur
 mutuare cū lucro lucrum ex pecunia reposita nullū usum ca-
 pis hec ille. **S**ed obicitur nonne homo amplius lucratur et maior
 rem fructū suscipit ex denariis quam cū agro uel domo. **D**i-
 cendum est quod de denariis homo suscipit usum. sed de domo uel
 agro suscipit fructū. nam si ex usu denariorum homo suscipit fru-
 ctū non puenit principaliter ex denariis. sed ex ingenio utena-
 um eis. at euerse de domo uel agro. nam licet fructus pro in-
 gemū hominis capiantur ex eis. principaliter tamen fructus atque utili-
 tas ex illis cū ingenio hominis originem habent. **P**reterea dānum
 et periculum mutuaibiliū rerū non ad mutuū dantē sed ad mutu-
 um recipientē et extra in quibuslibet locabilibus euenire po-
 test. **N**am omne dānum atque periculum et quocumque deterioratio rei
 locate immet si ex culpa eius qui locatō accepit non superue-
 nit ad locatē deuoluitur. quod locatus equus uel domus ves-
 tascunt et consumuntur et pro usum deteriorantur moritur equus ruit vel
 oburit domus quod omnia pertinet ad locatōis dānum et detrimētum.
Cōtrariū uero in mutuo ex sui natura contingit. quod omnia predicta
 pertinet ad mutuū receptorē. nec immet aliquod periculum
 de pecunia illa in mutuū danti. sed tamen recipienti. **Q**uapropter

cui immet piculū rei/iuste fruct2 ei dtingit et nō eduer
 so. xiiii. q. iii. c. si fenerauaris. cū ibi notatis. **I**n iustū eq̄
 dem est q̄ ad eū spectat omodū ad q̄ nō spectat piculū
 ut in c. i. de censu. in cle. et. l. s3m nafaz ff. de regu. iur.
Hui2 snie est io. an. hosti. goff. et doc. omes hec dūit te
 nent. **P**retea s3m alex. de al. mutuū pprie nō detiorat p
 vsum ut pecunia s3 locatū sic ut dom2 uel equ2. ad hoc
 lxxviii. di. in c. eiciens. **A**rticulus scdus qn̄ q̄li-

bet obligat primo suo mutuū dare ḡtis
Scdū misteriu qd̄ dtingit vbum xpi est debi-
 te obligacōis. qz p̄ceptorie subdit date. **N**ō
 huius p̄cepti intelligenciā aduertendū est qz
 mat. c. v. p̄cipit dñs dicens. volenti a te mutuari ne auer-
 taris. **P**retea nafalis lex obligat et p̄cipit diligē primū
 sicut seipm. s3 hoc nō tm̄ p̄ affectu. s3 etiā p̄ loco et tpe
 cū ope et effectu. p̄inde dñs luce vi. c. p̄p̄positū v̄bū
 hāc nafalem legē exp̄ssit dicens. put vultis ut faciāt vo-
 bis hoīes et vos facite illis. similī nēpe ad primū neq̄
 quā dici pōt vus affectus nisi p̄ loco et tpe d̄dignus sub
 sequat̄ effectu. **H**inc. i. io. iii. c. scriptū est p̄ apostolum
 sanctū. **F**ilioli nō diligamus vbo neqz līngua. tm̄ s3 ope
 et v̄tate. i. vera cōp̄acōne atz effectu. **E**t iterū vii. q. i.
 c. om̄is. scriptū ē qui negant misericōdiaz faciendam indigē
 tib2 et necessitatē paciētibus ip̄m xpm̄ negāt q̄ est mise-
 ricordia. **S**3 qz hoc nafē p̄ceptū de quo loquit̄ hic xps̄ ē
 affirmatiuū obligat sp̄ s3 rō ad sp̄. s3 p̄ tpe et p̄ loco oc-
 currētū. p̄inde ī debito mutuādi duo p̄ncipalit̄ d̄sidāda
 sūt. p̄rio facultas substāciaz h̄ntis. scdo idigēciā mutuū
 postulātis. **P**rio inqz d̄sidāda ē facultas substāciaz ha-
 bētis. et circa hoc tria gr̄a hoīm repire dtingit. **P**rimo
 enim sunt quidam qui habent facultatum penuriam.
Scdō sunt alii qui h̄nt facultatū sufficiēciam. **T**ercio

insup alii repiunt q̄ hnt facultatū h̄dāciāz. **S**cd̄o quoz
 cōsideranda ē indigēcia mutuū postulat̄is. **E**t circa hoc
 etiā tria ḡna hoīm repiunt. **P**rimo em̄ sunt q̄dā qui hnt
 necessitatē vltimā et extremā. **S**cd̄o sunt alii q̄ hnt neces
 sitatē artā licz n̄ extremā et vltimā. **T**ercio quoqz sunt
 q̄ hnt necessitatē dūem / s; nō artā neqz extremā. **N**ō repi
 endū igit̄ v̄am mutuū obligacōz. i. qn̄ et cui et quō q̄libz
 obliget̄ mutuū dare. oīa p̄dicta ḡna hoīm quadā igēmo
 sa discrecōe et arte vario mō copulanda sunt ut bñ pos
 sit de hoc v̄itas repire. **E**t de hoc subdat̄ exempli cā mo
 dus cui d̄cordat alex. de al. **¶** Quibus tenet̄ mutuū
 dare q̄ facultatū penuriā seu indigēciā hz. **¶** Ca. i.

Primo inqz sunt q̄dā qui hnt facultatū penuriā
 seu indigēciā ū tñ extremā. **E**t tales (si ip̄i uel
 sui n̄ sunt i extrema necessitate) tenent̄ dare mu
 tuū solūmō p̄imis. i. hiis qui sunt in necessitate extrema
 clara et manifesta. **C**ui2 rō est qz et si ip̄i penuriā paciūt̄
 nō tñ deficiūt neqz moriūt̄. **H**ii vero q̄ sunt in necessita
 te extrema manifesta et arta. iam moriūt̄ nisi eis statim
 subueniat̄. **S**; qz in extrema necessitate om̄ia dūia sunt
 illi tanqz de suo subueniri d; xlvii. di. sicut ptz. xii. q. i.
 in c. dilectissim2 **S**; qd̄ si hii q̄ hnt facultatū penuriā nō
 hnt aliqd̄ corpale qd̄ dūemat̄ subuencōi illor̄ q̄ sunt in
 necessitate extrema nunqd̄ a subuencōne mutuū liberati
 sunt. **D**icend̄ qz nō. qz adhuc aliqd̄ eis mutuo dūicare
 tenent̄. nā vltra datū seu mutuātū a manu hnt aliquid
 aliud mutuādū qd̄ triplex mutuū. licet imp̄rie noīari p̄t
 p̄imū est mutuū opis. scdm̄ est mutuū oris. terciū
 est mutuū cordis quoz qd̄libet p̄ loco et tpe hō dūi
 care tenent̄ si nō pōt̄ illis de mutuo denarior̄ aliē subue
 nire. **P**rimū qd̄ mutuū dūicō ē opis. i. obsequij. qz etiā
 inimico i extrema n̄itate de gēti obsequij mutuū p̄stare

debem². i. c. mīsteriū ero. xxiii. c. p̄ceptū ē. si videris a si
 nū odientis te iacē sub onere nō p̄trāsibis. s; sublenabis
 cū eo. Quis asinus te odiētis ē n̄ corpus inimici tui qđ
 tūc qđem sub onere iacet. qñ in extrema necessitate ma
 net qđ utiq; p̄cipiente dño ita insensibilic̄ n̄ p̄trāsire de
 bem² qñ iur̄ posse mutuū talis subuencōnis caritatiue.
 dūicem². Scđm ē mutuū oris qđ est dulce vbum solaci
 cio vbi suauitas oris. qđ qđem eciā p̄loco et tpe in tali
 corpis extremitate. vñ visumili est qđ eciā tali immineat
 extremū piculum. aīe oīno tale mutuū oris dūicare tene
 mur sicut sepe d̄tingē solet hīs q̄ ex dño et hūano iudi
 cio ducunt̄ ad mortē uel p̄pinq; sunt mortu. audi ad hoc
 ecclesiasticū c. xviii. dicentē. nōne ardorē refrigerabit
 ros sic et vbum meli² q; datū. Tercū ē mutuū cordis nā
 et si ei q̄ in extreis ē. nec ope nec ore mutuū p̄stare uales
 adhuc aliqđ tibi est qđ ei mutuo dūicare teneris. habes
 cor. habes affectū. habes uel saltē h̄re teneris animū piū
 cordis opassiōz temeritudinē mētis. et mutuū p̄be cordis
 da ei cor p̄ opassiōz. emiscera te ipm. recolēs apostolici v
 bū i. thimo. iiii. pietas ad oīa valet p̄missiōz hīs vite q̄
 nūc est et fute. Et itez dñs mat. v. c. ait. Beati misericor
 des qm̄ misericordiam d̄se qnt̄. Et itez scriptū ē isa. xviii. Qu
 effuderis esurienti aīaz tuā. scz p̄ cordis opassiōez. ecce
 mutuū cordis et aīaz afflictā repleuēis. scz opassura pie
 tate. tūc oriet̄ in tenebris. scz eciā pctōz tuoz lux tua. .
 grā tua ad v̄am d̄uersiōz illuīans mentē. p̄ q̄bus oībus
 mat. v. c. glo. ait Si deest facultas da affectū obsequium
uel vbum.

Quib² obligant̄ mutuū dare

q̄ h̄nt sufficiēciaz facultatū

Ca. ii.

Secūdo sunt qđā qui h̄nt facultatū sufficiēciā
 et hī aliis duobus generibus hoīm ex p̄cepto
 mutuū iur̄ posse p̄stare tenent̄. videlz hīs qui habent

necessitatē extremā. et hiis q̄ hñt necessitatē artā et si ñ
 extremā. Ad aut̄ sic intelligendū est. scz q̄ si p̄dictus hñs
 facultatū sufficienciā/hz aliqd̄ qd̄ nō sit necessariū susten
 tacōni nate sue. nec etiā illoz q̄bus p̄uidē tenet. sicut
 sunt filii/vroz/familia/serui/ancille et ceteri asimiles. et
 tāta sit notabilis necessitas ex pte p̄dictoz duoz gene
 rū hoīm. scz eoz q̄ hñt necessitatē artā et necessitatem
 extremā q̄ imineāt pbabilia signa extreme necessitatis
 nec in p̄mptu appeat q̄ subueniat et mutuū p̄stet. tunc
 hñmoi hñs facultatū sufficienciā ex necessitate p̄cepti tāi
 indigenti subuenire et mutuū p̄stare tenet. nec expectā
 da est extremitas vltima. qz forte nō posset iuuari naca
 iā fame uel siti uel frigore seu quocūqz alio crnciatu con
 sumpta. Ad hoc etiā vide infra ser. xxxvii. ar. i. c. x.

Quibz quoqz tenent dare mutuū q̄ habūdant in facul
 tatibus mūdi ¶ C. iiii.

Tercio sunt qdā qui hñt facultatū habūdāciā et
 hii tenent ex p̄cepto mutuū dare oībus p̄dictis
 tribus gnibus hoīm. videlz eoz q̄ hñt necessita
 tē extremā et artā et dūem. Ad q̄dem sic hz intelligi. scz
 qz hñmoi in facultatibz habūdātes q̄cquid supfluū hñt
 sustētacōi nate sue et illoz q̄bus p̄uidē tenent sicut su
 pius dictū ē. et q̄cquid hñt supfluū decencie sui status
 tenent de illo p̄stare mutuū. cui libet scz p̄dictoz necessi
 tatē paciēti/siue necessitas sit extrema/siue arta seu dūis
 debeat appellari. qd̄ q̄dem si talis nō facit/nec p̄pōit bo
 na sua melius dispensare uel eque bñ mortalit̄ peccat.
 et sic intelligit̄ illud. i. io. iiii. Qui habuerit substāciā hz
 mūdi et viderit fratrem suum necessitatē hñe et clauerit
 viscera sua ab eo quō caritas dei manet ī eo. Et itez le
 vii. d. c. sicut hñ. Ambro. ait. Nō minoris ē crimis hñci
 tollē qz cū possis. et habūdās sis indigentibz dnegare

Si autē multitudo indigentium occurrat quibus omnibus sub-
 ueniri non possit tenet homo ceteris prioribus subuenire quibus in-
 digenti, nec tamen considerare oportet omnes euentus qui sunt acci-
 dere in futurum. quia hoc esset in crastinum prouidendum. quod mat. vi
 c. prohibet dominus dicens, nolite esse solliciti in crastinum ad quod
 preceptum in hoc casu secularis quilibet obligatur. Hoc autem sup-
 fluum atque necessarium diiudicari debet secundum ea que probabiliter et in plu-
 ribus occurrere solent. Sed obiciunt quidam dicentes, hec substan-
 tia et hec diuitie mee sunt. ego coepi sudoribus et sollicitu-
 dinibus meis illas michi coadunari, ego michi acquisiui.
 et quare quod meum est aliis debeo mutuo erogare, si diuitias
 egent multi sic danum eorum acquirant sibi laboribus mul-
 tis, sicut et ego feci. Talibus dicens est quod superfluum susten-
 tatione eorum et si illorum sic proprium quantum ad sue nature sustentationem
 seu auctoritatem mistrandi, tamen quantum ad usum illorum est in qui-
 bus sunt signa probabilia necessitatis extreme nisi subue-
 niant eis. Et simili quoque aliquo modo dico de superfluitate
 decencie sui status respectu indigentium contra predictam ne-
 cessitatem extremam. Contra illos autem qui de superfluo predictis
 modis nolunt indigentibus subuenire ac sua dicunt esse que
 habent di. xlviii. c. sicut huius. Ambrosius ait in persona eorum dicens
 quid iniustum est si aliena non inuadant propria diligentibus ser-
 uo. Et exclamando subdit. o impudens dictum, propria dicas.
 que et quibus recoditis in hunc mundum detulisti, quando in hac in-
 gressus es lucem, quando de ventre matris existi. Quibus quod fa-
 culeatibus quibusque subsidiis stipatus ingressus es, et pro
 pauca proprium nemo dicat quod digne est, et addit esurientium
 panis est quod tu detines, nudorum indumentum est quod tu recludis
 miserorum redemptio est et absolutio pecunia quam tu in terra
 fodis. Tantoque te gratias nudare bona quantum possis presta-
 re quod velis, sed solummodo pro te ipso, et licet transgressores habet
 precepti non solum lege puniantur humana, puniuntur nichilominus le-

ge dīna. Nā s̄m sn̄az augustū. in li. de libero arbitrio
 multa impunita iuste relinquunt lege hūana q̄ tñ iuste
 iudicant lege dīna. Ex hiis p̄z in quo cāu intelligit esse
 p̄ceptū de mutuo dando et in quo nō. qz dñs ait mutuū
 date.

Articulus tercius de triplici intencōne q̄ int̄
 uenire pōt in mutuū dacōne

Terciu quoqz misteriu dīnet in vbo xpi qd̄ ē
 pure seu gte intecōis. qz subdit nichil ide spe
 rantes pp̄t qd̄ talis regula notāda ē s̄m sco.

in iiii. di. xv. q. ii. **N**ō iuste strahendū mutuū optet ser
 uare equalitatē in numero pondere et mēsurā. exceptis
 casibus de q̄bus p̄z in ser. xlii. Nō em̄ dñs nichil in de spe
 rantes. scz qd̄ dūiter possit pecūia extimari. qz in ten
 cio in mutuo dando d̄z solū ex caritate moueri. pōt tamē
 distinguī s̄m glo. ex de vsu. i. c. cōsuluit. **I**ntencō triplex
 est in mutuo dando. p̄ma videlz caritatis. scda tepidi
 tatis. tercia autē cupiditatis. in p̄ma caritas est cā mu
 tuū. in scda mutuū est cā spei. in tercia spes est cā mutuū
 s̄m bal. de p̄sio. **D**e mutuo dato ex caritate circa
 qd̄ in adent q̄runē plura. **C**a. i.

Prima est ḡ intencio caritatis in qua caritas ē
 cā mutuū. hoc quid ē est qñ in mutuo dando hō
 solū ex caritate mouet. nec ex eo intendit h̄re ali
 quā t̄palē utilitatē. s̄z ex mera gr̄a. et absqz aliqua impu
 ritate vsure mutuatur indigenti. **C**irca hoc autē q̄ranē plu
 ra. **P**rimo autē queri pōt an p̄ mutuo tali intencōne
 tradito ac deinde reaccepto liceat acipe postmodū ali
 qd̄ dēnū. **N**ō qd̄ dicendū qz si p̄babilit̄ p̄sumit illud dar
 ri gratis et ex amicitia pp̄t beneficiū p̄terite mutuacōnis
 stracta tunc licite recipi pōt. **S**i vō p̄sumit qz solū fit
 q̄si i p̄cū mutuacōis tūc recipi nō debet. imo sic receptū
 debet restitui ip̄i danti. **S**i autē qui ip̄m mutuū recipit

exp̄sse dicet qđ nō dat illud rōe mutui facti uel fieri di
 siue sperati. tūc satis p̄sumi posset qđ illud ḡtus donat m̄
 si obstēt alique de circūstancijs et respectibus q̄ tacti
 sunt in p̄cedenti ser. ar. iii. et c. iiii. **S**ecūdo etiā pōt q̄ri
 an p̄ deposito pecuīe absq; intencōe lucri inde h̄ndi tra
 dito ac demū reaccepto liceat postmod̄ ab eo apud q̄
 fuit depositū accipe p̄ hac depositōne aliqđ donū puta
 c. libras. **N**ō hoc aut̄ dicēdū est qđ cū receptor et custo
 ditor depositi seruiat in hoc ip̄o depositario pot̄ q̄z ea
 uerso. nō uidet qđ rōne depositi m̄qntū depositi sibi in
 tendat dare aliqđ donū. vñ d̄z qđ hoc faciat. qz illo de
 posito ut mutuo vsus ē. Si tñ decurrerēt in tali dono cō
 dicōnes q̄ in p̄nti qōne posite sunt et ultra hoc depositi
 custoditor dicet exp̄sse qđ nō dat illud rōe mutui uel de
 positi/faci uel fiendi siue sperati. nec est vsus illo ut mu
 tuo nec sic ut talibus depositis asueuit tūc p̄sumēdū ē
 si ē multū fide dignus ut hō verax et rectus qđ dat gra
 tis subsequens donū. Cōmunit̄ tñ res suspecta ē et h̄z sp̄em
 mali **T**ercū quoq; dubiū subiūgam̄. pono qđ debitor
 vsurarij socio suo pecuniā mutuauit. eo videlicet pacto qđ
 ip̄e restituet vsurario sortē et vsuras inde curretes. queri
 tur nūc si talis mutuās vsurarij dici possit **J**o. cal. i. sua
 repe. c. fi. ex d̄ vsu. in hoc cāu distinguit dices. qđ aut ta
 lis secūdo mutuās socio sub dicto pacto. oīno intendebat
 tūc satisfacē vsurario creditori suo de pecuniā illa sic se
 cūdo dicto suo socio mutuata/aut nō. in primo cāu nec
 vsurarij ē/nec etiā peccat. qz hic nō fit stipulacio ut vsu
 rarij. s; ut em̄tef dānum. nec sibi aliqđ crescat. xiiii. q. iiii
 si q̄s oblitus ibi aliq̄ incrementa. et c. qm̄. ibi ad q̄stū. **N**ō
 eq̄dem tenebat cū suo dāno socio subuenire. xiiii. q. v. si
 nō licet. ff. de p̄scrip. ver. l. q̄ seruanday. talis em̄ solum
 dānum em̄tat qđ potat licite euitare. nec in eo pecunia

germinare pbat / et sic in eo deficiunt rationes prohibitionis
 vlure. Preterea satis inueniuntur videret quod postquam usurarius
 qui recipit usuram inde currens ad restitutionem tenet quod iste
 etiam teneret qui id facit solum ut socio possit et sine quocumque
 utilitate ut dictum est. In secundo autem casu quando tunc non interde-
 bat hoc secundo mutuas satisfacere dicto suo usurario credi
 primitus mutuati cum tunc cessent rationes iam dicte talis pec-
 cabit. et si a socio usuram recipit tenet restituere eas sicut in
 habet predictum. et hec distinctio michi placet cum equitate sit ple-
 na. Quarto etiam queritur potest an liceat mutuum dare ad captan-
 dum amorem et benivolentiam creditoris. Dicendum quod sic ubi
 spes principaliter non pretendatur ulterius. nam si ultra principaliter
 mutuas intendat lucrum usura esset. ubi gratia mutuo impa-
 tori vel pape vel alteri ut captata benivolentia predictorum
 possim consequi aliquid beneficium siue castrum et similia. tunc ut
 quod usura foret sicut in 10. cal. ubi dicitur de hiis etiam que faciunt ad
 hoc c. dicitur infra de intestate ser. lxxii. c. vi. **Ca. ii.**

**Ad tepeditas siue defectus caritatis licet non sit mortale
 minuit tamen meritum in mutuo dando.**

Secundo enim in mutuo dato potest esse intentio tepe-
 ditatis in quo mutuum est causa spei. quod quidem contingit
 cum mutuas licet principaliter moueatur ex caritate. Se-
 cundario tamen mouetur propter aliquam temporalem utilitatem. ita tamen quod etiam
 am si illa cessaret nichilominus mutuasse vellet hec talis
 intentio non tollit sed minuit meritum plus vel minus. sicut ma-
 iorem vel minorem respectum ad modum temporalem. Huiusmodi sunt
 Inno. ber. alan. sup. c. consuluit. ex de usuris. **R**ecipio
 tamen huiusmodi temporalis propter mutuum datum magis est apta corrumpere
 hanc intentionem tepiditatis quam illam que est caritatis. et ratio ex
 se patet quod fortius obstaculum habet. **E**x hiis ergo patet quod sperare ali-
 quod secundario non est mortale. et forte quocumque nec etiam venia-
 le sicut in quosdam articulos ad hoc lxxi. d. quod perdit lxx. di. si officia

Similit̄ nec etiā ex tali secūdatia spe aliq̄d recipe aliter
videt̄ esse p̄c̄m̄ q̄z s̄m̄ q̄ fuit in intencōne mutuū datū
ar. i. q. ii. q̄z pio. Et nichilomin̄ aduertend̄ ē q̄ si ille q̄
mutuū dedit cū intencōe caritatis obseruare debet in ob
latis sibi gr̄tis illas circūstācias de q̄bus in p̄cedenti c. fe
cūm̄ mencōz. q̄nto magis ille q̄ mutuū dedit cum tepidi
tate/cū ip̄e p̄m̄quior sit cupiditatis corrupcōm̄ q̄z ille
sicut p̄dictū ē. **Q̄d̄** intencio cupiditatis etiā sine

exp̄sso pacto remuneracōis in mutuo mentale usurariū
facit et hoc tripliciter attingē p̄t **Ca. iii.**

Tercia quoq̄z intencio est cupiditatis. sc̄z cū sola
spe lucri. uel p̄ncipalit̄ p̄t̄ aliq̄d lucrū q̄s mutu
um p̄hat. lic̄z nō int̄ueniat pactū. et tūc p̄ncipa
lit̄ spes est cā mutuū. Talis inq̄z in iudicio aīaz p̄fecto
usurarius est censendus sicut exp̄sso est cāus. ex de usu.
in c. consuluit. q̄d̄ c. sup̄ p̄dicto d̄nico v̄bo fūdat̄. mutuū
date nichil inde sperantes. et ibidem subdit̄ si mutuū da
tis eis a q̄bus speratis q̄ est vobis gr̄a. et hec usura pi
culosior est q̄z ea q̄ fit cū pacto exp̄ssa. q̄z i foro d̄ni hoc
min̄ie repeti p̄t̄ etiā de hoc rō dari. Nā sicut datum q̄d̄
p̄mit̄ ex donandi intencōne lucri eo ip̄e amittit rōz gr̄tu
ti et sortit̄ rōz mutuū usurariū. s̄z fit sola intencō et volū
tas faciendi usuras facit p̄c̄m̄ vsure in corde. sic intencō
usuraria extiori opi iūcta facit hoīem ext̄nsecus usurariū
q̄d̄ p̄z attendētī nat̄az usuraz s̄m̄ diffinīcōes p̄sitas in
p̄cedenti ser. et maxime in c. iii. ar. i. Sc̄d̄m̄ em̄ alexā. de
al. in tercio. Cū diuerse sc̄ie habeāt diuersas cōsid̄acōnes
a diuersis sc̄ietibus idem diuersimode cōsiderat̄. **Pr̄**mo ē
q̄z s̄m̄ leges hūanas volūtas sola n̄ facit usurariū. q̄z lex
hūana cohibet manū et nō animū. Sc̄d̄m̄ v̄o legē d̄nam
q̄ animū cohibet sola volūtas usurariū facit. **Q̄d̄** hāc ma
teriā faciūt q̄ dicta sunt in p̄cedenti ser. ar. iii. c. iii. **S̄z** ut

pleni? hui? intencōis vsurarie v̄itas patefiat q̄dā q̄rā
 tur **P**rīmo q̄rit̄ q̄ cupiditatis intencō in mutuo vsura
 ria dici valet. Et dicendū q̄ talis cupiditatis intencō ī
 tractu triplici? attingē pōt nā q̄n? ē antecedens. q̄n? sub
 seq̄ns. q̄n? dñs. **P**rīmo em̄ q̄n? est antecedens. utputa añ
 q̄ mutuū det̄ seu q̄n mutuū dat̄. et tūc in tractu cadit
 vsura. ut p̄z ex dñico vbo. mutuū date. **S**z q̄d si mutu
 ans p̄z mutuū datū se recognoscēs mutat p̄positū et in
 tencōz rectificat s̄m regulā caritatis. nunquid libere et
 sponte donata restituē obligat̄. **D**icendū s̄m quosdā q̄
 licet ab inicio habuerit intencōz corruptā p̄stq̄z eā mu
 tat in bonū pōt libere et ex mera grā oblatū recipere si
 ne culpa. s̄m ea q̄ dicta sunt ī p̄cedenti ser. ar. iiii. et c. iiii
De restitucōne aut̄ intencōnalis vsure satis dixim? in q̄
 dragesimali d̄ xp̄iana religione in tractatu de restitucōi
 bus ser. xxxvii. ar. ii. et c. iiii. **S**cdo aut̄ hec cupiditatis
 intencō est subseq̄ns q̄ tūc attingit cū q̄s mutuatur p̄sus
 ḡtis et absq̄ aliqua intencōne lucri p̄cipiendi. tñ lapsu
 t̄pis cupidine p̄ualente nō tñ erigit sortē. v̄m etiā vult
 in mēte et ond̄it ore uel ope p̄t mutuū factū aliqd̄ sibi
 dari. et talis nō tñ omittit vsurā et restituē obligat̄ v̄m
 etiā q̄cunq̄ in ius talis mutui mutuanti succedit sicut fi
 lius heres p̄ns et d̄similes alii. **E**t hec est sn̄ia archidi.
 xiiii. q. iiii. in c. i. **T**ercio cupiditatis intencō q̄n? est dñs
 seu d̄comitans. qz scz d̄sequit̄ seu d̄comitat̄ q̄n exhibet̄
 lucrū. v̄bi grā. mutuās nullū itēdebat lucrū ex mutuo qd̄
 p̄stabat demq̄z p̄t mutuū sibi factū debitor mutuanti a
 liqd̄ p̄m̄ium donat in r̄d̄pensacōem mutui iam accepti.
 atq̄ creditor p̄pter eandē cāz libent̄ acceptat. **H**oc equi
 dem cāu cupiditatis in tencō d̄seq̄ns et d̄comitās ē et cō
 mittit tūc vsura. **R**d̄ aut̄ talis intencō d̄comitās de p̄nc̄i
 vsurariū faciat. p̄bat̄. qz scz talis intencō facit vsurariū

p futuro. Ergo et similis intencō p pnti. Nempē d̄ similis
 culpe pbat̄ esse velle h̄re lucrū de mutuo qd̄ nūc facit p
 vsu eius futuro. sicut velle h̄re lucrū de mutuo p eius v
 su p̄terito. i. qd̄ heri vel añ fecit. **U**tz qz em̄ velle est vel
 le eius dē iuste d̄mutacōis. scz qua acceptū p̄ualet dato
 siue in qua p̄ minori qd̄ dat̄ maius uel p̄ pauciori am
 plius accep̄tat̄. Cōfirmat̄ etiā hoc. qz om̄is rō qua pbat̄
 mutuaacōz vsurariā de se esse malā. similit̄ pbat̄ siue p̄ces
 dat̄ siue succedat̄ seu etiā d̄comitet̄ intencio lucrī sicut
 patē p̄t̄ diligēt̄ hoc d̄sidanti. **I**tē cū extior actio nō re
 quirat̄ ad rōz vsurarie culpe q̄nimo absqz om̄i pactōne
 extiori p̄ solā itencōz vsurariā q̄s d̄bat̄ hāc culpā sicut
 ex p̄cedentibz p̄z. seq̄t̄ qz p̄ solā itencōz p̄ntez et si nulla
 talis p̄cessit̄ iudicabit̄ mutuās vsurarius in iudicio aīa
 rū. **S**eq̄t̄ etiā hoc ex dicto rai. q̄ ait. **Q**d̄ si creditor t̄m
 mō p̄t̄ d̄ū. et oīno sine lucrī intencōne mutuū tradit̄ de
 bitoz t̄m p̄t̄ mutuū acceptū uel v̄terius retinendū ei ali
 qd̄ dederit̄ ip̄e creditor̄ satisfacē obligat̄. Cōstat̄ nempē
 qz si ad hoc tenet̄. nec id̄ obseruat̄ p̄cīm̄ incurrit et hoc
 nō p̄pter aliud nisi qz iam intendit̄ h̄re lucrū illud p̄ mu
 tuo a se facto sicut et p̄pter mutuū illud debitor̄ lucrū
 dedit̄. ergo nō solū lucrū illud ex mutuo vsura est qd̄ ex
 titit̄ p̄ intentū p̄t̄ expectacōz. s̄z etiā illud qd̄ est inten
 tū p̄t̄ accep̄cōz et volicōz p̄ntez s̄z m̄ p̄missum mod̄. **H**ec
 quoqz sn̄ia roborari videt̄ ex v̄bo iero. qui xxiii. q. iii. c.
 putat̄. inquit̄ scrip̄tam appellare vsurā om̄ez sup̄habun
 dāciāz p̄t̄ mutuū susceptā q̄c quid sit illd̄. hec s̄z m̄ greḡ.
 de arimmo in qōne de mōte circa diffinicōz vsure **S**e
 cūdo insup̄ q̄ri p̄t̄ an sit vsura q̄n mutuās recipit̄ eandē
 rem in ḡne/numero/pondē et mēsurā. sumpto ḡne p̄c
 sumit̄ a iuristis. et qz d̄tingit̄ qd̄ solucōis tpe res maio
 ris extimacōis est qz esset tpe d̄tractus mutui. **D**icend̄

szm hug. et archidia. post eū. xiiii. q. iiii. si q̄s clericus. q̄ nō est vsura. p̄ quo facit lex q̄ dicit q̄ restitui d̄z res eiusdē bonitatis in q̄litate sc̄z intrinseca .ff. si cer. pe. l. cū quid. sz necesse nō est q̄ sit eiusdē extima cōms. imo si actū fuerit quo tpe redderet illius tepis rō h̄ri d̄z quo ad extimacōz ei2. alit̄ h̄ēt rō t̄pis quo petita fuerit ut eo. ti. l. v̄mū. et no. glo. i dicto c. si q̄s clericus. **¶** Si ergo creditor tenet recipere eā s̄v̄ior facta esset quo ad extima cōez. ergo nō peccabit recipiendo p̄cios orē szm eū. sc̄m t̄n hug. si in hoc intencio mutuatis prava esset tūc p̄ctm̄ foret. **¶** Quidā t̄n circa hoc magistralit̄ distinguē solent dicētes q̄ aut ē visibile q̄ ip̄a mutuata res p̄ciosior nō erit tpe solucōms. **¶** Aut de hoc p̄babilit̄ dubitat̄. et tunc in hiis duobus cāibus nullū vicium est ut probatur in c. fi. ē de vsu. **¶** Aut v̄isimile est q̄ p̄ciosior erit. et tunc aut creditor non erat p̄cūiaz seruatus. sed interim consumpturus et tunc est vsura. aut seruaturus et tunc aut creditor debitori aufert libertatem liberandi se. et tunc etiam est vsura. **¶** In hiis enim cāibus exonerare se voluit et onerare debitore. aut talē libertatē nō aufert debitori et tūc nō ē vsura. **¶** Quinimo mereri posset si bona intencōne req̄reret debitore an̄ ip̄m t̄mū ut soluat ne oneraret. sz si h̄ret intencōz corruptā. q̄ dicēt sibi q̄ poss̄z vsq̄ ad t̄mū retinē ut se releuaret a dāno. sz em̄ n̄ auferret facultatē se liberādi. tūc et si vsura n̄ foret nichilomin2 p̄ctm̄ esset. **¶** Talis distinctō magne im̄ctif̄ eq̄tati maxime in d̄scie foro szm q̄ no. p̄ io. cal. in repe. c. fi. ē de vsu. **¶** Tercio insup̄ p̄t̄ q̄ri v̄tz si d̄ni mutuāt pecuniā rusticis ut possessionē eoz colāt nichilomin2 de fructibus possessionū eoz dē iuste eis de coloms sacrificantes vel aliūde iustū p̄ciū suaz opaz tribuentes in cōscie foro vsurarii sunt censendi. **¶** Dicēdū szm greḡ. de arimio

i qōne supra dicta de mōte q̄ duplex pōt esse satisfactō
 erga p̄dictōz dñōz colonōz p̄ t̄ mutuū exhibitā a colo
 nis. prima fit ex iusticia. sc̄da vō ex nequicia. **P**riā q̄ dē
 ex iusticia. nā et si sic mutuātibz dñis exhibiāt opa a co
 lonis ille tñ nō sunt eis ad lucrū cū eas iusto p̄cio emāt
 sicut pōmē i p̄dicto casu. p̄pterea non est usura. **P**ateat
 hoc/exēplo/rōe et auctoritate. **P**rimo pateat p̄ exēplum
 videt̄ q̄ dñs adducat colonū ad certū tempz p̄ p̄cio iu
 sto et p̄cū tradat anq̄ colonz incipiat opari dicat q̄ co
 lonus d̄ mū se minie opatur. nisi dñs mutuat ei certam
 summā ac dñs mutuat ei ut ip̄e opet̄ alias em̄ nō mutu
 aret nisi colonz ei opas p̄ quibz ei prius solutū fuerat i
 p̄deret̄. in hoc dñs minie amittit usurā cū de mutuo n̄
 recipiat lucrū eo q̄ nō accipiat nisi suū. **E**t illud q̄ etiaz
 nō intuemēte mutuo sibi debitū erat. **N**ō sic mutuando
 nō peccat q̄n p̄ocus si p̄cū in hoc cāu et al. q̄ p̄te amit
 tit̄ peccat colonus q̄ debitas opas dño suo detractat et
 iniuste illū ḡuat ut mutuat. **S**ec̄do etiā pateat rōne. **N**ā
 si in cāu p̄dicti dubiū usurā recipet tenet̄ ea restitue sicut
 om̄ia iura clamāt. **Q**z hoc nullo mō sane mētis sentiret.
 qz tūc colonz duplū iusti p̄cū recipet et dñs duplō iusto
 p̄cio emeret opas ei q̄ vtiqz impiū eēt. **T**ercio hoc idē
 auctoritate clarescat. si em̄ talis mutuās usurariū esset et
 p̄ ole q̄ns ad restituēcōz obligat̄ tūc nō licz alicui mutu
 are iniuste detinēte suā possessiōz aliq̄ pecunie q̄ritatem
 et ip̄az possessiōez ipignz recipere nō opatādo fructus in
 sortē qd̄ tñ est falsum sicut patet ex de usuris. c. i. **A**li
 quoqz addūt q̄ huic simile est vbi gr̄a. occupasti re meā
 et p̄ potētiāvim michi facis in rebus meis. aut non resti
 tuis michi re q̄ tibi mutuo dedi uel tibi locavi seu como
 dauī aut michi soluis de opibus cū q̄bus tibi seruiui et
 desistere nō vis. nec vis michi restituē mea si tibi mutue

mille **Q**uo facto defistis iurari et restitues michi mea
 cē hoc quoq; ex pte mea pfecto nē vsura cū nichil lucer
 imo potiꝰ pdā lucrū qđ forte habuissē ex illis . mille
Redimo em̄ veracōz meā et meū recupo/me quoq; de
 fendo. q; licz. ad hoc eꝰ de sumo. c. dilectus **S**cđa qđ
 satisfactō dño exhibita coloīs fit ex neq̄tia scz dño satis
 factōz ex mutuo recipientis. **N**ā si p mutuo dñs ret̄hēt
 aliqđ a colono d iusto p̄cio opaz eoz. aut si p̄ter opas
 iuste emptas quedam alia ab eis exigēt et coloni im
 penderēt. **T**ūc qđē manifesta esset vsura. **H**ec ē snia p̄
 facti doctoris. **Q**uidā aut̄ dicūt qđ si ciuis mutuāt ciui
 tati aut dñort ex h euitat colectas iustas nō omittit v
 suraz **S**ecus si hoc agit ut effugiat iustas. qz in p̄rio mu
 tuās dānum euitat. in scđo mutuās lucz captat. similiē
 nō omittit vsurā si q̄s semp mutnū d̄seq̄tur ut sibi solua
 tur debitū a quo d̄bitoz iniuste fuerat absolutus. aut ne
 a se petat illud de quo iniuste fuerat odemnatꝰ. seu illō
 qđ p fictū instrumētū solue tenebat. **E**x supra dictis lu
 culent̄ appet̄ intencō xp̄i p̄cipiētis. mutuū date nichil
 inde sperātes qđ seruare largire dignes. huiꝰ p̄cepti da
 tor et illustrator dñs n̄r ihesus xp̄us q̄ cū p̄re et spū san
 cto gloriofus viuit et regnat in secula seculoz amen.

Feria q̄nta post q̄rtā dñicam in q̄dragesima q; lege na
 ture scripte ex sancte ecclesie p̄hibet vsura **Ser. xxxviii**

Adolēscēs tibi dico surge et resedit qui
 erat mortuus et cepit loqui et dedit il
 lū m̄ri sue luce vii. c. et in euāgelio hodi
 erno **V**idete p̄cessum lumis dignacōis
 qz dñe aduertite q̄dus p̄cessit die ter
 cio lumen fidei ad ea q̄ de mutuo dicta
 sunt intelligendū. **H**odie merito subsequit̄ speraculum
 vite ad resurgendum a mortali vsura qđ p̄ficere maxime

dicitur in homine antequam senescat prius quam tironum cupiditas
 do oino absurduerit mentem in senectute antequam fiat homo
 inueteratus dicitur malorum. huius maxime pareretur domino impanem
 ac dicenti adolescens tibi dico surge et resedit. vius scilicet qui
 erat mortuus. quod resurgit per alienorum satisfacionem et vite
 emendacionem quam ante mortuus erat per usurariam prauitatem ac
 incipit loqui per vanam confessionem. Porro tria sunt que obstant ne a
 culpa maxime usure homo resurgat. scilicet si fit pseuerans seu
 osuetudinerie publice et studiose. Et de his tribus per or
 dinem quasi aliud thema in primo libro. per hereta ait. non defecit ecce
 primum. de placeis eius. ecce secundum. usurar. ecce tertium. Est
 enim usura consummatio studium cupiditatis. per primum fit ne homo
 resurgere possit. per secundum ne velit. per tertium ne sciat. Per pri
 mum despicit talis usurarius legem nature. per secundum legem scrip
 ture. per tertium vero leges ecclesie. Que quodam leges omnes
 militat contra usuram. Sed que predicta tria non habet facilius sciat /
 vult / et potest resurgere ab eodem. quod in resurrectione huius ad
 lescentis mystice designat. Primo contra pseuerantiam est ad
 lescentia. Secundo contra publicacionem inuerecundam confessio vera quod
 cepit loqui. Tertio contra studium datur est muni sue que est ec
 clesia. Ad hanc igitur spirituale resurrectionem hominis hec tria
 inducunt per que exhibet usura. primo precepto nature. secundo pre
 cepto scripture. tertio precepto ecclesie. **¶** Articulus pri
 mus ubi per priorem rationem ostenditur usuram esse contra legem nature

Primo quod exhibet usura preceptis nature quod quod
 dem ostendit. xii. rationibus per quas apertissime inno
 telat usuram esse contra legem nature et est primum non
 tantum in se sed etiam secundum se. prime autem quatuor rationes
 sunt magistri Gerardi de semis ordinis heremitarum quas
 recitat a breuitate 10. an. in suis mercenariis in regula
 primum. **¶** Quod usura est contra legem nature. quod facit rem naturalem
 superuacua sue nature et rem artificialem sue artis. **¶** Ca. i.

Primo em̄ vsura est contra legē nature rōe excessus
 facit em̄ rem naturalem supualē sue nature. et rē
 artificialē supualē sue arti. quod quidē est cōs
 tra legem nature. **Q**uod cuius intelligenciā aduertēdū est
 q̄ sicut supra sermo. xxxvi. ar. ii. c. ii. p̄tactū est. res illa
 rū in q̄bus vsura omitti pōt q̄dā sunt naturales q̄dā arti
 ficiales. **N**aturales sunt aux̄ et argētū que mutuo dan
 tur sub certo pondē. vel granū vinū et oleū q̄ mutuo dā
 tur sub certa mēsurā. **A**rtificiales v̄o sunt q̄ sub certo nu
 mero numerant. **V**sura igit̄ in hiis duobus omittit̄ sc̄z
 in naturalibus et artificialibus. q̄z facit q̄ res naturales sup
 ualeāt sue nature. et res artificiales sue arti. **P**rimo q̄z
 dem omittit̄ vsura in rebus naturalibus. q̄d p̄z. q̄z natura
 dedit p̄fatis naturalibus rebus quēdā dētm̄iatū atq̄ taxatū
 valorē. s̄m quē certitudinalit̄ cognosci pōt earū va
 lor. ponderalibus quidē sicut est aux̄ et argentū dedit
 deus naturam q̄ eorū valor in sp̄e sua ex solo pondē pen
 sari pōt. ita q̄ quādiu sub eodē pondē manēt sub eodē
 p̄cio p̄seuerāt. nec in suo valore quōlibet minuunt̄ nisi ī
 suo pondē adimant̄. **E**t licet quāq̄z augeri vel minui vi
 deantur hoc non attingit ex augmēto uel diminucōe va
 loris q̄ sit in eis. sed tm̄ p̄pter augmentū et diminucōez
 aliarū rez̄ in quas cōicande sunt. **E**t sicut diximus de re
 bus que vsueuerūt ponderari. **I**ta suo modo dicēdū est
 de rebus que vsueuerūt mensurari. sicut frumentū vinū
 oleum et cetera similia. habēt em̄ a natura dētm̄iatū
 valorē in specie sua s̄m quā valor earū ex sola mensura
 cione pensat̄. et hoc taliter q̄ quādiu manent in eadē
 mensura manent etiā in eodem valore. nec in eadē men
 sura augent̄ et minuunt̄. nisi eo mō quo de ponderibus
 dictū est. **Q**uod aut̄ d̄z de p̄fatis rebus de quibuscūq̄ aliis
 naturalibus mīme dici pōt. eo q̄ in sua natura nō h̄nt aliqd
 dētm̄iatū ex quo possit eorū valor pensari et certitudia

liter cognosci. cū valor eay nō penset ex aliquo intrinse
co et necessario s; ex diuersis extrinsecis causis contingenti
bus. ut vbi grā. valor huius vince uel agri qñq; pensat
ex loco qñq; ex tēpe qñq; ex adicōmbus psonay uel ex
circūstāciis aliis q pnt multiplicat variari. Et sic de quib
uscūq; naturalibus rebus q nō ponderant uel mesurant
hoc ideo qdem contingit. q; deus et natura nō termināt uel
taxant talibus rebus valorē sed volūt multiplicat varia
ri. iuxta augmētū et diminuōz valoris. qui est in aliis
rebus s; diuersas circūstācias extrinsecas et varie con
tingentes. Patet igit ad ppositū ex pmissis q; dicitur vsu
rarius emittit in naturalibus rebus. q; facit res naturales
que ponderant et mesurant supuale sue nature seu suo va
lori que a natura hnt determinatū s; certū pōdus et s; m
certā mensurā. Nempe p dicitū tractū exigit fenerator
ultra pcentus et ultra mesurā ipius mutuate rei. ac per
dñs facit q; dicitur res in valore suū pondus et suā mesu
ram trāscendūt. qd qdem (ut p;) dicitur natura est. cū de
p naturā accesserit valorē tali mutuate rei iux suū pōd
quo ponderant et iux suā mesurā qua mesurant. Secūdo
emittit in rebus artificialibus q numerant sicut pecūia.
cū valor in numero opensat. eo q; ars suo mō denariis
artificialit ad mētis valorē pstat iux numeracōez eoz.
Prōinde sicut tractus viciosus est et contra naturā eo q;
facit pfatas res naturales trāscendē valorē suū que habu
it a natura s; certū pondus atq; mesurā. Sic etiā in arti
ficialibus est sicut in denariis viciosus erit eo q; faciat
eos trāscēdē suū valorē q; hnt sibi pstitutū ab ipa arte
Usura est contra legē nature q; facit q; res mutuata q non
gnat fructū faciat lucr.

Ca. ii.

Secundo qdem usura est contra legem nature racō
ne fructus. facit em vsura q; res mutuata q nō

generat fructū faciat lucy. qđ est extra naturā. **I**n quaz
 cūq; em̄ re hoc vniuersale ē. qđ nō generat lucy nisi qđ
 gñat fructū. quāmo nō videt aliud esse lucy qđ fructū
 ipius rei seu p fructū aliqđ acq̄sitū. **Q**đ aut vsura facit
 rem nō gñantē fructū gñare lucy maifeste appet. **N**am
 sicut ex p̄cedēti caplo pz. res mutuabiles in q̄bus vsu-
 ra omitti hz hnt a natura uel arte sibi detm̄iatū valorē ac
 p̄ dñs in eo minime excrescē pnt. neq; ex hoc ip̄o fructū
 gñare valēt. **N**aturale itaq; est qđ res q̄ gñat fructū sp̄
 crescit in valore cū ip̄o fructū. atq; maioris valoris est
 cū est sub fructū qđ qñ pmanet sine fructū. **C**ū igit vsu-
 ra res hntes detm̄iatū valorē et p̄ dñs nō fructificātes.
 facit excrescē in valore. relinq̄tur qđ faciat re nō gñantē
 fructū gñare lucy. **P**roinde s̄m philo. i. polli. c. vi. **V**su-
 ra d̄: a cathos qđ est ptus. qđ extra naturā rei scz mutua-
 bilis et pecunie. vult em̄ vsurari? qđ pecunia pariat scz
 lucy vbi nō generat fructū. **H**oc tñ miraculū facit vsura
 qđ p̄ eā aux nascit ex argento. ut pomē. xlvii. di. sicut.
Ex hac qđem rōe s̄m Gerardū p̄dictū corrigi pōt qđā
 racō quā assignāt pleriq; doctores p̄ quā rōem pbare
 mtunt qđ vsura est extra legē nate dicētes qđ in extractu
 vsurario fenerator acq̄rit lucy de re nō sua eo qđ exigit
 lucy ex mutuo. qđ qđem mutuū trāsit in dñū debitoris
 qđ mutuū est qđ de meo fit tuū. ut patz. ff. de rebus cre.
 et si cer. pe. l. mutuū. §. appellata est. **H**ec quidē rō licet
 pulcherrima videat et apparēs. tñ p̄fato doctori du-
 bia reputat. **N**am licet p̄p̄osicō maior verissima sit. mi-
 nor tñ videt oīno falsa in aliqua pte. **C**um em̄ d̄: qđ fe-
 nerator lucrū exigit de re non sua dici pōt qđ hoc falsum
 est in minori. quia pecunia quam mutuo tradit quāuis
 trāseat in dñū debitoris quantū ad p̄demptitatē sub-
 stācie eo qđ debitor nō tenetur restituē eandē pecuniam

sꝫm substāciā, remanet tñ dicta pecuīa in dñio feneratoris quātū ad pꝛēpitatē et equalitatē valoris. Et hoc sufficē videtur. Nempē ipse fenerator de pecunia quā mutuauit nō erigit lucrū in quātū talis substāciā est sꝫm quē modū ad eū nō ptinet nec eā repetere pōt. sꝫ erigit lucꝫ de ea in quātū tāti valoris ē. sꝫm quē modū ad eū ptinet et remanet in dñio suo. et sp̄ licite pōt repetē eā. **C**ontē hoc tñ et bñ **Jo. an. in mercu. in regula p̄ et m. in** q̄t. hic doctor nō aduertit qꝫ si debitor h̄ret scrip̄m dūcatorꝫ nō ē dare qꝫ creditor sit dñs vnus ex illis. hꝫ autē p̄sonalē a cōz dtra debitorē. **H**ec ille. **Q**ua p̄t dicitur 2 modus dicēdi sꝫm eū nichil valet. **N**el si aliqd valē dꝫ hoc nō optet corrigē rōem p̄dictā. **N**ō eꝫdem dicit dꝫ qꝫ vsura iō dtra natalē legē sit. qꝫ vsurariꝫ acq̄rit lucꝫ de eo qd nō est suū. sꝫ qꝫ acq̄rit lucꝫ de eo qd nō est aptū natū ḡnare lucꝫ. eo qꝫ nō ḡnet fructū. **Q**ui autē p̄fata rōe vtuntē cōfirmāt illā dicētes qꝫ pecuīa mutuata cū suo piculo trāsit i debitorē. p̄tea videt̄ iniustū qꝫ de pluri ultra sortē ḡuet. **S**ꝫ nec cōfirmacō ista valē videt̄. et maxime p̄t duo. primo qꝫ sepe dtingit qꝫ nō tm̄ res mutuata sꝫ etiā res cōmodata qñqꝫ stat ad piculū illiꝫ cui accomodat. sicut pꝫ i equo accomodato. qui q̄dem remanet ad piculū illius cui accomodat. **I**dē quoqꝫ est de pecunia accomodata ad cōstacōez que remanet ad piculum illius cui cōmodata est. et hoc nō obstante cōcedit̄ qꝫ licite erigat̄ lucrū de rebus cōmodatis. **C**ontra hoc et bñ **Jo. an. vbi s̄. hic etiā bñ non aduertit.** qꝫ pro cōmodato qd de sui nata optet esse gratuitū nō recepit merces tūc em̄ locacō esset. ut notat̄ de vsura cōquestus. in glo. scda ultra medium. **S**ecūdo quia dicit̄ posset qꝫ ille qui pecuniā mutuo suscepit de ea pōt licite ḡuari q̄ntū ad duo. primo quātū ad piculū. scdo quātū ad reddedū lu

erū. et hoc apt̄ aliā et aliā cām. puta. grauabat̄ de p̄icu
lo inquatū efficiē seruator pecunie ad suū p̄fectū. Gra-
uabat̄ etiā de lucro inquatū mutuās d̄ eo exigē p̄t be-
neficiū p̄ seruicio sibi impenso in diuersis grauamibus.
nec hoc erit contra iusticie eq̄tatē. Ad hoc tñ io. an. vbi s̄
videre meo inseparabilia sepat et facit qd̄ sequit̄

**Qd̄ usura est contra legē nat̄e. qz̄ vsus q̄ vendit̄ in usura.
nō differt in valore ab ip̄a re mutuata. Ca. iii.**

Tercio est usura contra legē nat̄e rōe vsus qui scz̄ i
valore nō differt ab ip̄a re mutuata. qz̄ usura fa-
cit q̄ illa que hnt̄ eūdē valozē vnū eoz̄ p̄ alterz̄
in valore exrescit. qd̄ ē contra naturā. Patz̄ em̄ q̄ qñ̄ ali-
qua duo sic se hnt̄ q̄ vnū p̄ alterz̄ in valore exrescit ne-
cesse est qd̄libz̄ eoz̄ h̄re suū distinctū valozē. Ad̄ autem
usura faciat qd̄ dictū est patz̄ qz̄ aspiciamz̄ q̄ res mutua-
ta circa quā usura at̄ngit et vsus eiusdē rei hnt̄ oīno eū-
dem valozē. Ad̄ quidē ex duobz̄ patere p̄t. Primū qz̄
vnū eoz̄ sine altero cedi seu alienari nō p̄t. Secūdo qz̄
vnū eoz̄ sine altero sumi nō valet. imo eadē alienacōe
et eadē summacōe sumunt̄. sicut patē p̄t discurredo
p̄ singulas res mutabiles et eaz̄ vsus. hoc qd̄em dici nō
p̄t de aliis localibus rebus in q̄bus vsus rei et ip̄e res
distinctū valozē s̄m suā nat̄am hnt̄. apt̄ qd̄ alienari p̄t
vnū illoz̄ alio nō alienato. sicut p̄z̄ in domo uel i equo
uel similibz̄ rebus. Quia ḡ usura facit q̄ res mutuata
exrescat i ualozē p̄ usum. cū tñ hēat oīno eūdē ualozē
cū suo vsu. reliquit̄ q̄ faciat hñcia eūdē ualozē vnū eoz̄
exrescē i ualozē p̄ alterz̄. qd̄ quidē contra nat̄am ē. Alii tñ
dicūt q̄ iō usura est cōtra nat̄am. qz̄ vendit̄ sepatim ab ip̄a
re vsus mutuate rei. q̄ tñ nō differt a rei vtibilis sum-
macōe et alienacōe. qz̄ sic ē inseparabilis a substācia rei qd̄ ē
dare uel uendē eius vsus. Sed vsus pecunie uel nūmoz̄

in quātū taliū et vsus bladi vel olei et dsimiliū q̄ dsistūt
 in numero pondē et mēsurā est idē q̄ eoz alienacō uel
 dsumpcō. Ergo idē est hmōi res dare uel vendē q̄z da-
 re uel vendē eaz vsū et euerfo. **H**ec tñ rō meo vide-
 ri quo ad aliqd̄ vā est. s̄z quo ad aliqd̄ falsa videt̄. **V**e-
 ra est em̄ cū dicit q̄ vsus mutuate rei inseparabilis ē ab
 ip̄a re. q̄z h̄z eundē valorē cum ea. nec pōt dēdi uel dsu-
 mi seu alienari sine ea. sicut in p̄ce. rōe onsum est. **S**ed
 quo ad aliqd̄ videt̄ esse falsa. cū d̄z q̄ in cōtractu vsu-
 rario vendat̄ vsus sepatim ab ip̄a re. Nā eo ip̄o q̄ h̄nt
 eundē valorē et inseparabilē nō pōt vnū sine alio aliena-
 ri seu dēdi. **Q**uapp̄t̄ dicēdū n̄ est q̄ in cōtractu vsurario
 vsus alienet̄ sine ip̄a re. s̄z q̄ cōtractus vsurarius facit q̄
 vsus addat ad valorē mutuate rei. cū tñ nō habeat ab
 ea distincōnē valorē. sicut p̄cedēs racō demōstrat.

Quod vsura cōtra legē nate est. q̄ facit q̄ res mutuata ad
 aliqd̄ finale p̄ abusum trahat̄ ad qd̄ nec p̄ncipalit̄ nec
 dsēq̄nter ordinata est. **C**apitlm quartū.

Quarto insup est vsura cōtra legē nate rōne fina-
 lis effectus sc̄z ad quē trahit̄ cōtra ip̄am legem
 nate. **F**acit em̄ vsura q̄ res mutuata ad aliqd̄ finale p̄
 abusum trahat̄ ad qd̄ nec p̄ncipalit̄ nec ds̄nter ordinata
 est. qd̄ est cōtra natam. **N**ō cui? intelligēciā aduertēdū
 est q̄ res q̄ ab aliquo ē possessa absq̄z aliquo vicio ordi-
 nari pōt ad duplicē vsū. **P**rimo ad p̄p̄iū et p̄ncipalē
 q̄ ip̄i possidēt̄ op̄etit p̄t̄ necessitatē uel honestatē. **S**e-
 cūdo ad aliū sc̄dariū vsū. sicut de calciamēto pom̄ p̄t
 exēplū. qd̄ q̄dem h̄m formā primo ordiat̄ et tanq̄z i p̄p̄i-
 um finē i ip̄az calciacōz. sc̄do ordiat̄ tanq̄z i sc̄dariū finē
 inamutabilē alicui? rei q̄ ip̄i possidēt̄ ds̄gruencior est q̄z
 ip̄m calciamētū. uel p̄t̄ subleuādā eius necessitatē. **N**ut
 p̄t̄ subleuādā ei? honestatē **N**ō quēcūq̄z ḡ dicit̄ vsuū

seu finiu ordinem ipm calciamentum fit sine vicio et ab-
 usu. Sed si qs ppter malicia aut cupiditate ipm ordiaret
 in aliquem aliu vsum. utpote. qz cum eo cape vellet aial
 ut furaret illud. tuc eo abutere et ageret viciose. Sic
 in pposito in tractu usurario res in qbus dmittit usura
 non ordmant in suu pncipale vsum qui eis debet szm p
 priam forma sua. Nec etiã in aliquem scdariu qui debet
 eis ppter subleuãdã ipius possidentis necessitate. vel p
 ppter aseruãdã eius debitã honestate. imo distrahunt in
 quẽdã aliũ vsum qui pprie est abusus. cum originẽ habz
 ex cupidie et malicia possidẽtis. Et qz ita sit patz. si dis-
 curramus p singula gĩa rez in qbus asuevit dmitti vsu-
 ra. scz asiderãdo primo illa q mensurant. scdo ea q pon-
 derant. tercio ea q numerant. Primo em asiderem? hoc
 in rebus q asueuerũt mēsurari. sicut frumẽtũ vinũ et ole-
 um. qdlibz em ordiari põt in duplicẽ vsum videlz in eũ
 qui opetit ei ppter subleuãdã necessitate vel aseruãdã ho-
 nestate ipius possidẽtis. vbi grã. vinũ ordinat tanqz in
 ppriu et pncipale vsum in ipm potũ. qz talis vsus opetit
 ei szm suã natam. Potest insup ordiari in amutacõz alte-
 ri us rei. q magis necessaria est cui? illud vinũ est. uel
 ppter subleuãdã eius necessitate uel ppter aseruãdã eius ho-
 nestate. Si quis g ordiat vinũ in aliũ vsum ppter suã
 malicia seu cupiditate eo abutit et tra natam vinũ agit
 Hoc siqdem usurarius agit. quia ad mutuũ ordinat vi-
 num. ut de illo recipiat ultra sortẽ. qui qdem vsus vino
 accidit ppter usurarii cupiditate pptea est abusus. Se-
 cundo idem dicẽdum est de rebus que asueuerũt pde-
 ran. sicut aux et argẽtũ qbus bõ vti põt ad cõstruendũ
 vasa ad ipius decorẽ domus. uel ecclesie ornãmẽtũ. Et
 hic videt eoz primũ usus. Põt quoqz qdlibet eozũ vti
 ad amutãdũ i alias res q necessarie sunt ad vitã. et hic

est eorum sedis usus. qui quidem est licitus et honestus. Sed si quis dicitur metallis vti ad mutuū dandū ut pro eis recipiat ultra sortē sicut facit usurarius. omnino abutitur eis. Tercio quoque illud idē dici potest de rebus quae consueverunt numerari sicut sunt denarii. potest enim quis vti denariis ad emutandū in alias res quae sunt huic vite necessaria Et hic videtur proprie illorum usus. quia proprie tales emutaciones inueniuntur sunt. Potest etiā illis vti ad emutaciones fierdas in denariis et aliis qui magis congruunt regiōi in qua est ut ad quā ire intendit. Et hic videtur eorum sedarius usus. qui (sicut in fra ser. xxxix. ar. iii. c. i. et. ii. patebit) conuenienter permittitur est. quia potest in eo equitas iusticie seruari. Sed si quis vti denariis ad mutuū. cum ista intencōe scilicet quod de eis uel pro eis recipiat ultra sortē. sicut usurarius facit. abutitur denariis ipsi. quia facit quod denarii pariant denarios. quod quidem non oportet eis. nec in his oportet eorum usus. Et videtur extitisse intencō aucto. i. polli. c. vi. vbi vocat usurā sicut se patuit quasi denariorum partem. propterea dicit eā maxime esse propter naturam. quod quidem ideo est. quia nec a natura nec etiā ab arte denariis oportet talis usus et talis partus. sed propria hominis cupiditas et malicia adinuenit vti eis ad id ad quod non sunt ordinati. contra id quod habet. xiii. q. ii. is autē. et ex de reli. do. de senodochnis. et iterum in cle. de re. do. quia attingit. Preterea sicut philosopho. vbi se pecunia inuenta est ut pro eam mutacō fiat in vendētē et emētē proprie necessaria vite et non ut pecunia augeat pecuniā. proinde qui intendit pecunie augmentū quod admodū usurarius contra naturam peccat. Potest igitur sicut philosopho. duplex pecunia a nobis distinguī Prima dicitur iconomica et necessaria quae ex terre fructibus et animalibus procuratur. hac vti quoque iconomicus vti proprie necessaria vite. et quae laudabilis est quia debitū finē habet iconomicus in hac pecunia finē ponit desiderio suo. quia eā non occupat

nisi pro necessitatibus vite, nec in infinitum appetit eam. quia ea que sunt ad finem appetunt finem. Secunda pecunia est translativa et impia, que ut dictum est accedit pecunie prout, et merito odemnat, eo quod appetit pecuniam in infinitum. Ea que prope que sunt ad finem appetunt finem, sed finis appetit in infinitum, ut et sanitas sed non portio in infinitum desiderat, quia portio non desiderat nisi in quantum est utilis sanitati. Proinde philo. ait. Hec pecunia iuste vituperabilis est quia non est secundum naturam, et rationabilissime odio habeatur, quia non est ad debitum finem, cum pecunia sit inuenta propter necessitatem vite. Sed translativa est utique ad illum finem ad quem intendit avaricia insatiabilis et cupidus. Hinc est quod philoso. ubi inquit, quod obolostita est odiosa, quia ex numeritate obolos statuit. dicit autem obolostita quam obolus, id est, parvum pondus pro alio eiusdem generis datur ad augmentum ipsius. Hec quidem omnia que philosophus dicit ostendunt quod non ex alio instinctu videtur sentire nisi ex ratione naturalis equitatis in ipsa commutacione servanda.

Quod usura contra legem naturalem est, quia facit quod pecunia plus vendatur quam appraisabilis sit Ca. v.

Quinto insuper usura est contra legem naturalem ratione appraisacionis. Constat enim quod pecunia in quantum est pretium venaliu rerum nullus vendit vel cambiat nisi iuxta pretium quod illa habet, utpote, nullus vendit, c. ducatos novos pro c. ducatis novis. Insuper cum quis solvit alicui, c. ducatos, ex illo quidem soluciois actu nichil debet solvendi. Ergo quare ratione in actu vendendi atque solvendi plus seipsum non valet, eadem ratione nec in actu mutuandi. Et maxime cum usuraria mutuacione quasi sit quedam vendicio eius. Summe ergo quod horum duorum volueris, aut quod mutuacione sit simplex donacione, sic tamen quod prefixo tempore reddat equalis eius. Aut quod sit vendicio et neutro modo habebis quin sit aperte iniustum ex ea accipere plus quam

Usura est contra legem naturalem quia facit quod de re ipam.

Dubia et incerta sumat lucy secuz et certū. Ca. vi.

Sexto insup est otra legē nate rōe dubitacōis. de lucro quidē dubio atqz incerto et varie attingente cū futuro piculo pdicōis. exigē certū lucrū sine omī piculo cuiuscūqz pdicōis uel damm. Npte iniustū et otra legē nate est. p̄sertim qñ lucy illud p se nō p̄uenit ex re tra dita p lucro illo. s; hoc fit in vsurario otra ciu. p̄inde vsura uocat lucy ultra sortē. xiii. q. iii pleriqz. qz est ultra capitale et vltra dubiam et fortuitā sortē mercatorii lucrū.

Qd vsura est otra legē nate. qz vendit p̄rimo qd suū est pprie. et qd ei dedit natura gratis. Ca. vii.

Septimo est otra legē nate rōe appriacōis. Qd em̄ gratis nata ppriū dedit illi qui mutuaf mutuas sibi vedit. vendit em̄ illi ppriā industriā ac pprios actus. qd quidē iniustū ē et otra naturā natalis appriacōis q dedit viro industrio qz ppria industria illi p̄fit. Cōstat em̄ qz pecunia inquatū est p̄ciū venaliū rex nullū efert lucy nisi p̄ industriā ipius mercātis seu illa vtentis. Hāc vō nō recipit hō cū pecunia ab eo qui ei mutuum p̄bet. S; uendē utilitatē p̄uenientē ex pecunia p solā mercaturā industriā eius cui mutuata ē nichil aliud est qz uendē sibi ppriā industriā et actus suos qd otra naturā est. Et hāc rōez tangit scot² m. iiii. di. xvii. q. ii. Et addit qz hec est rō qre p oppositū fructus pignoz germi naciū ap̄tant in sorte scz qz nō sunt ex industria recipiētis s; ex natura germinaciū rex.

Qd vsura est otra legē nature. qz est inuito dño accipe et otra ctare rem alienā ut suā.

Octauo insup est otra legē nate rōe dñacōis. est em̄ vsura otra ctō rei aliene manentis aliene. et hoc inuito dño. ut p̄bet uolūtas absoluta n̄ adicōnata

seu opata. debitor em̄ simpliciter nollet aliqd dare ultra sortē. magis tñ vult ultra sortē dare q̄ pecunia illa care
 Sicut em̄ scient cognoscē alienā vxorē manentē alienā est malū in se et s̄m se. sic ex mutuo recipere re alienā manentē alienā et eā tractare ut suā. contra ius naturale est. qz rapinā facit. sicut p̄. r̄. iiii. q. iiii. si q̄s vsurā. vbi Ambro. ait. si q̄s vsurā accipit rapinā facit. Iniustū igit̄ est ut ill e qui nō est dñs rei lucy recipiat scient de re aliena. Et hec est rō alex. de al. et scoti m. iiii. et rich. de media villa. qui tenet q̄ id qd recipit ultra sortē ex vi mutui n̄ trāseat in dñū creditoris recipietis. quā opi. etiā tenet Bonauē. Sco. m. iiii. di. v. hug. et ray. m. ti. de decimis. Predicta tñ rō nō valet apud illos q̄ tenet q̄ dñū vsure. in vsurariū trāsit.

Usura est contra legē naturē.

R qz pro equali plus exigit q̄ equale. **Ca. nonū.**
 Ono etiā contra legē naturē est rōe eq̄tatis. Equitas nēpe naturē dicitat q̄ pro equali non exigat amplius q̄ equale aut qd̄cūqz equalēs illi. s̄ p̄ vsuram plus exigit. qz constat q̄ nulla res valeat plus seip̄a cum sibiipi in augmētacōe et dimiucōe sit equalis. Ergo ex quo p̄ sextario tritici tāti p̄ci reddit̄ michi sextariū eq̄lis p̄ci ac mensure nō pōt amplius exigi absqz apta eq̄tatis et eq̄litas lesiōe. Et idē est in oibus de q̄bus mēsurā p̄ci et app̄ciacōis p̄fixa est. qd̄ regularit̄ d̄tingit ī rebus in q̄bus vsura omitti solet. q̄ (sicut ex p̄cedētibus p̄) consistūt in numero pondē et mēsurā

Ca. decimū.

Cont̄ legē naturē est vsura. qz qui potēs est mutuū dare gratis homi indigēti nō vult dare sicut obligat̄ nisi sub spe mercedis.

Primo quoqz contra legē naturē est vsura rōe v̄m̄tatis. Scdm̄ em̄ sco. in suo tractatu de attractibus et vsuris. Si q̄s hēat pecuniā p̄ aliquo tpe inutilē

sibi si primus indigēs est et mutuo petit illā si nō mutuat eā sibi et sine omī spe usurariū lucrī mortalit̄ peccat q̄z extra p̄ceptū nate fecit. Sicut em̄ natalit̄ in corpe patere p̄ōt. Stomachus de alimēto nō suscipit p̄ter illud qd̄ sibi necessariū est. reliquū v̄o dūicat aliis mēbris. sic cū om̄s sumus vnū corpus ī xp̄o ihesu. xp̄ian̄ h̄ns sibi pecumā mutū illā primo de necessitate d̄z dūicare q̄ p̄ōt sibi utilitatē aliquā facē. Et ex hoc colligit̄ q̄ usura est extra legē nate. Equidē extra natam pecū natalis corpis est q̄ vnus cōicet aliqd̄ alteri cū spe alicuī retribucōnis ultra sortē. Cū dicat apo. ad ro. xii. **M**ulti vnū corpus sumus in xp̄o ihesu. hec ille. Ex h̄is pat̄z q̄ maxime hoc cāu intelligit̄ esse p̄ceptū v̄bū xp̄i dicētis Lu. vi. mutuū date nichil inde sperātes. Proinde multū grauādi sunt in cōfessōibus cōsciēcie quorū dā cupidōz et auarōz r̄u mortuos detinēcū denarios ī capsā. aut sub terra abscondentiū eas. Contra quos **A**mbro. xlvii. di. sicut h̄i miserōz redēpcō et absolucō est pecunia quā in terra defodis. i. fodiedo abscondis. **S**z de hoc s̄ ser. xxxvii ar. ii. p̄ totū lac̄ dictū est.

Ca. xi.

Usura est c̄t̄ legē nate q̄z p̄ eā liberalitas et grā v̄ēdat̄. **Q**uodāmo etiā ond̄it̄ esse extra legē nate rōne liberalitatis. Est em̄ usura liberalitatis gr̄e venditiua. Cū em̄ mutuū dare sit ex spē sua gr̄e atq̄ liberalitatis opus. sicut et simplex donacō. cōstat q̄ ī usura mutuū gr̄a uenūdat̄ et p̄ uendēdi frequēciā ī vsuz et officū atq̄z negociū vertit̄ in abusum. Et sic v̄e libertatis et gr̄e aduersat̄. Quanto igit̄ vendicō gr̄e magis aduersaria magis q̄z cōtemptiua liberalitatis et gr̄e tanto dedicare se illi maiōrē ac duricōrē obicē liberalitatis et gr̄e imprim̄it ī abutētis affecta et vita. **H**inc igit̄ ori sinē habz q̄z tm̄ irreuocabilit̄ et impemētē obdurantē

corda dedicaciū se vsuris. sicut plenū patebit ī ser. xlii.
Contra legē natālē est vsura qz oīra Car. iii. c. ii.
pceptū fr̄nalis dilectōis est p qd̄ q̄libet obligat̄ subue-
īre suo p̄mo indigēti. sicut sibi subueniri vellet

Oodecimo et ultimo est oīra legē Ca. xii.
 nate rōne fraīne caritatis. Ex lege em̄ nate q̄li-
 bet obligat̄ indigēti p̄mo subuenire q̄admo-
 dū vellet subueniri sibi. ac tāto amplius illi p̄uīdē tene-
 tur q̄nto indigētiōr est. p̄inde graue p̄cūm est si velit ei
 vendē qd̄ ei obligat̄ liberalit̄ erogare. Et vsurariū ne-
 dū nō subuenit gratis p̄mo indigēti q̄nimo p̄mū iā
 penuria et paup̄tate opp̄ssum p̄ vsurā grauiōri pondē
 p̄mit. Vñ merito Exo. xxi. vsura opp̄ssio p̄mi nūcupa-
tur. Prop̄tea sicut d̄r ibidē. Si pecunā mutuā dederis
populo meo paup̄i q̄ h̄itat tecū non vr̄gebis eū q̄si exa-
ctor. nec vsuris opprimes. R̄ p̄pheta quoqz d̄r de messia.
 Ex vsuris et imiq̄tate redimet aīas eorū. s. tāquā ab op-
 p̄ssoribz impiis et iniustis. Cōstat em̄ qz impia opp̄ssio
 paup̄is legi nate vndiqz aduersat̄. Qū etiā soli eius ne-
 cessitati n̄ subuenire sit oīra ordīnē natālīs legis et fraī-
 ne dilectōis. Hinc io. iii. Qui viderit fr̄trē suū necessi-
 tatem paciētē et clausit viscera ab eo quō caritas dei

Articulū sc̄d̄s qz vsura pceptis sacre manet ī illo.
scripte p̄hibita est. Et qd̄ a soluunt̄ op̄i. q̄ a iudeis fieri

Secūdo p̄hibet vsura pceptis sacre solēt
 scripte. Et circa hūc articulū tria ad p̄ns d̄i-
 deremz. primo p̄hibicōz. sc̄do opposicōz. ter-
 cio solucōez seu declaracōz.

Qd̄ ī multis scripture locis tā veteris qz noui testam̄ti

Pvsura prohibet Caplm̄ primū.
 Primo d̄s de remz vsure p̄hibicōz. primo p̄hibet
 ī veteri testa. Vñ ezech. xvi. enumerat̄ vsura

in horreda et detestanda scelera eterna morte mulcanda ubi primo multis sceleribus grauibus numeratis subiungit ibi. **N**o usura non accomodauerit. et amplius non accepit. **E**t subiungit **S**i vir iustus genuerit latrone filium homicidam et adultantem et ydolatre et ad usuram dantem et amplius accipiente. nunquid uiuet? non uiuet. cum uniuersa hec detestanda fecerit morte morietur et sanguis eius in ipso erit. **P**ropheta in ps. lxxxiii. ait. **V**idi iniquitatem et traditionem in ciuitate et labor in medio eius et iniusticia. et non defecit de plateis eius usura et dolus. **E**t iterum in ps. **D**ne quis habitabit in tabernaculo tuo. aut quis requiescat in monte sancto tuo. **E**t subdit. **q**uod pecuniam suam non dedit ad usuram. **E**t iterum **p**uer. xviii. c. **Q**ui congregat diuitias de usuris et de fenore liberali in pauperes. id est viro misericordiam congreget eas **L**euitic. xxxv. **N**e accipias a fratre tuo usuras nec amplius quam dedisti. **E**t paulo post. pecuniam tuam non dabis ei ad usuram et frugum superhabundantiam non exiges. **N**eemias in. v. c. suo ait. **I**ncrepauit optimaces et ingratos et dixi eis. usuras ne exigatis a fratribus vestris. **E**t sequitur **C**eterum a pecunie frumenti vini et olei quam exigere solentis ab eis date illis. **S**ecundo prohibet in nouo testamento. **U**nde dominus **L**u. vi. vniuerso verbo omnem usuram prohibuit dicens. **Q**uotum date michi in de sperantes. quod laicus declaratum est in ser. xxxvii. p. totum

Iudei opponunt usuram non esse prohibitam eis in lege nisi solum illam accipe a fratribus suis. **C**a. ii.

Quando consideremus opposiciones. **Q**uibusdam enim dicitur opponitur et maxime a iudeis dicentibus quod accipe usuram non prohibet in lege nisi solum a fratribus suis. id est a iudeis. imo de aliis dicitur. **N**on feneraberis fratri tuo ad usuram sed alieno. **Q**uod verbum in se. c. rursus sumus. tamen in sermone. xxxvi. ar. iii. c. viii. factus dictum est **C**a. iii.

Quod multiplici ratione soluitur predicta oppositio iudeorum.

Tercio consideremus solucōz seu declaracōez ubi scilicet deuter. 10. s. dicti. Nūqz em̄ rōibus solui pōt oppo-
 sicō s̄ dicta. **P**rima est qz in pluribus autoritati-
 bus supra positis m. i. c. pntis ar. absqz aliqua detmīacō-
 ne et absolute impbant vsure. sicut p̄z in v̄bis ezech. p̄s-
 salo. et aliorz. **S**ecda aut qz aut sunt p se male. et tunc
 semp et ubiqz sunt male. scdo si nō sunt p se male cum
 qnqz mutuū recipiēt vtile eē possit. tūc phibet sola vtu-
 litas fratris. et maxime cū pauci repiantē faciles ad mu-
 tuandū absqz spe om̄odi t̄p̄alis. **T**ercia racō est qz nata-
 lis p̄mitas et fr̄mitas ad om̄s hom̄ies est. et hoc mul-
 ticipliciter ex respectu. primo respectu dñis rōis. scdo respec-
 tu dñe imaginacōis. tercio respectu v̄m̄uoce sp̄ei ho-
 minū. q̄rto respectu p̄pagacōis ex eodem primo parēte
 adā. q̄nto respectu euāgelii x̄pi Luc. x. i. p̄bola de sama-
 ritano. **Q**uarta rō est qz aut tractus vsurarij d̄tinet in
 se absolute iniquitatē aut equitatē. **S**i iniquitatē ḡ p se et
 ubiqz apud om̄s est malus. **S**i equitatē ḡ nō d̄z phibē a
 fratre. **Q**uinta rō est qz hoc p̄ceptū nō est cerimoniale **C**e-
 rimomale eḡdem est quicq̄ de se nichil habz bonū uel
 mali seu vtilis uel dānosi s̄ solū h̄z aliq̄d ad signacōez
 uel ad detmīacōz uel obseruacōz moraliū aliquoz. **C**ō-
 stat aut qz in mutuo vsurario et nō vsurario est inueire
 p se bonū uel malū

Articul2 tercia2 in quo osten-

dit qz tota sancta ecclesia detestat vsurā

Tercio detestat vsura p̄ceptis ecclesie. **H**abz
 em̄ ecclesia catholica tres phibicōes. quibz
 psequit̄ crimina et peccata. et maxime vsurari-
 am prauitatē. prima est decretor̄. scda doctoz. tercia le-
 gū. **E**t om̄s suo mō p̄secunt vsurā.

Quod decreta vsurā impugnat.

Ca. primū

Primā aut phibicōez frequētat ecclesia et vsurā

et hec ē autoritas decretorū scz sacrorū consilioꝝ et summo
rū pontificū. vñ. xiiii. q. iiii. nec hoc. Leo papa inq̄t. Nec
hoc quoq̄ p̄tereūdu diximus eē quōsdā lucri turpis cu
p̄ditate captos q̄ vsurariā exercēt pecuniā et fenore vo
lūt ditescē. qd̄ nos ut nō dicamꝰ in eos q̄ sunt in clerici
cali ordīe consutū. s; etiā in laicos cedē q̄ xp̄ianos se di
ci cupiūt adolemꝰ q; v̄ndicari acrius in eos qui fuerūt
consutū. i. quicū decernimꝰ ut om̄is peccandi oportunitas
adimat. Et itē ex de vsu. in. c. q; i om̄ibus. Alex. terciꝰ
ait. Quia in oībus fere locis ita crimē vsuraz̄ inualuit.
ut multis aliis negociis p̄termisiss q̄si licite vsuras exer
ceāt. Et qualit̄ vtriusq; testamēti pagina dem̄nent re
quaquā attēdūt Ideo statimꝰ ut vsurariū manifestū nec
ad dūionē at mittant̄ altaris nec xp̄ianā. si in hoc decel
serint accipiāt sepulturā. s; nec oblacōes eorū q̄s quā acci
piat. Et itē in. c. sup̄ eo. idē ait. Cū vsuraz̄ crimē vtriꝰ
q; testamēti pagina detestet̄. sup̄ hoc disp̄lacōz̄ aliquā
fieri posse nō videmꝰ. Quia cū scripta sacra p̄hibeat p̄
alteriꝰ vita mēari. multo magis p̄hibendꝰ est q̄s ne etiā
p̄ redimēda vita captiui vsuraz̄ crimē inuoluit. Et itē
in. c. consuluit. Urbanꝰ terciꝰ. q̄renti an in iudicō aiāz̄ il
le censendus sit vsurariꝰ q̄ ex p̄posito accipiēdi ampliꝰ.
absq; tñ duencōe mutuat. s; ut q̄ p̄t̄ datā solucōis dila
cionē ampliꝰ vendat merces suas. inquit qd̄ inq̄t in his
casibus tenēdū sit ex euāgelio luc. vi. manifeste cognosci
tur. in quo dicit mutuū date nichil inde sperātes. Et iō ad
talit̄ accepta restituēda i aiāz̄ iudicō sup̄efficacit̄ indu
cēdi sunt

Doctores ecclesie tā antiq̄ q; m̄c d̄ermi

vsurā impugnat.

Ca. scdm.

Secūda p̄hibicōez vsure frequētat ecclesia p̄ do
ctores et in decretis p̄nunt. vñ. xiiii. q. iiii. si fe
neraueris. Rugꝰ ait. Si feneraueris hoīem. i. si d̄deris

alicui pecuniā tuā a quo plus q̄z dedisti expectes accipe
 nō pecuniā solū s̄ aliud aliquid plus q̄ de diti expectes
 accipe fenozator es. et in hoc īpbandus et nō laudād?
 Et ī c. putāt. ihero. ait. putāt q̄daz vsuras esse tm̄ in pe
 cumā q̄d p̄uidens dīma scripta om̄is rei aufert sup̄ba
 būdanciā ut plus q̄z dedisti nō recipias. Itē ali p̄ pe
 cumā fenozata solent munuscula diuersi gn̄is accipe et
 nō intelligūt scriptam vsurā appellare et sup̄būdanciā
 Et q̄cquid id ē si ab eo q̄d dederit pl̄2 reaccepit. Et ī
 c. pleriq̄z. ambro. inquit. Pleriq̄z refugentes p̄cepta le
 gis cū dederint pecuniā negotiatoribus nō in pecuniā v
 suras erigūt. s̄ de mercib̄2 eor̄ tanq̄z vsuraria emolimē
 ta accipiūt. Ideoq̄z audiāt q̄d lex dicat. neq̄z inquit v
 suras escor̄ accipies. neq̄z oīm rex. Et itex xiiii. q. iiii. c.
 quid dicam. Auḡ2. ad macedonū dicit. Quid dicā de v
 suris quas et ip̄e leges et iudices reddi iubēt. an crude
 lior est qui subtrahit aliqd. uel eripit diuici q̄z qui truci
 dat paup̄em fenore. Et ī c. si quis. Ambro. ait. Si quis
 vsurā accipit rapinā facit vita nō uiuit. Et xiiii. q. v. c. no
 lite. auḡ2. d. v̄bis dñi ait. Nolite elemosinas facē de vsu
 ris et fenore. Q̄d leges impiales nō app̄bant vsuras
 eo mō quo q̄daz putāt et q̄ rōne lex ciuilis punire vsura
T Etiam p̄hibicōz rios nō curat. Ca. iii.
 q̄ammodo habet ecclesia otra vsurā saltem nō
 dando vsure (ut q̄dā putant) fauorem videlicet
 impiales leges. Ad intelligenciā tū in hoc c. dicendor̄
 rum quatuor notanda sunt. Primo notandum est q̄ om
 nia iura in lege naturali fundata reperiuntur. et ab ipsa
 lege nature quodlibet ius suscipit officium suum. Primo
 ip̄ius legis nature est officium prohibere omnia vicia et
 peccata per solam eorum cognicōnem et detestacionem
 q̄ docet vicia cognoscē et ad illa detestanda inclinet.

Secdo vō ius canonicū a lege natē officū hz dirigē in cō-
 mune bonū s̄m q̄ agruit hūane societati q̄ nō solū ciuilit̄
 s̄ et regularit̄ viuat s̄m fidē in deū tēdendo et vitā aliā
 expectando. Nā cū ius canonicū sit q̄dam explicacō di-
 uini iuris necesse est q̄ idē tm̄m̄ ab eisde finalit̄ inten-
 dat. Tale q̄dem dūe bonū hoc mē acceptū nō pōt nutri-
 ri/seruari/et pmoueri nisi p̄ q̄ndā celestē amicitia quā
 caritatē vocam̄ sine q̄ impossibile est queq̄ tendē in vl-
 timū finē scz deū. Tercio insup ius ciuile officū hz a le-
 ge natē dirigē in dūe bonū s̄m q̄ agruit hūane socie-
 ta ciuilit̄ viuenti s̄m q̄ mod̄ dūe bonū hz nutrir̄/seruari/
 et pmoueri p̄ legalē iusticiā/et p̄ ciuile amicitia. et hoc
 solū officū sufficit ei. Secdo etiā notandū est s̄m mgr̄m
 gerard̄ de semis heremi. q̄ recitat 10. an. in mer. in regu-
 la pct̄m. q̄ malū duabus de cāis p̄mitti pōt. Primo p̄t
 bonū qd̄ inde orit̄. Secdo p̄t maius malū qd̄ inde vitat̄
 Ut aut̄ maius malū vitet̄ tribus mōis p̄mittit̄ malū. Pri-
 mo ut vitet̄ malū spūale in aīa qd̄ est maius p̄ malū cor-
 pale in corpe qd̄ est min̄. Secdo ut vitet̄ vnū malū spi-
 rituale qd̄ est maī p̄ min̄ malū spūale sicut sepe p̄mit-
 tit̄ min̄ pct̄m. ut scz vitet̄ maius. Tercio ut vitet̄ vnum
 malū corpale maius p̄ aliud corpale qd̄ est min̄. Et de
 his no. ne cle. uel mo. c. iii. in i. glo. Tercio quoq̄ notā-
 dū est q̄ triplex concessio iuris distingui pōt s̄m p̄di-
 ctū mgr̄m gerardum de semis vbi s̄. Prima est concessio re-
 mouens p̄uicōez. scda est addens p̄hibicōez. tercia sub-
 dens subuencōnem atq̄ fauorem. Prima est concessio re-
 mouens p̄uicōez scz et dimittēs penā s̄m quē mod̄ bea-
 tus greg. scribens angloy ep̄o de obseruancia ieiunij q̄
 dragesimali p̄misit i ordmatū esum carmū in die d̄nico
 quadagesime sicut patz di. iiii. c. de m̄qz. vnde ibidem ait
 de ip̄a vō dominica die hesitam̄ qd̄ nā dicendum sit cū

omnes laici et seculares illa die plus solito et ceteris diebus
accuacius cibos carum appetant et nisi noua quodam aueritate
te usque ad medias noctes se ingurgiet. non aliter se huius san-
cti temporis obsequia suscipere putant. quod utique non romi sed volupta-
tati imo cuiusdam ceitati metis ascribendum est. unde nec a tali
consuetudine auerti possunt. Et ideo cum uenia suo ingenio relin-
quendi sunt ne forte peiores existant si a tali consuetudine prohibeantur.
Ut enim salo ait. Qui multum emugit elicit sanguinem.
hec autem indulgentia secundum glo. in predicto c. fuit simplex permissio
pro sola indulgentia pene. nec loquitur ibi de uenia culpe.
hoc quidem modo per simplicem permissionem dedit ius civile contractum
usurarium quod non punit eum. Et hoc videtur fuisse intentio Augustini in
secundo de libero arbitrio. ubi ait. videtur michi legem istam que populo re-
gendo scribitur recte ita permittere et dimittit prudentiam vindicare
re. Ex his patet quod ius civile prohibet hoc primo et per se per pene ami-
nacionem uicium illa que possunt domesticam et civilem amicitiam impedi-
re. Sed quod in contractu usurario intuentur a mutuum recipiente vo-
luntas licet non absoluta tamen adiconata et ex hoc euidenter non
appetunt predictam amicitiam impediri. ideo per aliam prohibitionem et pe-
nam tali contractui desunt obuiare cum relinquentes dimo iudicio
puniendo sit. unde Augustinus in i. li. de libero arbitrio inquit. Lex ista que res
gendis ciuitatibus fert multa dedit ac impunita relinquit que
per dimam prudentiam vindicant. necessario tamen talis contractus iure
canonico prohibetur eo quod ex fine que intendit hoc necessario omnia
uicia prohibet. quod omnis mortalis culpa obuiat caritati per quam si-
delium mentes dirigunt in deum. Hinc est quod omne peccatum quod pro-
hibetur a civili iure quod manat a iure naturali etiam prohibetur a ca-
nonico iure. Secunda autem est concessio addens prohibitionem que id est
quod permissio tollens impedimentum secundum quod modo iudei inter nos habitantes
in sui ritus obsequia ab ecclesia permittunt. unde Gregorius. xlv. d.
de iudaeis in c. que sinceras. circa finem sic ait. omnes festitates feri-
asque suas sic hactenus ipsi que petes eorum per longa colentes ret-

tpa tenuerit liberā habeāt obseruandi celebrādi qz licēciā
 hec aut pmissio qzuis glo. scienciat qz sit similis pme. aliis
 tñ et nō in docte videt qz nō sit similis illi. qz ista nō vide
 tur ita simplex prohibicio sicut illa imo se habet per addi
 cōz ad eā. nā illa cōcessio pmittebat malū p solā indulgenciā
 pene eo qz nō fuit facta pphibicō dicti mali p omniacōz ali
 cui? pene. s; hec pmissio scda plus facit. qz nō solū pmittit
 p̄dictū malū. scz obszuanciā ritus iudeoz subtrahēdo omi
 nacōz uel inflicōz pene sicut in p̄ma. s; etiā remouendo im
 pedimēta xpianoz q̄ impedire vellēt obszuanciā dicti rit?
Hac vō scdaz cōcessiōz nō p̄hibet vsurario extracti ius ciu
 ile. qz tūc tolleret impedimēta a volētibus facē vsurā qd̄ es
 q̄dem est falsum. q̄mo sic pmittit fieri p̄dictū extractū. ita
 quoqz pmittit p̄stari illa impedimēta q̄ facit ius canonicū.
 uel statuta ciuitatū et dñoz d̄t p̄dictū extractū. **T**ercia cōces
 sio p̄stās fauorē et subuēcōz atz iuuamen s; m̄ qz mod̄ pmit
 tit ecclesia clericū a seculari ptāte q̄z occidi. **E**t hec cōces
 sio se h; p addicōz ad p̄cedentē scdaz qz ad mod̄ scda ad p̄
 mā. nā in ista cōcessione nō tm̄ subtrahit om̄inacō pene sicut
 in p̄ma. s; vltra hoc tollit impedimētū p qd̄ posset occasio
 clercū ipediri sicut attingebat in scda et vlt̄ hoc p̄stat iuua
 men in ista tertia qd̄ nō ftebat in aliq̄ p̄dictaz. nā clericū q̄
 dignus est morte dēgdat et punit ecclesia et ipm̄ tradat in
 mambus iudicis secularis ut occidatur iux̄ illud. i. ad cori.
v. ego iudicauī h̄m̄oi hoīez tradē satane in m̄tū carnis ut
spūs salu? sit in die dñi nr̄i ihesu xp̄i. p̄dicta patet d̄ ver. si
 nouim? et de pe. c. ii. li. vi. nec hāc etiā cōcessiōz dat vsura
 rijs ius ciuile. qz iuuamē uel auxiliū minime p̄stat eis. **S**i em̄
 ius ciuile pmittet uel cederet d̄ctū vsurariū scdo mō. scz
 subtrahendo ipedimēta p q̄ ipediri p̄ct. uel etiā tercio mō scz
 p̄stando auxiliū p q̄ p̄dictus extractus exercitari posset nez
 cessario seq̄ret qz p̄dictum ius naturali iure ac iuri canonicō

contrariet. Ad quod omnino idoneus esset cum predictum civile ius
 et canonicum sicut praediximus in iure naturali fundata sint
 propterea iure naturali contrariari non possunt. nec etiam sibi inuicem ad
 uersari. nec insuper ius civile aduersat diuino iuri per tale per
 missionem non puniendo cum permissio talis non sit per opposi-
 tos sed per obmissionem. quia relinquitur tale contractum prohibendum et
 puniendum iuri canonico et diuino sicut superius dictum
 est. Quarto insuper notandum est quod imperator man-
 dauit seruare ea que in inceno consilio facta sunt. quia
 non uult quod illa que in predicto consilio prohibita sunt inquit que est
 usura. sicut per di. clxxvii. c. quoniam a iure civili permissa sit per du-
 as ultimas cessiones. scilicet per amocionem alicuius impedimenti uel
 per cessionem alicuius auxilium. tamen non propter hoc intendit quod quicunque
 ibi prohibita sunt prohibita sint a civili iure per pene damnationem
 non. Vel potest dici quod imperator mandauit illa seruari per appro-
 bationem. quia approbauit illa tanquam rite ordinata. non autem mandauit
 seruare quicunque ibidem sunt per pene damnationem. quia proprie non per-
 tinebat ad eum sicut superius dictum est. quia lex naturalis statum se-
 culari non artat ad tanta spiritualia opera sicut statum spirituale dum
 modo operibus spiritualibus non aduerset et maxime per duas ulti-
 mas cessiones. Si autem contingeret quod ius civile in aliquo
 casu uel per aliquo tempore defuisset per pene damnationem contractum u-
 surarium prohiberet hoc faceret in obsequium canonici iuris. ut
 pote quia pena per ius canonicum damnata non sufficeret. uel quia
 non posset per ecclesiasticum iudicium sufficienter executionem man-
 dari. Ex ista dictis apparet quod contraria que in quosdam iuri-
 stas est de permissione contractus usurarii rationabilis non uis-
 detur. quia utraque pars potest dicere verum. nam qui di-
 cunt talis contractus usurarius est permissus. et debet permitti
 a iure civili intelligunt quod permissus sit simpliciter per-
 missione non damnate neque infligente pena. Et uerum dicunt. Si
 uero intelligat quod permissa sit permissio aliquam duarum ultimarum.

cessionū. i. tollente impedimētū a faciente vsuras uel
 pmissione pstante iuuamē eis. falsum est. Eodēq; mō di
 cendū est de aliis dēre ptis. Nā sicut dicit glo. C. d. vsu.
 aut. ad hec et illi q; eā sequūt q; dēt vsurari nō est p
 missus in ciuili iure et intelligūt de scdo uel tercio mō p
 missionis v̄m dicūt. Si vō intelligūt et q; nō sit pmissus
 s̄m primū modō cessionis falsum eē dicūt. hec mgr̄ ge
 rardus p̄nomiatus. S; obicit q; lex iustiana p mittit
 vsuras. c. uel. xl. sic p̄. C. d. vsu. l. eos. et supponendū ē qd
 bñ pmissit. Ad hoc r̄ndendū s̄m alex. de al. in iii. di. q; p
 missit compatiua pmissione vsuras leuissimas ne acci
 deret peius. q; p̄m erant hoīes ad vsurariū lucy. Judi
 cās igit̄ min⁹ malū sustineri leues vsuras q; ḡues cef
 sit illud. sicut de libello repudiū s̄. ser. xxxvi. ar. iii. c. viii
 diciū est. hec alex. de al. q; dcor. cū hīs q; s̄ in p̄nti c. di
 cta sunt. et licz pleriq; docto. iuris ciuilis dicūt qd s̄m
 leges vsura pmissa sit. tñ hodie p̄ tex. cle. de vsu. in c. ex
 ḡui. s̄. si hoc teneri p̄hibitū est vbi habet q; tenens q; da
 re ad vsuram nō sit p̄ctm tanq; de heresi iudicari p̄t s̄m
 an. de buto ex de vsu. sup rub. in fi. **E**pilogacio oīm
 doctoꝝ. **E**x hīs oībus q; in p̄nti ser. p̄dicta sunt oclu
 dendo colligi pōt s̄m p̄fatū mgr̄m gerardū q; nullo mō
 p̄mitti pōt vsura. nec p̄t aliqd bonū qd inde oriat̄. nec
 p̄t aliqd maius malū qd inde vitet. **P**rimo em̄ ius na
 turale nō pōt cedere d̄tractū vsurariū. q; illud qd simpli
 cit̄ ē d̄tra ius nullo mō pōt cedi ab ip̄o iure alioqñ sit
 esset d̄t ip̄m et nō d̄t ip̄m inqtū ab ip̄o ccessum. sicut p̄
 ex xii. rōib; s̄ in i. ar. p̄ d̄tractus vsurariū simplicit̄ ē d̄t
 ius nafale. **S**cdo ius d̄imū eā p̄dictū d̄ctū vsurariū
 cedere minie pōt. Nā sicut p̄dictū est cū sit simplicit̄ d̄t
 ius naturale. relinquitur vltariū quod simplicit̄ sit d̄tra
 d̄imū ius. q; ius d̄imū a nafali deriuatū est. **E**rgo q; qd

est contra ius naturale necessario erit contra ius diuinum. Et hoc manifestat scripturarum prohibiciones que sunt in ii. ar. facte sunt. Tercio ius canonicum propter predicta etiam predictum contractum de de nequaquam potest. quia dicitur contra vetus et nouum testamentum. et ti. c. super eo. nam ut ibi dicitur sacra scriptura prohibet pro alius vita mentiri. ut habetur xxii. q. ii. ne quis. Ergo multo magis sicut concluditur ibidem. prohibendum est quilibet ne pro redimenda vita captiuum usurarum criminis inuoluat. cum tamen illud videatur potissimum bonum quod ex usuris peruenire possit. Ultra etiam dici non potest quod in dicto contractu dispensatio cadat propter ipsum maius malum spirituale quam sit illud malum quod incurrit in predicto contractu. Nam malum quod incurrit usurarius pro predicto contractu quam maximum sit patebit infra ser. xliii. xliiii. et xlv. pro totum. propter quod omnia (quia terribilia sunt) concludo quod ius canonicum nullo modo dedit potest vel permittit dicitur contractum usurarium propter maius malum vitandum. quia regulariter loquendo non appetit aliquid maius ipso pro quod ipsum valeat vitari. Quarto autem ius civile dedit et potest dedit per factum contractum datione accepta in primo modo quod idem est quod simplex permissio pro indulgentia pene. secundo uel tercio generis permissio. Ius civile non permittit usuram. quia non prohibet impedimenta fieri volentibus fenerari. nec venerantibus dat aliquam iuuamentum. Io. an. hic addit de hoc dictum non video posse defendi nisi dicantur leges veteres pro autem. esse correctas. Nam certum est leges statuentes modum usurarum. ut. c. de usu. eos permittunt illas peti in iudicio permittunt pro illis non stipulatis pignore retineri. quod plene statuerunt certis casibus illas ex mora deberi et his similia. Itaque concludo ex omnibus que dictis usura omni lege merito prohibetur. Unde sicut inno. ho. et io. an. si non omni lege prohibetur usura et fenerari liceret. fere inde sequerentur innumerabilia mala. Nam si homines non intederent a seculis nisi forte quam aliud agere non valerent proinde tanta insurgeret caristia quod omnes pauperes

fame p̄irent. Nā et si trā h̄rent ad colendum. aīalia et alia m̄strā necessaria ad colendū h̄re nō possent. qz a se paupes nō valerēt h̄re. nec insup a diuitibus h̄rent illa qz diuites ap̄t securitatē et maius lucrū pot̄ p̄nerent pecuniā ad vsurā qz ad m̄iora et m̄m̄ cauta lucra Insu p̄ dato qd̄ aliqs diues aliqd̄ in talibz ponēt. tñ victua lia ita essent cara qz paupes nō h̄rent v̄n̄viuē possent. ex quo fidelibz maximū piculū immeret. **P**tz ḡ ex p̄dicus qd̄ sic d̄r eccle. x. auaro scz vsurcrio nichil est celestū a quo scelere eruat oēs vsurarios misericors et miserator dñs illūmans eos luīe v̄itatis. v̄ngens eos oleo pietatis attrahēs eos munē pt̄atis ut cū eis oīs nos in dño glo riemur qui in etermitate p̄fecta gloriosus et laudabilis viuit et regnat in secula seculoz amē

Feria sexta
p̄ q̄rtaz dñi caz in q̄dragesima de tractibus vsurariis
et de securitatibz mercāciar ac de varietate multiplici
cambioz

Sermo lxxix.

Quam fetet q̄driduānus ē. i. o. xi. et in euāgelio hodierno. q̄ duplex nempe culpa hoc tpe in tractibus vsurariis cō mitti solet. prima in eoz cōsensu. scda in eoz opac̄e. ter cia in eoz cōtinuacōne. q̄rta in eoz p̄seueracōne. **S**z hec q̄rta ē q̄ p̄ fame corrupcōz seu diffama cōz i hoīe cupido et auaro. iam fetet qz q̄driduānus est. **N**ō op̄rimend̄ aut̄ hūc fetozē circa hāc tractiū mat̄iā tria ord̄mate cōsi de remz. primo qñ in tractu ab vsura excusat dubiū uel pi culū. secdo qñ mutuū ē palliatū. tercio qñ licz cambiū

Articulz primz vbi oñdic̄ qñ in tractu dubiū uel

piculū ab vsura excusat et qñ nō

Primo cōsideremz qñ in tractu ab vsura excu sat dubiū uel piculū et qñ n̄. **N**ō cuiz̄ intelligē ciā an̄ om̄ia sunt notande tres regule ḡn̄ales

Prima regula est hec in mutuis veris uel interpretatis

spe lucri factis pñcipalit̄ dubiū seu piculū a fenore nō ex-
 culat. **¶** Ad huius regule et duarū seqñcū intelligenciā pñno-
 tandū est qđ nulla addicō seu circūstancia aliqđ actū ex na-
 tura sua viciosum excusare valet nisi s̄m qđ ab eo rēz vi-
 ciositatis removere pōt. vbi gr̄a. osee i. c. ait dñs ad osee
 vade et sume tibi vxorē fornicariā et fac tibi filios for-
 nicacōnum. qđ fornicās fornicabit̄ terrā a dño. ecce qđ
 ppheta hīc fornicat̄. nec ob aliā cām sibi licebat nisi qđ
 ex p̄cepto dñi fornicatus ē. **¶** Et itēz cū hebrei in expolia-
 cōe egipcōz. ero. xii. excusent̄ a furto. **¶** Ex alia qđdam cā-
 oino nō est nisi qđ ex p̄cepto sup̄ioris dñi dei qđ est gñal
 dñs vniuersoz res nō sue facte sunt sue. Sic in p̄posito
 si dubiū seu piculū excusare d̄z crimē vsure v̄e uel int̄pta-
 te hoc nō pōt esse nisi qñ dubiū uel piculū v̄tutē hñt tol-
 lendi rōnez vsure v̄e uel int̄ptate. s̄z qđ qñ in mutuis ve-
 ris uel int̄ptatis si pñcipalit̄ fiunt spe lucri vsure vicū
 ānexū est. **¶** Ideo dubiū et piculū d̄ sui nata a tali mutuo
 viciositatē nō tollūt ut p̄z ē de vsu. in c. nauigati in pñ.
¶ Secūda regula qđ dubiū uel piculū a fenore nō excusat
 nisi apud lucrantē includat̄ dñiū atq; vsus rei piclitatis
 cum qua lucratur. primo quidem dñiū. quia ex re sua
 homo lucrari debet. scdo vsū. quia vsus rei ex quo lu-
 crum peruenit debitum mediate uel immediate ad lu-
 crantē p̄tinere. **¶** Hñcūq; s̄ in mercādi actu piculū mercū
 uel pecunie nullo mō respectu actū mercandi spectat ad
 ipm primū mercantē siue tradentē. s̄z solū cui res tradite
 sunt. **¶** Tūc eo ip̄o eoz vsus et dñiū quo ad actū illum
 mercādi spectat ad solū illū cui. 2 piculo currūt. res em̄
 p̄dit̄ dño suo. **¶** Tercia regula est hec piculū seu dubiū
 a fenore non excusat vbi in attractu cā temporis nō p̄pni
 aliqd plus sperat̄. **¶** Huius regule rō est qđ ibi sp̄ p̄sumit̄
 ēē mutūū v̄m uel int̄ptatū cū spe lucri p̄t̄ int̄currēs t̄p̄

hec tñ regula satis ex p̄cedentib⁹ regulis p̄ et ex regula supra dicta in ser xxxiii. ar. i. et c. i. **I**stis his p̄missis ad uertendū est q̄ in contractu et in mutuo v̄o uel in p̄tato q̄dru plex dubiū seu piculū attingē p̄t. primū capitalis et nō lucri. sc̄dm lucri et nō capitalis. terciū nec capital nec lucri. q̄rtū capitalis et lucri. **Q**ñ in contractu p̄t attingē piculū capitalis et nō lucri et qñ est ibi vsura et circa hoc ponunt̄ iii. cā⁹ **Ca. i.**

Primū dubiū seu piculū in contractu attingē p̄t. sc̄z capitalis et nō lucri. et de hoc ponam⁹ q̄tuor cā⁹. **P**rim⁹ cā⁹ ē si q̄s mercatori nauigato p̄ mare tradat e. ducatos sic q̄ si nauis cū capitali piculū tē nō teneat mercator sibi reddē capitale. si tñ in mercando amiserit sp̄ sibi totū capitale reddat. et si lucrat⁹ fuerit habeat p̄tē lucri. et hoc est vsura sicut ad lras habet̄ hic cā⁹ ē de vsu. c. nauiganti. **R**ō autē q̄re ibi ē vsura. qz est contra primā et sc̄daz regulā. **N**ā licz capitale currat ad piculū tradentis q̄z diu ē in itinere uel mari et sic p̄ illo tpe currat ut suū. in actu tñ et vsu mercandi et amutandi currit solū ad piculū mercatoris cui traditū est. et ideo respectu illi⁹ act⁹ et vsus est ip̄ius mercatoris. p̄tēa p̄ talē actū ip̄e lucrat̄ sicut et soli ip̄i p̄dit. **I**n hoc etiā cā⁹ ut sepius alia rō vsure attingē solet. **N**ā primus pecunie traditor nō accipet sup se piculū maris atqz itineris nisi p̄babilē p̄sumeret p̄tē suā etiā cū toto hoc piculo tuciorē et utiliorē sibi q̄ mercatori p̄ eo q̄ rari⁹ in mari uel itinere amittit̄ q̄ p̄ vsu mercandi et amutandi. **S**ecū⁹ cā⁹. sc̄do addam⁹ aliū casum. v̄bi grā mutuat q̄s c. i. venecijs ut inde c. xx. recipiat̄ i cipro hac sc̄z addicōne adiūcta q̄ si in mari uel in terra denarij vel mercacōnes inde empte piclitent̄ debitor nō teneat reddere v̄lē medietatē. si v̄o nō pariat̄ impedimētū teneat

ad totū. **P**ro hoc dicendū s̄m hosti. q̄ talis detractus vs
 surarius est. q̄ s̄m eū aut recipiens nō expendit pecuniam
 illā et sic impiū est q̄ creditor ab eo exigit lucrū qd
 nō habuit. aut expēdit et sic d̄sumit pecuniam et efficit al
 tius res em̄ epta de pecunia illa efficit debitor q̄ pecu
 nia sibi mutuata efficit sua. p̄tea nō d̄z creditor lucrum exi
 gere de re debitoris. q̄ vsus est et inde lucratus. **S**i q̄s
 aut obstat q̄ licitū esse videt hoc q̄ creditor in se picu
 lū sumpsit. **D**icendū q̄ sibi imputet. q̄ susceptō talis pi
 culi in nullo eū excusat sicut s̄. in prima et sc̄da regula
 p̄z̄deor. eciā rai. hic et ad hoc facit c. nauiganti. de vsu.
Tercius casus. addam⁹ quoq̄ terciū casum vbi gr̄a **R**e
 cipit quis pecuniam vlt̄ mare vehēdā et reddendā p̄ cer
 to p̄cio sibi d̄stituto nūq̄ d̄mittit vsurā. **D**icēdū s̄m ino.
 ex de vsu. c. fi. q̄ nō d̄mittit vsurā siue in se recipiat picu
 lū q̄ portat eā siue nō. q̄ opax siue custodie locatio est.
Idem eciā sentit hosti. nec est extra aliq̄ regulā supra
 dictā. q̄ nullū est lucrū. **N**ic nichilomin⁹ inno. q̄ vbi n̄
 accipit p̄ciū tm̄ vt portat s̄ negotiator mutuo dat eā vt
 cū ea negociet tūc esset vsura. q̄ pecunie nullus est fru
 ctus si teneat in archa. nec detiorat in vsu. lxxxviii. di.
 eiciens. **Q**uart⁹ casus. **Q**uartus casus eciā addi pōt pu
 ta cū in mercando capitale currit ad piculū ip̄ius tradē
 tis. ita q̄ qcquid mercando uel alio iculpabili mō p̄dat
 p̄dit traditori ip̄ius capitalis. lucrū aut̄ est fixū. et in ta
 li cāu certū est q̄ mercator cui capitale traditū est emit
 totū futurū lucrū capitalis p̄dicti tāto p̄cio q̄ntū p̄babili
 tas futuri lucrū cū vtilitate p̄pria pōt rōnabilit̄ estimari.
Tal̄ qd̄ detract⁹ s̄m quosdā illicitus ē. **T**amē s̄m gerar
 dū obdo. licite pōt fieri. et hoc multiplici rōe. primo rōe
 piculi. nā in tota mercacōne fienda ex hoc capitali/capi
 tale ad piculū tradentis currit. **S**c̄do rōe lucrū. q̄ totum

lucrum quod puenitur existimat probabiliter aliquis valore huius quod potest a iquo iusto precio estimari et per dominum etiam iuste vendi. Tercio ratione vitandi damni, quod iste qui dat suum proprium capitale iuste potest inde exigere interesse. Item per a simili. Sed etiam quod aliquis tradit alicui equum suum ad septimanam sub precio operententi ut adducat eum in pratis et aliis necessariis suis/tandem ille cui equus traditus est emit totum futurum lucrum annue adductois eque. Sicut etiam hic licite emit potest ita et ibi. Credo igitur quod ratione contractus hic nulla committatur usura nisi hoc fieret in fraude usurarum ita quod illud capitale non esset verum rem traditum per capitale. sed potius per mutuum et ad usurarium lucrum, quod tunc esset contra primam regulam cum esset ibi interest mutui. et per dominum esset contra secundam regulam. quod apud lucrante pervenit et lucrum de re cuius non habet dominium neque vsum.

Quod quicquid in contractu cadit periculum seu dubium lucris et non capitalis et quando est ibi usura. Ca. ii.

Secundum dubium seu periculum in contractu contingens est lucris et non capitalis, unde quicquid alicui capitale traditum est ipsi tradenti certum ita quod in omnibus eventibus totum sibi reddendum est, tunc quod non sufficit incertitudo lucris. Et de hoc ponam tres causas. Primam causam, si dicat trado tibi e. ducatos michi omnino reddendos, et si inde lucratus fueris tamen dabis michi de lucro vel dabis michi quantum tibi placebit. Si vero nihil lucratus fueris nichil michi dabis nisi capitale. manifesta usura est quantum ad lucrum illud quod de lucro ultra capitale receptus est. Non est quod capitale non currit ad periculum primi tradentis, quod est contra primam et secundam regulam, propterea talis quicquid capit de lucro secundum bal. extenuat sortem. Non est etiam hec societas/nec ex forma contractus nec ex natura. Non ex forma quod est contractus mutui non ex natura/quod est contra naturam societatis quod unus huius caput saluum et alius caput fractum. ff. pro socio. l. inimicus. Et id quod

le et no. e. de dona. in vi. et vxo. c. p. n. r. as d. intelligi
 q. pecunia dat ad pte. lucri et dam. q. tuc. extractus licit
 tus est. hec ille. scdm. eia. glo. in c. pleriq. xiiii. q. iii. ta
 lis extractus usurarius est. Quidam aut. dicunt esse licitum
 et hoc ex vi. pactu. q. extractus ex. duencione. lege. accipiunt
 ex. de. reg. iur. d. c. l. vi. Pro. t. n. et. accursus. et. multi. alii.
doc. et. melius. extractum. tenet. in. l. si. no. fuerit. ff. p. socio. q.
talis. no. est. va. societas. cu. sit. d. ei. n. fam. Societas. ei
 ut. infra. patebit. q. daz. firmitas. est. ff. p. socio. l. v. m. i. rub.
 Quare. sequitur. q. tale. pactum. no. sit. p. t. s. z. tra. n. fam. tra
 ctus. v. n. no. valet. ex. de. p. car. c. vl. ff. amo. cu. p. cario. cum
 societas. sit. q. da. vis. frat. m. t. is. ut. in. dicta. l. v. m. rub. i.
 Et. hec. est. ro. specialis. q. re. ex. vi. pactu. talis. societas. vale
 re. no. pot. q. z. uis. in. aliis. extractibus. pactum. appositum. tene
 at. Scdm. em. hosti. licz. no. de. iure. societatis. s. ex. vi. pa
ctu. talis. extractus. licite. dici. possit. nichilominus. no. e. oino.
equis. Iero. in. aia. x. d. lio. d. luit. q. si. is. qui. pecuniaz. re
 cipit. ipaz. cau. fortuitu. amittet. isq. illa. dedit. ei. remittat
Unsup. ponatur. scdus. casus. ut. puta. vidua. q. da. credit
 mercatori. c. ducatos. sub. pacto. cu. m. stro. q. reddat. sibi
 dimidiu. uel. duas. ptes. lucri. absq. omi. piculo. capitalis
 intendit. t. n. apud. se. firme. qd. qcquid. de. capitali. debito
 mo. mercandi. p. det. sibi. et. no. mercatori. p. dat. s. ne. de
 cipiat. a. mercatore. hec. ibi. no. manifestat. Querit. n. n. an
 talis. vidua. usuraria. dici. possit. Ad. cui. q. omis. r. n. sionem
tria. notanda. sunt. **P**rimo. notadu. qd. talis. vidua. trad. es
 capitale. sub. tali. forma. mortaliter. peccat. qd. p. bari. pot.
 triplici. rone. **P**rima. est. q. seipam. cora. illo. mercatore
 diffamat. et. eia. cora. homibus. scientibus. hoc. factu. **E**t
 eo. ipo. dat. eis. occasione. sc. d. ali. uel. exemplum. scandaliz. a
 di. tra. illud. apostoli. i. thi. v. Ab. omi. spe. mala. ab. stine
te. vos. **S**eda. q. fact. opus. ex. suo. g. ne. criminale. saltem

quo ad hoc. qz exponit illū piculo p̄dendi et restituēdi
 ip̄m capitale. Sicut em̄ aliqz exponē articulo mortis ut
 p̄cipiti intendendo ip̄m p̄seruare ab ip̄a morte uel p̄ci-
 picio. nichilominus ḡuit peccat sic et in p̄posito. Tercia
 qz dat occasiōz si ip̄a p̄uenta uel insperata uel subitanca
 morte decederet qz sui heri des uellēt qz talis atractus
 in robore maneret. et qd si p̄dereēt totū uel ps capitalis
 nollit nec p̄cipere tale dānum. Secdo insup est notandum
 qz talis mulier saluc meliori iudicio nō tenet restituere
 opetens lucrū inde acceptū. qd q̄dem p̄bat. ¶ a ad 2mo
 rales totā rōz sui moris d̄hūt a volūtatis actū. a quo
 videlicet easant. vñ si idem actus fieret a bestia uel ab
 amante seu a quocūqz nō h̄nte sensum rōnis/nichil peni-
 tus h̄ret de rōne moralis. Quia ḡ ex p̄iori tradicio c. duca-
 torz manet atraria volūtate ex t̄iori forme atracti. quia
 uult firmit̄ qz capitale nō currat in mercacōibus ad dā-
 num suū. sicut ad suū lucz. q̄uis ex t̄iori atracti ad caute-
 lam atrariū exprimit. ne scz mercator ille ficticie et inde-
 bite p̄dat sibi debitum capitale. Idcirco tradicio ex t̄ior
 ut a tali volūtate p̄cedens realit̄ a vicio vsure segregat
 illā. et capitale sic traditū realit̄ currit ad piculum eius
 vidue q̄ dedit illud. et ideo realit̄ currit ut suū. Tercio ē
 notandū qz illa mulier p̄cauere tenet ne ex sua repenti-
 na morte seu subtraciōne mercator ille dāmf. ceēt p̄pter
 pactū uel instr̄m p̄rimo d̄fectū. Et ne etiā post casualem
 et inspiratā mortē talis atractus appet̄ in scandalū hoc
 scienciū. Ad hui2 cāus intelligenciā facit distinctiō posi-
 ta in seq̄nti ar. et c. i. in q̄to cāu. Et etiā alia distinctiō
 posita s. ser. xxxviii. ar. iiii. c. iii. ¶ Tercio quoqz cāus sub-
 dit vbi gra pe. tradit ip̄i iohām c. florenos ad fideliter
 opandū in tali arte seu in tali mercacōne et hoc vsqz ad
 annum cum tali ouenciōne. scz qz in fine am̄ si quid inde

lucratus fuerit totā sortē ac tres lucri ptes ipi petro de
 beat assignare. Si vō supuenerit dānum ipse petr⁹ dānū
 triū ptiū et ipse iohā. dānū q̄te ptis debeat sustinē. quid
 iuris. Dicēd q̄ contractus illicit⁹ est. Cui⁹ rō est. qz si at̄
 gat talē pecuniā seu illa q̄ ex ipa sunt emptā dīmo iudi-
 cio piclitari. ipse io. debitor q̄rte ptis sciet dānum. qz
 q̄cquid at̄ingat q̄rta ps sortis ipi petro creditori red-
 denda ē. p̄tea q̄cqd ipse petr⁹ d̄seq̄t de lucro de illa q̄r-
 ta pte q̄ nō subiacet piculo ei⁹ vsurariū ē. qd̄ aut̄ recipit
 de trib⁹ ptib⁹ que ptinēt ad eius piculū licitū est. Er̄t
 aut̄ talis contractus licitus si addat̄ in pacto qd̄ si aliqd̄
 dānū siue piculū sine illius. aut nūcī sui culpa euenerit
 qd̄ ad ipm̄ petrū intēgrit̄ ptinebit. nichilomin⁹ tale dā-
 nū pe. a dicto io. nō tenebit̄ acceptare nisi io. p tres te-
 stes fideles uel aliē s̄m regulas iuris de hoc fecerit ple-
 nā fidem. Habēt tñ p̄dicta intēligi s̄m debitū eq̄tatis
 Nā qd̄ deductis estimacōib⁹ laborū ipius debitoris et
 expēsis factis de bonis eius dē in illa mercacōe uel arte
 facta diligentē exaiacōne et ap̄tacione sup esse repitur
 diuidendū est.

Qd̄ in contractu q̄z nō cadit dubiū
 seu piculū capitalis. nec etiā lucri. et de securitatibus et
 depositis q̄ fieri solēt in mercancijs **Ca. iiii.**

Tercū dubiū seu piculū est in contractu. nec capi-
 talis nec etiā lucri. sicut at̄tingit̄ in manifestis vsu-
 ris. Insup qd̄amō at̄tingē solet hīs q̄ securant
 mercācias suas et in depositis. et circa hoc dubiū seu pi-
 culū distinguū p̄nt̄ q̄tuor̄ varie securitates. prima ē tol-
 lerabilis. sc̄da est culpabilis. tertia est variabilis. q̄rta
 execrabilis. Prima securitas tollerabilis. Et vt clarius
 de hoc casu rei v̄itas innotescat. Sciēdū qz in facto talis
 occurrit cāus. mercator q̄dam mittit p mare seu p tram
 aliq̄s mercacōnes et nolēs totalit̄ piculose exponē q̄rit

aliq; qui de p̄dictis mercib; faciat ei securitatē. vide lz q; si aliquo cau de p̄dāt de p̄dictis oib; satisfaciāt ei h̄moi aut suscipiētes i se piculū tale cū mercatore dueit maūa liter recipe certas pecunias p̄ quolib; cētenario ualoris ip̄az mercācia; vertit nunc indubiū utrū talis securās possit inde licite suscipe tale lucrū. Et saluo meliori iudicio. uidet̄ dicēdū q; sic et maxime p̄t̄ tria. p̄mo p̄t̄ adicōez locacionis. scūdo p̄pter cessacōz sortis. tercio p̄pter experimētacōz cois utilitatis. P̄mo p̄t̄ adicōz locacōis nā uidet̄ eē d̄tract; locacōis quasi illi securatori nocet aductō dictaz mercū usq; ad talē locū cū suo piculo et cum equa mercede. eōdem q; dat̄ p̄ locato merces ē nō usura. Sed obiciūt q̄dā de .c. nauigāti ex d̄ usu. m̄. i. rub. q; illud cū hoc cau effectualit̄ idem esse uidet̄. vide or em q; ubi mercāti p̄dictas mutuo merces et p̄ eo q; nō suscipio i me piculū p̄cipio aliqd̄ ultra sortē. Et quo uidet̄ q; hic sicut ibi d̄mittit̄ usura. Ad hoc dicēdū q; p̄dictū. c. nauigāti loq̄tur i cau multū diuerso. nam receptū ultra sortē de qua dicit̄ ibi mutuū directe d̄cernit̄ i quo oīno sup̄h̄ndācia p̄hibet̄. xiiii. q. iii. c. ii. protū. et xi iii. q. iiii. si quis oblitus. et. c. se. s; i cau isto nō sic. Nō em̄ p̄t̄ mutuū qd̄ ibi nō ē. s; p̄t̄ faciū .i. p̄pter securitatē quā facit de mercibus an̄ dicit̄ recipit lucrū. Secūdo talis d̄tract; licitus ē p̄pter cessacōz sortis. nō em̄ est d̄t̄ primā et scōaz regulā. q; ibi nō ē mutuū cū ibi nō sit sortis. p̄pter ea nō p̄t̄ dici q; asscurās lucrū recipiat ultra sortē sine fūdam̄to nullū edificū dat̄ i. q. i. cū paulus. ad esse em̄ usure optet̄ m̄t̄uēre sortē et ampli; ulē sortē sicut p̄t̄ s̄ ser. xxxvi. ar. i. et c. sicut ad esse cuiuslibet̄ entis duo necessaria sunt. sc; substācia et forma. de spon. tua nos. Tercio uidet̄ esse licitus talis d̄tract; p̄t̄ ex p̄imētacōz d̄uis utilitatis eo q; inde seq̄tur rei p̄dūe bonum et utilitas

mercatorum. multe ei mercaōes fieri pnt et fiūt q̄ cessarēt
 si nō repirēt tales assecurātes. **S**cōda est scurtas culpa-
 bilis qz illicita est. hec tali mō asuevit fieri. **T**u mutuo
 suscipis ab aliquo pecuniā qua tu egēs et ego satis do
 p te ul' ad hoc scripturā securitatis facio. creditori tuo
 cū hoc scz pactū. qz ego habeā a te vnū ul' duos flo. p cē
 tenario d' tali securitate qz p te facio. talis qdē d' trac. 2
 duplici rōe illicit' eē videt'. primo qz ibi ē mutuū indire-
 ctū. scōdo qz ibi cessat piculū primo qz ibi cadit mutuū i
 directū eo qz assecurās stat ibi loco mutuātis. et sic fit
 d' tra regulā pziāz et scōdāz. **P**retea assecurans est ibi ac si
 mutuādo ad certū tpz cū addicōe duoz l' trū p cētena-
 rio suā pecuniā rehaberet. paria em̄ vident' creditori sa-
 tis dari aliquid p hoc recipiendo a creditore et mutuan-
 do aliqd' vltra sortē. **S**cōdo aut' hoc nō licz. qz cessat ibi
 piculū eo qz fit sine piculo securātis. **N**am si asstuo me
 debitorē creditoris tui. p hoc accipiendo vnū vel duos
 florenos et d'ingat me tuo solue' creditori tu michi resti-
 tue' obligaris tanqz meus debitor v' sortis. et sic ptz qz
 sum securus d' tra regulas in pncipio pntis sermo. iam
 declaratas. p' tea qz plus das vsura esse videt'. qz ut di-
 ctū est idem effectualit' eē videt' ac si tibi antea mutua-
 sem cū pacto recipiendi p'dictū lucz. **S**z si hoc pcedit
 cū p te tuo creditori soluo qnto amplius si et non soluo.
Nepe effectualit' idem est eo qz si tu debitori soluis libe-
 ras me qd' nempe p'inde est ac si michi soluenti restitue-
 es et p' eo michi dedisses vnū vel duos floze. nec rō di-
 ctat. qz melioris de beā eē adicōis cū nō soluo qz cū soluo
 sicut p'dictū ā. **S**z obstāt qdā et dicūt qz istud nō recipit
 mutui rōne s; talis d'ctus ē pot' v' d'ctio crediti mei ad
 qd' acq'rendū et d'siderād' subijac subeo multas expēsas
 sicut i mercātibus quotidie p'z. **E**t qz nō sit mutuū p'z qz

et si p te creditori tuo nō soluo nichilomiñ teneris michi
ad illa .a. qd dicendū q talis vēdictio crediti cū hmo
lucro nō pōt fieri cū actu illicito. i. cū mutuo indirecto si
cut in p̄dicto cāu dtingit fieri. Est igit talis in foro dscie
simulatus et fictus satisfactor et ad satisfactorū singulari
ter obligatus et in foro ecclesie posset ad satisfactorū cōz
pelli s̄m quosdā si fictus satisfactor et verus creditor p̄ba
ret. Tercia est securitas variabilis sic p̄t in depositis.
vñ pone q depositui pecuniaz apud campsozē sine aliquo
pacto talis aut campsoz negotiat cū pecunia mea ac rū
det michi decē pcentenario Quid iuris. Dicūt qdā q
aut ego deposui sub spe lucri. et tūc est usura aut p̄nci
paliter sine vlla spe et tūc secus et d hoc stat dicto meo
qz hec questio de dscia ē Secūtu Bal. de p̄sio dicendū
est qz aut deposui in spe Et tūc qz illicite usus ē pecunia
mea deposita ei. ideo omne lucrū inde p̄ueniens michi re
stituē obligat qz ex re mea locupletior factus est. ar. ff.
de neg. g. l. q sine usuris. Aut usus est licite. qz deposue
rā ad numerū. et tūc aut dat ex liberalitate. aut ex equi
tate. aut ex necessitate. Primo si dat ex liberalitate sci
ens se nō teneri retribuē michi aliqd. et tūc si a p̄ncipio
nō habui animū feneratori licite possum retinē. qz mer a
donacio est. Secdo si soluens credit se ex qdam equitate
teneri que se ad remunerēdū mercācias mouet. et tunc
idem dicēdū est. Tercio si ex necessitate. qz scz credebat
se usurarie obligare cū n̄ obliget et tūc licite reape pos
sum. si etiā a p̄ncipio nō habui animū feneratori/alias illi
citū esset reape qcqz. Nā obligacio antidotoz is iustam
parit recepcoz p errozē solnti. ut d̄. ff. de fideius. l. si te
stor. Si. nisi esset erroz facti. ut qz putabat p suū p̄cura
tozem esse p̄missum cū tñ nō esset. qz tūc nec de iure iu
diciali. nec d̄ iure dscieciali illud retinē possum. hec ille.

Sed de deposito aliqd dicitur infra in tercio art. c. ii.
 Quarta aut securitas execrabilis dici pot. qz scz cum ea
 omis eia manifesta usura execrabilit frequat, vtputa
 si qs mutuas c. ducatos velit inde aliqd ultra sorte hre
 qz non sunt sibi ita securi sicut si illos hret in archa. imo
 mutuando multis amittendi exponit eos no excusat ppe
 tale piculu ab usura. Periculū siqdem huius caus nichil
 a rone et natura mutuū differt vel saltē sibi inseparabilit cō
 nexū est qz no plus hz de rone vendibilis qz habeat mu
 tuū inqntū mutuū. ptea p inde est ex piculo hoc lucrari
 sicut lucrari ex solo mutuū actu. Nā si mutuās tante de
 mencie esset qz absqz omi securitate pignoris uel testimo
 niū aut scripte mutuū daret cū expssa pactoē usure. et sic
 de rebñdo sorte. nō tm̄ ultra sorte in piculo remaneret.
 tñ tale piculū eū ab usura nō excusaret. qz extra pceptum
 dñi agit q luce vi. c. inquit mutuū date ml inde sperātes
 Pretea p hoc piculū n̄ tollit ins indēmtatis ipi p̄sitori
 qz receptor tenet sibi ad oimodā indēmtatē et ad red
 dendū plene equale. Inquū aut est ipm ad reddendum
 amplius obligari. Itē maifeste appet qz est extra duas
 pmas regulas positas s̄ in pñ. huius ser **Q**d in extra
 ctu cadit qñz piculū seu dubiū capitalis et lucri et eiam
 pot ibi esse usura **Ca. iiii.**

Quartū dubiū et piculū est capitalis et lucri. et
 tñ pot ibi esse usura de quo ponantur duo caus
 Primus caus est cū quis mutuat c. ad r. ānos
 ita qz si infra decēmiū mortuū fuerit alē ipoz liberat? sic
 qz debitū accepit a mutuo et debito. Si vō supervixerit am
 bo. dabit qui mutuū accepit cc. ei qui mutuū dedit in ta
 li cau vsus est. qz tale piculū s̄m allex. lom. nō excusat.
 Nā talis attractus nō tendit a d equalitatē iusticie cum
 hoc ex suphabūdācia nō ex labore. nec ex usu rei ppe nec

recompensacione altius rei reducit ad equalitatem iusticie
piculum autem non excusat ubi causa temporis aliquid plus accipit. sed
ubi non causa temporis superabundancia accipit tunc ratio dubii uel
piculi excusare potest, quoniam scilicet incidit dubium ex natura rei. quoniam
etiam excuset dubium factus dictum est ser. xxxiiii. ar. i. quasi per
totum in tribus regulis et melius in primo. ar. precedentis in aliis
tribus regulis. **S**ecundus casus talis est statuit ciuitas pro ciui-
tatis utilitate quod quicumque ciuis huius uel habitus est filius
si infra annum natiuitatis ipsius tradit ciuitati lxx. ducatos
cum filia puenerit ad xv. annum re habeat a dicta ciuitate
quingentos ducatos ut nuptui filiam tradat. si uero filia ante
xv. annum defuncta fuerit predictus ciuis ante dictos lxx. du-
catos amittat. **Q**ueritur an ratione talis piculi seu dubii li-
citus sit contractus dicendum quod non quod est contra iustitiam equita-
tem quod per triplicem rationem. Primo quod sicut superius dictum est in
mutuis ueris uel in expectatione spei lucri principaliter factus du-
bium seu piculum a fenore non excusat. sicut patet ex de usu. in
c. nauiganti. et in c. in ciuitate tua. Item sicut docto. usura
est lucrum ex mutuo principaliter intentum. Et item xiiii. q. iii.
in c. plerique dictum est. usura est quicquid sortis accedit. **R**atio
quidem sicut manifeste apparet. attingit in predicto casu. Pre-
terea si talis mutuaisset tali intentione et pacto alicui picu-
lari persone usuram utique amississet multo fortius usuram omic-
tite taliter mutuando ciuitati cum magis teneat subuenire ei
in necessitatibus suis quam alii singulari persone. nam tunc bo-
num preferendum est bono particulari. proinde augustinus ait diuina
propria et non propria omnibus anteponas. et in aut. res que C. de
leg. et ex de postu. f. la. c. bone. **S**ecundo quod apud tradentem
predictos denarios non remanet ipsorum dominium neque usus. unde
iuste lucrari possit. nam sicut ex dictis in principio presentis ser.
patet dubium aut piculum a fenore non excusat nisi apud lucran-
tem includat dominium atque usus rei piculatus cum qua lucratur

Nempe ex re sua nō ex aliena hō lucrari dz. Insup vsus rei ex quo puenit lucy debet mediate uel immediate p tinere ad ipm lucrantē. que duo nō occurrūt in pfato ca su. Nam et dñium et vsus dictōy denarioy trāsierūt in dñitatē. Tercio quia cā tps nō ppriū aliquid plus spera tur. Nam sicut ex pcedētibus patet piculū seu dubium ibi occurrēs nō puenit ex natura rei s; ex tpe tm. qd non est tradētis s; ipius dñitatis. Pretea tale lucy nō pue nit ipi tradēti ex ipius industria aut ex eius labore. nec insup ex sollercia et sollicitudinē eius aut ex recōpensacō ne alteri rei. vnde tale lucy possit reduci ad iusticie eq tatē. sed tm puenit ex tēpe qd est ipius dñitatis. ptea talis tractus vsurarius est.

Articulus scdus Qd in variis tractibus p mutuū pal liatū vsura omitti solet.

Secundo consideram qn est in tractu vsura per mutuū palliatū. Potest aut vsurariū mutuū quadrupliciter palliari. Primo in tractu emp cionis et amutacōis. Scdo in tractu locacō nis. Tercio in tractu societatis. Quarto in tractu cō missiōis. et i hīs oībus dētib; cadē pōt vsurariū crimē

Qd in tractu emp cōis et amutacōis pōt cadē vsurari um crimen p mutuū palliatū. **Ca. primū.**

Primo em pōt esse mutuū palliatū et vsurarium in tractu emp cōis et amutacōis. cum fit scz in fraudem vsuray. Circa qd cōsideremus ad pns sex casus. Primus aut casus est de emp cōe ad redimē dū. vbi grā Emit qs agrū satis miori p cō q; valeat sub tali adicōe q; post. v. vel sex ānos siue qncūq; placuerit vēditori p eodem p cō illū restituat ei. Circa hūc cāum tenēdū ē q; si emptor sub specie emp cōis p cōū agri mu tuare intēdit. et ppter tale mutuum lucrificare annuos

fructus agri usura est. licet ab ecclesia s̄m Archidia. ex hoc cōdemnari nō possit Sed si hoc nō facit in fraude m̄licitus est attractus s̄m eūdē. De h̄mōi c̄m dolosa intentione p̄sumi pōt p̄ triplicia signa. Primū signū est q̄n p̄ciū qd̄ dat̄ modicū est respectu valoris rei. Sc̄dm̄ est q̄n aliquid soluit̄ ultra receptā summā. puta. Vendita fuit res. c. florens. et p̄m̄ in pacto q̄ si vendicō resc̄ndat̄ soluit̄. c. xxx. Tercū signū est q̄n emptor solet exercere usuras seu usurarios attractus. et maxime cōsimiles usurarias emp̄cōes. p̄bat̄ aut̄ hoc ex de vendi. et emp. ad n̄raz. et de pig. illo uos. Quidā t̄n̄ dicūt q̄ pauca signa req̄runt ad hoc in foro iudiciali. s̄m quosdā. Est nichilomin2 aduertēdū q̄ si emptor agri intencōe simplici illū emit. et p̄cio iusto patus semp̄ restituē illum. si venditor noluerit redimē nō est ibi usura. q̄ nulla ibi int̄uenit racō mutui. s̄ sola emp̄cō pura et simplex. p̄ cōtrarias v̄o circūstācias atq̄ signa de simplici intencōe p̄sumi pōt. In iudicō aut̄ aīe standū ē in h̄is sc̄cie sc̄fite ntis se purā et simplicē habuisse int̄cōz. Sc̄ds̄ caus̄ ē sc̄z cū fit attractus vendicōis cū pacto de reuendēdo in fra decēnū. ita q̄ añ quinquēnū instrumētū vendicōis neq̄quā facē teneat. In hoc casu s̄m Hosti. eo ip̄o de tegit̄ ip̄a fraus vt ip̄e notat. Et post cum Jo. an. m. c. ad n̄ram de emp̄c. et ven. in nouella. Et sic patet q̄ ibi est usura. Tercius casus etiam addi pōt. verbi gr̄a. Emens agrū vel equū seu fructus agri iam sc̄m̄ in aīi minorī p̄cio q̄z p̄babilit̄ valet. vel alit̄ tūc esset emp̄turus seu habitur2 p̄ eo q̄ soluit̄ p̄cium antequā recipiat rem emptā emittit̄ usuram. Racō hui2 est q̄ emptor p̄ quādam racōem mutui credit̄ p̄ciū venditori ante rei empte recep̄cōem. Constat̄ c̄m q̄ ex natura emp̄cōis et vendicōis seu om̄mutacōis n̄ tenet̄ p̄ciū rei empte tradē añquā

rem emptā recipiat. Nā oīs amutacōes sibi inuicē piē
et ad paria obligant. Quia ḡ pp̄t mutui rōez intēcedētē.
quasi p̄ p̄cio mutui acipit seu retinet aliquā ptē debiti
precii rei empte. idcirco interadit in hoc casu vsura.

Quartus casus est cū quis sub specie amutacōis bladi
p̄ blado añ messem tradit alteri bladū vetus ut in mes-
sibus recipiat nouū et p̄ualēs vsurā amittit. s̄m ḡof. **T**ō
aūt dico p̄ualēs. qz si illud aetus seruat vsqz ad messem
tū p̄babilit̄ valūisset quātū nouū p̄ illo receptū nō est
ibi vsura. s̄ pocius equalitas dici posset. q̄muis p̄stitor
ex hoc reportaret aliquā vtilitatē renouacōis sui bladi
ob quā cām posset diuici⁹ cōseruari. Et hoc q̄d̄m iustū ē
Nā si ego absqz tuo damno et p̄iudicō aliquā cōsequor
vtilitatē. non ex hoc sum tibi iniustus aut viciōsus. **S**i
tū añ messem venditur⁹ erat illud vetus s̄ mutuauit al-
teri ad p̄ces ei⁹. tūc d̄z et pōt inde h̄re equalēs p̄ciū qd̄
tūc inde habūisset si illud tūc t̄pis vendidisset. **N**ō ha-
bendū aūt intelligēciā discretā in dicto casu et in cōsumi-
libus ei distinguēdū est. qz aut ē visimile q̄ ip̄a res mu-
tuata nō erat p̄ciosior t̄pe solucōis. aut de hoc p̄babili-
ter dubitat. **S**i primo mō tūc aut mutuās seruatur⁹ n̄
erat rem quā mutuo tradit s̄ int̄im cōsumptur⁹. et tūc ē
vsura. **N**ut erat seruatur⁹. **E**t tūc aut creditor aufert de
bitori libertatē se liberādi. et tūc etiā est vsura. **I**n hiis
em casib⁹ se exponere voluit et onerare debitorē. **N**ut
talē libertatē nō aufert debitori et tūc nō est vsura. imo
mereri posset. si bona intēcōe añ t̄m inū req̄rat debitorē.
ut soluat ne scz grauē oneret. si em h̄z intencōz corrup-
tā et dicit debitori q̄ pōt vsqz ad t̄pus mutuū retinere.
ut scz ne se a damno reuelat. licet em non auferat facul-
tatem se liberādi. tunc et si nō amittat in hoc vsuram m̄
chilomin⁹ peccat. **S**i aūt scdo mō tūc nullum est ibi vis

ciū ut pbat in. c. fi. ex de usuris. Talis distinctō maxie
in foro pnie magne imitat eqtati. Ad hoc etiā facta alia
distinctō scoti. q̄ copiosior est. Et ponit s̄ ser. xxxiii. ar.
i. c. iii.

Quintus casus de eo q̄ vendit frumētū uel vi-
num p̄ p̄cio qd̄ instāti currit cū hoc si plus valeat vsq̄
ad pascha. vult q̄ illud plus sibi detur. Si v̄o valet mi-
nus nō vult q̄ p̄ciū minuat. Scdm̄ em̄ hoc fi. talis usu-
rarius est. C. de solu. l. penul. ff. de dam. infec. q̄ bona. C.
si quis. Et hoc no. archi. xiiij. q. iiii. §. i.

Sextus casus
de eo qui tpe messū uel vindemiay emit frumentū uel
vinū ut tot mēsure paschali tēpe sibi reddant. talis em̄
tractū vsurari⁹ est. xiiij. q. iiii. vsura. Scdm̄ em̄ cursum
oīum regionū et dūem opi. talia cariora sunt tūc t̄pis.
Talis aut̄ opimo estimāda et ponderāda est ex de se-
pul. certificari. ff. de flu. l. i. i. p̄n. Nec obstat q̄ q̄nq̄ cō-
trariū accidit. qz ad hoc nō aptant iura. ff. de alea. l. nā
ad ea. et di. iiii. erit aut̄ lex.

Quiotra fecerit in foro cō-
sciēcie ad satisfactōz inducēdus est. ex de usu. dsuluit. ec-
c. in ciuitate. Clericis aut̄ tales tractū oīno illiciti sunt
lxxxviii. di. p̄ totū. ex ne cle. uel mo. c. i. et. ii. insti. de vi.
et ho. cle. cū ab om̄i. Nec no. hosti. ex de usu. c. vlt.

Ad in tractū locacōis int̄uenire p̄t mutuū palliatū
et vsurariū lucy.

Ca. scdm̄.

Secūdo em̄ p̄t esse mutuū palliatū et vsurariū.
i. in tractū locacōis. ut puta si locator extimat va-
lorē rei locate et locat eā. hac adicōe adiūcta q̄
q̄liscūq̄ p̄dat seu detiozet vult eius dē p̄ciū recupare rē
suā. hoc q̄dem fit in fraude vsuray. qz res extimata int̄-
adit loco pecuie. nec vā locacō ē. qz locatorē suo piculo
t̄dit p̄ q̄ dsituit sibi merces. dicit em̄ locator q̄ reb⁹ suis
permitto tevti domo mea merce de auementi. ego dico
permittit aliquē vti int̄ueniēti merce de conueniēti. ut si

locator et tu aductor. ex de loca. et adu. c. i. et. c. pretea.
 Est nichilomin2 aduertēdū q7 locacō aliqñ dī firma. ex
 de loca. et adu. nra nobis. fit em qñq7 in ppetuū. qñq7
 ad certū tpus. Et si moriatur aductor infra certū tpus
 ei succedet heres. secus aut est in usufructu q quidē pso
 nalis est et morit cū psona. Est insup alius tractus q
 s7m glo. ex de loca. et aduc. m. c. potuit. est medi2 int lo
 cacōem et aductōz qui emphitheosis noīat. de quo ha
 bet in dicto. c. potuit. talis tractus in hoc accedit ad
 vendicōz. qz qñ celebrat aliqd dat. quēadmodū in ven
 dicōe dat p̄ciū. s7 nichilomin2 differt ab ea. qz p vendi
 cionē dñiū ipm trāssert. s7 i hoc tractu dñs retinet do
 minū sibi. quappē magis videt accedere ad natam vendi
 cōis. qz sicut locator dñiū sibi retinet et annis singulis
 aliqd recipit. ita et hic. qz emphitheoteca singulis ānis
 ouentū canonē. i. censum soluit. Emphitheosis nomē est
 grecū. et idē est q7 meliora cō in locato. Nā antiqtus ste
 rilia tm̄ p hūc tractū accedebant et melioracōes recep
 torū erant. Demū pmissum est fieri de sterilibus et fru
 ctuosis. Cōsistit aut tm̄ i rebus solis. Quidā aut hūc cō
 tractū vocant dacō ad liuellū. Sciendū est aut q7 pos
 sessio ecclesie in emphitheosim de nouo in ppetuū nō p̄t
 dari. ex de re. ec. nō alie. c. nulli. s7 tm̄ possessio ipa q̄ pri
 us emphiteoca erat libere ad ecclesiā puenit poterit al
 teri in ppetuū in emphitheosim dari. hoc tm̄ cum ḡno sa
 lis. put habet ex de feu. ex pte.

Ca. iiii.

Qd in tractu societatis pōt intuemire mutuū palliatū
 et usurariū. Et tractū pōt triplicat variari

Gratio quoq7 pōt esse mutuū palliatū et usurariū
 in tractu societatis. Est em̄ societas fr̄ntas q7
 dā. ff. p so. l. vex. p̄inde impiū est q7 ibi amittat usura
 uel turpe lucy. qd qdē fit qñ int socios eq̄tas n̄ seruat

Est autē circa hoc aduertendū s̄m tho. sc̄da sc̄de. q. lxxviii. q. ille qui in societate cōmittit pecuniā suā artificiū vel mercatorū. pecunie dñi nō trāsfert in illū. sicut cōtingit in mutuo s̄ remanet eius qui dedit illā. ita q̄ cū pisculo illius cū ea negociaf vel artifex opaf. p̄tea licite recipere p̄t p̄tē lucri inde p̄ueniētis videlz tanquā de re sua. **Hec ille.** Insup est notādū q̄ p̄t cōtractus societatis tripliciter variari. **Primo** mō sic q̄n sunt duo quocunq̄ ponit pecuniā et alī opā corpālē. ff. p̄ socio. l. ii. **Secundo** fieri solet q̄n vnus ponit pecuniā et opā. et alī pecuniaz tm̄ aut opā tm̄. **Tercio** fit q̄n ambo in societate pecuniā et opā ponūt. **Et** in hijs om̄ibus cōgruas est seruāda. ne aliqd̄ fit in fraudē vsuraz. q̄ s̄m gof. lucra et damna dñia esse debēt. **Cōcor.** in hoc hosti. et no. xiiii. q. iij. ple riqz. **Proinde** tale pactū fieri posset videlicet q̄ ego recipere quartā p̄tē lucri et tu tres alias. vel euerſo tu quartā et ego tres alias s̄m cōueniēciā nr̄am q̄ tua vel mea industria estimari debēt. ut p̄z inſti. de socie. §. i. **Et** similit̄ p̄ rata diuidat̄ damnū. **Posset** insup fieri nō exp̄ssa p̄dicta estimacōe p̄sone admittēdo discrecci ip̄s q̄ pecuniā recipit. ut assignet p̄tē lucri. et dāni quātū sibi videtur iustū. **Et** tandē si esset aliq̄s excessus seu defectus cōcordit̄ inuicē remitterēt sibi. **Sed** notādū est q̄ q̄n vtr̄q̄z ponit pecuniā et opā et alī eoz plus de pecunia vel d̄ ope aut de vt roqz ponit. tūc s̄m m̄cho. de ma. lucrū eorum debet esse equale non equalitate quātitatis s̄ p̄portionis si nichil aliud exp̄ssum est. **Ad** autē cōtractus societatis in vsurariū fraudē fieri possit ponunt̄ aliqui casus. **Primus** casus est talis. q̄dā ponit in societate opā tm̄. alius. xxx. flo. ad terciā p̄tē lucri et dāni hoc ē ad lucrū et dānū. x. flo. xx. floremis semp̄ saluis remanētibus. in tali etem̄ casu nisi ille qui opam ponit mercedē laboris

Secundo potest queri an in diuisione societatis que quicquid per longa tempora fit multis laboribus ac sudoribus procedentibus, si non inuenitur nisi tantum capitale saluum, debeat habere ille qui posuit illud an debeat equaliter diuidi. Circa hoc diuersi diuersa sentiunt. Glo. i. l. i. C. p. socio dicit quod debeat equaliter diuidi nisi aliud actum sit. Et hoc propter triplices rationes. primo ratione diuisionis, secundo operationis, tertio ammissionis. prima respicit contrarium primum, secunda medium, tertia tertium. Prima autem ratio diuisionis, quia tale capitale videtur a principio communicatum, sicut dicimus in societate omnium bonorum, quia unusquisque videtur alteri diuicasse quod primo proprium erat, et de proprio in diuisione transit, ff. p. socio. l. ii. Secundo ratione operationis, quia ille qui posuit operam intelligitur primum opere posuisse, quod quod est proprium lex assimulat et adequat pecunie posite ex alia parte, unde primum est si unus ponit, et aliter operam ac si uterque poneret, et. Sed tunc quidem certum est quod si diuisionis tempore non reperiuntur nisi, et quilibet habet, v. g. in proposito ita est. Tertio ratione ammissionis, quia si ille qui operam ponit perdit operam, et quod posuit pecuniam perdit pro parte pecuniam, aliter sequeretur absurdum quod unus perderet totum aliter nichil. Et hanc partem tenet secundum in di. l. i. C. p. so. de iure, de consuetudine autem dicit quod capitale dicitur esse saluum. Et si est ita consuetudo intelligitur tacite hoc actum, quia consuetudo in tacitum pactum deduci videtur, ff. loca. l. licet. Sed quodam dicunt quod consuetudo illa non videtur, nec etiam pactum eo quod pro tale pactum dicitur traheret ad naturam usure, nam sic in usura est periculum debitoris, et tamen creditor usuras recipit, ita hic esse periculum receptoris, periculum inquit perditionis operam, et nichilominus si opere aliquem attulisset fructum lucrum diuine esset. Ad hoc quodam respondent dicit, quod non est verum quod ex hoc ad naturam usure trahatur, ut patet ratione se. Et nota, ff. loca. l. cum duobus. Item ex facto. Tu autem dicit secundum Iacobum de are, quod non solum de consuetudine sed etiam de iure est quod capitale

sit saluū. quare etiā socius me2 debet hēre pecuniā. Et si
 dicit qz ponit opā. Rūdo qz p̄cū ope intelligit̄ corre
 spōdens inluxurio pecunie. non aut̄ ip̄i sorti. proinde si
 vnus ponit amoditatē ope equidē. et alē ponit amodi
 tatē pecunie nō aut̄ pprietatē. finge em̄ qz vnus in socie
 tate ponat mille millia. alē tñ opā tm̄. tūc in nulla pōt
 esse p̄porcō nisi de amodis ope et amodis pecunie nō d̄
 ip̄a totali sorte p̄ idē exp̄ssum ē. qz in societate ponit̄ spe
 cies ex vna pte puta pecus. et ex alia ope pastoralis. qz
 sola amoda et damna in obuēcōibus dūia sunt nō autē
 ip̄m pecus. ut in .§. si in cohibēda. l. si duob2. ff. p̄ socio
 Vel dicam2 qz in dubio poci2 intelligat̄ in societate p̄ o
 situs vsus rei qz ip̄a res. Et hoc facit ad qōnem socide
 ouū qz fetus lana lac et hmōi sunt dūia s; nō oues soc
 cide date De tñ est qz licz p̄ncipalia capita sint mortua
tñ societas in fetibus durat. ut. ff. p̄ socio. l. si illud qd̄.
et. ff. de pigno. l. grege. in p̄i. Et qz dico qz oues in so
 cietate date nō sunt dūes intellige qz capitale meū non
 est dūe. s; melioratū et detioratū est dūe. verbi gr̄a dedi
 agnos in socidā tūc quātū valebāt agm̄ añ om̄ia retra
 hā illud tanquā meū capitale. In illud aut̄ qd̄ crescit
 puta qz agm̄ castrones sunt facti. aut porcelli p̄ora t̄ctū
 t̄pis illud diuidit̄ tanquā inē socios. Et si dedi equā in
 socidā et tractu t̄pis detiorata est facta inē nos extima
 cione p̄ medietate detioracōis. p̄iculū et damnū p̄tinet
 ad me. p̄ alia vō medietate p̄tinet ad te. Nā hec ē na
 tura societatis q̄ nata tanquā qd̄ dā intrinsecū oibus cō
 tractibus inest. qz nichil a iud est qz dispositō qd̄ā qm̄
 lex vel cōsuetudo statuit sup̄ d̄ctū. ut. ff. d̄ pac. l. si vn2.
 §. pact2 Tēcio q̄rit si ip̄m capitale ē pditū seu dimiū
tū varia scz sup̄ue mēte fortuna. nunq̄d iste q̄ ponit opā
tene ē aliqd̄ dare illi q̄ pecuniā dedit. vbi gr̄a. i. dimucōe

ponamus q̄ in societate posuerim. xx. p̄ dita sunt. x. nūq̄d
 teneris tu michi restituē. Et videt̄ q̄ sic. qz dānū dz eē
 dūe. ut in dicta. l. si nō fuerit. Nā si totū damnū cēt meū
 foret dtra nāfam societatis. Cōtrariū tñ detm̄iat glo. i
 dicta. l. si nō fuerit. § illo. sup v̄bo solus. dicens. q̄ ille q̄
 p̄mit opā suā solā nūquid se obligasse videt̄ ad damnū
 fortis. sufficit em̄ damnū p̄ditay opay. Et hoc p̄bat d.
 qz correlatiuoy eadē est nāfa. vñ dicit d̄ capitali nichil
 lucrat̄ ponēs opā. ita de capitali nichil dammficet Si
 aut̄ lucraret̄ ita dāmficari debet. qz de dtrariis eedē dāz
 tur regule. ut. C. de furt. l. maifestissimi. §. h̄ cū in regula
 in tex. ibi vbi em̄ piculū ibi et lucy. Sed petrus dicit qz
 aut pecunia est statim p̄dita. et tūc dz damnū esse dūe
 aut post opas p̄hibitas et tūc sufficit opay damnū. Et
 hāc opinōz dicit Cyn̄ esse eq̄ozē. Jaco. de are. dicit in
 distincte qz damnū dz eē dūe. ut in. l. cū duobus. §. q̄dā
 sagariā. et. l. si id q̄d. §. itē celsus. Tu v̄o dic qz quatenz
 est dūe lucy eatenz dz eē dūe damnū. et nō aliē ut p̄dixi
 Et iō primā opi. tene. Nec om̄ia bal. Ad p̄dictā mat̄iā
 faciūt plura q̄ infra dicent̄ in ser. se. ar. i. c. iij. Vnde si
 dtracta est societas ad ptē damm̄ et ad ptē lucri tene
 terciā opi. Nec p̄t d̄q̄ri qui p̄dit opā. nā alē p̄dit inter
 luxuriū t̄pis. Sed si nō apparet qualit̄ sit dtracta socie
 tas itelligit̄ dtracta s̄m d̄suetudinē regiōis. et inē mer
 catores itelligit̄ s̄m d̄suetudinē mercatoroy. ut i aut. de
 fide instru §. fi. et. ff. de edili. edi. l. q̄d si noluerit. §. qz al
 fidua. et. C. de fideiul. §. fi. Nec em̄ supra posite q̄ones
 sunt s̄m baldū de p̄sio. in. l. i. c. p̄ socio.

¶ An dtractū dmissiōis sit licitus et q̄n nō. Ca. iij

Quarto quoqz p̄t eē mutuū palliatū et usurariū
 in dtractū dmissiōis Licet etiā q̄dā societas dici
 possit. Ad cuiz itelligēciā q̄ri p̄t an dmittēs pecuniā

bona fide cuidā mercatori ut lucrēf inde et iuste et ha-
 beat pte in lucro licite agat. i. vtz talis attractio sit licit-
 us. **D**icēdū qz omisso pecunie dupliciter fieri pōt. **P**rimo
 cū trāslacōe dñi in toto uel in pte. ut puta si fiat trāsla-
 cio pecunie siue rei omisse in dñū illi2 cui committit et tūc
 p pecunia sic omissa nō licet aliqd sperare. **S**icut nō li-
 cet alicui sperare lucy de re nō sua. qz mutuū est. et o-
 qnter inde lucy sperare nō licet. **p**hibēte dño **Lu. vi. mu-
 tuū date nichil inde sperātes. Nō hoc faciūt omīa supra**
dicta s ser. xxxvi. et. xxxvii. p totū. et ex de usu. cōsuluit.
Scdo sine dñi trāslacōe pōt talis omisso fieri scz qn to-
 ta res omissa remanet in dño committētis. pōt lucy spera-
 re ut de re sua. qz pecunia uel alia res est omissa. sicut cō-
 mittit aliqd seruo uel mistro. qui negociat de reb2 dñi
 ad eius utilitatē. et p dñs qd excrecit sorti. sicut rei p-
 prie iusto titulo possidet. nec est simile de mutuo et cō-
 misso. qz in mutuo pecunia stat in piculo illi2 q eā acci-
 pit. **Nō** sic aut in pecunia q omissa est qz stat piculo cō-
 mittētis. **I**deo de tali pecunia pōt licite sperare lucy. op-
 tet tñ qz tota pecunia omissa sit. qz si ptim omissa eēt et
 ptim nō s; mutuo data. posset esse vicū vsure **S**i em ali-
 qs committit alicui. e. ita qz mutuet ei medietatē. et aliā
 retinet dño suo. ita qz iste cui committit debeat de illa ne-
 gociari ad lucy. tūc tale lucrū vicū vsure hz. qz sperat
 nō solū ex re omissa s; etiā ex mutuo data. **E**t ideo ex mu-
 tuo adiectōe in toto attractu vicū gnāt. **S**icut em i loi-
 ca locucō iudicat falsa pp falsam adiectōz. licet directe
 significet vritatē. **S**icut si dicat hō volās est aīal. **I**ta
 in moralibus iudicat actō viciosa qn vicio omiscef. **S**ic
 est in pposito. **S**i qs aut obiciat qz et si in omissoe alia
 rū rez q de se pariūt fructū. ut est ager et vinea potest
 sperare aliqd. tñ i omissoe pecunie q de se nullū fructū

parit nō videt aliqd posse sperare. nec speratū si accipe
 tur videt iusto titulo posse retineri. qz gratis nō dat nec
 labori pprio reddit. nec p aliā rē ppriā opensat. pte avi
 detur simplicit̄ iniuste possideri. Ad hoc dicēdū qz in ta
 li omīssioe pecunia nō parit pecuniā immediate. s; ma
 gis ex hoc attingit qz qz negociat̄ emendo uel vendēdo
 Et ideo talis excrescēcia lucri magis est de rebus q̄ per
 omīssam pecuniā iusta omūtacone acq̄site sunt qz sit ex
 pte pecunie iā omīsse. Hec Alex. Lom.

Articulus tercius de cambiis atqz varietate eoz

Tercio consideremz qn̄ licet cambiū. i. qn̄ ars cam
 psoria licita sit. Circa qd̄ sciendū est qz tria
 sunt gna cambiōz. primo sunt qd̄a artificialia
 lia. scdo sunt qd̄a realia. terciō sunt qd̄a ca
 sualia. de q̄bus seriatim videamus

Ca. primū

De cambiis artificialibz. i. de arte cāpsoria. et quō ē in

Primo sunt qd̄a cambia artificialia inuenta.
 de q̄bus tria consideramz. primo quō sunt inuēta
 scdo quō sunt necessaria. terciō quō sunt licita.
 Primo consideramus quō sunt inuēta. Ars em̄ cāpsoria
 fm̄ philo. i. polli. casu et fortuna forte primit̄ inuēta ē.
 s; demū p expienciā artificialis est facta. Solet em̄ num
 misma in regiōe ppria qz in aliena plus valē. Accidit &
 forte quosdā h̄re nūmismata q̄ nō multū app̄ciabāt ī re
 giōe sua eo qz ppria nō cēt regiōi illi. Illis ḡ c. si ve
 mētibz cū eis ad alias regiōes ī q̄bus ppria erat accidit
 eos p nūmismatibus illis plus recipe qz valerēt in re
 giōibus suis et vidētes inde h̄re lucz arte cāpsoria sunt
 vsi. Et tali mō hec ars originē sumpsit. Demū considerans
 tes hoīes q̄ nūmismata in aliq̄bus p̄ibus plus valerēt
 et melius expēderent p̄t lucz inde inuentū. mittebāt v̄
 portabāt illa. et sic p̄t osuetudinē ī artificiale exercitiū

hoc auersum est. Secundo consideramus quomodo ars campforia est necessaria. necesse enim est habere campfores in diuersis regionibus primo propter numerisimam diuersitatem. secundo propter peregrinantes et circueuntes diuersas regiones. tercio propter mutationes rerum siue numerisimam usum. cum in diuersa loca remota res et quicquid etiam denarium ad permutationem portari non possunt. sed campfor per cambiū tali necessitati subueniri possunt. Tercio consideremus quomodo licita est. permutationem enim campforie artis propter quatuor maxime licita est. Primo quia non habet mutuum rationem. eo quod propter dilationem temporis non sperat lucrum. Secundo quia campfori specie vel numero non redditur sors eadem eo quod tribuit monetam unius generis et recipit aliam. puta dat grossos et recipit florenos. dat florenos et recipit ducatos et de cetero similibus. Tercio insuper secundum archiepiscopum. xiiii. q. iii. c. i. super glo. Non potest dici emptio vel venditio proprie loquendo. quia emptio et venditio proprie consistit in apreciabilibus rebus quarum pretia numerisimate mensurantur. sed hoc genus fit in sola permutatione numerisimatis diuersorum generum. propterea non est emptio vel venditio sed simpliciter permutationem dici potest. et licite. nisi cambiētes de diuersis generibus numerisimam carissimam inducere intendunt. Quarto insuper et non indebite putant quidam hoc licet ratione interesse videlicet propter labores et expensas salariorum pensionum et similiarum. que campfor subit propter hanc artem. quapropter ex ea viuere possunt. 1. corinth. ix. dicit apostolus. Nemo militat suis stipendijs vnquam. Licita sunt cambia ista. dummodo cum debito moderamine fiunt. et discretum suscipiant lucrum. Circa enim hec cambia ponantur aliqui dubitabiles casus. Primus casus est de illo qui dat marcham argenti pro alia marcham argenti certo tempore et termino soluenda et recipienda. dubitatur an sit usura. Dicendum quod ad hoc et similes casus potest responderi secundum distinctioem supra positam ser. xxxiiii. ar. i. c. iii. ubi est tertia regula. Et idem iudicium quoniam dat species

pro specie puta frumētū p frumēto vinū p vīno et hmōi
Scōs casus est de illo qui hz pecuniā spālem quā ti
 met p̄cio tpe futuro minora ri. iux̄ dñoz ordiācōes siue
 ciuitatū et regiminū sanctiōes. p̄inde p̄t hūc timorē nō
 vult dare mutuo pecuniā suā nisi in equali p̄cio restituat
 tur sibi in quo est. cū ab eo mutuo dat. verbi grā quidā
 hz argenteos grossos qui nūc valēt quīqz solidos cū di
 midio. et timet qz futō tpe maiorz auēte reducantē ad
 qñqz. qua p̄t facto mutuo et dimiuto p̄cio tpe et t̄mio
 se q̄nti nō vult recipere numero tot grossos quot ip̄e tēpe
 mutui dedit. q̄bus dā videt qz talis vsurā omittit. Et ve
 rius iudicio meo hūc casum licitū esse. qd̄ p̄bat̄ triplici
 rōe. qz aliud est in mutuo sperare lucy. et aliud est vi
 tare suū damnū. Primū quidē n̄ pōt fieri sine iniuria dei
 a quo tale lucy (ut in p̄cedētibus p̄z) p̄hibitū est. Nec
 etiā sine iniuria p̄xiui cui mutuū debz dare gratis. Qui
 aut̄ damnū suū vitat nec deo iniuriā facit. cū hoc nulla
 lege p̄hibitū sit. nec etiā p̄xiui fit iniuria. cū etiā nō le
 dat p̄xiui s̄ suū euitat damnū In p̄posito igit̄ casu ma
 gis q̄rit mutuās damnū vitare qz lucy h̄re. Scda rō ē
 qz debitor nō minus recipit mutuacōis tpe qz reddē te
 neat̄ eo tpe quo mutuū ab eo receptū est. q̄ntū valebat
 t̄m reddē tenet. Nec etiā verisimile erat grossos minus
 valituros qz valerēt tpe quo mutuo dati sunt. cū minor
 racō talis pecunie nō accidit dilacōe t̄pis s̄ ex volūta
 te ip̄ius legislatoris. Tercia rō est qz debitor pecuniā n̄
 accepit ut seruaret eā vsqz ad t̄ps quo verisimilit̄ valiz
 tura eēt min⁹. s̄ ut ea vteret̄ uel saltem ut possit tpe isto
 quo habebat valorē suū.

Ca. ii.

De cambiis realibus et quō tripliciā varianē. vbi de de
 posito tangunt̄ qdam.

Secūdo sunt qdā cambia q̄ realia dici p̄nt. qz ut

plurimū realit̄ d̄ducunt. Ad quorū intelligēciā aduertē
 tendū est q̄ sicut patē p̄t p̄ ea q̄ dicta sunt s̄ ser. xxxvi.
 ar. ii. p̄ totū. vbi nulla m̄uenit rō mutui ibi nulla p̄t eē
 vsura. p̄tea si aliq̄d vicū ibi est/est aliud ab vsura. Vñ
 p̄ gnali regula tenendū est q̄ q̄cūq; aliq̄d ab alio reci-
 pit nichil illi dādo nisi tpe solucōis vel reddicōis accep-
 ti. nō emittit vsurā aliq̄d lucrādo racōne talis accepti.
Pro hac regula declarāda notādū est q̄ in hīs cābīs
 realitus tripliciter p̄t m̄tucire lucy. p̄mo rōne custo-
 die. sc̄do rōe p̄rie. tercio rōne monete. **P**rimo rōne cu-
 stodie uel depositi. utputa si sine piculo et labore de-
 portacōis de vna terra in aliā mercator cum p̄rio lucro
 depositū uel eius equalēs reddit. ut cū r̄pus p̄gēs rō-
 mā deposit i auione mille ducatos alicui mercatori ha-
 bētū tabulā pecunie rome. et ibi recipit ab eo ducatos x.
 ut p̄fatos mille ducatos reddat sibi rome in denes. in
 tali casu licz nō sit vsura. tñ s̄m quosdā ibi est turpe seu
 indecēs lucy. **E**t maxie p̄t duo primo qz mercator iste
 absq; piculo et absq; expensis et etiā sine deportacōis
 labore facit eos ep̄o in roma dari. **S**c̄do qz aūquā red-
 dat eos p̄t ex traditis in auione mercari atq; lucrari.
Nō t̄ (ut p̄ diximus) est ibi vsura. cū ip̄e nichil mutuaue-
 rit ep̄o aūdicto. **N**ec ad restitucōez illoz. x. s̄m quosdā
 obligat̄ est. qz vere seruauit ep̄o in aliquo equalēti. qz
 uis hoc fecerit absq; suo piculo et labore. p̄tea n̄ decen-
 tia talis lucri nō d̄tinēt simplicit̄ iniusticiā imo p̄ca2 qn-
 dam equalitatē. **C**redo aut̄ saluo iudicio meliori qn̄ tali
 cambiēti qui de hoc facit artē imminēt circa hāc artē ex-
 pense pensionū op̄az salarioz a discipuloz insup picu-
 la et labores sicut plexq; talibz d̄tingē solet qz ex hīs
 cambijs p̄t sumē moderatū lucy et maxime rōe m̄tesse
 sicut in cambijs p̄cedētibus dictū est. secus aut̄ de eo q̄

si rōne terminū dati vult hēre pecuniā quā pbabiliē cre-
dit amplius valiturā in tēmino dato q̄z sit pecunia quā
ip̄e dedit. sperat em̄ exrescēciā pp̄t t̄pis dilacōz. Potest
etiā circa hec fieri distinctō q̄ supra posita est ser. xxxvii
c. vi. et. q. ii. Done etiā casum q̄ peti? ex̄ns ianue emit
a martino turonēses recipiēdos in frācia in talibus nū-
dimis. q̄nt̄ nūquid licet. Dicēdū s̄m Alex. Com. q̄ si e-
mens plus uel min? dat pp̄t tēpis dilacōez. uel q̄z plus
uel min? dimittit pecuniā suā vendēti uel pmittēti da-
re turon. in frācia. ut puta si vsqz ad nūdimas sunt tres
mēses minus dabit emēs p. x. libris turonēsiū q̄z si eēnt
t̄m duo. tractus tūc licitus nō est et maxime si pecuni-
am in tēmino recipiēdā plus valiturā pbabiliē crederet.
vel si sic emēs dūiter lucraret. hoc aut̄ posito videt̄ esse
mutuū indirectū. ut puta si q̄s dat minus pbabiliē rece-
pturus plus in termino. Sed si esset dubiū pbabiliē uel
dūiter accētis. rōe dubii tractus excusaret.

De cambiis casualibus et fortuitis q̄ sicca a quibusdā
vocat̄

Ca. terciū.

Tercio sunt alia cambia q̄ casualia nomīari p̄nt.
a quibusdā t̄n nomīant̄ cambia grossoz. celebrā-
tur aut̄ tali mō. Nā cū indigeā flozēcie. x. libris grossoz
ibi recipio p̄ illis a campfore. c. sex florenos aut pl? uel
minus. s̄m q̄ tūc flozēcie talia cambia currunt. i. s̄m q̄
ibi valerēt. x. grossoz libze. Demū ad vnū mensem te-
neoz sibi restitue t̄m q̄ntū infra. x. dies d̄putādos a die
celebrati tract? valebūt. x. libze grossoz in ciuitate ve-
neciāz. q̄ quidē aliq̄n plus valēt q̄z receptū sit a me. ali-
q̄n aut̄ minus. pp̄tea campfor aliq̄n pdit. aliq̄n t̄n lucra-
tur. licet dūiter inde recipiat lucz. ideo cambia ista exer-
cent atqz freq̄ntāt. talis q̄dem tract? oīno illiat? est.
primo q̄z est tractus mutuū. sedo q̄z sperat̄ lucz nūmi.

tercio qz cum damno p̄mi. Primo qz est contractus mutu-
 tuū cū intencōe recipiēdi vltra sortē ad mensē qd̄ p̄hi-
 bitū est. sicut la. 2. i ser. xxxvii. c. ii. dicitū est. Nec obstat
 qz p̄dicte libere grossoz qnqz valēt m̄m. qz intencō mu-
 tuatis est ex tali mutuo h̄re lucy. p̄tea dubia et picu-
 la in vsura vtiqz nō excusant. ut p̄z de vsu. m. c. nauigati.
 Secdo aut̄ illicitus est. qz sperat̄ lucy nūmi de quo nul-
 lū pōt egredi lucy. ut p̄z. lxxxviii. di. c. elciēs. Tercio au-
 tē illicitus est qz cū damno p̄mi scz recipiētis pecuniā
 ad cambiū. cū (expiēcia teste q̄ m̄gra est cūm de elec. i
c. quā sit.) talia cambia sint hodiernis tēpitus submer-
 sio et destructō oīum ciuū q̄ talia cambia frequētare p̄-
 ban̄t. Ex p̄dictis satis patē pōt qn̄ ab vsura in contractū
 excusat dubiū vel piculū. et qn̄ est mutuū palliatū. nec
 nō qn̄ liceat cambiū. ut a fetore impioz contractū cū la-
 saro iam resurgāt qui in eis iam corrupti fuerunt. **H**oc
 illis p̄stante d̄no ihesu q̄ mortuis dat vitam. impiis dat
 gr̄am. et iustis gloriā sempiternā. Quā nobis ip̄e cedit
 qui cū p̄re et spū sancto gloriosus regnat in secula secul-
 loz Amen.

Sabbato post quartā d̄nicam in quadragesima de va-
 riis locidis aīaliū

Sermo. xl.

Ego sum lux mundi. Jo. viii. Et in euan-
 gelio hodierno. Nemo quippe hec vba
 dicē valet nisi d̄ns ihesus x̄ps. qui in qn̄-
 tum deus et in quātū hō solus pōt tene-
 bras de aīa effugare. vnde vbi s̄ subdit.
 Qui sequit̄ me nō ambulat in tenebris
 scz ignorācie neqz culpe et p̄ d̄ns nō veniet ad tenebras
 gehēne qui termi. 2. sunt p̄dictay tenebray. p̄tea. math.
 .viii. c. dicit d̄ns. qz p̄ctōres eiciēt in tenebras extiores
 .i. in vltimas tenebras. **S**z p̄ x̄pm facta est veritas contra

tenebras ignorācie. et grā dtra tenebras culpe. et glori
 am in fine largiet dtra tenebras gebēne. **¶** Ad illuāndū
 ḡ tenebras ignorācie nre ne ī illas mādān? ad pns am
 bulēm? in lumie suo in matia dtractuū socciday. **¶** Ad in
 telligenciā ḡ socciday et alioy dtractuū q̄ inter se varie
 omiscēt añ oīa tria p̄noscēda sunt. **¶** Primo q̄ncūq; in
 soccida et ī aliis dtractibus mutuū rō omiscēt. si rōe mu
 tuū fiat in illis potior ddicō p̄stitoris q̄ mutuātus ab il
 lo semp p̄ tanto est ibi vsura p̄ quāto ob rōez mutuū rez
 ri vel int̄pretati fit potior ddicō p̄stitoris. **¶** Et ex hoc p̄tz
 lata ianua ad casus multos vsurarios tā socciday q̄m
 alioy dtractuū discernēdos. et ad eoy mercacōes p̄t
 variā omixtionē eoy cū ceteris dtractib? dissoluēdos et
 enodādos. **¶** Secdo aut̄ p̄notandū est q̄ in soccida q̄ est q̄
 dā societas in dtractu aīaliū duo occurrūt scz societas et
 locacō. qz ex hīs duobus dtractibus soccida dposita ē.
¶ Propt̄ea qui discernē vult q̄n soccida licita sit uel non.
 duo d̄siderare d; uel optet. **¶** Primo id qd̄ est formale in
 vera societate pecunie a p̄posite. qz videlz ille q̄ mutuāt
 pecuniā mercatori ad verā societate teneēt in se piculū
 fortuitū retinē. **¶** Secdo d̄siderare d; illud qd̄ est formale
 in ip̄a locacōe. qz locās etiā retinet in se piculū casuale
 ip̄ius rei locate. **¶** Si igit̄ ī soccida apud eū dantē rema
 net fortuitū piculū tūc ibi nō est vsura. s; sicut infra pa
 tebit posset esse iniusticia ex vtraq; pte et maxime ex p̄
 te ip̄ius soccidam dantis **¶** Tercio insup est notādū q̄ q̄n
 dūiter nō p̄cipit et p̄babilē dubitat̄ vtz istū? vel illius
 detior ddicō sit in forma cōtractus et pacū adhibiti in
 soccida seu in quacūq; alia societate. tūc ibi nō est pec
 catū. vbi aut̄ alt̄ius ddicō notabilior detior a p̄paret.
 ad arbitriū boni viri. p̄ctm̄ est ex parte p̄ualētis. si hec
 sciēt facit et talis p̄ualens totū qd̄ vltra debitū iusticie

recipit. ip̄i decepto restituē obligat̄ cum illud p̄pendit.
 Propt̄ea aduertēdū est q̄ locator d̄r ille q̄ demū suam
 seu aīalia tradat q̄ vtaī illa seu educat. Vñ s̄m catholi
 conlocare d̄r in respectu ad educē. Nā educit hospiciū
 qui p̄ eo p̄ciū dat. Cōducē aut̄ est simul ducē aliq̄bus
 ducatu p̄bere. et mercede cōstituta aliq̄d educē. vñ vsus
 Cōducit p̄ciū tradēs p̄bēs q̄ ducatu. Qui capit ille lo-
 cat educit qui p̄ciū dat.

Articulus primus

De locadis ouū et alioꝝ aīaliū mīnutoꝝ

Primo ponamus casus d̄ ouibus et cōsimilibz
 aīalibus mīnutois. De q̄bus tractemz tria ca-
 pitula. Primū est de quatuor casibus licitis.
 Sc̄dm de tribus casibus illicitis. Tercū est de tribus li-
 citis. licet om̄s variari possint sc̄z de licito ad illicitū et

De quatuor licitis casibus in locadis

secōuerso

aīaliū mīnutoꝝ.

Ca. primū.

Primū capitlm de quatuor licitis casibus Quoz
 primz est. cū sit societas hoc mō. videlz h̄ns. xx.
 capita ouū in̄t societate cū alio h̄nte totidē et ad inu-
 cem dūicāt ip̄as oues et eaz p̄iculū et emolumētū et ex-
 pensas circa p̄siū eaz. et vltra hoc paciscunt q̄nqz siml̄
 q̄ de eaz fetibus capita moriēcia reparent. uel de eaz
 velleribus et pellibus emanē alia ad augmētū gregis.
 In hoc quidē casu qm̄ nulla inueniē rō mutui nō p̄t
 esse vsura quāuis in h̄mōi pactus alēius adicō detior eēt
 uel melior. cū ibi viciū inuisu p̄ciū esse possit. **S**c̄dus
 casus est cū **Pe.** tradit in locadā ip̄i **Jo. x.** oues. et ipse
Jo. ponit alias. **x.** Et itez **pe.** addit alias. **x.** atra opa et
 exp̄sas quas facit **Jo.** in alēdis pecozibus. Demū i fi-
 ne annū eas equalit̄ diuidūt. et talis cōtractus licitus ē.
Terciz casus addat̄. Et pone q̄ **pe.** dat **Jo.** in loca-
 dam centū oues paciscēs secū sibi satisfacē de labore et

expensis quas faciet p̄ dictis ouibus custodiēdis, hoc addito q̄ Jo. p̄dictus de p̄dictis ouibus soluat terciā ptē et stat ad terciā ptē lucri et damni. Talis siq̄dem extractus licit⁹ est. q̄ Pe. satisfact Jo. de labore suo. Et hoc patz q̄ Jo. nō ponit in socida nec opas nec aliq̄d aliud s̄ p̄t fructū siue lucy obligat se ad soluendū terciā ptē ouiu p̄dictay. et hoc licitū est. Quart⁹ casus insup addi pōt q̄ talis est. Tradit in socidā pe. ipi Jo. c. oues pascēs secū q̄ p̄dictus Jo. de oibus hēat medietatē in p̄ncipio medio et fine. Et talis extract⁹ licitus est dūmō pe. recipiat in se fortuitū piculū.

De tribus casibus illicitis.

Ca. scdm.

Secūdu caplm subiugat de tribus casibus illicitis in socidis ouiu. **P**rim⁹ casus est cū quis certa capita ouiu tradit in socidā certo p̄cio extimata. cū hoc scz pacto q̄ de puentibus recipiat totū p̄ciū ante quā alius aliq̄d de ipis puentibus pcepturus sit. Aut etiā sub tali pacto. q̄ de fetibus reparent capita quolibet casu moritura anquā alius aliq̄d de puentibus recipere debeat. qd̄ est quasi oues tradē immortales. Talis aut extractus oīno vsurarius et impius est. Si tñ post p̄dictā extimacōz p̄ciū ouiu. aut cū repacōe eay. de fetib⁹ extractus societatis sic fieret q̄ quātū leuat ouiu pascit et custodia pastoralis. tanto melior fieret porcō societatis in recipiēte et custodiēte et pascēte oues. tūc nō est vsura nec p̄ciū iniusti p̄ciū. **S**ecūdus casus est cū quis hñs. xx. oues tradit eas alicui extimatas. xx. libras. hoc scz pacto q̄ sibi teneat reddē medietatē scz. x. libras. quicq̄d postea d̄ ouibus atingat. Tūc q̄dem idē est ac si debitori creditor dedisset mutuo. x. libras p̄ q̄s emptor x. capitibus atraxisset secū societate cū debitore habēte x. alia capita ita q̄ sint dūa et ipi sint socii in piculo et

prouentibus. tunc pro quanto ex contemplatione mutui grauat
 creditor debitorum in contractu profate societatis. pro tanto est
 ibi usura. **Tercius** casus est de illo qui emit oues a pau-
 pibus vel non pauperibus quas mimes habeat et scit et cre-
 dit eas non habere ac pro tali emptione dat aliquam pecunie quan-
 titatem. et quasi iam a venditore illa animalia accepisset. locat
 illa venditori pro certa annua pensione. **Talis** quidem con-
 tractus licitus est et usurarius. et fit in fraude usurarum. ubi
 talis prestitor aliquid lucrari debeat ultra pecuniam quam pri-
 us dedit. **Si** autem credit eum illa habere et sine fraude emit.
 tunc non est usura si capitale fiat ad periculum eius. quia tunc
 vera locatio est.

Ca. terciu.

De tribus casibus etiam licitis in locacione ouium.

Tercium capitulum addit de tribus casibus etiam cui-
 um qui licite possunt et solent fieri. **Primus** casus est
 quando quidam tradit oues monasterio sub tali condi-
 tione quod de qualibet oue recipiat annuatim duos solidos
 cum longe plus valeat fructus earum. puta quatuor vel. v.
Et addit quod etiam si omnes predictae oues moriantur vult predictus
 fructum. si multiplicentur oues istius monasterii sunt.
Insuper quod post mortem tradentis etiam si centuplarentur ad
 ipsum monasterium veniant. **Secundum** hostium. talis contractus licitus
 est. nec potest etiam petere restitutionem. ex quo in ipsa traditione
 non fuit lesa quouis mortalitas predictarum ouium sequeret. nisi
 forte oues iam utique infecte essent et ad mortem parate.
 et hoc monasterium ignorauerit. et non prosperent mortali-
 tatem venire posse. **ff. de immo. l. v. et. §. si locupletari.** **C**on-
 sulo tamen tradenti in hoc casu. quod inspecto lucro de ouibus a
 monasterio habito quod forsitan fuit paruum et longo tempore in
 solidum habuit lucrum non exigat aut remittat partem. et sic sen-
 tiet partem damni. nec cum iactantia monasterii locupletari
 velit. **ex de reg. iur. locupletari. l. vi. Caueat insuper talis**

tradēs q̄ m̄si in hoc cōtractu uentus cōficiat nō teneēt
 monasteriū de ouibz abbati uel cellerario uel h̄m̄oi cū p̄
 dicto pacto datus ē d̄ depo. c. i. hec s̄m̄ ho. **S**c̄dus tal
 ē pone q̄ p. t̄dat xx. oues io. vsqz ad duos ānos tali cōdi
 cōne q̄ ip̄e io. teneat eas et earz fetus et fructus cū dili
 gēcia pascē et seruare suis expēsis. **F**etnū vō et fructuū
 earz medietatē ip̄i p. fidelit̄ cōsignare et dare atz in fine t̄
 mim̄ ip̄as eas d̄ oues uel alias q̄ eis occasione t̄pis exta
 b̄nt ip̄i eidē assignare si t̄n̄ ip̄e uel aliq̄ earz aut ip̄az fe
 tus uel fructus/culpa aut dolo ip̄i d̄ io. aut eius nūci pie
 rint uel deuastati fuerit ad dānū ip̄ius io. spectet. **S**i vō
 d̄mo iudicio uel cāu fortuito hoc euenerit ad ip̄m p. ha
 beat p̄tinē d̄m̄o ip̄e io. p̄dicto p. de h̄m̄oi faciat plenā
 fidē. **T**alis q̄dē cōtractz licit̄ eē videt̄. qz satis videt̄ eē
 et bona cōdicō vt̄usqz. **T**erciz ē s̄m̄ bal. d̄ p̄sio m. l. i. C
 p̄ socio. **V**bi gr̄a dedi oues i locidā ad q̄nq̄mū et d̄ cō
 suetudinē ē q̄ i fine q̄nq̄mū diuidat̄ oues et fructus earz
 et iteri oues natalit̄ p̄t̄ nūq̄d rusticz ad aliq̄d obliga
 tus ē michi. **D**icēd̄ q̄ in tali cāu p̄t̄ int̄uenire t̄plex dā
 nū. p̄mo ex nafa. sc̄do aut̄ ex fortuna. tercio vō ex culpa.
P̄mo q̄dē in tali cāu p̄t̄ int̄uenire dānū ex nafa et in s̄
 cāu. qz fuissent p̄t̄e ec̄iā penes me ideo restitueēt n̄ teneēt
 ec̄iā si fuissent extimate. **N**ā in cōt̄ibus nō ordiatis ad
 d̄niū trāsserēdū extimacō emp̄cōz nō facit. ut. ff. p̄ socio
 l. cū duobz. §. dāna. ff. locati. l. iii. et hoc p̄ regulā cōditam
 ff. d̄ cōt̄e. emp. l. cū manusata. §. n̄eo. **S**c̄do p̄t̄ cōtingē ta
 le dānū ex fortuna. vñ si pierint fortuito casu cui resti
 tui nō potuit. **T**er. dicit̄ in p̄dicto §. dāna qz piculū est d̄ue.
 p̄inde si oues extimate erāt xx. libris rusticz teneēt michi
 restitueēt x. nā si nichil restituet̄ totū dānū vt̄iqz forz meū
 qd̄ eēt cōt̄ istū **T**er. i. §. dāna q̄ dicit̄ qz dānū ē d̄ue. **E**x hoc
 p̄z qz alit̄ iudicamz. **D**e cāu fortuito. alit̄ de cāu naturali.
Tercio cōtingē p̄t̄ ex culpa. vñ si culpa rustici dānū illud

supuēiret ipse ad emēdā tenet totū se3 q̄ntitatis. qz a n̄
 tēp2 diuidēde societatis om̄es oues erāt mee. licet exti
 mate tradite fuerit sicut p̄dictū ē. facit ad hoc C. de pa
 cūs. l. si pascēda pecora. et etiā dicit. §. Damna m̄. cū
 duobus. ff. p. socio. Si vō postqz oues equalit̄ p̄turi debe
 bāt damnum intuenit rustici culpa. tūc nō tenet michi
 nisi ad dimidiā ptē p̄ci. qz in plus me nō dānificauit.
 Ex his p̄z s̄m bal. qz si p̄dictū dānum intuenit ex nafa
 ptinet ad tradentē si ex fortuna ptinet ad tradentē et
 recipientē si ex culpa ptinet tm̄ ad recipientē. plura q̄ fa
 ciūt ad hanc matiam dicta sunt in p̄ceden. ser. ar. ii. c. iij

Articulus sc̄dus de sociadis bouū et aīaliū grossor.

Secūdo ponam2 casus p̄tinentes ad boues et
 ad alia aīalia ḡnis grossioris d̄ q̄bus etiā tra
 ctabim2 tria alia capitula. p̄mū erit d̄ q̄tuoz
 cāibus licitis. sc̄dm de tribus cāib2 nō licitis
 terciū itez d̄ t̄bus aliis cāibus licitis licet om̄es a licito
 ad illicitū et everso/ab illicito ad licitū possint m̄tupli
 cit̄ variari. **De q̄tuoz cāib2 licitis circa sociadis bouū.**

Primū capi. sit de iij. cāib2 licitis i sociadis bouū
 Prim2 talē. p. t̄dit io. bouē et vitulū nutendos
 vsqz ad annū. hac se3 duencōne qz in fine am̄ven
 danē et p. aī om̄ia extrahat capitale. deinde diuidit̄ lu
 crū. In hoc cāu duo necessaria sunt ad hoc qz licit2 sit.
 Primū qz p. retineat in se piculū fortuitū capitalis aliē
 illicit2 esset d̄tract2. sc̄dm qz si aīalia m̄v̄ederēt qz fue
 rint ēpta. nō tū ex hoc io. tenet̄ ipi p. ad supplendū p̄ capi
 tali deficiēte. qz tūc eēt capitale saluū d̄t ea q̄ dicta sunt
 s̄ ser. p̄ce. ar. i. c. ii. **Ex q̄bus p̄z qz talis d̄ctus vsurarius
 esset** **S**ecūdo talis est pone qz petrus locat io. duos
 boues volens quolibet mense duas m̄mas seu sextarium
 frumenti et retinet sibi piculū p̄dictorū bouū. qd. iuris

Dicendū q̄ talis locacio licita est dū mō em̄ sit lucrū q̄ respondeat vtilitati q̄ pōt haberi de bobus alias illicita esset. nā si nulla de bobus utilitas adueniret nichil dare deberet aliē metiret vbi nō seminare qd̄ vtiq; iūstū eēt

Tercius cāus addat et pone q̄ petrus locat iohān̄ duos boues extimatos cū hac adicōne. scz q̄ si iohānes laboret sibi cū dictis bobus in āno xii. bobulcas uel in gera terre et in fine āni boues vendi debeāt atz petrus totū suū capitale prius retrahē debet et iohānes habere debet medietatē lucrī. quid̄ igif iuris. Dicendū q̄ tal̄ contractus licitus est si ip̄e obseruet duo. **P**rimū q̄ retineat sibi piculū p̄dictorū boum. **S**ecūdo q̄ p̄mittat ip̄i iohān̄ in sibi satisfacere de labore quē sustinebit in laborando terras suas et hoc ad arbitriū boni viri que satisfactō computat in hoc q̄ dat sibi medietatē boum. **S**i si nulum lucrū fieret de bobus tūc petrus recōpensare teneē p̄ expensis factis a iohāne de ip̄a scz bouū sorte vno p̄dictorū duorū deficiente contractus illicitus est. **Q**uartus cāus addat. **N**ā eodem mō licitū est locare boues ad laborandū ad quartā p̄tem lucrī et dām dūmō locās boues laboranti p̄mittat op̄tenē se satisfacturum p̄ labore quē sustinet siue fiat satisfactō de expensis factis ex p̄te dantis siue d̄ sorte boum si ibi nō fuerit lucrum alioquin contractus illicitus esset

De tribus casibus nō licitis in locadis bouū **Ca. ii.**

Secūdū capitulū est de tribus cāibus nō licitis in locadis boum. **P**rimus cāus est q̄n̄ quis locat boues ad medietatē scz p̄ certis sextariis bladi eo videlz pacto q̄ si moriant̄ uel detiorant̄ aductor subeat piculi medietatem. **S**i aut̄ meliorant̄ habeat medietatē om̄odi. **I**n hoc em̄ casu q̄ tradens boues sub sp̄e locacōnis q̄si mutuat seu amodat boues suos iō in tali

locacōne dat potior adicō locatori et detior aductori .
 quia vix aut nunq̄ pōt habere conductor tm̄ comotum
 de melioracōne boum quantū pōt habere dānū d̄ morte
 ip̄oz nisi sextaria q̄ p̄ aductōne dimidij bouis darentur
 sufficienter equiuaierent condicōm q̄rte ptis .i. dimidij
 bouis. puta si bos ad arādū p̄ ano sufficientē p̄ quatuor
 sextariis aducat q̄ dent̄ duo sextaria p̄ dimidio bouisz
 p̄dictoz rō est qz in hoc cāu occurrit duplex attractus. Vn̄
 scz emp̄cōis medietatis bouis. p̄pter qd̄ medietas illa
 currit in piculū susceptoris. Scd̄us est attractus aductō
 nis. scz alius medietatis. Si igit̄ p̄ expectacōe solucōis
 p̄cip̄ emp̄cōis prime medietatis nō ultra iustū p̄cū adus
 ctōis scd̄e medietatis grauetur nulla est ibi vsura. nec
 eciā iniustum p̄cū. Si aut̄ locator appont p̄dictū pactū
 qz timet qz cōductor nimis graualet boues si de h̄m̄oz
 pacti piculo nō timeret firmit̄qz p̄poneret qz si bos sine
 aductoris culpa aut nunciij eius peat nichil de illo picu
 lo eriget d̄ eodem tūc nō est licitum ex hoc respectu. Scz
 qz attractus in forma vsurarius appet̄ primo p̄pter scan
 dalū mortaliter peccat eo qz hoc scientes. qz rectam ei
 intencōz nō vident scandalum inde sumūt. Scd̄o qz here
 des eius nescientes ibi suā intencōz possent repetere ca
 pitale. Si quis obstet in p̄fato cāu nō esse vsurā. qz cō
 ductor suscipe pōt in se piculū et fortuitos cāus rei adu
 cte q̄ntum est de nafa attractus. Dicend̄ qz in p̄fato cāu
 sunt duo attractus. vnus est locacōis et aductōis. Et
 ali2 est societatis. scz in piculo ac melioracōne et detio
 racōne bouis. contractus q̄dem societatis de sui nafa eri
 git equalitatem p̄porcōis sicut patet in p̄cedente ser. ar
 ii. et c.iii. vnde quātum ego in societate do vel facio tm̄
 p̄porcionabilit̄ inde recipiā. Si aut̄ p̄pter mutuum michi fa
 ctū ps societatis mee detioatur p̄ tanto est ibi vsura

Secundus casus ē talis. p. tradit iohānē duos boues ex-
 timatos xx. floreis ut cū eis laboret vsq; ad ānum. tali
 videlz pacto q; ipe iohā. teneat eos videlicet enutrire ex-
 pensis suis atz in fine ām p̄dictos boues. uel extimacōz
 p̄dictā quarta pte lucri si inde lucratus fuerit vel tm̄ mi-
 nus ipa extimacōne q̄ntū portat q̄rta ps dānū si inde lu-
 puenerit dānum tūc teneat ipe p. dare et assignare nun-
 quid talis attractus licitus erit. **D**icendū q; iste cāus ē
 similis illi de quo dictū est s̄ in p̄cedenti ser. ar. i. et c. ii.
 et in cāu iii. p̄inde videt̄ dicendū sicut ibi scz q; illicitus ē
Esset aut̄ licitus talis cāus si ad daret̄ in pacto q; si dā-
 num aliqd sine culpa ipius iohā. aut nūci eius intuem̄-
 ret q; ad ipm p. integre p̄tinēt. nichilomin2 tale dānum
 petrus a p̄dicto iohāne nō tenet̄ acceptare nisi iohānes
 p̄ tres testes fideles de hoc facēt plenā fidem. **A**duertē-
 dum est etiā q; p̄dicta debēt intelligi s̄m debitū eq̄tatis
Nam qd̄ deductis extimacōibus opum et laborū ipius
 debitoris et expensis factis de bonis eiusdem in bobus
 et opacōne eoz facta diligentē et fidei examīnacōne et
 estimacōne supesse reperit̄. **I**o siq̄dem extimandū ac di-
 uidendū est. **T**ercius cāus addat̄ et pone q; p. tradat̄
 iohānē vnā vaccā v. libris extimata cū tali scz pacto qd̄
 ipe iohānes teneat̄ eam et om̄ez eius fructū et fetū cū di-
 ligenciā seruare et custodire sumptibz suis fructūq; ei2
 et fetū nō alienare sine licencia p. atz de fructibus eius
 et fetibus prioribus tm̄ ipi p. dare et assignare donec sit
 sibi de dicto pacto integre satisfactū. deinde sibi assigna-
 re dimidiū in futurū de fructibz et fetibz talis vacce. **S**i
 tñ vacca uel eius fruct2 et fetus/culpa iohānis aut nūci
 eius quocūq; mō p̄iret. ipe io. integre teneatur restituē
Si aut̄ dīno iudicio aut fortuito casu supuenerint ante
 dicta pertineat damnum ad ipsum petrum. **Q**uid iuris?

Dicendū q̄ talis d̄ctus licitus esse videt̄ s̄m quosdam
 Nā licz petrus p̄us sortē suā recipiat. tñ inuēniens nō
 videt̄ cū in se suscipiat piculū fortuiti cā et d̄m iudicij
 S; verior sn̄a est q̄ tenet q̄ d̄ct̄ illic̄t̄ est. Nā euident̄
 appet q̄ potior est d̄dicō locatozia quam d̄ductoria. qz
 potit euenire q̄ postq̄ petrus suā sortē recepit vacca
 cū omī fetu et fructu pibit. Et sic de om̄ibus expensis et
 laboribus habitis circa vaccā ip̄e iohānes nichil habe
 bit qd̄ iniustū esse videt̄. p̄ptea dicēdū q̄ talis illic̄t̄ ē

De tribus casibz licitis in foccidis boum. Ca. iiii.

Tercū capitulū est de tribus casibz etiā licitis in
 foccidis boum. Primus est iste. locat petrus ip̄i
 iohāni duos boues extimatos xx. flo. cū pacto
 q̄ vbi est d̄suetū dare p̄ duobus bobus. xii. frumenti sex
 taria det sibi ip̄e io. octo. ita tñ q̄ stet ad piculū tercię p̄
 tis bouū nunq̄d licitus est d̄tractus. dicēdū q̄ sic. si tñ pe
 trus satisfecit iohāni de labore suo et tūc licitū est q̄ io
 hānes obliget se ad piculū tercię p̄tis bouū aliē nō liceret

Secūsus casus est q̄ cum petrus locat io. duos boues
 paciscēs secū q̄ det sibi sextariū frumētū quolibet mense
 nec de piculo mēcōz facit. In hoc cāu aduertendū est q̄
 si pe. vult capitale firmū tūc q̄dem vsura est. S; si inten
 dit fortuitū piculū in se suscipere tūc cāus licitus est. sicut
 etiā eodem mō licitū ē hoc agere in vectura equi. Tunc
 insup si morerent̄ boues p̄ io. incuriā eo satisfacē tenet̄

Tercius cāz d̄tingit scz hoc mō. Emit p. duas vaccas
 et eas tradit iohāni sub hoc pacto q̄ illas pascat et cū
 eis dē trā colat. ita tñ q̄ ip̄e p. d̄ p̄mis fructibz illoz reci
 piat medietatē p̄ri eaz. quo recepto medietas illaz fi
 at aḡcole. atz medietas alia sit ip̄i p. et eq̄liē diuidant
 fructus hoc addito q̄ aḡcola ānuatim det vnū sextariū
 tertia ip̄i emptori. scz p̄ p̄ eo q̄ trā colit cū ip̄is vaccis

Et si moriantur vacce equaliter dūcent dānū. nūnquā licet.
 Dicendū qđ contractus licitus est. s; magis est contractus lo-
 cacōnis q; societatis. qz locat vnā vaccā q̄ est sua p̄ vno
 sextario tritici ānuatim et p̄ pastu vacce et fetus est ip̄e
 fructus. s; de alia nichil recipit. qz nō sua s; agcole est

Articulus tercius de sociis q̄ fieri p̄nt vario mō de ouī

Tercio subdamus casus p̄tinen // bus et bobus
 tes simul ad boues et oues licet multi sup̄ di-
 ctōz casuū ad hoc duplex aīaliū gen2 appli-
 cari possint. Et de hoc ponantur t̄mode duo

casus **P**rimus cāus est cū quis locat aīalia p̄ certa q̄n-
 titate frumētū seu p̄ quacūq; re ānuā. talis q̄dem contractus
 licitus est dūmodo adductor nō ḡuet ex imoderata mer-
 cede. Licitū quoq; est in tali contractu apponē pactum qđ
 dānum et lucrū rei locate dūe sit. s; nō licet pasci qđ dā-
 num solū sit adductoris nisi de eo qđ p̄cedit ex culpa sua

Secūsus est talis quis h; viginti capita et tradit illa
 pascenda atq; custodienda sub certa mercede pecunie ut
 p̄ticipacōne p̄uentuū gregis. sic t̄n qđ dñs retinet sibi
 piculū capitū p̄dictōz. In tali q̄dem contractu nō est vsu-
 ra qz in eo nulla int̄uenit rō mutui. Sec2 aut̄ esset si dñs
 sibi piculū nō retineret s; adductori imputaret. qz tūc cō-
 ctus illicitus eēt. Sed ut audius et attentius mane diei
 seq̄ntis capitis mat̄iaz imp̄stitorū seu locoꝝ siue montis
 q̄ amplissima et difficilima atq; vltia et necessaria vobis
 est p̄mōntos vos esse volo ac ad audiendū sollicitos gra-
 ciam et veritatē hui2 rei apiendi et vobis seruādi p̄stā-
 te dño n̄ro ihesu xp̄o qui cū p̄re et spū sancto in v̄mitate
 gloriosus t̄unphat et viuit in secula seculorū

Domnica in passione in mane de imp̄stutis venetorū et
 de monte florentinorū ac d̄ ianuanū et aliis locis que
 idem in substantia sunt **Ser. xli**

Repromissionē accipiāt qui vocati sunt
 etne hereditatis in xpo dño nro ad he-
 bre. ix. c. et in epistola hodierna. En as-
 sum hesterne pmissiom fidelis locutus
 de matia impstitor locon et montis. qz
 vsqz ad huc die distuli eo qd ei? digtas
 feriat dici n̄ paciebat molesta breuitate artari. Repmis-
 sioz ḡ accipiāt cū apostolo vobis loquoz q̄ vocati sunt
 etne hereditatis. hoc est ut p̄ obseruacōz pmissiois qz
 vobis vocatus feci in p̄cedenti die p̄t obseruāciam eoz
 q̄ dicent̄ d̄seqnt̄ gloriā sempitnā quā om̄es iusti here-
 ditabūt in xpo ihesu dño nro. Res em̄ quā p̄ maibus ha-
 bebim? apud me ḡuis est atz dubia. Et magnū vndiqz p̄-
 fert piculū. n̄ sum ego p̄fūdi sensus. nec adeo p̄spicacis
 ingenij ut noui q̄cipiam in hac matia ex me adinuenire
 que a. s. est fons indeficiēs sapia dei q̄ fidelibus atz do-
 ctoribus suis p̄z. de quoz rivis haurire intendo. ex me n̄
 audens in tāta re tanqz dubia aliqd̄ temerarie diffimre
 vnū tū fident̄ dico qd̄ sicut p̄ner. xi. c. Salō. ait. Qui ti-
 met laqueū securus erit. Et itez p̄beta in ps. lxxviii.
 de homie iusto inquit. Posui firmanētū ei? formidi-
 nē sez in matia occurenti. Et qd̄ libet p̄dictoz vboz p̄t
 esse thema in p̄nci ser. Ad rem demqz veniam? Verba
 statuti ciuitatis florence circa matiaz mo ntis. Ad in-
 telligenciā igit̄ dicendor̄ notandū est qd̄ montis de flo-
 renca casus series talis est. Cōmunitas florentina pecu-
 nia egens impōit q̄dam onera ciuibus suis q̄ vulgarit̄
 p̄stancie nūcupant̄. Et ad has soluendas om̄es ciues su-
 os apellit. Statuit quoqz vsqz quo restituat sortē ipis
 creditoribus dari vltra ipaz sortē v. p̄ cētenario quolibz
 āno. Et hoc em̄ qnqz d̄ungit qd̄ dictis creditorib? uel ab
 eo iura h̄ntibus tm̄ r̄sum fuit de accessione p̄dicta atqz

p̄ tm̄ tpus aliquñ accessio ad equata est sorti aliquñ non in
 tantū. **R**ñq; insup excedit ip̄am sortē. **C**eterz ad d̄sciaz
 ciuiū exōnacōz statuit ip̄a ciuitas q; q̄c̄q; p̄uisum est p̄
 ordines p̄dicti d̄uis dari debere talibus mutuantibz pro
 dono d̄am̄i et intesse seu p̄ p̄uisiōe vel merito dictoz cre
 ditoz intelligat̄ debē dari et recipi. **E**t d̄et̄ et recipiat̄.
 et peti et recipi possit p̄ spontaneo et libero et mero do
 no et dona cōmis titulo/et talit̄ recipiat et recipe intelli
 gat̄ q̄libet talis creditor a d̄uitate p̄dicta. et hoc p̄ d̄ano
 et intesse et p̄ aliq̄ remuneracōne discreta atz ita et tali
 ter totū illud recipiat vnusq; creditor. sicq; petere et
 exigē valeat q; nullo mō quo ad d̄sciam. nec quo ad mū
 dū r̄stitue obliget̄. **S**tatuit quoq; illud sic receptū abs
 q; vlla alia libera cōne uel fine p̄ dictā ciuitatē fiendā si
 ne vllō d̄scie scrupulo ut sibi vere donatū in p̄petuū va
 leat retinē. **S**up addit etiā q; p̄ns p̄uisio et oīa et singu
 la in ea d̄tenta in p̄dictoz creditorz fauorē singulis die
 bus p̄ futo tpe donec p̄ ciuitatē p̄fatā fuerit renouata
 intelligat̄ singulis diebus et horis/singuloz diez de no
 uo d̄di et renouari. et de nouo d̄dita et renouata. et sic ef
 fecit̄ suū singulis dictis horis et t̄pibus sortiat̄. atq; lex
 p̄ns loq̄t̄ ac si singulis vicibus et t̄pibus d̄dita esset. ex
 t̄dendo etiā eas ad q̄ntitates in p̄t̄itū iā receptas p̄ quos
 cūq; creditores ciuitatis p̄dicte. s. ex causis memoratis.
Ite q; sibi solū vendicat locū in ciuibz d̄uitatis p̄dicte
 et districtualibus suis. ita tñ q; p̄ hec nō p̄iudicat̄ ciuita
 ti p̄dicte in aliquo iure sibi q̄sito seu q̄rendo in posterū
 vigore alicz vltime volūtat̄s facte siue fiende. **I**nsup ci
 uitas p̄fata sanxit h̄mōi credita cū iure p̄cipiendi ta
 les accessiones et fructus in alios posse alienari. **C**um
 hoc nichilominz pacto q; ip̄i ciuitati liceat redimē di
 ctū debitū creditorū soluendum p̄ p̄cio et redempcōne

dicti iuris ad rōz xxviii. rē. p centū. Et qz talis creditor teneat ad dictā rōz reuendere dicto dñi ad omēz voluntatē eius remanente venditori p̄dicto lucro facto vsqz ad tpus dicte vendicōnis. Et ad hoc sepe et sepius constituit sindicū ad liberand et p̄ illū liberant omēs hec. licz talit̄ qualit̄ dicta sint v̄bis statuti morā gessū. Cōsimiles quoqz extractus in ianua et in venecijs frequant̄. additur quoqz in venecijs. qz eius status securior est. qz multi dñi diuites et magnates dubitantes de instabilitate sui statū volūtariē pcnūt ad imp̄stita pecūias magnas. Et hoc p̄uidere volentes et sibiip̄is et filiis suis in cāu in quo statū p̄derēt. aut eis d̄similia aduersa venirent. Quidā quoqz licet videant̄ cogi p̄dictas pecūias soluet̄ tñ nō ex ciuitatis caritate. s̄ ex ip̄a cupiditate ponūt eas qñz p̄t magnitudinē lucri. qz qñqz dant̄ x. vel viii. p centū. Variant̄ nomia horū extractuū in ciuitatibz andictis. Nā in florentia vocant̄ mons. in ianua vocant̄ loca. in venecijs vō p̄stita nomiant̄. Tria igit̄ hoīm ḡna hos extractus frequant̄. sicut p̄ experienciā p̄tz. primi sunt coactē soluentes. sc̄di sponte ponentes. terciū vō libere emētes. Et de hiis tribus tres conclusiōes p̄ hūc ordinē subiungamus. Articulus p̄mus in quo ostendit̄ q̄re mutuare coactus licite exigē pōt̄ intesse dāni et p̄babilis lucri

Primo q̄dem tractandū est de hiis q̄ coactē solunt de quo conclusio talis sit. Prestare coactē pōt̄ licite exigē intesse dāni et p̄babilis lucri. Et hac q̄dem conclusiōe talis vitas seu corroariū ad p̄positū elici pōt̄ qz coacti p̄ venetos ianuentes et florentinos p̄stare dñitati pecūias suas licite p̄nt ali qd̄ p̄ suo intesse recipere vltra sortē. Et hoc ex tripli rōe primo rōne dñij opellenti. sc̄do rōne dāni emergenti s. terciō rōne lucri cessantis. Quarto insup̄ subiungemus in

quibus cāibus ius p̄dictorū denariorū sic coacte solutorū
licite transferri possit **Q**uō coactō violentatis i mu-
tuo facta excusat aliq̄d accipe ultra sortē. **Ca. i.**

Primo q̄dem p̄dictis ciuibus licet aliquid accipe
ultra sortē rōne dñi appellentis. Possent q̄dem p̄
dicte ciuitates rōnabili cā req̄rente et maxime
p̄ rei pu. defēsiōne vtī p̄sonis subditoꝝ suoꝝ multo for-
cius pecunijs eorū. nā et si ḡnalem collectā camere fiscali
applicandā nemo imponē possit sine p̄ncipis p̄missione
ut. l. i. C. de exac. t̄bu. li. x. et e. li. de excu. mu. l. placet.
t̄n collectā specialē vnaq̄q; ciuitas et vniuersitas p̄ ne-
cessitate sibi incūbēte indice p̄t ut. l. om̄es ii. C. de opi.
pu. de quo ē dare notabilē glo. m. l. i. §. q̄ si n̄eo. sup v̄.
p̄sul. ff. q̄ cuiusq; vni. no. et hoc legiste tenet. Et p̄di-
ctis atz exp̄iencia demonstrante patē p̄t q̄ tales ciues
ad talia soluenda onera et p̄nt cogi et de facto cogūtur
hec q̄dem coactio et violētacō de rōne mutui multū au-
fert int̄m q̄ verius p̄t dici dñatiua coactio uel tirānica
rapina q̄ solucio cuiū volūtaria Dñatiua q̄dem coactio
q̄n ciuitas seu rex ex iusta cā cogit ciues ad p̄standū pe-
cuniā seu blad̄ et similia. Tirānica merito dici possit q̄n
hoc fit ex cā irrōnabili et iniusta hec rō vidē meo multū
ponderāda est q̄z multi nō ponderantes deuiantes forte
a v̄tate iuris ḡuantes qd̄ m̄imie ḡuandū est. Nā cū de
nata vsure sit q̄ fiat in mutuo volūtario et nō coacto et
in facto hic cogunt̄ ciues sequit̄ q̄ violentū mutuū non
viciū vsure sapiat. s; mutuātē ad posse int̄esse recipe ius-
te disponat. Preterea q̄ lege p̄hibente nō p̄t ciuitas licite
suadente rōe iusticia et honestate releuare ciues suos
sicut op̄rimē et ḡuare p̄t ḡnare. p̄t et releuare. vult ḡ-
uare vult et reluare. volūtarie ḡuat volūtarie releuat si
licet ciues suos ḡuare quare nō liceat etiā releuare cum

gñalibus licite possit ciues suos releuare potius q̄. **S**ua
 re. vbi gr̄a si eos (ut faciat iniustū bellū gñat) iniuste gra
 uat. et tñ talit̄ coactos si de iusto lucro p̄m̄iat iuste re
 munerat. **E**x quo p̄z q̄. **S**uare qñz licet / qñqz nō licet. **R**e
 munerare gñalibus licet. **R**etea tanta est in tali dñitate
 et in gñando et in releuando volūtas libera q̄ pecunia
 habita in tali coactōne nec repeti pōt. nec ex ea sp̄ idē
 p̄cū dat. s̄. qñz maius qñz min⁹ s̄m meliores seu detio
 res ciuitatis adicōnes. **E**x quo p̄z q̄. tales coacti aliqd
 recipe p̄nt a tali dñitate. qz coactō excusat eos. facit ad
 hoc ex d̄o regu. aur. q̄. n̄. vbi d̄z qd̄ n̄ ē licitū in lege necessi
 tas licitū facit. et de offe. di. v. c. discipulos. et di. i. c. sic.
 eadem cā vbi d̄z. necessitas legē nō h̄z. **N**ec tales hoc mō
 gñati / p̄nt d̄ suo dāno alit̄ p̄uidēi nisi accipiendo qd̄ vo
 lūtarie a dñitate cfferē seu vendendo. **A**d quidē insup
 dānosum est cū centū qñz vendant p̄ xxvii. qñz aut̄ pl⁹
 qñz min⁹. n̄tem atq̄ r̄z non pondero multū. licz a ple
 risqz in tali cāu soleat assignari cū adduci possit p̄ libere
 mutuāte. **N**ec obstat si quis obiciat q̄ talis mod⁹ a dñi
 tate ord̄natus inuitat homies ad peccandū eo q̄ induc
 cat ciues ad sperandū et ad recipiendū plus q̄ dederint
 et vltra sortē. **A**d hoc dicendū q̄ hoc tūc v̄m esset qñ sol
 uens spe lucri p̄ncipalit̄ moueret. s̄. tales soluentes nō
 p̄ncipalit̄ spe lucri mouent. s̄. sc̄daria spe moueri p̄nt. q̄
 qdē spes nō facit homiem vsurariū. **n̄. p̄. glo. in c.**
plu. iit. ex de vsuris. **I**nsup idē declaratū est p̄lemus
 s̄. l̄. xxxvii. ar. iii. c. ii. **E**t q̄s queso experientia teste q̄ ma
 gistra oīm est. de elec. q̄z sic li. vi. quis m̄qz p̄maria indu
 ctus intencōne ad v. p̄ cētenario dñitati volūtarie mu
 tuaret cōsiderato q̄ longe plus lucraret expēdendo eos
 in alios vsus licitos et honestos vbi h̄ret denarios suos
 etiā tuciores cū etiā si vellet vendere c. mutuata dñitati

vt cētū. xxv. seu xxx. t̄m potit rebabē cū si emeret e. pos
 sessiōz suae domū dūit t̄m dem reuendere possit. Nec in
 sup obstat q̄ coacta et inuita dūitas soluit ut aiūt q̄daz
 cū minie cogi possit a subditis suis. Soluit em̄ volenti
 iusta rōnabili et honesta cā regulata sic in p̄ncipio p̄ntis
 ser. patet **I**nsup. si soluet inuice nō d̄stat creditoribus
 suis/maxime cū reformacōne sua sicut s̄ in p̄n. p̄sen. ser.
 p̄z **C**ōtrariū dūitas asseueret et nō in certis s̄ in dubiis
 locus sit d̄icturis. ff. de v. ob. l. d̄tinuus. s̄. cū ita cū suis
 d̄cor. **N**otandū est t̄n s̄m f̄ide. de semis q̄ si p̄z coactōz
 quouis cāu d̄tentat q̄s eē creditor alicuius. ut scz gr̄a mu
 tui recipiat vltra sortē vsurarius fit. qm̄ sola spe seu intē
 cōne recipiendi aliq̄d vltra sortē gr̄a mutui vsurariū fa
 cit. **T**amē si tales recipiūt v. ve iut ḡtuitū donū sperātes
 recipe illa nō p̄t mutuū q̄uis mutuū in cā sit ex pte d̄ni
 tatis s̄ illa sperāt tanq̄z a p̄sona ḡuata p̄ seruiuo sibi fa
 cto minie vsurarii d̄ia p̄nt. **C**oncordat cū hoc tho. sc̄tia
 sc̄ de q. lxxvii. ar. ii. faciūt ad hec q̄ d̄icta sunt s̄ ser. xxxvi
 ar. iii. c. iiii. **D**e intencōne insup addi p̄nt ad sn̄iaz federi
 ci q̄ de intencōne antecede nte iube q̄nte et d̄se q̄nte d̄icta
 sunt ser. xxxvii. et c. vi. **E**x h̄is p̄z q̄ p̄dicti cives sic coa
 cti p̄nt p̄d̄cā recipe vlt̄ sortē **P**ateat hoc ec̄ p̄ exēplū po
 ne q̄ q̄s vult vti pecūia sua in mercancijs. nec illā p̄posu
 erat mutuare demq̄z ab amico requisitus instant q̄ vsq̄
 eo certū t̄pus sibi mutuet pecūiaz illā ex caritate sibi
 libere mutuat eā absq̄z om̄i fraude vsurarū. **R**odito tam̄
 q̄ p̄dict̄ si in t̄m̄o statuto nō soluat. t̄m̄ teneat solue vlt̄
 tra sortē. **T**ali vtiq̄z cāu elapso t̄m̄o et mutuo nō solu
 to p̄t mutuās recipe et exigē p̄dictā penam a debitore
 rōe sui intesse. si (ut p̄dictū est) pena n̄ sit appositā ī frau
 dem vsuraz. ff. de arbi. c. dilecti. rii. q. ii. frat̄nitatis. s̄
 de hoc lacius in ser. seq̄n. ar. iii. c. i. **E**t si ī p̄dicto cāu licz

ubi nō multa violencia appet nisi detencio rei ultra tēmi
 nū osticutū dē dñi volūtate. q̄nto magis licebit ciur rōe
 intesse sumē ante dicta cum pecunia sua et oīa suā volū
 tatē et auferē et detinet p̄ sp̄ nō t̄m p̄ aliqd̄ t̄pus sicut
 in p̄fato casu detineri videt̄. Aliud quoq̄ exemplū simi
 le subiūgamus creditori dāmficatio ex longa mora solu
 cōis rōe dām pōt aliqd̄ recipe ultra sortē. ex d̄ fidei ius.
in c. puenit. Ergo et mutuare coactus et tali coactōe q̄
 nūq̄ et reddidit capitale. Et ex hīs nō parū dāmficatus
 pōt recipe ultra sortē. de q̄ncia p̄z. Nepe si quis istorum
 duorū crimē vsuraz debēt incurrere is q̄dem q̄ volūtarie
 mutualet potius incurrēt illud crimē q̄ qui mutualet
 inuito eo q̄ sicut p̄dictū est nullus vsurarius effici pōt ni
 si volēs dare mutuū ad vsurā quē admodū luce vi. c. dñi
 ca v̄ba sonāt. mutuū date nichil inde sperantes. Assecu
rat quoq̄ plurimū a dūitate tale p̄miū recipiendū mer
ces q̄ tale lucrū ab illa donat̄ sponte. Nā vt dicit canō
 oblatio nullā culpe maculā ingerit q̄ nō ex ambiētis pe
 nitōne p̄cessit ut d̄ i. q. ii. c. sicut ep̄iscopū. et e. cā et q.
 in c. q̄z pio. et xiii. q. ii. q̄sta Qd̄ coactu mutua da
re rōne emergentis dām p̄nt licite aliqd̄ accipe vl̄ sortē

Secūdo q̄dem quibus ante dictis licet accipe ul
 tra sortē rōne dām emergentis qd̄ se supuenit
 eis ex solucōne p̄stanciaz. Nāc nempe rōz int̄m
 et p̄ciencia mōstrat q̄ oīno negari nō pōt. Quot ecem̄ ci
 ues ante dictaz ciuitatū p̄pter enera p̄dictaz p̄stanciaz
 intelleximus sua mobilia et immobilia distraxisse. quot
 ditissimos ad paupertatē. imo q̄z ad mēditatē deuenis
 se. quot orphanos viduas et pupillos totā suā exposuis
 se substantiā. p̄inde mirū nō est si p̄dicte dūitates talit̄
 statuerūt q̄ habito respectu ad q̄ntitatē pecunie mutua
 te aliqua quota talibus soluentibus det̄ in euitacōnem

emergentis dāni. Pretea a p̄dictis dūitatibus tali modo
 mutuare coacti et ex hoc dānificati. sue utiq; indēmitati
 p̄videri nō possent si nō liceret eis aliquid accipe vltra
 sortē. **I**nsup q; sine p̄ctō suo s; artatus est a suo supiori
 qui ut supius p; eū artare pōt. hō nō habeat viā iuris.
 vñ sibi satisfaciāt et satisfacē possit de dāno suo. **N**imis
 vtiq; videt̄ durū nec alius modus ē. nec magis cōsonus
 iuri et rōm q; q; ip̄a dūitas cuius cā talis cuius dānifica
 tus est satisfaciāt op̄tentē. et hoc nō est solo hito capita
 li qm̄ adhuc remaneret dānum. s; p̄ id qd̄ vltra capitale
 fit. ad hoc aut̄ de iure tenet̄. facit ad hoc est de fidelis c.
puenit. **A**mplius nō ob aliā cām in aliis d̄tractibus d̄ce
 dit̄ q; quis possit recipere vltra sortē nisi rōe int̄esse. i. eui
 tandi dāni sicut in seq̄nti ser. plemus appebit. **E**rgo sic
 in p̄posito fieri licet. **D**ateat hoc etiā p̄ exemplū. vbi gr̄a
 si p̄ potentē d̄m̄ et supiorem meū ut p̄ inuasores stra
 taz uel p̄dones me dānificari d̄tingat/ licet nō possim fa
 cē q; seruet̄ indemnis de facto. nichilominus habeo ius
 ex quo habeo restitui p̄ dāno meo/ et si restituit̄ licite re
 cipe possum qd̄ michi restitui debet. **S**ic vtiq; i cāu n̄o
 d̄tingit qd̄ p̄videt̄ cui a dūitate de dāno suo. **I**tē talis
 dūitas p̄ exp̄ienciā clare int̄ligēs talibus p̄stācijs dāni
 ficari. ciues suos ne p̄ defectū mēbroꝝ p̄eat totū corpus
 d̄ictate ip̄a lege nate q; corpus subueniat mēbris sicut
 et corpi ip̄a membra spōte et libere tanq; pia et discreta
 suoz cuiū m̄ p̄videt̄ emergenti dāno suoz cuiū statuē
 do q; quilibet cuius p̄ c. ānuatum habeat v. et de sua libe
 re disponē pōt. ergo et ciues p̄nt̄ illa recipere hoc mō. **N**ec
 videt̄ ad hoc sufficiēs impugnatio d̄tra p̄dicta. **S**; hec
 rō p̄cederet hoc mō p̄ dante ciuitati mutua sponte. **I**tē
 dūitas p̄libato m̄mie disponē pōt d̄tra d̄imaz legē sicut
 plem̄ in seq̄n. ar. appebit. quare hoc assumptum ut hic

assumptū posset esse dubiū vniuersalit̄ sumptū.

Quod licet coactis mutuare aliq̄d accipe vltra sortē rōne cessantis lucri. **Ca. iii.**

Tercio vō cuibus supra dictis licet aliq̄d accipe vltra sortē rōne cessantis lucri. ponas simile nēpe ex retencōne debiti uel mutui vltra legitimū tempus a dño p̄cessi impediti a lucro qd̄ licite negociādo uel alio mō licito lucrati fuissent licite exigē seu recipere p̄nt recōpensacōz sui dām et cessantis lucri s̄m discretū iudiciū prudentis viri cōsiderantis simul q̄ntū eo tpe alii simile negociacōz vel artē exercentes cū equali pecunia lucrati eēnt. **I**nsup arbitrari deberēt vtz̄ isti fuissent nō mutuādo s̄z aliquid iuste agendo lucrati uel nō. **N**ō dico t̄m q̄ talis retinens obligaret satisfacē totū lucrū qd̄ extūc̄ illis p̄babilit̄ p̄uenisset si eam habuissent. imo t̄m inde subtrahi deberet q̄ntū p̄dicōnū dubietas in mercacōmbus uel empcōibus cōtingentiū pensanda esset et p̄i torz̄ iudicio p̄babilit̄ estimanda. **H**ec est dūis sn̄ia p̄i torz̄ sicut lacus dicit̄ in ser. seq̄n. ar. ii. c. iii. **P**retea amissio talis lucri q̄dam dāmificacō est h̄mōi p̄futoris. **E**t iō eo ip̄o q̄ mutuās pōt iuste exigere interesse emergentis dām sicut s̄ in p̄ceden. c. mōstratū est pōt iuste exigē equalens dāmificacōis p̄dicti cessantis lucri. **S**i igit̄ in casu hoc cuilibet licet aliq̄d dicto modo accipe vltra sortem. **E**adē vtiq̄z rōne p̄dictis cuibus licitū esse euident̄ appet. **P**robo etiā q̄ eis magis liceat q̄z p̄dictis. **N**ā discretata rō dicit̄ q̄ in p̄posito casu post q̄z capitale violēter detentū nō potuit ip̄i p̄futori uel mutuati p̄di seu p̄iclitari sicut poterat in mercando uel negociādo. **I**dem co t̄m debet sibi subtrahi de p̄babili lucro q̄ntū p̄ponderat incertitudin̄ certitudo p̄fata. s̄z cuibus āndictis nō t̄m aufert̄ et retinet̄ s̄z etiā nunq̄z reddit̄ capitale eorum

Qua p̄t̄ p̄inguiorē remuneracōz q̄z p̄fati merito suscipe
p̄nt. **S**i quis aut̄ obiciat q̄ pecunia illa quāuis dūi-
tas dedit non valet nisi seip̄am nec ex seip̄a p̄t̄ fieri lu-
crofa. **D**icēdum q̄ pecunia illa dño verisimilit̄ valuisse
plus quā seip̄am p̄t̄ industriā qua ille fuisset vsus, non
solū ad p̄cauendū damna que ex ei2 industriā d̄igerūt
sed etiā ad lucz p̄ mercacōnū industriā cumulāda. **E**t
non ideo habuisset ex se s̄z ex industria dñi sui, et ideo re-
ceptor pecunie nō solū p̄iuat dñm pecunia sua sed etiā
toto vsu et fructu exercitāde industrie in illa et p̄ illam.

Si quis etiā obiciat q̄ pecunia illa a dūitate sic ab-
lata atq̄ retenta non habet aliā q̄z mutuū racōem. **N**on
eīm habet racōnem capitalis seu depositi, sed ex mutuo
nullū lucrum creditor sortiri p̄t̄ quin vsurarium sit, ac
per d̄sequēs et indebitū, ergo rē. **R**espōderi potest q̄ li-
cet pecunia illa non habeat realit̄ vim capitalis habet
tamē interpretatiue seu ablatiue, quia ex quo dñs vsus fu-
isset illa ut capitali suo, dūitas illa non abstulit sibi so-
lam simplicē pecunie racōem sed etiā capitalis, et ideo
sibi tenetur tanquā de capitali. **E**t ex tali racōne cōitas
satisfacit ciuibz suis. **D**e hac etiā materia dicit̄ in se-
quēti sermōe ar. ii. c. iii. **N**ec insup̄ obstat, si quis obici-
at q̄ non videt̄ esse intencō dūitatis remunerare ciues
racōe int̄esse damni emergētis et lucri cessantis. **N**am si
p̄dicta intencōne remuneraret amplius remuneraret eū
qui magis damnicatus esset q̄z qui minus, cuius con-
trariū manifeste appet. **N**ō qd̄ dicēdū q̄ si hoc possibile
eēt equū vtiq̄ foret, s̄z cū hoc impossibile sit de quolibz
p̄t̄icularit̄ ad dūitatis noticiā puenire, insup̄ si q̄busdā
noticia foret ne inuidie liuores et scādala ī populo oriā-
tur de impitate solucōis et satisfactōis p̄t̄ea de dūi bo-
no sanxit q̄ pari satisfactōe remunerent̄. **E**t est bonū

est ar. de usu. cū oīis. cū ibi notatis. l. di. ut constitueret
 et qd̄ no. de re. iu. qui scandalizauerit. in glo. Simile qui
 dem videm⁹ in collegio magistrorum et ordinatorum quod qui prior
 est tpe prior insup est in sede. Quociens insup p̄ expien-
 cia videm⁹ magistrum vel doctorem p̄cedere alios plures qui
 dignus utiq; nō esset soluē corrigiā calciametorum illius.
 Hec p̄bant de maio. et obe. c. i. et. c. statuim⁹. et vtro-
 biq; cū circūstanciis suis et duoz. multis.

Articulus sc̄ds qd̄ illicitū est aliqd̄ accipe ultra sortem.
his q̄ ad dicta imp̄sita denarios volūtarie ponūt

Secūdo quide tractādū est de hijs qui in di-
 cto monte seu imp̄sitis siue locis spōte de-
 narios ponūt. licet talis modus rarius obser-
 uetur. Nam dūter volētes talē tractū facē.
 emūt ab hijs q̄ tales denarios ibi hnt et vendē volunt.
 Et de hijs et circa hoc p̄senete hntur. uel a dūitate tan-
 quā ab alijs solēt emi. qd̄ idē est qd̄ sponte ponē. Et de
 hoc talē ponamus conclusiōz. videlz. spōte ponētes pecu-
 nias suas sup imp̄sita et loca et sup florēcie mōtem. et
 ex pacto aliqd̄ ultra sortē recipiētes vsurarij sunt et re-
 sitūē obligant. Pro hac qōe lucidi⁹ declarāda circa eā
 quadruplicē intencōz cōsiderem⁹. Prima est intencō car-
 itatis. Secūda est intencō cupiditatis. Tercia est inten-
 cō strauetatis. Quarta est intencō vitatis

Qd̄ qui feruētis caritatis intencōe spōte mutuati sue dūi-
 tati libere sibi oblata ab ea ultra sortē licite recipere pōt.

Prima est intencō caritatis. Circa hoc aduertē-
 dū est qd̄ pnt esse quidā licz rari veri reipublice
 amatores qui videntes imminētē necessitatē.
 ac picula ciuitatis sue sponte ex caritate saltē p̄ncipalit̄
 mouent suā pecuniā mutuare sue dūitati. Et de talib⁹ nō
 loquit̄ conclusio aūdicta. Nā licite recipere pnt qd̄ spōte eis

a cōitate offerē. sicut et hij de quibus dictū est in arti.
 p̄cedēti. Nā nō minus p̄miari mereē volūtaria caritas
 q̄ artata necessitas. eo q̄ nō mīor rō esse possit et dam
 m emergētis et lucri cessantis i volūtaria caritate q̄ in
 artata necessitate. ¶ N. ii. cor. ix. c. apo. ait. P̄plare em̄
datorē diligit deus. Et habet etiā hoc. xxviii. q. i. sicut
em̄. vbi de hoc lacius ter. positus est. Si tñ talis spōte
 mutuās credit suā dūitatē aut dñm p̄pter exercendā m̄i
 stam guerrā aut aliā iniustā cām tali pecunia indigere
 tūc spōte talibus pecuniā mutuare est om̄ibus malis in
 de sequētibus efficacē cām m̄strare. et tūc nō solū p̄t
 licite aliquā remuneracōz inde accipe. v̄x etiā om̄ibus
 damnis et malis q̄ sine suo tali favore data nō fuissent
 nec facta iuxta posse satisfacere obligat. ¶ Iuxta illd̄ ext̄
de m̄iu. et dam. da. m. c. si culpa. vbi d̄r. Qui occasione
 damni dat damnū dedisse videt. Sed incidit dubiū cir
 tra p̄dicta qd̄ de facto quotidie euenire aspiciunt. pone
 q̄ imponit p̄stancie onus cum incrementō consueto seu
 d̄decēti p̄ illos p̄cipiēdo dūtaxat qui soluerint infra cer
 tū tps. Nūquid infra dictū tps soluētēs qui alias infra
 illud tēpus nō vtiq̄ soluissent peccēt intantū q̄ p̄cepta
 restituere obligent. Similit̄ pone qd̄ etiā quotidie con
 tingit fieri de mense nouēbris indicit̄ onus atq̄ statuit̄
 pro his qui soluerint infra mensem q̄ in kal. Ianuariū
 incipiat dictū lux. Qui vero soluerit post p̄dictū mē
 sem incipiat in kalēdis septēbris. peccāt ne ita soluētēs
 qui alias infra illū mensem non soluissent. Dicendū s̄m
 quosdā q̄ ex quo mutuū qd̄ ē in hoc casu p̄ncipale et fū
 damētū atq̄ subiectū nō ē in intencōe corruptū. q̄ tales
 ex caritate mouent̄ vel saltē nō primaria intencōe lucri
 aut fuerūt coacti. sicut patuit in ar. p̄ce. iō nō corrupit̄
 edificiū supedificatū seu qualitas subsequēs inde. que

est ut p̄cipat uel cicius accipiat p̄dictū lucrū. p̄pterea non potest dici ibi esse usura. Probat̄ asequencia. Nam ex quo tale lucrū licitū est ideo non est illicitū illud desiderare. Quod quidē p̄ simile intelligi p̄t. verbi gr̄a Donat michi dūitas mille si infra mensem ad exercitū p̄go alit̄ nō. aut michi etiam donat mille recipiēda infra sex menses si ad exercitū p̄go. Si aut̄ post mensem quingentos t̄m seu mille s̄ infra annū p̄cipiēda. Nempe si ut illa cicius asequar seu ut illa alit̄ nō asecutur? acquiram. migrabor infra mensem. nullā tūc amitto usurā seu peccatum. Nec obstat si dicat hoc nō esse mutuū sicut in casu n̄ro. qz ex quo (sicut p̄dictū est) licitū est lucrū rōne d̄ni opellentis seu rōne damni emergētis et lucri cessantis. Ideo int̄ hūc casū et illū in p̄ncipali radice nulla est racō diuersitatis. & et nulla alt̄acō in disposicōe iuris.

Ad multiplici argumēto p̄bat̄ qz sp̄ote ponēs denarios ad imp̄sita ex intencōne cupiditatis nichil inde recipere

potest.

Caplm. sc̄dm.

Secunda est intencō cupiditatis. Circa hoc aduertēdū est qz sp̄ote ponēs denarios supra mentem sperās aliquid recipere ultra sortē usurarius est. Et hoc q̄dē p̄bat̄ multiplici argumēto vel rōne. Et primo rōne intencōis. sc̄do rōne p̄ticularitatis. tercio rōne trāslaticōis. quarto rōne infructuositatis. quinto rōne p̄hibicōis. sexto rōne similitud̄is. septimo rōne dubitacōis. **P**rimo rōne intencōis sc̄z cupiditatis quā q̄bz d̄as sp̄ote mutuū cōitatu sc̄z cū intencōe p̄ncipali remuneracōis. usurarius est. etiā si nulla pactō de hoc ext̄ius int̄ueniat. sicut p̄z ex de usu. c. c̄suluit. Et quicquid ex illo mutuo recipit resitue obligat̄ si p̄t. et si nō p̄t mortalit̄ peccat si satisfacē cū poterit nō p̄p̄mit. Et hoc siue intencō s̄ dicta sit mutuū āns siue subseq̄ns siue asequēs. s̄m qz de hoc

supra sermōe. xxxvii. ar. iiii. c. iiii. plenius dictū est. Nā omne
 lucrum ex mutuo principaliter intentū usura est. sicut laicus per
 ser. xxxvi. ar. i. c. iiii. in descriptōe usure. Sed illud lucrum
 est lucrum ex mutuo principaliter intentū. quod est usura. **Secundo**
 cum ostendat ratione particularitatis. Nam predicta vendicant sibi
 locum cum persona particularis atque priuata mutuatur alteri
 persone priuate. quod multo fortius de illo qui mutuatur comu-
 nitati. quam magis peccare videtur qui fenerat diuitati cui
 amplius obligatur quam qui fenerat singulari persone. Pro-
 inde Augustinus ait. Caritas diuina propriis et non propria comibus
anteponit. Et in c. bone. i. de postu. pla. Magis enim at-
 tendendum est bono diuitatis quam particularis persone. ac per
 consequens magis tenetur homo gratis mutuare et benefacere
 communitati ceteris paribus quam singulari persone. ergo con-
 trarium facere peccatum est. **Tercio** probatur hoc ratione trans-
 lationis. quia talis mutuas in diuitate dominum illius pe-
 cunie transfert. et per consequens pecunia illa non remanet
 sua. ut in l. ii. ff. si cer. petat. Ex quo sequitur quod si pro pe-
 cunia illa aliquid recipit ultra sortem. recipit de non suo
 propterea usurarius est. Hoc quidem consequentia patet. quam ser.
 in ser. xxxviii. ar. i. p. totum est monstratum plene per. xii. rationes
 quam etiam in lege nature usura prohibita est. inquit quas in. viii.
 c. ratio assignatur quod prohibita est eo quod mutuas auctoritatus
 recepit fructum de eo quod non est suum. quod utique facit mutu-
 ans auctoritatus. propterea usurarius est censendus. **Quarto**
 probatur idem ratione infructuositatis. pecunia quidem non est
 apta nata facere fructum. quod talis quirit fructum de eo quod non est
 aptum natum facere fructum. ut ponit in no. in rubri. de usu. Ex
 quo sequitur quod iste qui non coactus libere ponit usurarius est.
 consequentia tamen ex parte motiuo. Hoc quoque arg. roborari potest
 per predicta in ser. xxxviii. ar. i. c. ii. ubi ponitur secunda ratio quare usura
 est contra legem nature. **Quinto** probatur hoc idem ratione prohibicionis

Lu. em̄ vi. p̄cepit dñs dicēs. Date mutuū m̄chil n̄ de spe
rātes. ḡ mutuās obligat̄ m̄chil in de sperare l̄ recipere vl̄
sortē. Ex quo verbo ortū habuit. c. c̄suluit. c̄ de rsuis
et ibi allegat̄ p̄dictū dñicum verbū. ¶ Sexto insup̄ p̄
batur rōne similitudis. Nam si quis sup̄ illā vineā suae
agrū libere p̄staret centū. ex quo deductis expensis mu-
tuās annuatim recipet. x. Elapsis. x. annis teneat̄ r̄sti-
tuere agrū qm̄ ex fructibus sortis mutui extincta esset. p̄-
batur hoc ex de p̄igno. illo uos. et. l. i. et. ii. C. de p̄ig. ac.
ḡ si iste libere mutauit et singulo anno recipiat. x. Ela-
psis. x. annis sortis erit extincta. et p̄ cōs ulterius recipere
nō licebit. Eadē em̄ rō in utroq; est ut manifeste apper-
et. Nam in tali casu p̄m̄ pecunia loco agrī vel domus
Septimo quoq; p̄bat̄ hoc idē rōne dubitacōis. Que-
rit em̄ Alex. de al. quid de illo q̄ dubitat de aliquo utz
sit simonia vel contractus usurarius seu nō. eo q; qd̄ a iu-
risperiti dicūt esse simoniā vel usurā. quidā ren. quid ḡ
faciendū cum hoc ignoret. Et huic dubitacōi r̄ndit di-
cens q; talis ab h̄mōi contractu abstinere debet ne discrimi-
nari se cōmittat. Melius em̄ est ut incidat ī tp̄ale dam-
num q; in damnū sp̄uale. et minus malū est. sed iste ca-
sus est talis. ḡ hoc agēs discrimini se cōmittit. et sicut ī
se. c. app̄ebit talis mortalit̄ peccat. S; contra hoc qd̄ hic
dicit Alex. de al. et contra illud qd̄ sic dictū est dices in
seq̄nti. iii. c. videt̄ qd̄ dictū est s̄ ser. xxxiii. ar. ii. c. i. in
fine. Que aut̄ contrarietas s̄m̄ aliquos solui p̄t p̄ id qd̄
dices infra ser. xxxiii. ar. ii. in fine.

¶ De multiplici argumēto quo qd̄a p̄bare conant̄ q; sp̄o-
te ponētes denarios ad imp̄sita supra dicta p̄nt aliqd̄

T recipere ultra sortē Et de imp̄bacōe eorū. Ca. iii.
¶ Etia est intencō contrarietatis eo q; pleriq; sep-
tē cōtr̄is argumētis seu rōibus impugnant p̄dictā

conclusionem. dicunt enim predictum tractum licet. Et primo ratione indemnitate. secundo ratione donacionis. tercio ratione compositi utilitatis. quarto ratione liberalitatis seu punctionis. quinto ratione possessionis. sexto ratione notabilitatis. septimo ratione promissionis.

Primo dicunt hoc licet ratione indemnitate. Unde sic arguunt. ponens libere ad impunita seu super montem etc. pecuniam suam. potest licite se servare indemne. et aliquid recipere ultra sortem. Quis quidem appetit. dedit enim quod coactus ratione inter se potest aliquid recipere ultra sortem. et in proposito casu. quoniam iste aliter pateret damnus. Ad quod respondeo quod cedo animum. et nego consequentiam. quoniam si vult servari indemnis non mutuet compositum pecuniam suam sed sibi retineat. et sic se servabit indemne. sed si mutuat libere mutuet. et nichil recipiat ultra sortem. quia aliter agit contra dictum christi. luc. vi. mutuū date nichil inde sperantes. **S**ecundo dicunt hoc licere ratione donacionis. unde sic arguunt. Accipies mutuū potest libere donare de suo sibi mutuū danti. et transferre dominium quod in re sua habet in ipsum mutuante. et facere ipsum dominum rei sue. Et per omnes mutuas potest recipere illam rem tanquam rem suam. non obstante quod sit ultra sortem. Hoc autem fit in civitatibus antedictis libere ponentibus suas pecunias ad impunita. et licitum est. Ad hoc respondeo et cedo antecedens. et consequentiam nego et totum usque ad illam partem. hoc autem fit in civitatibus ante dictis. quoniam non libere donat sed pro pecunia iam recepta. propterea minime illud recipere potest. Ad hoc vide supra sermone. xxxvi ar. iii. c. xiii. Hoc quidem exemplum patet. Nam secundum bona. m. iiii. di. xxi. et secundum Alex. de al. et Scotum m. iiii. di. xxi. q. i. Confessor non potest manifestare peccatum ei per confessionem manifestum etiam de licentia confitentis eo quod confessor ligatus est. non tamen ex iure penitentis. sed etiam ex iure ecclesiastico. supra quod non potest talis penitens dispensare. ex de penit. et remis. omnis utriusque sexus. Et de penit. di. vi. m. c. sacerdos.

Ita et in proposito nostro. Non enim ligatur usurarius aut quilibet alius ad non recipiendum aliquid ultra sortem ex mutuo dato ex solo iure singularis persone. sed ex precepto domini supra quod non potest talis penitentis dispensare recipiens mutuum. Propterea licet huic mutuatui de suo licite dare possit non tamen potest sic libere dare quod mutuas recipere possit licite pro pecunia quam illi mutuauit aliquid ultra sortem. post consilium est utique mandatum. Sit enim dominus Mutuum date michi in de sperantes. Ecce consilium. licet sit contra preceptum. sicut in ser. xxxv. ar. ii. p. 3. Et addit michi in de sperantes. ecce preceptum quod obligat sepe et ad semper. propterea si quod recepit homo hoc modo restituere debet. et si postea ille donauerit recipere potest licite. in chilomim? additis adicibus que ponunt in ser. xxxvi. ar. iii. c. iii. Tercio quibus hoc licet dicunt ratione diuinitatis. Non arguunt. quilibet de suo in quo plenum ius et dominium habet disponere potest in licitis et honestis pro sue libito voluntatis ut in l. in re mandata. C. manda. § et tota diuinitas hoc potest dispensare per. quoniam in consensu totius diuinitatis intelligitur consensus omnium singularium personarum. sicut in scotum in. iii. Licita quidem et honesta sunt que in modum et salutem reipublice fiunt. Quapropter ille diuinitates potuerunt sic disponere de rebus suis que ponentes tantam pecunie quantitatem tamen recipiat cum modis superius annotatis. Et per dominum alius potest recipere licite. dispensantia per. quoniam ad hoc illa mutua facta sunt. videlicet ad modum et salutem ciuitatum illarum. Ad hoc dicendum quod accedendum est ante et per dominum contra prima insuper et assumptum dum modo non sit contra legem iuste principantis. et signant ipsi dei. contra cuius legem videntur posita talia impermissa et supra dicta contra eius in supra dictis ciuitatibus. Nam bonum modum habet distinguere de bonum beneficii. Nepe anime salutem salutem corporis et reum temporalium preferenda est. xii. q. i. in c. papim? Et ad hoc vide glo. in c. ille. xii. q. v. ubi glo. ait. quod maius danum

est in ammissiōe vnius anime q̄z mille corpū **Quarto**
 quoqz dicūt hoc esse licitū rōne liberalitatis, p̄inde ar-
 guūt dicētes. **Petrus** de eo qd̄ suū est libere et pleno iu-
 re pōt dare martino. l. i. ff. de dona. et in. c. quā piculo
 sum. vii. q. i. **Et ex hoc martinus** licite pōt recipere, q̄ et
 tota cōitas pōt de suo ip̄o martino libere p̄uidē. et sic
 ip̄e pōt libere acceptare. d̄se q̄ncia ptz. qm̄ plenū ius h̄z
 tota cōitas in quolibz ip̄ius cōitatis q̄m aliqua singula-
 ris p̄sona sup̄ pp̄iū suū. **Nā** pōt d̄fiscare et pōt restituē
 qd̄ nō pōt singularis p̄sona. eo q̄ nō possit post d̄struc-
 tionē recuperare. ut no. ff. qd̄ cuiqz v̄m. no. l. itē eoz.
Et sic p̄ d̄ns pōt in cōitatis vtilitatē p̄uidē. **Et signan-**
 ter illis quoz scz̄ int̄est. **Rūdeo** d̄cedo assumptū dūmō
 sup̄ior lex nō sit in oppositū. sicut s̄ dictū est in r̄n̄siōe ad
 scdm̄ argu. **Nempe** singularis p̄sona aliqd̄ de suo non
 posset dare p̄ pecunia sibi mutuo dato. ita q̄ mutuans
 licite illud recipere possit. cū (sicut s̄ dictū est) sit d̄tra p̄-
 ceptū sup̄ioris iuste p̄ncip̄atis ac m̄dantis. **mutuū date**
 nichil inde sperātes. et. c. d̄suluit. ex de vsuris. **Quinto**
 etiā hoc licitū esse dicūt rōne possessiōis. ex quo sic ar-
 guūt. ista q̄ ponunt ad imp̄stita supra mōtes et loca nō
 nō sunt mutua s̄z possessiōe s̄. q̄ pōt hic ex illis tanquam
 ex possessiōibz suscipere fructū. et hoc annuatim. sicut fit
 de possessiōe. p̄z vtiqz añs eo q̄ pecunia illa nūquā resti-
 tuēda est nec repeti pōt. s̄z tanquā possessiō pōt vendi.
 et nūc carius nūc vilius. s̄m d̄dicōn em et statū ciuitatū
 āndictay. sicut etiā de possessiōibus d̄tingē solet. d̄se q̄n-
 cia p̄z. qm̄ eūdē locū tenet pecunia illa in hoc d̄tractū q̄z
 tenēt si ex ip̄a emisset vnū annuū fructū tāti p̄cū. **Rūdeo**
 et p̄mo nego assumptū. cū qd̄ sit in v̄itate hoc d̄tractū
 vocabulū manifestat. **Nā** in veneciis nō possessiōes sed
 imp̄stita. i. mutua nom̄iant. nec a pp̄rio siḡto vocabuli

est realit̄ recedētū, ut in. l. non alit̄. ff. de lega. iij. Nec sunt sicut agri s; sicut mutua. s; alio dūi mō cū reb̄ri nō possunt. Nec sicut possessiōes qm̄ ipignozatā possessiōz ad me reuocāre possum. possum etiā vendē precio iusto s; imp̄stū ta illa nō. qm̄ nō p̄nt vendi centū p centū. s; lōge m̄iori p̄cio. qd̄ satis videt̄ absurdū. q; de centū flo. nō possum h̄re centū florenos. Cōcesso ḡ ante nego d̄se q̄nciā. Et rō est q; pecunia nullū aliū vsū h; p̄ter expo sicōez. Ex agro aut̄ h̄ntur fructus ex labore huāno. Est em̄ ager aptus nat̄ fructūficare. pecunia aut̄ nō. Insu per ager est meus. et si de eo recipio fructū vtiq; de re mea accipio fructū. Pecunia aut̄ a me libere mutuata vti q; nō est mea. p̄tea non sic licite possum ex illa pecunia recipe fructū sicut ī agro meo. Nec etiā vez est qd̄ assu mitur. videlz q; eūdē locū teneat pecunia ibi posita quē tenet si emisset annuū fructū. qm̄ ibi vā vendicō eēt hic vō vez mutuū est. sicut patebit infra in. iij. ar. c. ii.

Sexto insup asserūt hoc licē rōe notabilitatis et singu laritatis p̄tea arguūt dicētes. p̄dicte sunt notabiles ci uitates ī tota p̄talia imo ī tota xp̄ianitate ī q̄bus hui; modi d̄tract; exercēt. Magni d̄m̄ ponūt ad imp̄stū p̄ dicta. Itē religiosi m̄ quos sunt valētes viri et in sacra theologia doctores. Insup et deuoti religiosi ac timē tes deū. Deuoti cives et deuotissime mulieres. et ponūt et emūt. de q̄bus nō est de facili credendū q; sint d̄cep tores et sp̄retores saluti aiay suay, nec p̄prie fame. ut p̄ bas. i. q. vii. in. c. sanximus. quare tenēdū est tales d̄tra ctus licitos. Respōdeo et primo cedo primā p̄tē ant̄is Et quātū ad scd̄am nego d̄se q̄nciā. Nepe in p̄talia sunt alie ab īsus spectabiles ciuitates. ut Roma Mediola nū Bononia Vene p̄siū Neapolis et alie plures extra p̄taliā Parisius Vondome Tholosa Ibruge Colomia

Sabina **G**andauū **R**ogomia. **E**t alie multe in quibus nullatenus exercent tales contractus q̄ ciuitates libent̄ p̄ uiderēt d̄modis suis sicut iste tres p̄nomiate. si salua cō sciēcia hoc facē possent. nulle forte repirent̄ in tota xp̄ia mitate in q̄bus exercent̄ tales contractus. vel saltē tm̄ q̄z tū frequētant̄ in ciuitatibus āndictis. **S**c̄do dico q̄ in ciuitatibus illis etiā nō d̄senciūt om̄s. sicut ego satis per experiēciā noui. licet h̄eant ibi in dictis imp̄stitis denarios nō sponte positos. s̄z ex coactōe d̄uitatis. sicut p̄dictū est. **E**t si sint ibi q̄dā sponte ponētes m̄ime mirū est. q̄m etiā multi absq̄ aliquo rubore publice mutuāt ad vsurā. **N**ec insup̄ admirādū est q̄ magni d̄ni ponāt sponte pecunias suas ad imp̄stita illa q̄m magni p̄ncipes et magni d̄ni vsurarij exciterūt. **I**nsup̄ et p̄dones aliqui etiam d̄ni nō b̄n̄ informati an liceat hoc dubitātes d̄ statu suo sicut p̄dictū ē. ne totā suā substāciā subito pdē possint. tales denarios ibi ponūt. **Q**d aut̄ religiosi de talibus imp̄stitis recipiāt fructū nō d̄ducat mutua illa licita eē. **I**pi em̄ d̄uiter nō ponūt imp̄stitis illis pecunias ad mutua illa. s̄z modus eorū d̄uiter talis est. **N**am q̄daz habētes pecunias ad mutua illa quas sc̄z coacti soluerūt. aut alias in p̄dictis imp̄stitis licito mō adepti sunt in vltis volūtatibus suis p̄ elemosina dimitteūt p̄dictis religiosis pecunias illas seu reddit̄ illos uel ptē illoz ut h̄ac ptē deputati p̄ d̄num venetoz. utputa p̄curatores sancti marci p̄dictis mittāt religiosis. illā aut̄ ptē p̄ elemosina suscipe p̄nt d̄mō libere largiaf. **S**i aut̄ āndicti religiosi p̄dictā elemosinā imo tales redditus h̄re sollicitāt. et p̄tendūt ius h̄re ī illis. videāt d̄sciēcias suas. **N**ā licet q̄dā sicut s̄ mōstratū est possit ex imp̄stitis aliqd̄ recipe ultra sortē nō tm̄ om̄s ad quos deueniūt imp̄stita ip̄a. sicut ex p̄cedētibz p̄z. **P**romde si de fenebri pecunia

aliqd dat. puta qz denariū montis relictū religiosi fue-
runt a testatore empti vel sponte in monte positi. nō co-
acte soluti. **T**ūc quidē apleta sorte a recepōe taliū ab-
stine dū est. possunt qnqz p̄dicti religiosi etiā aliē legi-
time excusari. **C**ōstat em̄ qz nullus effiat vsurarius nisi
volēs aliquid recipe ultra sortē. sicut ex p̄cedētibus p̄-
Si igit̄ p̄dicti religiosi nō recipiūt illas pecūias seu ele-
mosinas ab ip̄is imp̄stitis p̄ pecunia qz ibi libē p̄osuerūt
uel quā sponte emerūt modis ante dictis vsurarii non
vident. s; apparet qz recipiāt elemosinā iure ip̄oz q̄ eis
iuridice relinquere potuerūt. et ius suū in eos legitime
trāstulerūt. licet non in qualēcūqz. iuxta ea q̄ in p̄cedē-
bus circa istā matiā dicta sunt. **S**eptimo quoqz cre-
dūt hoc licitū esse rōne p̄missiōis et taciturnitatis. **P**ro-
inde arguūt dicētes. **E**cclēsia papa et cardinales aliqz
p̄lati istos a tractibus frequētare intellererūt in ciuitati-
bus antedictis. nec tamē aliqd attēptauerūt a tra eos.
p̄ amoniōes reprobacōes et excoīcacōes. quā p̄pter de-
negligēcia argui posset vidēlz qz tantū piculū p̄mitte-
rēt in ecclesia regnare in aīay discrimini eis nō p̄uidē-
do de aliquo remedio salutari. **Q**uia ḡ hiis a tractibus
nō p̄uiderūt s; eos p̄transierūt. sic intactos vidēt eos
tanquā licitos quodāmō app̄bare. **C**ōfymo etiā rōnem
Ciuitates p̄fate hos a tractos frequētāt tāquā iustos
et eos fore licitos assuerāt. ḡ si a tractus vsurarii sunt te-
nent app̄bāt et a firmāt saltē implicite. et ex dñi ē licitū
dare mutuū ad vsurā. a tra dñicū verbū **M**utuū date mi-
chil inde sperātes. **E**x quo sequit̄ manifeste qz errāt i fi-
de. quā p̄t sic p̄cedēdū eēt p̄ ecclesiā a tra p̄dictas ciuita-
tes sicut a tra alios hēticos. nec circa hoc p̄uidet. et lōga
t̄pa ab eitu illoz a tra dñi iā fluxerūt. ḡ v̄isimile nō vidēt
hos a tra vsurarios eē uel aliquo mō iustos. **R**ūdeo ad
p̄dicta. et p̄rio nego scdāz p̄tē assūpti qm̄ p̄uisiōes dñis

iuris et decretales facte contra vsuras contra istos contractus
 sunt et omnes subditos ligant nisi exempti et privilegiati
 sunt. Sed quod ex mutuo aliquis intendere possit aliquid ultra
 sortem ex privilegio pape absurdissimum et falsissimum est.
 Tum quod est contra legem nature. sicut sanctus ser. xxxviii. ar. i. ple-
 ne per totum monstratum est. Tum quod contra legem scriptam est. si-
 cut patet ubi sanctus ar. ii. maximum contra preceptum dei negatum quod
 est non furtum facies. Tum quod contra legem gratie est hoc est
 contra verbum christi. Luc. vi. mutuū date nichil inde sperantes.
 Tum quod contra ordinaciones ecclesie. ex de usu. in. c. consuluit.
 et in. c. super eo. Alex. tercius ait. Cum vsurarum crimine vtrius-
 que testamenti pagina detestetur. super hoc dispensaciones aliquas
 posse fieri non videmus. quod cum scripta sacra prohibeat pro
 alterius vita mentiri. multo magis est prohibendum quam ne
 etiam pro redimenda vita captivi vsurarum crimine inuoluatur.
 Hec ille. Ex his verbis colligitur primo quod aliqua dispen-
 sacio non est posita in vsura. Secundo quoque colligitur quod nec
 pro sustentacione viduarum vel pupillarum aut quorumcumque alio-
 rum dare ad vsuram mutuam aliquo modo licitum sit. sicut quodam
 falsissime fabulantur. pro quo facit. c. non est putanda. i. q. i.
 et. xxxii. q. viii. c. unico. et maxime dispensato quod nec hoc
 liceat pro redempcionem captivi. sicut nec licitum est pro alteri-
 us vita mentiri. Cum secundum apostolum ad romanos. iii. Non sunt facienda
mala ut veniant bona. Si quis forte miretur quod contra tales non
 procedit ecclesia propter hoc permittit videtur tanquam licitum. Ad
 hoc etiam potest dici quod ecclesia hunc contractum permittit eo ser-
 monem promissionis. de quo sanctus ser. xxxviii. ar. iii. c. ii. de promissio-
 ne declaratum est permittit. i. non punit. Ad confirmacionem etiam
 dico quod dubito an et nego consequentiam. pro negacione antea et
 si ad partem aliquam declinare potius negare ipsum. quam spe-
 ctabiliores viri sepe de materia ista dubitant et inquirunt.
 sicut manifeste appuit florentie in nostro generali capitulo ibi

celebrato Anno dñi. M. ccc. l. iiii. Ad qđ vtiqz cōueni-
rūt multi valētes viri. int̄ quos fuit mgr̄ Guil. de Cre-
mona. vir vtiqz ingētis sciencie et magne fame. Et tunc
quidē ad gnālē ordinis nr̄i quidā ciues missi sunt ex p-
te dñitatis instātissime porātes. ut matiaz istoz mutuo-
rū tractare et declarare vellēt p̄ serēitate dñeā sua-
rum. an dtractus p̄fati essent liciti an nō. Interrogant
etiā de hoc quotidie p̄ticulares p̄sone p̄dicatā civitatū
sicut p̄ p̄tis religiosis qui ibi dverfant. imo dtra tales
ementes ibidē tpe nr̄o extitit sepi p̄dicatū. et hoc susci-
puit dñium et populus patient. sicut ego ip̄e p̄ experiens-
ciā vidi. Quō igit̄ dicendū est illos tenere firmē illa li-
cita esse. Cōse quēcia etiā nichil valet. qm̄ cū hoc qđ ali-
q̄s teneret illa mutua licita esse stare qđ nō teneret licit-
tas esse vsuras. opteret em̄ ip̄m sic arguere. Iste tenet
hec mutua eē licita. et iste tenet hec mutua esse vsuras.
ḡ iste tenet vsuras eē licitas. s̄ tūc m̄ior eēt negāda. licz
dclusio se q̄ref̄ ordie debito. forte em̄ qđ aliqđ vsurariū cre-
dūt vsuras eē licitas. sicut ego qucsdā cognoui. licet tas-
les ne tāquā hētiā pumanē hoc nō maifestāt. p̄ qđ sol-
uit qđ obicitur ad illic dntenta.

Ca. quartū

**Cōfirmacō scdē dclusiōis p̄dicte scz qđ de imp̄stitis spō-
te positus nō licet aliqđ accipe vltra sortē.**

Quarta est intencō vitatis. Pro roboracōe autē
scdē dclusiōis et huius scdē articuli sic efficacis-
sime argui pōt. Iste dñitates et spectabiles ea-
rū dubitat vtz hī dtractus sint liciti an vsura. ut p̄di-
ctū est. ḡ in hoc dubio sepe dicit̄ dtractibz exponētes
exponūt se p̄icō mortalis culpe. quare sic dtemptores
mortalit̄ peccāt. Scdō sic isti dubitāt an isti dtractus
sint vsure. ḡ se exponētes et in hoc dubio scient̄ se expo-
nunt. et scient̄ piculo vsuraz. quare vident̄ saltē mente

usurari. Nam nō dimittūt p hoc qd pōt esse qz ex hoc
 extractu sint usurari. **T**ercio etiā sic isti dubitāt an isti
 extractus sint usurari. & cōsciētes de hoc dubitāt an res-
 tituē obligent. et p dñs tenēdo et retinēdo cū ista opi-
 mōe cōtinue stant in piculo et discrimini se exponūt mor-
 talis culpe. et sic cōtinuāt mortālē culpā uel restituūt. et
 dñs tūc se hñt ac si usurariū extitissent. **N**ec alius mo-
 dus apparet qz p ipam restitucōem qz possint a vinculo
 mortalis culpe absolui. sicut etiā de ceteris usurariis di-
 cemus. **I**git̄ in talibus dubiis dicit tex. qz est tucā ab-
 stinē. ut in. c. in ciuitate ex de usu. qd quidē directe loq̄
 tur in extractu dubio usurari. **N**ō idē. l. adoptiu2. §. seruī-
 lis. ff. de ritu nup. ibi in re dubia rē. et de spon. c. iuue-
 nis. de pe. di. vii. c. baptisat2. in fine. **I**tē p salute aīe ē
 semp̄ via tucior eligēda. ut in. c. illud ex de cle. ex. mi. et
 in. c. ad eius. v. di. **V**olentibus ḡ saluare aīas suas hec
 est tucior via scz a talibus extractibus abstinē qz in tāta
 pitorū titubacōe eligē alterā ptē minus tutā. **E**st siqui-
 dem graue in re dubia certā ferre sniam. xi. q. iiii. c. gra-
 uem. iij. q. vi. iudicantē. **E**t hoc maxime in cā seu in fa-
 cto pprio. sicut est illud emere uel nō emē. **N**empe in re
 ppria neqz iudex neqz testis neqz arbit̄ esse pōt. **C**. ne qz
 in sua cā. l. vna. et. l. nullus. ff. de testi. et. l. penul. ff. de
 arbi. **N**ā amor et cupiditas q̄ versant̄ ī pprio facto puer-
 tunt humanū iudiciū. ut in. c. quatuor. xi. q. iiii. **S**i ergo
 periti in hoc dubio desidēt inter se. et opinio illa que
 hz qz extractus iste et articuli subseq̄ntis sint liciti nō sit
 tuta p aīaz salute. sequit̄ qz ab ista spōtanea denarioz
 posicōe et ipoz empcoe debeat qlibz abstinē donec apo-
 stolicū tanquā papā nō tanquā pticularē hoīem s; tan-
 quā vicariū dei ad qz spectāt dubia q̄ de nouo emergūt
 decidē cōsulāt. ut in. c. p venabile. §. rōmbus. ex qui fi.

sint le. et. l. cū de nouo. C. de legi. **Q**uod autē p papā licet
 nō p bullā hoc declaratū sit sicut referā ut michi constat.
 Legi em̄ in q̄rto sup snias dñi de ceremona ep̄i papieñ.
 q̄ cū q̄dā vir p̄diues et ī pecuniis potēs p̄dicto mō in-
 tendēt ponē quādā pecunie quātitatē in vna p̄dictarū
 ciuitatū triū p elemosinis in p̄petuū dispēsandis. h̄ito
 a p̄dicto dño **Guil. ob cām illi** de hoc consilio p̄itor. fa-
 ctaq̄ de p̄fata matia mōtis et imp̄stitor in florenti stu-
 dio p̄p̄ietū diligētī discussiōe cū matia p̄t atrarias opi-
 mōes. adhuc dubia remanēt occurrētibus aliis causis.
Dissus est āndictus dñs **Guil. ad papā urbanū sextum**
 ut ambasiator. tūc in Janua amorantē. Rogauit igit cū
 p̄fatus diues instant q̄ de p̄fata matia cōsulēt papā. et
 q̄ de sua intencōe circa impositiōez dicte pecunie p ele-
 mosinis dispēsandis p̄positū reuelaret. Cui papa r̄ndit
 q̄ bñ facēt de tali casu eū cōsulē. eo q̄ casus arduus eēt
 asseruitq̄ eū vsurariū esse **P**redicta autē ego legi ī libro
 suo p̄prio quē ip̄e cōposuit et in mōte reliqt. Cū igit papa
 esset pitissimus satis ponderāda ē r̄nsio et snia sua

Que autē snia seq̄nda sit in atraria opimōe doctoz vide
 in sequēti ser. ar. i. c. ii. in fi.

Articulus t̄cus q̄ sp̄ote emētes imp̄stuta supra dicta cū
 intencōe recipiēdi aliq̄d vltra sortē vsurari sunt.

Tercio insup tractādū ē de h̄is qui ī d̄ctio mō
 te imp̄stutis seu locis aliq̄d iuris libere emūt
 Et de hoc talis conclusio dat. Libere ementes
 imp̄stuta illa p̄onētes aliq̄d recipe vltra sor-
 tē. vsurariū sunt. et lucy inde habitū restitue obligant
 Et ad declaracōz huius conclusiōis triplex vitas subiūgat
 prima ē p̄bacōis. sc̄da ē defensiōis. t̄rcia ē cōfirmacōis

Multiplici argumēto p̄bat q̄ emētes talia imp̄-
 stuta cū lucri intencōe illicite agūt **C**a. primū

Prima est vitas pbacōnis. Nā pbat̄ p̄dicta
 c̄clusio triplici modo. primo rōe. sc̄do decla
 ra cōe. tercio c̄clusionone. **P**rimo rōne et hoc
 triplici. **P**rimo sic vera est c̄clusio supradicta. qm̄ ta
 lis libere emēs se ponit in eodem statu in quo utiqz
 foret si libere tantā pecuniā poluisset. **E**rgo cū po
 nens vsurarius sit r̄c. sequit̄ q̄ etiā iste. assumptum
 si em̄ libere emo c. florenos qui sunt ad imp̄stita su
 pradicta sperans quolibet āno accepturū me v. in il
 lo statu me pono in quo me ponerē si libere ponerē
 c. recepturus v. singulo āno in p̄petuū ergo r̄c. **C**on
 firmo rōnem ex sola volūtate quis vsurarius fit ex
 de vsu. in c. c̄suluit. et xiiii. q. iii. qm̄ multi. **C**ū ergo
 iste volutarie velit et intendat accipe ultra sortem.
 sequit̄ q̄ vsurarius fit et m̄talis et actualis et p̄ cō
 seqns restitue obligat̄ qd̄ recepit ultra sortē. **S**c̄do
 sic si iste emēs c. p̄ ip̄is recepturus v. p̄ singulo āno
 ponet̄ libere c. et singulo āno recipet v. seu p̄poneret
 hic nempe vsurari⁹ esset et qd̄ ultra sortē recepisset
 restitue teneret. ḡ a foriori si iste solū libere ponat
 xxxiii. seu xxv. p̄ponēs sp̄ recipe v. vsurarius equidē
 et magn⁹ usurari⁹ esset. **A**scendit em̄ ad xv. et ad xx
 p̄cētenario lucy. **E**t ex p̄posito et ex certa sciēcia seu
 sn̄ia. **E**t his t̄pibus in florenzia satis ad mim⁹ p̄ciū p̄
 dicti denariū mōtis deuenerunt. **T**ercio quoqz p̄bat̄
 sic mutuare coacti nō excusant̄ reapev̄ltra sortē nisi
 rōne interesse sez dām emergentis et lucri cessantis
 sicut supra in i. ar. dictum est. ergo cū isti nullum in
 comodum ex hoc incurrant sequitur q̄ satisfactio
 p̄ sorte minime v̄lterius licito modo licite recipere

possint. Omnia insuper argumenta que supra in pre-
cedenti ar. ii. c. facta sunt. hic comode adaptari pos-
sunt. Secundo probatur conclusio supradicta declara-
cōne. Igitur ad declarandū et roborandum verita-
tem predictam ponam quid de hoc sensit sincerus cō-
silioꝝ dator federicus de semis in xxxiii. consilio suo
Dicens p̄ declaracōne huius dubii breuissime que-
dam alia dubia declarabo. primo quid sit vendere.
secundo quid possit vendi. tercio quid ī hoc contractu
vendatur. quarto que sit intencio actoris in prefato
contractu. quinto s̄m intencōnem suam in hoc facto
concludam. **P**rimo videndum est quid sit vendere.
p̄ quo aduertendum est q̄ omnis actus per quem
transfertur dominium alienacio ē. **N**unc autem trā-
fertur dominium vendite rei p̄ ip̄o soluto precio vt
notat hostien. in summa de rerum p̄mutacōne. §. ex su-
pradictis. ergo vendicio est alienacio quedam qua
dñm vendite rei transfert p̄ ip̄o soluto p̄cio. **D**omi-
nium autem alicuius rei nullus de iure in alium trā-
ferre potest nisi dominus eius sicut patet p̄ scotum
supra sermone xxxii. ar. iii. c. ii. et iii. **E**t dico de iu-
re quia rem alienā quis vendere p̄t. sed non sine p̄-
iudicio domini sui. ff. de contrahē. emp. l. i. **S**olus igit̄
dominus rei dominiū eius transferre p̄t seu rem vē-
dere. **S**ecundo cōsiderandum est quid possit vendi
p̄ quo nota q̄ tam corporalia quam incorpalia ven-
di possunt. C. d. here. uel actu. vendi. l. ex nris. et. ff. e
l. nomina. Sic notat hostien. in summa de emp̄cō. et
vendicō. §. de quibus. ergo iura et obligacōnes ī-
corporalium rerum que incorporalia sunt insitu. de

corpore et incorpore. & incorpales utiq; vendi possunt
Tercio considerandum est quid in hoc contractu ven-
 datur. Pro quo advertendum est qd licet vulgari ser-
 mone dicat vendi tibi c. florenos quos mutuavi civi-
 tati tñ in rei veritate nō sic est. qz eo ipso qd mutuavi c.
 ipi civitati transtuli dominiū eorum in ipam comuni-
 tatem cum in mutuo dominiū transferat sicut patet
 in l. qui. mo. re. tra. ob. in principio in verbo. unde eti-
 am. non pōt ergo creditor vendere ista c. cum non sit
 dominus iporum. Nā solus dominus rei de iure ven-
 dere pōt sicut p̄dictū est ppter qd videt qd in hoc cō-
 tractu non vendant nisi iura creditoris que insurgūt
 ex mutuo et ex ipa obligacōne civitatis. Quarto
 etiā est videndū que sit intencō actoris in contractu p̄-
 fato. Ad hoc etem dico qd p̄ncipalis eius intencō est
 ut subintret et teneat locū primi creditoris. vide licet
 quo ad hoc qd ipse creditor sit creditor cōmunitatis in
 sorte qua venditor recipit v. p̄ quolibet cētenario an-
 nuatim donec recipiat totā sortē ppter qd colligitur
 manifeste qd sub velamine emp̄cōnis. emptor fit li-
 ber et volūtarius creditor cōmunitatis ut ultra sortē
 grā mutui v. recipiat ānuatim. Quinto s̄m suā intencōz
 in hoc facto concludam. Et quid de hoc facto sententiā
 inducabo. Sed quia non omnes casus in lege repiun-
 tur non semp̄ debet requiri ius exp̄ssum quoniam plu-
 ra sunt negocia qz vocabula. ff. de p̄scip. ver. l. rei. p̄
 inde cum talis casus non reperiat̄ expressus aliqui-
 bus rationibus et autoritatibus ut potero confirma-
 bo. Dico igit̄ qd ratio quare primi creditores nō sunt
 usurarij. ē. qz ad mutuādō coacti sunt et qd n̄ licitū est

in lege necessitas licitū facit. extra de regulis iuris
 qd nō est licitū et sine aliqua spe vel mala intencōne
 primaria recipiēdi vltra sortem gracia mutui mutuāe
 cōmunitati. apterea licitum est aliquid recipere vltra
 sortem. Nam sicut dicitur. i. q. ii. in ca. sicut episcopū
 Nullam em̄ maculam oblatio suscipienti ingerit que
 non ex ambientis peticōe pcessit. ergo per locum ab
 oppositis iste qui libere et voluntarie cum spe et intē
 cione primaria recipiēdi vltra sortem gracia mutui.
 mutuat cōmunitati usurarius est. xiij. q. iij. usura. et
c. pleriqz. xiij. q. iij. si feneraueris. extra de usuris. c.
consuluit. Preterea ille in iudicio anime usurari⁹ est
 censendus qui eo pposito pecuniā mutuat et credit li
 cet conuencōne cessante non plus inde recipiat. ut pa
 tet extra de usuris. consuluit. xiij. q. iij. si feneraue
ris. Sed talis emptor efficitur creditor. et eo pposito
 pecuniā mutuat ut licet omni conuencōne cessan
 te recipiat vltra sortem. nec alias mutuaret. sicut ex
 eius intencōne iam patet. ergo in iudicio anime usu
 rarius est. Preterea quicqd alteri tradidit quouis
 mediante contractu ut plus sorte recipiat usurari⁹ ē
 sicut patet. xiij. q. iij. c. usura. et. c. pleriqz. Sed ta
 lis emptor huiusmodi est. sicut patet ex intencōne et
 affectu. ergo usurarius est censendus. **C**onfirmat
 sic. Si talis emptor simpliciter et absqz velamine ali
 quo fieret creditor cōmunitatis ut reciperet vltra sor
 tem usurarius esset. Sed iste sub empcomis velamine
 eque fit creditor ac si simpliciter tradidisset cōmuni
 tati. & usurari⁹ est. **T**ercio pbatur conclusio aūdicta
 in triplici alia conclusiōe q̄ ex p̄dictis colligi p̄nt. p̄na ē

Primus creditor nūquā ponē pōt p̄dictū emptorē in lo-
co suo cū em̄ibus illis circūstācijs cū quibus est ip̄e cū
ip̄e uiclentē creditor sit. **S**ecūda conclusio est q̄ si talis em-
ptor cogeret emere a cōitate sicut prim⁹ extitit excusa-
tus esset ubi p̄ncipalit̄ nō eēt otent⁹ accipe ultra sortē
mutui racōe. sicut sup̄ius dictū est. **T**ercia quoq̄ est. si
talis emptor daret. c. p̄ illis cētū. q̄nimo si daret etiā vlt̄
nō minus usurarius eēt. ex quo sola intencō recipiēdi vl-
tra sortē gr̄a mutui hoīem usurariū facit. **Q**uarta ē q̄
primū nō solū coactō s̄z intencō recta excusat. q̄ si pla-
ceret cogi illicitū eēt eo q̄ coactō in volūtariū trāsiret.
Quinta est nō ideo q̄ libē emit et creditor volūtari⁹ sit
emptor iste usurarius est. s̄z q̄ intēdit recipe ultra sortē
Nec ē sn̄ia frederici de semis de verbo ad verbū

**De multis argumētis q̄bus quidā pbare conant̄ q̄ licet
emē dicta imp̄stita cū spe lucri. Et quō om̄ia rōmbus ef-
ficacibus repellunt** **Ca. ii.**

Secūda aut̄ est veritas defensiōis. **M**ultis nēpe
argumētis intunt̄ quidā impugnare opinioem
q̄ in p̄cedētī ca. posita est. ponem⁹ igit̄ illa. et ad qd̄ libz
intendimus r̄ndere. **P**rimū argumētū est. h̄ns ius et li-
bez d̄niū in aliquā rem illud in alterz trāsferre pōt et p̄
ōns alius licite acceptare. q̄ cū mutuaire coact⁹ annua-
ti m̄ habeat ius in centū sequit̄ q̄ libere et licite p̄t ip̄m
in alterz trāsferre. et sic alit̄ licite vendē. insup̄ et alius
licite emē. qd̄ utiq̄ est p̄bandū. **C**ōfirmo etiā racōnem
Aliq̄ rō est p̄t̄ quā possum rē meā alteri vendē vel do-
nare. et ip̄ius ius in alterz trāsmutare. **N**ec q̄dem videt̄
alia n̄ q̄ ad me pleno iure d̄niū eius spectat. q̄ et ī p̄posi-
to possum vendē licite ius qd̄ h̄eo in redditibus illis.
Nō hoc r̄ndeo cedo āns et nego d̄nam illā. q̄ cū mutua-
re coactus rē. āns qd̄ ē cedendū est. **C**ū em̄ nō est p̄bi-

bicō supioris nec est insup dispōsicō ex pte recipientis
 uel dantis. et liber est ex pte dātis sicut et recipientis.
 tūc qdē trāslacō possibilis est s̄m Seco. i. iij. di. xv. q. ii
Et plen² dictū est s̄. ser. xxxii. ar. iii. c. i. et. iii. vbi grā.
 Ego em̄ sum liber dñs agri mei a nullo hoīe ī hoc dēpē
 dens. et alius ē susceptur² nō p̄hibitus. tūc q̄t ē possum
 ius qd̄ ī illo habeo ī talē hoīem trāsmutare. sic nēpe
 pcedūt donacōes/sic vendicōes/sic etiā ī aliq̄bus ab
 ip̄o p̄ncipe subiectōes. sicut etiā p̄ ser. xxxii. ar. i. c. iij. li
 cet s̄m sco. prim² int̄ hoīes p̄rius fuerit p̄ncipatus quo
 videlz p̄ natalit̄ filio p̄ncipabat. ascendit² est et pollicat²
 qui huic potuit esse annexus multi ab eodē p̄re a quo il
 li descenderāt habuerūt micū q̄bus alius potat ciuilit̄er
 dñari īdicēdo ius int̄ eos. Sed et vna ciuitas de alteri
 us potēcia et sagacitate cōfidēs et de se diffidēs potuit
 illi alteri libere se subicē et t̄m altera ius habere ī illā
 cōitatē. vel si vna ciuitas cōfidēt de prudēcia vni² p̄sone
 se illi submitte posset. et hoc casu ille h̄ret ius ī illā ciui
 tatē Ex quo p̄z q̄ n̄ intēdo negare q̄ vn² h̄ns ius ī aliq̄z
 tē nō possit illud ī aliud trāsserre. s̄z dico q̄ nō q̄libet
 cōfideratus cōdicōibus diuersor² s̄m q̄ ī arguēdo p̄ oclu
 sione appet. Cōsequēciā aut̄ nego q̄m prim² rōne intēe sic
 s̄ m. i. ar. p̄z. p̄t̄ recipere vlt̄ sortē. s̄z ī sc̄to nō ē intēe seu
 euitacō dām. p̄p̄tea cessat cā q̄ rex. ī p̄mo p̄t̄ q̄z reci
 pere p̄t̄. Ad hoc facit. c. cū cessante d̄ a p̄pel. vbi tex. ait
 q̄ cessante cā cessat effect². Et idē pomt̄. i. q. ii. q̄ p̄ re
 medio. et de pe. et re. cū infirmitas. vbi hoc idē d̄z. qua
 p̄t̄ mix̄ nō est si nō p̄t̄ prim² tale ius ī sc̄m trāsserre
 Est nichilominus aduertēdū q̄ sicut ī p̄cedētī. c. dictū
 est. si secundus cogereetur accipe mutuū primi. et eadem
 forma qua p̄rius. tūc etiā ip̄e rōe intēse sui posset reci
 pere sicut primus. Sc̄m em̄ q̄ volētī cōsiderare euident̄

potit a ppa i e k moi empcores fiut in fraude vsuraz. sicut
 statim infra patebit. Quis itaqz alias audiuit tale for
 qz emā centū floze. p. xxx. aut p. xxv. **S**i em emerē libz
 aut aliā rem qz osutisiet centū floze. et nūc emerē p. xxx
 tollerabile esset szm qz nūc ego emā vnū floze. p. tercio
 flo. **I**ste ē vnus tract2 sup oīs tract2 mūdi. **P**o cō
 firmacōz vō decedo assumptū qz tū ad primā ptē sz nego
 scōdaz. qm ut p3 szm sco. s. ser. xxxii. ar. iii. c. i. requit etiam
 aptitudo ad recipiendū ex pte passi. actus em actiuoz
 sunt in paciēte disposito. ut ait **A**risto. ii. de aīa. **R**equit
 etiā qz nō sit oītra phibicōz supioris. sicut d hoc i rihoe
 pcedētis argu. dictū est **S**cdm argumētū ē hoc. **P**e. q
 coacte mutuauit cōitatu et ānuatim recipit. x. tenet mar
 tino in. x. assignat martino petr2 suū ānuū redditū quē
 qdē recipit ex mutuo facto. et tūc martinus osutut2 est
 loco pe. vel g martin2 absqz pctō recipit ista. x. aut nō.
Si primū g potuit pe. ius et dñiū qd hēbat licite i alte
 rū trāsferre et sic habet intentū. **S**i nō. g nec pe. cū hoc
 recipiat noīe suo et loco pe. martinus osutut2 sit. **P**re
 terea si pe. recepisset pecuniā illā videlz x. martin2 licite
 ab ipso pe. recipere posset. et hoc qz illā libē dabat. et sibi
 etiā tenebat. g et a dātib2 p. potuit m. licite recipere i cāu
 nro. **C**ōsēqncia t3 qm eat ē ē pecuniā eadē rō qz volūtas
 p. et ad eūdē finē qre zc. **R**ūdeo et admitto cāum. et tūc
 cū qre si mar. peccat recipiēdo illa. x. zc. **D**ico qz vel m.
 recipit ista. x. noīe pe. uel noīe ipius m. **S**i primū non
 qdem ex hoc peccat. nā accipit solucōz a p. et nō agit vi
 ce sui in hoc casu sz vice pe. vbi grā. pe. tenet m. in x. et
 dicit ei vade ad pcuratores sancti marci et ibi accipias
 p me x. qz ibi hre debeo. tūc m. accipit a pcura. āndictis
 ula x. sicut accipet alius pcurator pe. et hoc mō licitum
 est. **S**i aut ille recipit nomine suo qz videlz accipit ius

mutuū in solutū ac de illo mutuo agit sicut de mere suo
Tūc distinguo. q̄ uel petrus habebat aliūde vñ satisfā-
 ceret ip̄i martino ad q̄d potat se reducere p̄ satisfactōne
 sua aut nō. et hoc scient. si p̄mū tūc dico q̄ martinus cō-
 pleta sorte capitalis pe. vltra recipe nichil pōt. **N**ullum
 em̄ in̄tesse ad hoc alegare pōt qm̄ ad alia se reducere po-
 terat et imputet sibi si ex hoc d̄sequit̄ dānum **S**i d̄z s̄m
 videlz qd̄ nō erat aliqd̄ ad qd̄ martin̄ rōne sui in̄tesse se
 reducere posset. tūc siquid̄ licet. **S**icut em̄ dānificatus fu-
 erat pe. ita in̄ illa coactōe martinus q̄ ius habebat in re-
 bus p̄. **T**ercio arguūt qd̄dam ex illa regula iuris q̄ ha-
 bet̄ ex̄ de reg. iur. li. vi. vbi d̄z. nemo pōt plus iuris trāf-
 ferre in aliū q̄ sibi op̄etē d̄mōscat. iste est regule text̄.
Ex qua qd̄dem regula videt̄ sequi q̄ q̄ntū quis h̄z iuris in
 aliq̄z rem tm̄ in aliū transferre pōt. **N**ō qd̄ r̄ndeo acedo
 assumptū et d̄ns. s̄ si d̄ns vniuersalit̄ accipiat̄ nego d̄se-
 q̄nciaz. āncedens est nemo pl̄ pōt n̄ qm̄ plus iuris trāf-
 fert̄ q̄ vna negatiua est. **E**x qua nō sequit̄ qd̄ in quēlibz
 qd̄libet suū ius transferre possit. p̄p̄tea notandū est qd̄
 argu. a d̄trario sensu colligi non d̄z qm̄ in iure resultaret
 absonus̄ intellectus ut no. § lo. in c. significasti. de foro cō-
pe. et in l. cū p̄rem. c. de d̄dicōibz̄ insertis. **Q**uarto
 quoq̄ sic argui pōt. illa q̄ sunt in mutuis possessiones
 sunt. § ita libere vendi possunt sicut et cetera possessiones
 hoc argumentū sup̄ius in ii. ar. et iii. c. est deductū in
 p̄bando p̄cedentes d̄clusiones. **S**imilit̄ sextū et septimū
 cum suis d̄firmacōibus ec̄iā hic p̄nt adduci. **S**ed qz̄ ibi
 dist̄ricte posita sunt. ea hic itez replicare non est neces-
 se. **N**ō hoc q̄rtū argumētum r̄ndeo et nego assumptum.
Nam vera sunt mutua vel si vis vocare possessionē om̄e
 qd̄ possidet̄ et ius et alia ut dicit̄ tex. aug. i. q. iii. in c. to-
tū. et l. regularit̄. ff. d̄ pe. he. acedo āncedēs et nego d̄naz

Pro cuius rei declaracione notandum est quod si mutuo p. c. florenos ita quod eos teneat ad libitum suum et tamen singulis annis quibus tenebit eos dabit michi p. salvo nichilominus capitali. **C**onstat quod usurarius sum. nunquid talis dici potest contractus venditionis ut ista sit possessio et non potest contractus mutui. **I**n hoc siquidem casu de capitali nichil petere possum cum in petri potestate sit pro libito retinere. **S**i quoque contingat petrum restituere capitale michi amplius recipiam de dicta utilitate sicut in venecijs et alijs predictis locis contingere solet. **S**i enim civitas veneciarum restituere illis qui ibi posuerunt pecunias suas nichil amplius daret illis. **N**unc vero ponamus quod cogar ad mutuandum petro illos c. et darent michi p. singulo anno. si alius emat ius quod in eis habeo et libere quis dubitabit hoc fieri in fraudem usurarum sub preteritu et pallio venditionis. **S**ic quoque in fraudem usurarum fieri solent venditiones ad redimendum de quibus ser. xxxix. ar. ii. c. i. dictum est. **T**alis nempe se ponit in ea venditione in qua foret si primo libere ponere pecuniam illam. **I**nsuper et manifestior est usura cum iste emat p. xxx. quis enim non suspicaret hoc fieri in fraudem usurarum cum accipiat tamen p. xxx. quantum accepisset p. c. si primo posuisset c. sicut fit in venecijs in florentia. **Q**uinto etiam arguunt quidam dicentes quod predicti contractus liciti sunt quoniam civitates predictae se possunt constituere censuales eorum qui predictas pecunias ponunt ad predictos contractus. **C**ensus enim liciti sunt. g. 2c. **E**t quod spiritus in meliorem partem declinandum est maxime ubi sunt directores tot spectabiles quot sunt in civitatibus annis dictis. **V**ideatur tenendum quod isti agunt non sicut rudentes usurariis de usuris, sed sicut de censibus dominorum predictorum. quod in dubio presumendum est de uno quoque bonum nisi expressse contrarium videatur ut in c. unico. de pseri. in textu. et glo. et in c. dudum de presumpcio. et in l. cum pater. §. rogo. ff. de legat. secundum.

Confirmo etiā rōz qm̄ licet alicui vendere rem suā et po-
 stea de illa facē censum emptori cū volūtate emptoris
 seu facē vnū censuale de re sua. **E**rgo et p̄dictus dūitati-
 bus videt̄ licere simile facē d̄ rebus suis et sic ip̄os fecit
 se credendū est et p̄ d̄ns absqz pctō. **E**x q̄bus sequit̄ illa
 posse licite vendi et licite emi/et sic licite de vno in aliū
 transferri et transmūtari. **N**ō p̄dicta duo r̄. deo simul et
 dico casus posibles esse. s; nō sic est in d̄tractibus p̄di-
 ctarū dūitatū. qm̄ nec se d̄stutunt censuales nec de suo ali-
 qd̄ vendunt. qd̄ q̄dem pōt̄ tripliciter appere. **P**rimo nec
 ciuitas nec domus nec ager uel p̄uincia est de q̄ talis eē
 sus reddat̄ neqz vendat̄. **S**ecundo qz de his fr̄uctibus p̄di-
 ctis dūitates disponūt ad b̄n̄placitū suū qm̄ plus qm̄ mi-
 nus qm̄ etiā nichil talibus p̄uidendo et hoc absqz d̄sen-
 su illorū ad quos p̄tinē deberet si forent veri census. aut
 v̄e vendicōnes. **P**reterea si p̄dicti emptores aut d̄ni nullū
 recursū h̄re p̄nt ad p̄dicta in aliquo cāu. s; ip̄e dūitates
 disponūt p̄ libito eis d̄ ac si nulli alii ius aliqd̄ habent
 in eis. **T**ercio qm̄ ex quo fuerūt inchoati isti d̄tractus si
 facie fuissent veri vendicōnes vtiqz p̄ emptores istarū
 dūitatū omnia fuissent assumpta. p̄tz hoc qm̄ cū summam
 maximā pecuniarū singulis ānis teneant̄ creditoribz suis
 q̄si imaginabiles florenorū miliones vtiqz recepissent
 ad cuius q̄ntitatis valorē vna dūitatū illarū minie forsan
 se excedere posset. p̄inde et si quidā dicē vellēt qz h̄m̄oi
 d̄tractus formalit̄ et exp̄sse vsurariū nō p̄nt dici. nichiloz
 min2 negare nō p̄nt qz nō sapiāt vsurariā p̄uitatē. vel qz
 sint vsurariū aut fiāt i fraudē vsurarū. **V**el meli2 dici pōt̄
 qz cēsus ē scripta qua q̄s d̄fiteet̄ se poss̄dere ibutarios a
 gros. ff. d̄ censu. l. forma. et. ff. de p̄ba. l. census. et fit cen-
 sus in signū recoḡscōis superioritatis. l. opt̄. C. de p̄sen. xxx
 uel xl. ideo p̄ censum p̄bat̄ subiectō. ex de cen. c. ois aia

q̄ omnia (sicut apte pz) sunt eī ppositū n̄m ī fraudem vsu-
 ray. **Sexto** quoq; arguūt dicētes si petrus mutuat io-
 c. sub hac addicōe videlz q; si n̄ restituat usq; ad duos mē-
 ses soluat postea x. et c. Elapso siq̄dem t̄m̄io nec facta
 solucōne omī fraude vsuray deducta tenet iohānes pe-
 trus in c. x. Has aut rōnes et iura potit petrus cuidā alīi cede-
 dere ut germano siue nepoti. & et vendere vel saltē in al-
 terū ius transferre. Antecedēs p̄bari pōt p ea q̄ dicentē
 miser. seqn. ar. iii. c. i. Et q̄ntū ad aliā p̄tē pz qm̄ de hoc
 facē pōt ensemū cui voluerit tanq; scz de re sua. p hoc
 facit qd̄ habet in s̄ ex addicōnali. msuē. de v. obli. vbi d̄z
q; in obligacōne addicōnali an̄ euentū addicōnis spes est
in obligacōne. Concor. ecclā tex. m. l. cedē diē. ff. de v. si.
Ad hoc r̄ndeo et cedo assumptū et assumptū s̄m qm̄ c.
et x. t̄m̄io iam elapso facta sunt capitale. Et si t̄m̄io
elapsus nō esset secus vtiq; foret. qm̄ tūc nullū possiet di-
ci ius esse. nec ecclā intesse ex pte alicuius. ipozum. Non
em̄ hz apud iohānem nisi c. et ipa c. martino donare pōt
s; nō illa alia x. Et q; rōne intesse absq; fraude vsuray
 fuit adiecta pena nisi n̄ sequat̄ intesse martini nō aderit
 cā ppter q; recipe habeat ultra sortē. **S; si** seqret̄ mar-
 tinū dānum ecclā si nō intuemisset de hoc aliqd̄ pactū d̄ fa-
 cto tenent̄ mutuo bona si de martino satisfacē. s̄m qd̄ in
 seqn. ser. ar. i. c. ii. patebit. **Septimo** insup arguūt qdā
 dicētes. pono casum q; vendā p̄cio iusto meā possessiōz
 petro/ā mota omī fraude vsuray. et postea emio de fructi-
 bus illius possessiōnis t̄m̄ q̄ntū possem h̄re p tali pecuniā
 et nō plus cū extimacōne et ad p̄petuū michi et heredi-
 bus suis. et hoc ab emptore pro se et heredibus suis. tūc
 si quidem iste contractus licitus est. **Igitur** possum eo-
 dem mō restitue pecuniā meā. antecedēs qd̄em habetur
 ad inno. de vsu. in c. in ciuitate tua. sup illo v̄bo. Et

forma vbi inno. post pñcipiū glose sue de vbo ad vbum
ait. Aliis videt et forte melius. q̄ si quis emit redditum
constitutū ante dtraciū uel venditā actōnem siue dstitut²
fuerit in re puta in domo uel possessione uel aliis h̄moi
siue in p̄sona puta serui uel liberi uel rustici uel actō uel
nomē. Itē siue certus sit redditus. puta q̄ reddit x. uel
incertus. puta reddit q̄rtam fructuū q̄ p̄cipiunt de aliq̄
domo uel de opis alicui² p̄sone. Item siue sit p̄petuus
contractus. puta quia extenditur ad heredes vtriusq̄
dtrabenciū siue sit ad vitā homis siue sit ad certū t̄p̄s
vsq̄ ad v. ānos. Itē nō refert si redditus sit in pecunia
siue in aliis reb² siue in facto sp̄ in omib² p̄missis dtrac²
cū reputāt licitos. q̄ est ibi purus et licitus dtrac² v̄
dicōnis. nā ibi est p̄ciū sc̄ certa pecuīe q̄ntitas. Itē ibi
est merces. sc̄ certus redditus uel cā uel ānona. C. de sa
cro sanctis ec. l. i. ubem². in pñcipio. et in aut. de nō alie.
re. ec. col. ii. in §. ab anastasio. et. C. de here. uel actō. v̄
dicta p̄ totū. et i summa inno. subdit ibi. nec obstat q̄ in
p̄petuū sit. et qd̄ ex eo infra certū t̄p̄s plus recipiat q̄
fuerit p̄ciū. qm̄ ex quacūq̄ possessione iusto p̄cio empta
plus recipiat infra breue t̄p̄s q̄ fuerit p̄cium empcōis
Et addens rōz inquit. qm̄ hoc nō est mutuū s̄ mera ven
dicio rei. Addit etiā si det in emphiteosim. tunc em̄ erit
ibi p̄ciū certū. nec erūt expense. et tñ forte plus recipiet
iste in xx. ānis q̄z añ tribuisset. Ad hoc rñdeo et cedo
āncedens et d̄seq̄nciā nego. In p̄mo em̄ dtractu v̄a ven
dicio est in hoc sc̄do nec ē vendicō nec locacō nisi esset si
cut infra dicit in ser. cxli. ar. iii. c. ii. in fi. ad ostenta cōz
s̄ merū mutuū est. ac si dicerē mutuo tibi c. ita q̄ dabis
michi x. s̄ gulo āno sicut palo añ p̄tactū fuit. primus em̄
dtractus licitus appet in iuribus ecclesiasticis. Quidam
em̄ reddūt ānuum redditū in frumēto ut vnū modium

alius duos alius x. florenos reddit. alius xx. et sic de aliis. hoc potest etiam apud laicos fieri quod possent vendere ista iura et libere. et sic possent emi in pecunia annui fructus et etiam in alia re. et esse venditio vera. **Sed** quod constituat pecunia et pro ipsa tamen recipiat non potest intelligi quod licitum sit. **¶** Nam in causa predicta arguuntur quomodo in questione de morte seu de imperpetuum male videtur. quodam male hoc intelligens inde loquamur de sententia falso trahens. **¶** Neque venditio pecunie neque emit pecunia. neque fructus habet ex pecunia. ut patet perspicaciter in cunctis. sed in pecunia hoc licet. **¶** Nec mirum si licet quod debitas circumstantias habet sicut in inno. arg. seu dictum. **¶** Octavo arguunt quidam dicentes. talis potest facere elemosinam de introitibus illis § 2c. assumptum probo sic. quoniam illa sunt sua ex quo sequitur quod illa in alium transferre potest et debite. **¶** Non enim appetit quod magis debite aliquid ius transferre possit. quam in elemosinam largitione. **¶** Ad hoc respondeo quod loquendo de coacto cedo antecedens dummodo redditus illi iam sint sui ita quod habeat eos vel transferat in modum habendi eos pro quo facit quod habet in. l. quod actio. ff. de reg. iur. ubi dicitur quod quod actio habet re habere videtur. sed non in causa in quo non sunt sui sed de capitali utique potest. de fructu autem non nisi sint sui quoniam sine licencia veri domini de alieno facere elemosinam minime potest. **¶** Nam elemosina de male acquisitis fieri non dicitur xiiii. q. v. p. totum. i. q. i. non est. **¶** Et ex hoc patet quod completa sorte illi quibus hec legata sunt nisi sint filii et alii heredes qui participant in dono recipere non possunt fructum. **¶** Possent etiam omnia ante dicta de quibus mentio facta est licite vendi sed non licite emi sed in quodam modo loquendi. quoniam ipsi emptores modis superius declaratis non possunt esse idem. possunt etiam licite vendi et emi. sed non ut accipiant aliquid ultra sortem. **¶** Nono arguunt dicentes. eadem forma contractus inspicit ad hoc ut quis usurarius censeatur. **¶** Et de usu. c. in civitate. in glo. ii. **¶** Sed quia forma contractus

empcois et vendicois de se licita est. sequit̄ qd̄ ex tali
 empcoe nō dz̄ emptor vsurarius reputari. **Ad** hoc dicēz
 dū qz̄ forma tractū inspiciat̄ ad hoc ut q̄s vsurarius cen
 seat̄ in iudicio ecclesie. m. c. ad nram. de emp. et ven. **Sz̄**
 quo ad deū et in iudicō aīe nō forma tractū inspiciat̄ sz̄
 intencō d̄siderat̄. ut p̄z̄ in. c. soluit. ex de vsu. in tex. et
glo. **Ex** quo p̄z̄ qz̄ talis emptor nō ex forma tractū vsu
 rarius est q̄ de se est licita. sz̄ ex intencōe quā h̄z̄. **Deci**
 mo arguūt quidā alii dicētes. d̄ria int̄ emptorē et vendi
 torē est. qz̄ semp̄ piculū ad emptorē spectat̄ et emolu
 mētū. ff. de ac. emp. et ven. sz̄ in naturaz. **Et** idē fructū
 et ptus rei empte ad ip̄m emptorē spectat̄. ut. C. de ac.
emp. et ven. l. fructū. et. l. penul. § ad ip̄m emptorē ex vi
tractū liciti spectat̄ ista quāqz̄ q̄ p̄mittit et dat̄ dūitas
annuatim. cū sint fructus rei empte. § p̄t̄ ista licite ac
ceptare. **Ad** hoc dicēdū qz̄ vtiqz̄ vez̄ cōcluderet̄ si illud
 int̄esse esset fructus rei empte. sicut argumētū sup̄ponit̄
 sed hoc falsum est. **Nō** em̄ est fructū centū floze. qz̄ nul
 lus est fructū ex pecunia. ut p̄z̄. lxxviii. di. eliciēs. et mul
tomagis nō sunt ip̄coz̄ uiriū. **Ex** quo p̄z̄ qz̄ argumētū ex
 falsa imaginacōe p̄cedit. **Unde** amo quoqz̄ arguunt
 dicētes qz̄ vsura solū in mutuo locū h̄z̄. cum a nullo trac
 tū strahi seu d̄mitti possit. ut no. hosti. in sum. de vsu. §.
i. et de hoc etiā plen̄ dicitū est s̄ ser. xxxvii. ar. i. c. n. vñ
in d̄ma pagina vsura t̄mmodo in mutuo p̄hibet̄. **Iuxta**
illud. Lu. vi. mutuū date nichil inde sperātes. **Sed** i ca
 su n̄ro nō est tractū mutui sz̄ empcois et vendicois. § in
 ip̄o nulla vsura d̄mitti habet̄. **R̄ndeo** qz̄ vez̄ est qz̄ in so
 lo tractū mutui directe et per se vsura cōmitti habet̄.
 sed indirec̄te et p̄ acc̄ns i tractū empcois et vendicois
 d̄mitti p̄t̄. cū fit in frandē vsuraz̄. ut p̄z̄ ex de emp. et
vendi. ad n̄raz. et de pig. illo uos. et sic ē in p̄posito n̄ro

Quoddecimo arguunt dicentes propter dubia et pericula quibus se mercatores exponunt in mercationibus suis licite de eis lucrari possunt. Ex quo a simili patet quod in casu predicto liceat ipsi emptori annuatim recipere predicta v. cum in emendo talia venisimiliter multis periculis se exponant, ut puta propter tyrannum propter etiam aduersitates civitatis quibus coacta est civitas statuta non solum non dare v. annuatim, sed forte nunquam restituet quicquam, cum sit hoc in propria sua libertate. Ad hoc autem dico quod dubia et pericula usuram nullo modo excusant, sicut patet ex de usu, in c. nauigati. Preterea tale periculum etiam non excusat cum sit contra tres regulas positas s. ser. xxxix. circa pen. vide diligentem ibi. Item dico ad argu. quod non solum propter pericula et dubia licet mercatoribus de suis mercationibus lucrari sed quia mercacie exercentur mediantibus rebus illis de quibus potest fructus aliquis provenire, quod non contingit de homini emptione. Nam talis emens mediante pecunia, cuius (sicut predictum est) nullus potest esse fructus sub emptionis velamine fieret creditor et reciperet ultra sortem. **T**redesimo etiam arguunt et dicunt quod contractus predictus non est usurarius, quia vel talis contractus usurarius esset inter primum scilicet per. et secundum scilicet Jo. vel inter secundum scilicet Jo. et civitatem, quia non dimittit usura nisi inter usurarie contrahentes. Sed inter secundum et civitatem nullus est contractus, vel saltem nulla invenitur ratio mutui, ergo nullus contractus usurarius ibi esse potest. Patet contra ex iam dictis. Res autem probo quia mutuum non officiat nisi cum de meo fit tuum, hoc addito quod tamen michi reddat et in eodem genere confirmat quia contractus qui fit inter primum et secundum posset fieri de iure etiam ignorante civitate. Ad hoc dicendum quod quando dicitur iste contractus est usurarius vel inter primum scilicet per. et secundum scilicet Jo. vel inter secundum scilicet Jo. et civitatem etc. Dico quod talis contractus est usurarius tam inter primum et secundum quam inter secundum et civitatem sed diversimode. Pro quo advertendum est quod talis contractus

duplicat pōt considerari. vel ex forma contractus. vel ex contra-
hētis intencōe. **H**ec q̄dem disinctō habet c̄ de usu. in
c. aduuluit. in tex. et glo. **S**i igit̄ consideret primo mō contra-
iste si d̄bat̄ int̄ primū et sc̄dm t̄m n̄ ē usurariū. s̄ si sc̄do
mō considerat̄ iste d̄ct̄ tūc q̄dē tā int̄ sc̄dm et d̄uitatē q̄
int̄ primū et sc̄dm vtrōbiq̄ usurariū ē. diuersimode t̄m n̄
p̄rio cū mēte d̄trahit̄ int̄ primū et sc̄dm. s̄ sc̄dario etiā
cū mēte d̄trahit̄ int̄ s̄m et d̄uitatē. nā sc̄dus p̄rio imme-
diatē int̄dit̄. et sic facit̄ q̄ intrat locū p̄mi. ut sc̄ fiat
creditor d̄uitatis ad hoc ut recipiat vltra sortē. s̄ talis
intencō usuraria est. sicut ex p̄cedētibus p̄. **E**t hanc h̄
sc̄dus etiā cū p̄rio. **N**ā mediātē forma contract̄ sc̄dus in-
tendit̄ q̄ d̄uitas sibi remaneat obligata ad dandū sibi
sortē quā ip̄e debebat p̄rio. et etiā vltra sortē sicut de-
bebat p̄rio. **E**t quo p̄ q̄ sc̄dus usurarie d̄trahit̄. nō p̄t
formā s̄ p̄t maculatā intencōz. **N**ā quicq̄ agāt hoīes
intencō iudicat̄ om̄s. **S**c̄dario etiā mediātē contractu fa-
cto cū p̄rio d̄trahit̄ sc̄dus licet nō explicite s̄ implicite
cū d̄uitate ex usuraria intencōe et affectu. **Q**ū ḡ d̄r q̄ in-
ter sc̄dm et d̄uitatē nullus contractus est dico q̄ est fal-
sum. **E**st em̄ contractus mutui int̄ eos t̄ctus sub velamīe
empcōis. imō d̄trahit̄ mediātē empcōis contractu. **H**oc au-
tē maīfeste p̄bat̄. mediātē em̄ hoc contractu emptor actō
nē h̄ sup̄ d̄uitatē ex empto. in si. de emp. et ven. **E**t p̄cū
ḡ cōitas obligat̄ ip̄i emptori et debitor̄ est ip̄ius sicut
antēa fuit. p̄rio ḡ emptor ip̄e est creditor cōitatis sicut
et p̄rio. et hoc nō nisi mediātē hmōi empcōis et vendi-
tionis contractu d̄trahit̄ mutuū int̄ emptorē et cōitatem.
aliē emptor nō esset creditor cōitatis. et cōitas nō esset
debitor̄ eius. ḡ est contractus mutui. q̄d erat p̄bandū. s̄
t̄m dato p̄ falso q̄ nullus esset contract̄ mutui int̄ sc̄dm
et d̄uitatē. adhuc nō valet d̄na āndicta. q̄ etiā contract̄

empcoms et vendicōis vsurarius esse posset. de emp. et ven. ad nram. Et de piguo. illo vos. Et etiā d̄ hoc s̄ ser. xxxix. ar. ii. c. i. la c̄ dictū est. Per hoc pz ad afirmacōz argumēti Nā talis tract̄ fieri posset de iure etiā igno rāte dūitate. nō tñ pp̄ hoc tollit̄ quin scōs atrabat cum dūitate mō quo dictū est. scz cū intencōne. p̄ quo facit qd̄ habet. l. i. et p̄ totū. C. plus vale. qd̄ agi. et m. c. i. q7 me. cā. et m. c. humane aures. xxii. q. v. vbi tex. ait. q7 sp̄ ad intencōz recurrendū est. qz intencō n̄ dz deseruire ver bis s; vba intencōi. Hec qñq; argumēta vltima s̄ posita et solucōes eoz sunt p̄fati frederici d̄ sems. Nonnulli plu rimū admirant̄ q7 p̄fate ciuitates vbi hmōi tract̄ quo tidie imo d̄tinue frequentant̄ noluerunt aut negligētes fuerūt h̄re de hac materia d̄tminatā veritatē et irrefra gabilē ab aliquo gnali d̄cilio. cū in ptalia et ex ptaliam etiā nris tpibus plura d̄cilia celebrata sunt. Pretea pōt etiā sic dici s̄m legistas q7 isti emptori d̄petunt viles az c̄tōes ex mutuo q̄ directe d̄petebāt ipi primo creditori d̄tra ipam dūitatē. ut. l. i. et. ij. C. de ac. et obli. Hinc dz cessionarius creditor primi debitoris. et pprie creditor etiā in materia statutoz. s̄m bal. in. l. diuersas. C. māda. Et ita inficiari nō pōt q7 emptor nō sit creditor cōitatis. Nec minz qz etiā in plerisq; ptibus iuris int̄ ignorantēs quasi atrabit̄ puta in addicōe hēditatis. Et quociēs ig norātis negocia gerunt̄ vtilit̄. Itē vbiq; lex dat actō nes viles ex equitate.

Ca. iiii.

Qd̄ nō licet emere talia imp̄sita cū lucri intencōe mul tiplica similitudine d̄probat̄

Tercia est veritas afirmacōis. Nā argumēta capi tuli p̄cedētis q̄ militāt d̄tra hāc terciā d̄clucōez licet sint sufficient̄ soluta. tñ p̄ maiori firmitate p̄dicte concludōis et maiori infirmitate p̄dictoz argumētorum

ponam² vnā aliam occlusōz q̄ talis est. **P**ōt homo ali
 qd̄ ius in aliq̄z rem h̄re qd̄ ius in quēlibet aliū non pōt
 trāſſerre. qd̄ multiplici² p̄bari pōt. **E**t loquor de ip̄o hā
 bente ius. ita qd̄ nō est potestas ad hoc ex pte ip̄ius hā
 bētis ius. **P**rimo p̄bo de papa. papa h̄z ius in papatum
 nec pōt illud ius in aliū transmutare q̄ nō quilibet h̄s
 ius aliqd̄ in aliq̄z rem. pōt illud in aliū trāſſerre. añs la
 tis aptū est qm̄ volenti sibi obicē o p̄ponēt ius papatus
 et q̄cquid faceret ex decretalib² decretis et aliis in agis
 excepto d̄secracōe ex iure papatus facit. **E**t sc̄da p̄s p̄z
 qm̄ p̄ cardinales eligit ad officiū suū ut plene habet in
 c. vbi piculū de elec. li. vi. § 2c. **I**dem argumētū est de
 impatore quo ad officiū suū. **S**c̄do p̄bo de sacerdote.
 habet em̄ sacerdos ius absoluendi subditū suū a p̄ctis
 suis. nec tñ ius illud transſerre pōt in quēlibet aliū. §
 2c. qm̄ in sac̄ro sacerdoti illud ius et p̄tās d̄ferē sibi § 2c
 sc̄dm p̄z qm̄ n̄ pōt illa in laicū trāſſerre. **T**ercio p̄bo de
 vasallo. **I**p̄e em̄ vasallus ius h̄z in feudū. et tñ illud in
 q̄libet aliū trāſſerre nō pōt q̄ntū sc̄z est ex autoritate §
 2c. assumptū q̄ntū ad p̄mā ptem p̄z qm̄ ex iure qd̄ h̄z in
 feudū si in feudo vexaret defendēt feudū. **S**z sc̄da p̄z
 qm̄ si ex autoritate p̄p̄ia illud in aliū trāſſeret et signā
 ter de exceptis sine licēcia dñi p̄ncipalis a feudo cadēt
 et a iure qd̄ p̄us in ip̄o feudo possidebat. q̄ nō in q̄libet
 pōt transſerre illud ius. **Q**uarto p̄bo sic d̄t p̄nceps ca
 strū petro et successorib² suis ex ip̄o descendētib² ita
 tñ q̄ nō possit illud alienare. cāus est possibilis et q̄nq̄z
 attingit et sequit̄ q̄ petrus h̄z ius in p̄dicto castro et tñ
 nō pōt ius illud in aliū trāsmutare. **A**ssumptū app̄et qm̄
 cetera quēcunq̄z aliū se tenēt ex iure qd̄ h̄z in illud castro
 nē p̄deret illud. **E**t sc̄da p̄z ex cāu. imo addat̄ in cāu q̄
 si ip̄m castro quousq̄z attentaret alienare cadat a quo

cūq; iure qđ hz in eo. Quinto etiā pbo sic pñceps iuste
 pñcipans faciat decretū qđ nullus subditus suus det ali-
 quid officiali suo qđ si dare attemptauerit sit illud fisci
 sequit̄ qđ nullus subditus pñcipis añdicti sit qđ dñū vel
 ius qđ hz in rem aliqđ in quēlibet officialē trāsferre pos-
 sit. possibile est añs et sepe fit qñtū ad p̄mam ptem .et
 pōt fieri scđa eod̄ mō. Sexto quoq; sic. Et tango poten-
 ciā suscipientis. iudex in casu iuridice pōt occidere petz
 qđ videlz homicida est et p̄ dñs hz ius occidendi eū nec
 pōt ius illud in quēlibet aliū trāsferre ḡ rē. assumptū sa-
 tis clarū est qñtū ad p̄mā ptē et qñtū ad scđam nō p̄t
 ius illud trāsferre in ip̄m petz ḡ nō in quēlibet. Cōseqñ-
 cia p̄t et assumptū qm̄ non pōt aliquo iure hūano petz
 nec alius homo occidere se ip̄m de quo habet̄ tex. in c. si
 nō licet, xxiii. q. v. Septimo quoq; pbat̄ sic qđdam habz
 ius in pecuniā sua qđ ius trāsferre nō p̄t in fr̄em m̄iorē ḡ n̄
 in quemlibet rē. assumptū p̄t qm̄ frater m̄ior in pecuniā
 nō pōt h̄re ius. Quap̄pter alius nō pōt illud trāsferre in
 eū cōseqñcia tenet. qm̄ qñtūcunq; frigiditas esset fr̄i gefa-
 ctua simplicit̄ nō tñ esset fr̄i gefactua nō susceptiui fr̄i-
 giditatis. Nō equidē esset fr̄i gefactua ip̄ius celi. nec eti-
 am ignis. ḡ si fr̄at̄ m̄ior nō esset susceptiui in se iuris pe-
 cuniē illi n̄ pōt eā in fr̄ez m̄iorē trāsferre. et añs ap-
 pet̄ qm̄ ex p̄fessione regule sue nō pōt recipere pecuniā p̄
 se uel p̄ in̄positam p̄sonā, tñ hoc nō est populo p̄dican-
 dū. Octauo etiā sic facit pñceps decretū qđ nullus suus
 officialis recipiat aliquid ab aliquo subdito suo qđ si ali-
 qs officiali aliquid in oppositū aēttptauerit illd̄ sit fisci. Et
 sequit̄ sicut sup̄ius arguebat̄ qđ nullus subditus dñi ius
 qđ hz in aliquā rem pōt in aliquē suū officialē transfer-
 re. Cōseqñcia p̄t ex ip̄a arguendi mō facto in p̄cedenti.
 Nonū argumētū fieri pōt. et est d̄ dantē et recipiētē

ubi grā hz vir ius in corpus vxoris sue q̄ntum ad carnis
 amixtōnem. nec pōt tñ illud transferre in alterz. nec aliq̄
 acceptare ḡ rē. assumptū quidē apostoli est q̄i. corin. v̄.
 vii. c. ait. **V**ir nō hz ptātem suū corpis/sz mulier. **E**t mu-
 lier nō hz ptātem suū corpis/sz vir. **E**t sc̄da eciā pz qm̄ ta-
 lia adultera essent. **D**ecimo quoqz addat. facit p̄nceps
 decretū qd̄ nullus suū officialis aliqd̄ recipiat ab aliquo
 subdito suo. nec aliq̄s subditus suus det aliqd̄ alicui of-
 ficiali qz si secus factū fuerit sit falsū. **E**t sequit̄ nullum
 subditū quē hz p̄nceps p̄dictus posse transferre ius qd̄
 hz in aliq̄z rem in officialē dicti p̄ncipis. p̄z modus arguē-
 di sup̄i. **P**ri decimo argui pōt d̄ 2 hz ius v̄niuersale sup̄
 v̄niuersa creata et tñ nō pōt illud in quālibet aliā transf-
 ferre. sz de hoc p̄transco. **D**uo decimo b̄nificiū elemosinaz
 facientis caritative et deuote missam celebrātis deuote
 qz p̄ altero exorantis d̄ iure debicū facienti elemosinam
 celebranti et deuoti oranti nō pōt quilibet p̄dictoz in a-
 liū trāsserre et se illo expoliare qm̄ illud habeat et etiam
 plus p̄dictoz. ḡ d̄na pz et āns. qm̄ uel peccaret et sic nec
 ī se nec ī alterz trāsserre posset uel mereret et tūc ei ma-
 ius p̄miū deberet. **P**retea in casu in quo p̄ponēs sic trāss-
 erre non peccaret haberet actū p̄cedentē ex caritate ex
 d̄ina dilectōne p̄pter qz sic trāsserre p̄ponēt. **E**t ex dile-
 ctōne p̄mi in quē intenderet sic transferre et p̄ d̄ns me-
 ritorii q̄re augmentū gr̄e foret. **P**retea tunc posset exi-
 stens in caritate et in vtute szm̄ dei legē ius in alterum
 trāssmutare et hoc mō se totalit̄ expoliare qd̄ n̄ est vtqz
 b̄ndictū. **I**te si q̄s acquisiuit ex suis opibus magnā fa-
 mā in quā vtqz hz ius. nō tñ posset illud trāsserre in al-
 terz. ḡ rē. d̄seq̄ntia pz et assumptū appet de beato petro
 de beato paulo et de beato franco et ceteris sanctis.
Insuper de alexandro magno/scipione /iulio cesare et

omnibus **V**er sermo in longū prexit qm̄ locus amplius
est et grādia cōtinēs et paucis minime explicāndus. **H**ec
saluo meliori iudicio sentio esse vera. **Q**ue si vera sunt,
uel quecūq; circa hec sunt alia veriora clarificet et ape-
riat veritas veritatū et illustratoꝝ mencium dñs ihesus
xp̄us. qui cū p̄re et spū sancto viuit et regnat p̄ infīnita
secula seculoz **A**men.

Dominica de passione infra diem **D**e intesse. et in cui-
bus casibus. et quare liceat accipere ultra sortē

Sermo. xlii.

I quis sermonē meū seruauerit mortem
non videbit in eternū **Jo. viii. ca.** Et in
euangelio hodierno. **D**ulce verbū/ama-
bilis vox/ac sentēcia omī animaduersio-
ne adigna. **H**ic em̄ dñs. **S**i quis sermo-
nem meū rē. **S**eruare siquidē verbū dei
est corde ore et opere illud cum p̄seuerancia custodire.
Nam teste **A**post. ad **Ro. x.** Corde credit ad iusticiā.
ore autē cōfessio fit ad salutē. **E**t de ope p̄pheta ait. **O**-
mnes sunt mandatoꝝ eius ad faciendum ea. **T**alis in-
quā verbū xp̄i obseruās mortē non videbit in eternū. **B**ea-
ta etenim vita in visione et fructū dei cōsistit. **E**t ideo p̄
exclusiōez mortis gehēne que huic visione apposta est
cōsecūcō beatitudinis denotat. **A**pterea inquit mortē non
videbit in eternū. i. non expietur in eternū. **S**umit̄ enim
s̄m **A**ug. hic videri p̄ expiri. eo modo et ḡne loquēdo
quō videre plerūq; sumit̄ pro forti et certa experientia
oīum sensuū exteriorū et interiorū. **S**icut sumit̄ **Exo. xx.**
quādo loquēte dño cum moyse in mōte sinai. ac mādāta
p̄cipiēte. cūclius populū (ut ibi d̄r) audiebat voces. **A**d

inde puenit est quidē de sorte. Eodē quoq; mō in loca
 rione attingit. Commodatū vero si remaneat in sua natura.
 nō recipit exrescēciā sortis s; magis in alios detractū trā
 sit. sicut s̄ ser. xxxvii. ar. i. c. ii. p. 3. Et sic trāseūdo lucrum
 inde habitū fit de sorte. p̄pterea nō cadit ibi vsura. In
 mutuo autē semp̄ exrescēciā est extra sortē. Proinde qz
 accidit sorti minime licitū est aliquā exrescēciā ratione
 mutui acceptare. cum non liceat accipere rōne sortis nisi
 qd̄ est de sorte. Ex hoc autē ortū habet qz in re pignoras
 ta fructus debēt d̄putari ī sortem. aliter est in vsura. In
 re autē vendita nō sic. Ad autē teneat homo d̄putare fru
 ctus in sortē qn̄ data pecunia recipit rem titulo pigno
 ris. clare patet extra de vsu. c. i. et. ii. et. c. d̄questus. Ex
 hiis patet qz quia in mutuo lucr̄ accidit sorti ideo non
 licet accipere exrescēciā ip̄ius mutui rōne Propt̄ea om̄s
 doctores in hoc d̄cordāt qz in mutuo non licet accipere vl
 tra sortem. Et qz solū in detractū mutui ueri uel int̄preta
 ti et non in alio cadit vsura. sicut supra in ser. xxxvii. ar.
 i. c. ii. dictū est. Hiis igit̄ p̄notatis nūc merito queri po
 test utrum in aliquo casu de facto accipere liceat ultra sortē
 id est utrum in aliquo casu detractus vsurarius sit d̄cessus.
 vel p̄missus a iure. Ad quod dicendū simpliciter qz nō nisi
 si forte loquamur de p̄missionē primo mō dicta supra in
 ser. xxxvii. ar. iii. c. vi. s; in quā p̄missionē ius civile per
 mittit vsuraz. sicut ibi lacius dictū est. Habet em̄ se ius
 civile v̄niformit̄ affirmatiue ad om̄es vsure casus. quia
 in omni casu s; in illā p̄missionē vsurā p̄mittit. Ius vero
 naturale diuinū atq; canonicū se habēt v̄niformit̄ nega
 tiue ad om̄es vsurarios casus. qz in nullo casu aliquo de
 tripliā mō p̄missionis in ser. isto p̄dicto et. c. p̄dicto vsu
 rā p̄mittit. Nā pari rōne q̄ phibēt eā in vno casu in quo
 libet phibē dicūt. cū de sui natura sit mala. Proinde pari

aut seruans verbū xp̄i in eternū non visurus sit mortem
 racō esse pōt. quia semen est verbū dei. ut dicit Luce. viii.
 Vita siquidē sempiterna in verbo cōsistit sicut in quodā
 p̄ncipio seminali. quia sc̄z finalit̄ p̄ducit ad sanctā vitā.
 sicut v̄tute semis p̄ducit fructū. Et iō sicut ille q̄ semen
 seruat puenit demū ad fructū. sic seruās diuinū verbū
 puenit ad beatitudinis statū. Sed quia sicut in sermone
 supra. xxxvii. patet. dñs p̄cepit luce vi. Quituū date in
chil inde sperātes. ad elucidādū quosda casus in q̄bus
 videt̄ eē vsura et nō est. ne indebite q̄squis mortē incur
 rere videat̄. de casibus in q̄bus licet accipe ultra sortem
 differendū ē. Sed primo cōsiderandū q̄d sit sortis. Scdm̄
 em̄ Alex. Rom. sortis accipit̄ duobus modis. Primo q̄dē
 modo sumit̄ pro signo distinctiuo rez. Sicut puer. xvi
 in fine Salomō ait. sortes mittunt̄ in signū. Et numeri
 xxxiii. Dedi vobis terrā in possessionē quā diuidetis sor
te. Et iterū p̄pheta ait. Sup vestē meā miserūt sortē. Se
 cūdo mō sortis sumit̄ p̄ re iuste possessa in diuisione vide
 licet aliquaz̄ possessionū. Et hoc mō numeri. xliii. vocā
 tur possessiones filioz̄ israhel sortes. Ex quo p̄z q̄ res iu
 ste possessa sortis merito appellat̄. vñ vsus. Sortis notat
 euentū signat quoq̄ sortis capitale. s̄m Catholi. Tercio
 mō et magis p̄prie pōt dici sortis et quātitas mutuo data
 et explicite uel implicite. vel sortis est capitale creditoris.
 exp̄ssi uel palliati. q̄ vsura eē nō pōt nisi circa sortē in ca
 pitale rez mutabiliū. Recipiēdo ḡ sortē hoc modo in cō
 tractu attingit esse vsurā uel non esse. ex hoc q̄ aliquid
 accidit sorti uel est de sorte. Nā si aliquid accidit sorti
 vsura est. verbi gr̄a. Si aliquis possedit aliquā domum
 uel fundū. fructus inde excrecēs de sorte est non accedit
 sortem. Unde si quis iusto p̄cio emat aliquam rem. res
 ip̄a portat secum sortem suam. Et si aliqua excrecencia

racōe qua eā dederēt in vno casu deberēt dcedē vel per
mittere in quolibz alio casu, qd̄ p̄ esse falsum ex hijs q̄
dicta sunt supra ser. xxxviii. p̄ totū. **Ex** hijs igit̄ p̄ q̄ in
pprie dici solet q̄ in tali et in tali casu aut in tali terra
in tali tractu p̄mittat̄ vsura, qz̄ in nullo casu breuīt p̄
missa est. Vñ qñ aliqui casus ab vsura a doctoribus exi
munē nō est intelligēdū q̄ in dictis casibus dmittat̄ vsu
ra, s̄z q̄ in eis prima facie aliqd̄ simile dcurrat vsure, si
cut in p̄cessu p̄ntis sermons in multis casibus diffusū
appebit. **Huius** snie est **Jo. an. in mercu. in regula pec**
catū in art. iiii. **Et** in hoc etiā d̄cordant om̄s doctores.
Circa hoc etiā est notādū q̄ s̄z **Alex. Com. cū vsura de**
se sit malū, sicut s̄ ser. xxxviii. p̄ totū lacius dictū est, iō
ip̄a remanēte sub rōe illiciti et mali, nullo mō ī ea disp̄
sacō cadit, sicut apte p̄ ex̄ de vsu. in. c. sup̄ eo, vbi **Alex.**
terci⁹ ait. **Cū vsuraz̄ crimē vtriusqz̄ testamēti pagina de**
testet. sup̄ hoc dispensacōz̄ aliquā posse fieri nō videm⁹
qz̄ cū scripta sacra p̄hibeat p̄ alterius vita mentiri, mul
tomagis p̄hibēdus est q̄s ne etiā p̄ redimēda vita cap
tūi vsuraz̄ crimē inuoluat̄. **Possēt** tñ aliqua circūstācia
in tractu a tali vsure exrescēcia tollē viciū racōem, ita
q̄ mutuātū tale mutuū incremētū licitū fieret. **Et** hoc cō
tingē pōt̄ triplici rōne. **Primo** racōe damni emergētis.
Secdo rōne lucri cessantis. **Tercio** rōne debiti postulan
tis uel requirentis.

Articulus prim⁹ q̄ rōne intesse. i. damni euitādi licet ī
varijs casibus recipe ultra sorte
Primo quide tollit̄ ultra sorte vsurarie exres
scēcie viciū rōe damni emergētis. i. rōne int
esse. **Est** em̄ interesse qd̄ā euitacō damni s̄z in
tho. scda scde. q. lxxviii. ar. ii. **Intesse** ē recōpēsacō dām
Innoc. aut̄ in appatu de sen. ex. sacro. inqt̄ q̄ interesse est

extimacō damni qđ idem est. Et circa hāc qñ pōt verū
p̄ intesse. i. pro occurrētī damno vitādo pacisci liceat ali
quid vltra sortem. Et dicēdū qđ homo pacisci pōt pro in
teresse damni emergētis. Et hoc quidē triplicat. primo
pro damno de p̄terito. scđo p̄ damno de p̄nti. tercio pro
damno de futuro.

Plures casus in q̄bus
pōt hō pacisci p̄ intēē dām emergētis de p̄terito. **Ca. i.**

Primo quidē pacisci pōt homo p̄ intesse damni
emergētis de p̄terito. Et de hoc ponunt sex ca
sus **Primus casus** est cum fideiussor p̄ debito
ris defectu cōpulsus est. forte qđ iurauit soluē creditori
vsurā et capitale. Tūc quidē a debitore repetet eam. et
omīa damna que occasiōe debiti habuit repetere pōt a
debitore. quia seruari debet indemnis. ex de fideiuss. c. i.
et. ii. et de foro mpe. c. si. li. vi. quia totū hoc intesse cre
ditoris est. ff. manda. si fideiussor. ff. de admi. re. ad a.
pti. l. ii. §. vlt. Cū hoc docet. Tho. Ray. et Alex. de al. Sz
de hoc casu diligentissime ac doctissime tractat Jo. an.
in mercurialibus in regula peccatū de reg. iu. li. vi. Sz
szm Alex. de al. recte aduertētī in tali casu nō est usura.
qđ nō attendit fideiussor accipe vltra sortem. **Scđus**
casus ē qñ numerās siue mutuās incurrit damnū ex hoc
qđ iste qui accepit mutuū nō reddidit in termīo assignato
ex de fideiuss. puenit. debet em̄ mutuās seruari indemnis
sed de hoc lacius in ar. ii. c. iiii. dicet. **Tercus** quoqz ca
sus est szm aliquos rōne more. ut si debeas michi centū
ad certū terminū. et in t̄mino soluē noluisi. ex quo op
tuit me pecuniā accipe subvsuris. teneris michi soluē vsu
ras illas si solui eas **Quidā** tñ dicūt hoc eē vex si p̄mo
seruant hęc duo. p̄mo qđ sibi dicē debeo si michi meū nō
reddis optet me recipe ad vsurā. qđ alit nō teneret **Se**
cūdo qđ non possis alit mutuo inuenire nisi per vsuram.

Si vero nō soluis teneris me liberare ab obligacōne p̄ dicta. s̄m Alex. de al. Innocē. et Hosti. et Ray. Ad hoc etiā facit ēx de fideiul. c. puenit. et. c. constitut². nec est in hoc intesse causa lucri captādi s̄ cā damni vitādi. s̄m etiā Bal. C. de usu. l. vsuras. pone q̄ emi a petro lapides seu ligna. et similiē res ex q̄bus nafalit nō p̄cipit aliq̄s fructus et ut soluerē p̄cū accepi illud mutuo sub vsuris ac vendēti solui s̄ nō tradidit michi lapides seu ligna. s̄ fuit in mora. Nūquid tenet reddere illas vsuras. Discedū q̄ sic s̄ tāquā intēē. et ad hoc habet tex. ff. de act. emp. l. luc² tici². s̄m vnā lecturā. Et idē dicendū ē de similib² actibus. puta i locacōib² et aductōib². Quar tus casus est cū vendo tibi p̄diū et trado tibi illud atq̄ inde p̄cipis fructus. et tamē ad termīnū p̄cū michi nō solui si. hoc p̄supposito potero elapso termīo repetē vsuram. cū fructus rei vendite facias tuos. et tñ nō michi solui si. hūc casum ponit glo. in. ca. d̄q̄stus. ēx de usu. et ait q̄ hic nō accipit aliq̄d sicut vsura sed sicut intesse. iiii. q. iiii. qm. Et qñ d̄z q̄ vsura ē quicq̄d accidit sorti. intelligi h̄z in mutuo. Et qñ aliq̄d exigit̄ in fraudē vsuray aut qñ ex pacto aliq̄d exigit̄. uel fit causa lucri et non damni vitādi. nō utiq̄ est vsura. Si em̄ res etiā in pignus dareē michi possum inde recipe fructus etiam si trāscendāt quātitatē intesse. Nam licet talis res a venditore non possit peti. tñ fructus eius p̄cipe p̄t̄ possq̄m extra volūtate suā res vendita detinet̄. Quintū casum ponit eadē glo. verbi gr̄a. Si vendo tibi p̄dium tali pacto q̄ qñcūq̄ soluero tibi p̄cū agri qd̄ michi das ager reuertat̄ ad me. Ad hoc facit. C. de pac. int̄ emp. et v̄. li. ii. In tali casu emens lucrat̄ fructū si sit p̄cū iustum. Cñ aut̄ sit iustū vel nō lac² de eo dictum est supra ser. xxxix. articulo. ii. c. i. Abolēt̄ aut̄ in hoc casu vsure vicū

propter vendicōem rectā ad eq̄tatem natalis iuris seu p̄p̄t
equitatē seruata int̄ ementē et vendētē. **Sextus** casus
est in attractu locacōis in quo licite papit hō aliqd̄ ultra
sortē. i. ultra id qd̄ dat. Et q̄re hoc i mutuo fieri nō pos
sit dicit̄ est s̄ ser. xxxvii. ar. i. c. iii.

Quod hō licite
pacisci pōt p̄ int̄eē dām emergēis de p̄nti vbi ostēdit̄
q̄re pign⁹ dotis vxoris marito n̄ op̄tat̄ i sorte **Ca. ii.**

Secundo pōt hō pacisci p̄ int̄esse dām emergen
tis quodāmō de p̄nti. Et de hoc ponit̄ casus ex̄
de vsu. salubrit̄ vbi d̄z. Sane generū ad fructus
possessōez que sibi a socero sunt p̄ numerāda dote pig
nori obligate op̄tat̄ dos in sorte nō credimus op̄pellendū
Et de hoc assignās cām subdit. Cū frequēter dotis fru
ctus nō sufficiāt ad onera m̄rimoni supportāda **Tūc** em̄
tradit̄ illoz reddituū nō h̄z rōez mutui. s̄z p̄oat̄ quādā
recōpensacōz subleuacōis oneris diugalis q̄ p̄ueniret ex
dote soluta. vñ interim stat p̄ vice et quasi p̄o dote. ut
sic fruct⁹ dotis marito cedāt p̄pter m̄rimoni onera sup
portāda **C. de iure do. p̄ oneribus.** s̄z ad hoc q̄ mari
tus lucret̄ fructus rei dotalis req̄rit̄ q̄ sustineat onera
m̄rimoni. ff. de excep. doli. pat. in p̄n. Itē optet q̄ pos
sessio rei dotalis tradita sit. ff. solu. ma. de dimissōe. **Nā**
fruct⁹ qui añ m̄rimoniū recepti sunt mulieri restituant̄.
nec lucro marito succedūt. ff. de vsu. videam⁹. §. añ. **Alia**
quoq̄ cā de hoc casu assignat̄ ab hosti. sc̄z ut dos salua
remaneat mulieri. Itē s̄m quosdā si fruct⁹ supāt onera
m̄rimoni nō pōt marit⁹ p̄cipe nisi quātū se extēdit m̄ri
moni onus. q̄ cessante cā cessat et effectus. ex̄ de ap.
in. c. cū cessante. **Aliē** d̄tinget̄ casu d̄sumi. Et sic multum
respublica in hoc ledere. **Sed** aduertēdū est q̄ in hoc
casu nō ideo abolet̄ vsura. q̄ fructus illius possessōis
a genero papiunt̄ intuitu pecunie a socro suo detente.

Sed qz gener onera m̄rimo m̄i portat. qd̄ satis inuuit̄ i
 pallegata decretali salubrit̄. p̄tea dici p̄t qz dicit̄ fru-
 ctus a genero p̄cipiunt̄ in damm̄ sui recōpensacōem qd̄
 inde sequit̄ p̄pter pecuniā dotale q̄ sibi soluēda differē.
Circa hūc casum insurgūt dubia qd̄a. primo pone qz
 gener nō recepit pign̄sz caucōz de numerāda dote certa
 die. Et itez ex pacto recepit certos denarios pro libra.
 Nūquid̄ amittit̄ vsurā. videt̄ qz nō. **R**r. in p̄dicto. c. salu-
 briter. Tam̄ atrariū firmat̄ Jo. an. ad tex. illū r̄ndens.
 qz loquit̄ de fructu submisso iudicō dei. Et ad rōez tex.
 dicit̄ r̄nderi p. c. p. n̄as. in fi. ex de dona. m̄t̄ vi. et vxo. p.
 quo bñ facit̄ qd̄ ibi legit̄ i vltima glo. **S**ecdo pone qz
 gener possessiōz sibi oblatā cū iure qd̄ ibi hz. accedit alti
 summā pecunie q̄ p̄missa fuit ei p̄ dote ab eo recepta.
 Nūquid̄ talis recipiēs talē possessiōez potit̄ lucrificare
 tales fructus. sicut potat̄ gener vsqz dū ei soluta fuerit
 pecuniā āndicta. **D**icēdū h̄m **R**odo. qz si gener aīo do-
 nādi trāsfert totū ius qd̄ hz in pignore in talē nō p̄pter
 attractū pecunie quā accepit ab eo. s̄ p̄t amicitia et af-
 finitatē. vel qz alias sibi diuclius est. Et iste numerat̄ si-
 bi pecuniā p̄t̄ grām et dilectōz. et nō p̄t̄ lucrificacōes
 fructus. **T**ūc quidē nō foret vsura. qz vā rō mutui non ē
 ibi. **A**bolet̄ em̄ tūc in hoc casu vsure viciū. qz gener gra-
 tis sibi ccessit ius qd̄ in possessiōe hēbat. ac p̄ c̄ns sibi
 adonat fructus. quos quidē ip̄e p̄cipe p̄t. **S**i tñ in pa-
 ctū sit ductū qz gener numerati pecuniā illā reddē te-
 neat̄ si ip̄e voluit vsura est. si numerās pecuniā vellet lu-
 crificacō fructus. et p̄tea mutuauit. **T**ercio etiā pone qz
 vir vēdat alicui illos redditus p̄ p̄cio totius dotis mox
 sibi soluēdo. sic qz sibi p̄r sponse det post longū tēpus
 emptori reddituū i p̄fatā dotē n̄ c̄putādo emptori red-
 ditus p̄ceptos in sorte. tūc uidebit̄ emptor vsurā amittit̄

tere. qz nō pōt dici tūc qz p̄t subleuacōez onens diugas
 lis p̄cipit redditus illos. sicut dici pōt de marito spōse.
 Posset tñ dici qz si ex amicitia spōse et absqz fraude vsu
 re emit illos p̄dicto mō qz vltra mille libras prius i em
 pcione datas. pōt in de tñ p̄cipe quātū ius et possessio
 mille libraz dataz p̄ualet iuri futuroz reddituū p̄
 plures annos ascēdencū vsqz ad mille libras. iuxta regu
 lā et formā supius datā de empcoe iure annuoz reddi
 tuū futuroz. r. annoz. de quo s̄ ser. xxxiii. ar. ii. ca. ii. di
 ctū est. **Quarto** insup pōt q̄ri. **Nūquid** hēdes mariti
 hēbūt priuilegiū mariti. de quo in primo casu supius di
 ctū est. videlz qz nō teneāt d̄putare fructū i sortē de pos
 sessiōe quā socer obligauit genero suo. p̄ dote filie sue.
 Sicut nō tenebat maritus et hoc qz diu relictā alē ob
 ligāt cū nō teneāt restituē dotē vsqz ad annū post mor
 tem mariti. C. de re vx. ac. l. vna. **Dicēdū** qz Jo. an. post
 hosti. in dicto. c. salubrit̄ p̄ illā rōem q̄ reddit̄ de onere
 diugali. arguit qz sic demū atrariū detm̄ iauit. qz in hoc
 casu rō est diuersa ab illo. **Nam** hēdes se statim possunt
 expedire de muliere dando illi pignus vel rē obligatā
 qd̄ nō pōt maritus. **Et** qz soluto m̄rimōio desinit esse
 dos. **Et** s̄m bal. mutacōe psone mutat̄ priuilegiū quo
 ciēs psone immediata cā est ip̄ius p̄uilegiū. ut. C. d̄ impo.
 lu. do. l. i. li. r. et. l. licita. §. fi. ff. de public. **Quinto**
 quoqz addat̄ qd̄ talis. detur qz soluto m̄rimōio mariti
 hēdes obligāt mulieri p̄fatā seu aliā possessiōz p̄ dote
 sua. qz nō hnt vnde soluāt. **Nūquid** fructū d̄putabunt̄ in
 sortē. **Dicēdū** qz sic. ff. de solu. l. ticia. et imputet sibi mu
 lier qz nō recepit in solutū. **Nō** est em̄ eadē rō in primo
 et scdo casu. p̄tea nō ē idē ius. qz maritus sustinet m̄ri
 momi onera et nō vxoz. **Hec** no. Bern. Innoc. Host. et
 Ancho. de butrio. in. c. Salubrit̄. **Sit** ḡ cauta mulier ne

recipiat rem in obligacōz. s; faciat detrabi eam uel reci-
 piat i solutū .ff. de reg. iu. l. a diuo. Alioq; (sicut dictū
 est) fructus sunt oputādi in sortē. Forte etiā possit dici q; si
 mulier nō est sufficiēs talē cautelā hēre, et nō sit sibi so-
 luta dos post impellacōz legalē debeat alimēta suscep-
 ta p mulierē oputari in intesse nō solute dotis sua die. et
 nō in sortē. et maxime si mulier aliūde nō hz bona ut cōi-
 ter attingē solet. **Hic** cadit qdā qstio rōne hui; et aliar; **variar;**
 opinionū merito qri pōt. vtz doctoribus atrariā
 tibus circa aliqd agibiliū. et agere s; m vnā op imōem. sic
 absq; piculo mortalis culpe. agere vō s; m aliā sit in du-
 bio si quis agat s; m ptē dubiā mortalit peccet. **Alii**
 vidēt q; sic. **Iuxta illud eccle. xxx. Qui amat piculū in**
illo pibit. Contra. q; tūc multi essent in dubio mortalis
 culpe et damnacōis eterne. **Dicēdū s; m Hein. de gan.**
in quolibet suo. q; primo cōsiderāndus est doctor; status
quales sc; inuēti sunt in detmīnacōib; suis vtz veraces
vel mēdaces seu dubii. s; m magis et minus. qualis vite
si vitatē amant facto uel verbo. qualit instructi sunt de
eis q; detmīnāt. qua affectōe mouent. qualia etiā alias
detmīauerūt uel amicis eoz. qualia cōsilia dederūt aut
amicis suis in simili casu. Secōdo vidēda sunt fundamē-
ta eoz et rōnes in sniando in tali casu quoz sunt effica-
ciores et exp̄ssiores auctes. Tercio cōsiderāda est cōdicio
auditor; vtz sic sint līati q; possint discernē et cōpare
detmīnacōes eoz. vel sint simplices quos optet fidē al-
teri adhibē. Et vtz vtraq; pars doctor; sit eis equalit
nota uel alta tm. Si ḡ auditor est pitus et nouit statū
doctoris qui sniat atra ptē piculolam hēre cōs bonas
adicōes iam dictas uel plures q; alius et rōes eius ef-
ficacōres et auctes exp̄ssiores si se expōnit piculo mor-
talit peccat. q; atra dictamē recte rōis opbat. Si vero

auditor est simplex. et nō pōt discernē inter doctores. et credit illos fide dignos q̄ dicūt dubiā ptē. talis sic se exponēs piculo nō peccat mortalit̄. qz nō reputat illud piculū licet sit in rei veritate. nisi esset tale q̄ foret de naturali iure uel regula fidei. qd̄ scire quilibet obligat. qz tūc simplicitas uel ignorācia nisi sit inuicibilis nō excusat. Et p̄ hoc p̄ ad primū. Ad scdm̄ nulli sunt in piculo mortalis culpe. n̄ piculo d̄t̄ sciaz se exponūt. hec ille

Qd̄ hō pacisci pōt p̄ intesse dāni emergētis de futuro. de quo plures ponunt casus Ca. terciū

Tercio pōt hō pacisci p̄ intesse dāni emergētis de futuro. Et de hoc ponant aliqui casus. Primus casus est qn̄ q̄s emit fructus alicui⁹ castri vel ville. qz licet satis plus p̄cipiat de fructibus nō tenetur inde aliqd̄ restituē. et hoc incertitudis rōne. ff. de here. vel act. ven. l. cum hēditatē. et. l. se. s̄m Hosti. et archi. Tres alios casus ad hoc. ca. p̄tinētes vide s̄. ser. xxxiii. ar. i. c. iii. Itē in p̄cedēti ser. ar. i. p̄ totū ponit casus de ip̄stitis venetoz loci ianuēsis et mōte floretinoz

Articulus scd̄s qn̄ licet accipe ultra sortē rōe lucri

Secūdo quoqz tollit̄ ultra sortē cessantis usurarie excreścēcie viciū rōe lucri cessantis. qd̄ est etiā intesse et euitacō dāni Ad hui⁹ tñ intelligēciā p̄ tribus capitulis q̄rant̄ tria.

Querit̄ an sit usura tradē centū ducatos sub hoc pacto. qz sicut d̄similes centū ducati apud Jo. mercatorē fidelem lucrabunt̄ vel p̄dent sic isti lucrent̄ vel p̄dāt. Ca. i.

Primo em̄ q̄rit̄ an d̄tract⁹ ille usurarius dici pōt quo quis tradit alteri centū ducatos mox ī suis domesticis necessitatibus expendendos. Tradat̄ inquā cū hoc pacto qz sicut cōsimiles centū ducati apud Jo. mercatorē lucrabunt̄ uel p̄dent. sic isti lucrent̄

vel pōat. Dicentū q̄ a magis doctoribz casus multū
 dubius reputat. Et maxie p̄t tria. Primo qz talis hoc
 pactū in fraudē vsuraz inuenisse videt̄. Sec̄do qz sicut p̄z
lxxxviii. di. elcēs. pecunia ex se sola mīme ē lucrosa. nec
valet nisi seipaz. s; industria mercāciū sit p̄ eoz negocia
cionē lucrosa. s; nichil est hic tale. Tercio qz efficacious
 est qz de tribus est vñū in hoc. Nā aut illa pecunia est
 tradita p̄ modū mutui. aut p̄ modū depositi. aut p̄ mo-
 dū capitalis. ut scz in p̄sona tradētis emp̄cōibus et mer-
 cacōibus tradet̄. Primo si p̄ modū mutui tūc manifeste
 vsura est. qz mutuū sicut ex p̄cedētibus p̄z cedit in dñū
 eius cuius noīe mutuū faciū est. vnde non debet lucrari
 neqz p̄dere nisi sibiip̄i. Sec̄do v̄o si p̄ modū depositi tūc
 etiā sola ip̄a reddi d̄z absqz omī lucro. quin potius ille
 qui tale depositū seruauit remunerāndus esset. Et tñ ex
 forma p̄dicti casus p̄z qz nō est tradita p̄ modū depositi
 Tercio insup nō est tradita p̄ modū capitalis. qz tūc in
 pacto esset qz ille teneret eā solā in mercacōibus fidelit̄
 deputare. Hec quidē vltima racō fortit̄ pbare videt̄ qz
 pecunia sic tradita nō pōt h̄re racōem nisi mutui tm̄. Ex
 quo quibusdā et nō indocte atracius illicit̄ esse videt̄
 Et huius sn̄e fuit Inno. ep̄ de vsu. c. fi. Et ibidē Jo. an.
 idem dicit.

Querit̄ an sit vsurarius qui roga-
tus ex pietate tradit centū ducatos ex q̄bus mercatur̄
erat. inde volēs nisi solū id qd̄ sibi mercādo pbabiliter

Sec̄do qrit̄ an amittat // prouemisset. Ca. ii.
S vsurā is qui tradit. c. ducatos ex q̄bus erat mer-
 caturus per se uel per alim. aut aliqua q̄cunqz
 lucrosa emptur̄. et sola pietate ac necessitate ac instan-
 ti amici sui p̄ce eos sibi tradit inde aliquid volēs nisi so-
 lū id qd̄ inde pbabiliter p̄uenisset. Et hac sola de cā sub
 forma p̄cedētis atracius d̄trahit pactū seū. nō q̄dem ad

semp s; ad aliqd rōnale tēpus. **N**ō qd dicēdū s; mag
 nos doctores q; talis dtract² licitus esse videt^r p eo q;
 nō tradit sibi solā simplicis pecunie rōem. sed etiā tra-
 dit sibi capitale suū. p̄tea merito pōt et d; et sibi tenet^r
 tāquā de capitali. **E**t de hoc q; licit² sit dtract² triplex
 rō dari pōt. primo em licet hoc rōe eq̄tatis et pietatis.
 scdo rōe indēmitatis. tercio rōe vtilitatis. **P**rimo autē
 licet hoc rōe eq̄tatis et pietatis. **N**ā equū et piū ē in ne-
 cessitate seruire amico. **I**nsup nō est iniquū si rō capita-
 lis quā iste iā in exp̄ssa intencōe et quasi in facto hēbat
 sibi seruet^r indēmitis. **S**cdo licet rōe indēmitatis. **N**ā si
 cut in se. arti. c. i. appebit. **R**etētoz mutuū vltra dcessum
 tps dno obligat qui illo fuisset vsus tāquā capitali suo
 ita q; respectu talis assumit tūc rōem capitalis. quāuis
 nullus ex mutuo meret^r. **T**ercio quoq; licet rōe vtilita-
 tis. **N**ā ex de vsu. m. c. nauigati. d; q; qui pannū vel gra-
 nū vel alias merces vendit ut amplius q; valeāt in cer-
 to termio recipiat p eis dē. **S**i tñ ea tpe dtract² nō erat
 venditur² vsurarius nō reputat^r si verisimilit^r credit^r q;
 tpe solucōis p̄taxato tm sint valiture. **E**cce q; hic dicit
 si tpe dtractus nō fuerit venditur² illa. q; d dco hac so-
 la pomt^r rōe. q; si tūc fuerat illa venditur². tūc p futu-
 turo tpe p̄taxato apud eū vendibilis nō habuissent rōz
Quia ḡ p tpe illo futuro hnt apud eū rōem vendibilis
 ideo licite eas vendit s; m valozē illius tps futuri p̄ba-
 bilit^r creditū. **E**rgo dsimili rōe q; iste in sua pecunia iam
 h; rōem capitalis. pōt ex ea rōe sue capitalitatis exigē
 in p̄fato casu. **S**i em excepto casu necessitatis et pieta-
 tis et instanti p̄cis amici hoc faciat tūc eo ip̄o dvinct^r q;
 plus vult vti ut vsurario mutuo q; in mercacōibus aut
 in lucrosis empcōibus et capitali vō **E**t ideo extūc de cō-
 tractu vsurario nullatenus excusat^r. **S**i em homo alicui

mutuaret ad certū tēpus. qz credit qz ille tūc nō soluet.
et sic extūc teneret ad intesse pbabilis lucri. astat qz ta
lis vsurarius esset. Et quicqd̄ inde ultra sortē recipet.
vsura foret. qz patēs est qz nō tradit eā fidelit̄ ut simpli
citer gratuitū mutuū s; potius ut vsurariū. Et ideo trās
lacō p̄facti termini iustā rōem capitalis mīme p̄t dare.
Ergo sic est in p̄posito casu si p̄ncipalis tradēdi intencō
sit. qz p̄elegit p̄ hāc viā lucrari plus qz p̄ viā ip̄am mer
candi illicitū est. **P**redicta aut̄ credo esse vera nisi qui
mutuū recipit in tali necessitate constitut̄ sit qz ille qui ei
mutuū tribuit ex vi illi p̄cepti qd̄ d̄r Lu. vi. mutuū da
te r̄c. necesse obligaret illi mutuū dare. **J**uxta distinctō
nē positā supra ser. xxxvii. ar. ii. p̄ totū. **N**ā qn̄ (ut ibi d̄r)
hō tenet ex illa necessitate mutuū p̄mo suo dare. p̄t
duo nō d̄r inde recipere lucr̄. **P**rimo qz est contra p̄ceptū d̄
mutuo dando. quodamō vendēt caritatē. **N**ā si ei ē ob
ligatus ex caritate/recipiēdo p̄miū est ei vendē caritatē
qd̄ est vsura **S**cdo qz si recipiēs mutuū in p̄dicta neces
sitate impiū esse videt̄ qz p̄ acceptōz hmōi lucri ad ma
iorē necessitatē deuenire cogat̄. **S**i tam̄ mutuās ex illo
mutuo ad maiorē uel d̄similē necessitatē veniret. aut ex
mutuo illi dato nō puū damnū incurrēt. tūc rōe damni
emergētis intesse recipere posset. iuxta ea q̄ in p̄nti art̄.
sunt dicta. **C**ū hoc acordat **A**ntho. de Butrio.

Quēnt̄ an tenēs mutuū uel debitū ultra t̄pus legitimū
a d̄no p̄cōcessum teneat̄ restituē totū intesse damni et
etiā lucri qd̄ inde pbabilit̄ puenisset. **C**a. iii.

Tercio quēnt̄ an tenēs mutuū uel debitū ultra t̄ps
legitimū a d̄no p̄cōcessum teneat̄ restituē totū
intesse damni et etiā lucri qd̄ inde pbabilit̄ p
uenisset. **R**o qd̄ dicendū qz om̄s p̄nti i hoc d̄nt̄ d̄sent̄
qz extūc tenent̄ ad totū intesse damni extūc creditor

ex hoc pueniētis. Et hoc intelligo vbi ex culpa pueniat
 defectus ipse soluēdi. qz ibi absqz omī culpa sua fit im-
 potēs ad soluendū. nō sic stricte loquēdū est. nō tñ tene-
 tur ad totū lucz qd extūc illi pbabilitē puenisset si eā
 habuisset. imo tm̄ inde subtrahi d3 qntū pdicōis dubie-
 tas in mercacōibus uel emp cōibus attingentiū pēlanda
 est. et pitorū iudicō pbabilitē extimāda. Cum hoc dcor.
Tho. scda scde. q. lxxviii. Nā fauorabilior est cā damni
 uitantis qz lucz captantis. Inde est qz qui pecuniā mu-
 tuat si occasiōe illi? mutuū labores sustinuit. forte itine-
 ris uel alias de re pignozata. pōt tm̄ recipere fructū quā-
 tū sibi sufficiat adigne. s3m Antho. de bu. ex de vsu. c. cō-
questus. Et ex hoc casu pnt quoqz alii dsimiles colligi.
 qd notabile est. Nec tñ nō sunt ppē piculū populo pdi-
 canda. Est nichilomin? aduertēdū qz si creditor ex illa
 pecunia nichil fecisset nec factur? fuisse supponit vnde
 lucz aliqd dsequi posset. utpote qz p certo supponit qz
 eā simpliciter expēdisset seu in archa seruasset. tūc ad nul-
 lū intesse lucri obligatus est. s3 quidā ab hoc casu excipi-
 unt debitū vsuraz. et id qd qz lucratus est ex vsuris Et
 hoc ex triplici rōe. Primo rōe volūtaria. qz licet pactū
 de danda vsura sit p se et absolute inuoluntariū ex pte
 mutuū accipiētis. est nichilomin? volūtariū ex occurrēti
 adicōe. Et ideo nō simpliciter ab vsurario accipit et tene-
 tur extra volūtate illius. ppēa ad nullū damnū inde sibi
 pueniēs pterquā ad solā vsurā reddendā s3m eos tene-
 tur. Secdo rōe dñii. Nā ut dicūt dñium vsurariāz rex ve
 vsurariū est. vnde nō tenet ad idē numero satisfaciendū
 s3 ad equalēs solū. Fur vero vel raptor aut mutuū reten-
 tor ex quo trāsit tpus sibi dcessum nō h3 dñium in re quā
 debet et tenet inuito dño. et iō tenet ad intesse. qz dñm
 vex dāmficat in foro suo et in dmoditatibus suis quas

ex re sua transisset. Tercio rēne vsueti modi. scz qui dñit
obseruat in vsuraz satisfactōe. qz nūquā vidim⁹ aut le
gimus vsurarios apullos ad restituendū nisi solū incre
mentū vsure. ¶ Sed nūquid qui recipit domū in pign⁹
p centū mutuatis vsqz ad annū. hoc pacto qz si non sol
uit in termio cedat debitor in dmissum et pignozacō ca
dat in vendicōem. pōt tenere domū sibi pignori obliga
tam. eo qz debitor non soluit in termio. cū domus satis
valeat plus. Dicendū qz valor domus dz pensari. et qn
tū excedit p̄ciū dputari dz bz. etiā si creditor recepit vsu
fructū de domo. ¶ Nā si recipit tūc iudicari non pōt qz in
aliquo dammificatus sit. ¶ Unde h̄m aliquos non tm̄ non
pōt reape seu retinē domū. v̄z etiā vsufructū restituē
obligat uel dputare in sortē. ¶ Si tū dāmificat⁹ de pecu
nia sua. tūc sicut ex p̄cedētibus ptz posset petē in tesse.
¶ Si autē creditor nō recipit vsufructū domus cū illa sup
fluitas valoris domus cedat in debitoris penā. supposi
ta vtriusqz bona fide qn dtract⁹ mutuū celebratus fuit.
¶ Tunc dicendū est h̄m qz in sequēt. c. diceit de tercia pe
na q̄ ducenōnalis ibi d̄nomiat. et hoc (sicut p̄dictū est)
nisi factū sit in fraudē vsuraz. ¶ Est insup aduertēdū qz
si a p̄stitorē mutuū sub aliquo p̄cio seu lucro talis vltra
terminū detencō cedat. tūc eo ip̄o mittit vsurā. qz ex
tali d̄cesshōe sortit⁹ potius rōem volūtariū mutuū qz inui
te detencōis. ¶ Ad hoc ex de vsu. in. c. d̄suluūt. ¶ Plura q̄ di
cta sunt in p̄cedētī ser. ar. i. c. iij. p̄ p̄nti matia facē p̄banē

¶ Articulus terci⁹ qz ppter triplex debitū pōt homo
reape vltra sortē. nec est ibi vsura

Tercio quoqz tollit vltra sortē vsurarie exere
scencie vicū rōe debiti postulātis. ¶ In multis
em̄ casibus vltra eos q̄ in p̄nti sermone nume
rati sunt ex debito req̄renti pōt vltra sortem.

ex crescencia recipi sine culpa. et maxime ppter triplex
debitum. pmo ppter debitū seueritatis. scdo ppter debitū
equitatis. tercio ppter debitū caritatis

Capitulum p̄mum

Quā licet exigē penā appositā in contractu uel quocunq; aliā
penā a iure uel a iudice illatā. et an liceat acq̄rere ab
hostibus p̄ usurā

Primo em̄ p̄t homo accipe ultra sortē ppter de
bitum seueritatis. qz scz seueritas iusticie hoc ex
ponit. Et circa hoc q̄runt plura. **P**rimo q̄rit̄
an sit usura si i contractu mutui imposita sit pena detento
ri ultra em̄mū sibi p̄fixū. et an iuste exigi possit illa pena
Dicendū s̄m scotū in iiii. di. xv. q. ii. q. si talis pena i po
sita est absq; dolosa intencōne usurariū p̄ci seu lucri tūc
p̄stitori eā exigē licet. vbi grā s̄m eū vbi s̄. ego indigeo
pecunia mea ad mercandū. a te rogatus cedo tibi eam
vsq; ad certā diem adiciēs penā conuencōnalē qz nisi tali
die soluas. quia multū damificabor solues postea tm̄
ultra. **P**ena aut̄ hec licita est. qz licet me seruare indē
ne m̄ p̄monendo illum cum quo straho. **S**ignum autē
qz nō fiat in fraudem usurarū est qn̄ creditor magis uellz
pecuniam sibi solui p̄fixo die quam i crastino cum pes
na adiecta **E**t p̄ oppositum in fraudem est quando uult
diem illum transiri potius quam pecuniam die illo solui
Aliud quoq; signū addi p̄t et non licet tunc talem exi
gere conuencōnalem penam si p̄stitor pbabiliter cre
dit et sperat quod receptor mutui penam illam incurrit.
Alex. lom. distinguit triplicem penā. p̄ma d̄z pena cāta
seu legalis. secunda uero iudicialis. tercia est pena con
uencōnalis **P**rima autem dicitur pena siue usura causa
ta siue legalis de qua duo decima questi. ii. in legibus.

de qua verbi gratia ponatur casus de v. p. centenario q̄
 ex vi statuti dat tutor pupillo que non tanquam vsurā.
 sed tanq̄z penam legalem tutor pupillo soluit. ar. in pal
 legato c. in legibus. fit aut̄ hoc ne tutores aut negligē
 tia seu malicia inuidi pupillis fiāt. Rā de pecunia emere
 debuit possessiones pupillo vel dare v. p. centenario.
 Hoc nichilomin⁹ firmū tene q̄ pupilli pecuniā non pōt
 reddere tutor ad rōz v. uel alterius q̄ntitatis anterioris
 uel vltioris p̄ centenario. qz omnino vsurarius esset et
 ad satisfactōz ip̄e obligaret. Sc̄da pena est iudicialis
 id est imposita a iudice p̄pter puniendā contumaciam de
 bitoris. et hec exigi pōt sicut patet xxiii. di. in c. quāq̄z.
 in fi. Sc̄do aut̄ circa hoc queri solet. an qui debet res
 cipere pecuniam ab aliquo qui est impotens ad soluē
 dum. vnde eius possessionem recipit insolitum s̄m sen
 tenciam omunitatis que tamē plus valet q̄z sit ip̄m debi
 tum. teneat restituē supfluū valoris ip̄ius possessionis.
 Et an sit absolutus. qz auctoritate d̄nitatis possidet eam
 Dicendū qz si creditor nō p̄cipit aliquā vtilitatē de dicta
 possessione nō tenet restituē illud qd̄ plus possessio va
 let. nec em̄ est peioris d̄dicōnis q̄z quelibet alia p̄uata p
 sona que nisi de pignore p̄cepit emolimētū valorem rei
 excedentem debitū restituē nō tenet qm̄ sc̄z ex pacto mu
 tuum cadat in om̄issum potissime in hoc cāu. quia talē
 possessionem tenet ex iudicato omunitatis. vnde si debi
 tor damnificat maxime ex culpa sua imputet sibi. q̄a a
 omunitate nō damnificat nisi p̄ accidens cum dicta omu
 nitas non posuerit creditore in possessionē ad inferendū
 iniuriam. sed ad obseruandā iusticiam. Et hoc intelligi
 debet quando bona fides interuenit ex p̄te creditoris q̄
 ex omunitate d̄sequit p̄prietatem possessionis. Si autē
 creditor fraudem omisisset in ip̄am rē puta. vilificādo eā

Dicendum q̄ possessio t̄modo valet c. et nichilominus
 valet mille et insolūtū accepit eā . tūc totū illud q̄ valz
 vltra quā fuerit debitum creditor in foro cōscience restituere
 obligatur eo q̄ illicite egit cōmittendo fraudem et
 dolum. **A**duertendum tamē est q̄ si debitor qui sub pe-
 na infra certū t̄pus p̄misit debitum soluere impeditur
 paup̄tate seu alia iusta necessitate nō tenet̄ penā solue-
 vltra sortē nec licite pōt ab eo pcti s̄ in iudicio hoc p̄ba-
 ri pōt extra de solucōne. o. dardus. **T**ercia vero pena est
 cōuencōnalis. i. de cōsensu p̄ciū appōsita ut saltē pene me-
 tu debitum certo die soluat̄ur . et hanc etiā exigere lis-
 cet ex d̄ arbi. c. dilecti. xii. q. ii. frat̄mitas. **P**̄p̄ omē aut̄ ta-
 lis pena ut pacta seruent̄ ex de p̄mis. cōstitutus . dum t̄n-
 sit intencio recta. q̄ ut p̄dirimz si creditor ea intencōne
 det mutuū. q̄ credit aut sperat penā esse soluendā. tunc
 nō abolef̄ viciū ip̄ius vsure cū ip̄e mutuet cā lucri et cum
 ip̄e sperat lucrari penam q̄ q̄dem spes destruit liberali-
 tatem et gratūcum mutuū. **P**redictis concordat ho-
 stien. et addit q̄ cōuencōnalis pena p̄sumitur esse vsu-
 ra. q̄n scz talis solet exercere vsuras aut stipulat̄ penam
 in mense uel singulos annos. ut in auten. ut nullus mu-
 tuans agricolis colk. iiii. p̄posita. **C. de vsu. auten. ad hec.**
De interesse aut̄ lucri talis detencōnis s̄m quosdam te-
 nendum est idem qd̄ in precedenti c. dictum est . tamen
 in omni euentu petere penam non est licitum . nec vide-
 tur honestum q̄n debitor sine culpa sua factus est impo-
 tens ad soluendum uel ad p̄missa soluenda . quia puni-
 ri non debet. vnde si absqz dolo et fraude in contractu
 appōsita fuit pena q̄ si in tali termino seu in alio loco
 tali non ponat merces subeat talem penam si ex eo qd̄
 non habuit merces damnificatus est. videtur quibus-
 dam quod possit petere saltē absqz interesse nisi ille

fuisset legitime excusatus. quia tunc eum non licet grauare
Tercio querit vtrum statutum vel consuetudo scilicet consuetudo va
 leat qua ordinat quod missus in possessionem lucreti fructus
 ad rem v. p. ceterario. Dicendum quod bal. in l. accepta. C. de
usu. i. q. xviii. t. m. i. auit quod sic cum talis lucreti illos rone et no
mine intesse. Ad eadem dicit. in aut. de exhibe. reb. 2. §. si
vo in glo. q. incipit quod leges. q. glo. scilicet eum singularis est
Nec mirum cum hoc propter inimicam contumaciam auctas probris fa
cere possit ut. l. fulcius. §. finali. ff. ex quibus ca. i. pos. ead.
Sciendum tamen quod bar. in. l. si funta. §. iulianus. ff. de da. infe.
ad si. inquit. quod licet glo. in aut. supradicta id dicat scilicet
quod de consuetudine in missus lucreti fructus. tamen consuetudo illa
non est iusta scilicet eum cum sit contra ius diuini in fraudem usur
rarum. quare dicit eos computandos in sortem. Alii vero circa
hoc distinguunt et bene dicentes quod si pre-supponat in fraudem
esse factum. Bar. v. m. dicit. scilicet si non. quod pro loco penalis legis
aut attrahat ad satisfaciendum uel loco intesse. scilicet propter mo
ram statutum uel consuetudo emanasse videtur. tunc procedit
glo. et dictum bal. quod tamen ego v. m. intelligo in eo qui iuste
missus est. non tamen ex ordine scilicet ex causa. Si enim in veritate credi
tor non foret seu iusta causa non subesset si recta consuetudo capitalis
seu sorte retine non posset/sic etiam nec fructus nomine int
esse. Quarto quoque querit si licet ab hostibus exigere uel
recipere usuras. hoc dico propter verbum ambrosio. quod ponit re
iiii. q. iiii. in c. ab illo. vbi dicitur ab illo exige usura cui nocet
merito desideras cui iure inferunt arma. huic legitima
auferunt usure. que bello vincere non potes ab hoc usuram
exige que non sit crimen occidere sine ferro dimicat qui
usuras exigit. sine gladio se de hoste valescit qui fuerit
usurarius exactor inimici. ergo vbi ius belli ibi ius usu
re. Nec ambrosius. Ad quod dicendum est quod de hoc tri
plex opinio est doctorum scilicet alex. lombard. Prima est quod

hoc licitū ē. Et huius snie est hosti. allegās illud de utro
 xxiii. non feneraberis fratri tuo ad vsuram sed alieno.
 Huic etiā snie videt adherere io. an. hec etiā ppe sonare
 videt vba illi2 c. ab illo. si diligēt examinēt. Huius quez
 snie est gregorius de arimmo in qōne de imp̄stitis vene
 ciar. Et hec opinio michi videt esse vā. et tūc abolet v:
 sure viciū. qz solus deus vus est dñs oīm rex. et bona tē
 poraliū dant homibz ad colendū v̄m deū et dñm v̄m:
 uer si. Vbi igit cultus dei nō est sicut ab inimicis dei vsu
 re legitime erigūt quare hoc nō fit cā lucri s; cā fidei et
 rōne fratne dilectōnis ut s; inimici dei debilitent et re
 uertāt ad deū. Insup qz bona q̄ hnt nō sunt eoz ex quo
 v̄e fidei sunt rebelles. p̄tea merito ad catholicos deuol
 licite possumz accipe vsuras. Nā omia eoz bona licite
 possumz auferre. sic p; xxiii. q. vii. c. i. et ii. Et q̄buscūqz
 iūf. Proinde ex p̄dicto decreto dixerūt qdā qz ab hostibz
 infiduis atra illos v̄. s; occultādo ab eis illa p̄ que eoz
 possumz expugnare. qz p̄ofitum n̄m nō tenemur apire
 eis xxiii. q. ii. dñs. Et ex hoc etiā dixerūt qz xp̄ianus ac
 cipe pōt vsuras a iudis siue a saracenis sicut a cetis ho
 stibus catholice fidei. De hoc etiā aliquid dictum est s̄
 ser. xxxvi. ar. i. v̄. viii. Secūda v̄o opinio est eoz q̄ dixerunt
 qz dictū decretū nō intelligit de aliq̄bus infidelibus. s;
 solū de rei publice inimicis q̄bus licitū est apte et p̄ infi
 dias nocere. P̄ ceteris aut qui seruire pati sunt non licet
 accipe sicut p; xxiii. q. viii. c. dispar. vbi alex. papa ait.
 dispar mirū est iudeoz et saracenoꝝ cā. In illos em̄ q̄
 xp̄ianos p̄secunt et ex vrbibus et p̄nis sedibus pellunt
 iuste pugnat hū vbiqz parati sunt seruire. Tercia est opi
 mo glo. q̄ sup p̄fato decreto inquit qz vbum ambro. ne
 gatiue itelligi d; p̄t em̄ ab illo exige vsurā cui merito
 nocē desideras. q̄si d. nulli dēs desiderare nocē s; a nullo

usuras exigere debes. Et sꝫ hunc intellectum a nullo licet usuras exigere siue xp̃iano siue pagano seu iudeo. **¶** Archidiaconus recitat in dicto c. ab illo opinionē hugu. q̃ post plurima. licet se nō firmet. tñ sentire videt q̃ nullo cāu licet vsuras recipe. nec etiā ab hostibus cū gnāliter prohibite sint. Et idem dixit in c. si q̃s ead̃ cā et q̃one.

¶ De triplici statu in quo licet recipe vlt̃ sortē rōe eq̃tatis

¶ Scūdo pot̃ hō recipe vltra sortē pp̃t **¶** Ca. ii. debitū equitatis. qz scz equitas hoc req̃rit. Et de hoc tres subiūgamus cāus **¶** Primus est qñ ecclesia recipit a suo vasallo in pignus feudū qđ ab eodē tenet. Tūc em̃ ex equitate ecclesia nō tenet fructus oputare in sortē. Et de hoc habet ter. ex̃ de vsu. in c. de quest̃ vbi d̃r q̃ monasteriū detinēs trā titulo pignoris debz oputare fructus in sortē et recepta ex fructibus sorte terra debitori restitui debz. Et hoc nisi trā sit de feudo monasterii. Tūc em̃ sꝫ glo. tenet oputare fructus in sortē **¶** Intim̃ tñ nō d̃r recipe seruičiū a vasallo. Nec tunc ē vsura. q̃si dicē velit q̃ ideo cāus iste licitus est. qz ab eo vicū vsure auferē eo q̃ ecclesia rōe feudi n̄ d̃r recipe aliel nū. Recipet aut̃ si intim̃ vasalli ad seruičiū teneret. **¶** Tolle ḡ in hoc cāu vsure vicū rōe feudi. qz talē excreseciā feudū sub licito ponit. hoc idē etiā habet ex̃ d̃ feudis. c. i. vbi de t̃m̃a ē q̃ in tali cāu fruct̃ nō debēt oputari in sortē. ita tñ q̃ vasallus intim̃ ad seruičiū nō tenet **¶** Ex hoc cāu dubiū surgit. vtz hoc solū in feudo etiā habeat locū cū hoc nō sit p̃uilegiū ecclesie qđ appet ex̃ de feu. c. i. vbi ad c̃sultacōz factā pape r̃ndet. **¶** Pretea si esset usura papa nō pollet aliqz p̃uilegiare ad p̃ceptū dei xxv. q. i sunt qđ a. s̃ ē int̃esse t̃m̃. qz nō recipit seruičiū a vasallo ut dictū est. **¶** Dicendū sꝫ ber. q̃ hoc idē licz ī quocūqz feudo laicali. qz ead̃ rō ḡ idē ius ex̃ de c̃stitu. translato

Nā licet respectu laicorū execrabilis sit usura/ **E**xecrabi-
 lior est respectu clericorū ex de usu. c. i. et ii. qz multa li-
cēt laicis q̄ clericis p̄hibent lxxxviii. di. fornicari. ex ne
cle. uel mona. c. i. **S**z quid si vasallus ecclesie uel dño
 seruire velit pignacōne p̄dicta durāte. nunq̄d si velit cō-
 putare fructū ac accipe licitū erit ei. **D**icendū qz si in hoc
 ueniāt debēt d̄putari ex de pac. c. i. **S**i vō in hoc nō cō-
 ueniāt d̄putari nō debēt. vt no. ber. et hosti. ex de feu. c.
i. qz res de facili vertit ad id qd̄ sibi ius et natura ab im-
icio accessit. ff. de pac. si vn2. §. pactus. et. §. se qn. ex d̄ offi.
de leg. sup qōnū. §. porro. **V**idet tñ dicēdū qz vbi et no-
 tabilis disproportion mēt fructus feudi et seruiciū vasalli
 uel etiā p̄uasallū n̄ stare quo min2 seruiciū exhibēt tūc
 ecclesia nō facēt fructū suos qd̄ sentit **P**nto. d̄ butrio in
 c. i. de feudis. i. bi. dū di cit maxime si seruiciū fructib2 dis-
proporcōnat. **R**ō igit est qz in hoc cāu abolet usura. qz va-
 sallus nō est dñs feudi q̄zuis in eo habeat vtile dñū. **E**t
 szm aliquos nō est maior dño. p̄sumit etiā velle dare qz
 ad antidotē est natalit̄ obligatus. **E**x his p̄z qz eq̄tatē
 d̄tinēt iste casus **S**cōdus cāus eq̄tatē d̄tinēs subiūgat̄
 q̄ talis est qn̄ ecclesie possessio clerico in bñficiū est assi-
 gnata et laicus tenet eā iniuste et violentē szm allex. de
 al. p̄t tūc clericus huius bñficiū fructus recipere vltra for-
 tem sicut p̄z ex de usu. c. i. vbi mādat̄ qz fructus d̄putent̄
in sortē qn̄ possessio loco pignoris obligata est nisi for-
te bñficiū ecclesie fuerit qd̄ redimi debet de laici manu.
Sz hoc szm allex. de al. nō fit lucri cā. sz vt res ecclesie
 eo mō d̄ manu laici redimat̄ sicut in p̄dicta decretali p̄z
Tūc si q̄dem ecclesia seu clericus fructus talit̄ receptos
 retinere p̄t. nec est ibi usura cum tantum suū recipiat.
Idem quoqz esset de laico qz hoc mōsibi liceret redimē
 possessionē de manu detentoris iniuste. **S**i aut̄ licite q̄s

res ecclesie haberet in feudū. tūc siq̄dem in sortē deputā
 di essent fructus. s3m ber. inno. et hosti. ex de usu. c. i. **N**bo
 let aut vsure vicū in hoc cāu s3m richard. qz hoc fit nō cā
 lucrī s3 ut res ecclesie de manu laici redimā. **H**ec ecia3
 p̄dicta decretalis dicit. **S**imile quoq3 habet d̄ de amīs
 s3m rai. **N**ā similes decimas tenet iniuste. nec p̄t eccle-
 sia illas recuperare. p̄t redēmi de manu illius absq3 pi-
 culo simonie. dū tñ hoc de auctoritate episcopi fiat. qz d̄
 talibus iudiciis auctoritas multū excusat ex de re3 p̄mu.
 q̄sitū. possunt ecia3 recipi in pignus sicut et quelibet alia
 possessio quā miles detinet vi olent̄ et iniuste. nec tenet
 sic recipiēs fructus deputare in sortem. dū tñ nō ptineāt
 tales decime ad alienas ecclesias quas recuperare non d3
ex de decimis. c. in d̄dicam. **I**dē quoq3 dicit intelligend̄
 de omnibus possessiōibus emptis d̄ illis fructibus iniuste
 p̄ceptis. qz sc3 tales possessiones in pign2 recipi nō p̄t
 fructibus n̄ deputatis in sortē. **T**ercū ecia3 casum eq̄ta-
 tem in se continentē subiūgam2 de eo q̄ pecuniā p̄stat ad
 pompā. p̄t ecia3 talis recipere vltra sortē sicut s̄ ser. xxxvi
 ar. iii. c. vi. dictū ē. **S**cotus em̄ in q̄rto d̄. xv. q. ii. ait. qz
 pecuniā h3 aliquē vsū vtilē ex pp̄ria natura. utpote ad vi-
 dendū uel ornādū tāq3 diuitē possidentē et ad istū finē
 locari p̄t. sicut equus uel aliud locabile et p̄ tali vsu re-
 tento d̄no p̄ciū recipi p̄t. **E**t tūc ex toto attractus ē lo-
 cacōnis uel adductōnis. **N**bolet aut vsure vicū in hoc ca-
 su qz nō est ibi mutuū s3 locacō. et in locacōe licz aliqd
 accipere vltra sortē sicut s̄ in p̄allega. ser. et c. p3. qz ergo
 talis pecuniā locat̄ et a adductore locanti eodem modo
 reddi debet. ideo nō est ibi vsura. in tali quidem pecuniā
 nō transferē dominiū in merita torem. nec stat piculo ei2
 sed piculo amodantis sicut si locarentur argentea vasa.
Idē sentit hostiū. et habet. ff. amoda. l. iii. §. fi. et. l. se.

¶ Addit etiā scotus q̄ idē deberet ī numero restitui nisi forte sufficiat locati equale ī pondere et valore

¶ In quibz cāibz vltra sortē datū ex caritate licet recipere

Tercio pōt hō recipere vltra sortē ¶ Ca. iii. ppter debitū caritatis. Et ī hoc scz qñ absqz oī intencōne uel pacto dat aliqd vltra sortē. s̄ limitādus est casus iste s̄m illa q̄ dicta sunt s̄ ser. xxxvii. et c. vi. circa pñ. Et ser. xxxvi. ar. iii. c. iii. ¶ Abolēt autē ī h̄ cāu vsure viciū. qz vsura iō illicita est. qz corrūpic liberalitatē et ḡuitū qd ī mutuo esse d̄z. Gratuitū autē nō destruit ḡuitū s̄ magis ad auget illud. p̄tea ī tali casu recipere licet. Est nichilominz aduertendū s̄m durand qz si mutuātis intencio corrupta fuit ita qz mutuū nō d̄isset nisi sub spe lucri tūc nichil īde recipere pōt et receptū restituē obligat. licet debitor illud dederit ex caritate siue quacūqz alia cā. Si tñ debitor ex sola dilectōne dat aliqd creditori nō pōt illud repetē. nec pōt restitutionem sibi d̄sulere nisi forte habeat aliqd de ip̄ius creditoris bonis. Itē s̄m tho. ī qōibus de malo. q. xiii. ar. iii. ad primū sicut creditor licite pōt minus recipere sua p̄pria volūtate. sic etiam debitor sua p̄pria volūtate pōt amplius dare. et ille cui dat licite recipere valet. Ex p̄dictis p̄z qz ī multis casibus p̄ma fronte appet qz d̄currat vsura. et tñ liciti sunt extractus. ¶ Assit igit ex munere dei ip̄a caritas p̄ quā qlibet v̄m euadere possit vsurariā p̄uitatē idip̄m p̄stantē dño n̄ro ihesu xp̄o q̄ cū p̄re et spū sancto regnat ī gloria triūphali p̄ infinita secula secu.

¶ Fera sc̄da p̄ dñicam d̄ passione q̄ntū vsura aduerse ē deo et vsurariū p̄dolatre facit et q̄ ḡuis blasphemia dei ac fidei sue sit vsurariis fenerandi libertatem p̄stare.

¶ Sermo xliii.

Si quis sitit veniat ad me et bibat Joh. vii. c. Et in euāgelio hodierno. Constat nempe esse duplicē sitim. vnam q̄z parit amor dei. aliā q̄z ḡnat amor sui. p̄ primā designant̄ et̄na. p̄ sc̄dam occupant̄ t̄rena. vna finē h̄z deū. alia h̄z p̄ fine mūdū

Vna aut̄ p̄manēs expectat̄. alta v̄o transiēs et deficiēs ap̄bat̄. impossibile quidē est aiām arbitri libertate p̄ditā vna istar̄ carere sicut eciā impossibile est vtranq̄z insimul possidere d̄no attestante q̄ mat. vi. c. ait. nō potestis seruire deo et māmone. p̄ inde et̄nox sitis p̄eligen da est. Hec est illa q̄ faciat alta v̄o cruciat̄. ista p̄ficit alia q̄dem deficiat̄. Teste apostolo q̄ de illa i. corin. xiii. c. ait. Caritas nūq̄z excidit. Et de sc̄da i. ioh. ii. c. scriptu est. Transit mūdus et occupia eius. Ad p̄mū igit̄ inuitat nos d̄ns i. p̄posito v̄bo dicēs. **S**i quis sitit veniat ad me et bibat. Ad sc̄dam trāsit mūdus et occupia eius. hec se cūda cū plene captiuauerit mētē p̄rūpe facit in vsurariam p̄auitatē. que cū creuerit maiorē sitim cupidis ḡngit sicut plēm̄ in ser. xlv. et c. i. appebit. Cū aut̄ vsura occupauerit hoīem infelicē. facit eū impiū oīra deū. seuū et iniquū oīra p̄mū. atq̄ neq̄z et p̄auū oīra semetip̄m

De p̄mo agem̄ in p̄nti ser. de reliq̄s v̄o in seq̄ntibus dicētur sum̄. Deiq̄z ad sitim d̄mox hos vocat d̄ns sicut i. ps. xlix. p̄pheta testat̄ dicēs dē deox d̄ns locutus est et vocauit t̄ram a solis ortu vsq̄z ad occasum. qd̄ v̄bum p̄t esse thema in ser. p̄nti. in quibus v̄bis triplex vocacō in sinuat̄. p̄ma est p̄sonalis. sc̄da est naturalis. tertia est sp̄ualis. Prima est p̄sonalis et de hac inquit deus deox d̄ns locutus est. sc̄z cū carnē assumpsit et oīem t̄renox p̄dicauit. p̄inde iobā. xv. c. ait. Si nō venissem et locut̄ nō fuisset eis sc̄z de oīceptu mūdi et oīra vsurā p̄t̄m nō

haberēt. Sc̄da est vocacō nāfalis. et d̄ hac subdit et vo-
ceuit tr̄am. i. tr̄enos et auaros. **T**ales aut̄ iere. xxii. c.
admonet dicēs. terra terra tr̄a audi sermonē. **E**cce tr̄na
citacō. p̄ma est corrupcō nāfalis. sc̄da est infirmitas ac-
cidental̄is. tertia est pemptoria et final̄is. sc̄z ip̄a mors
Tercia est vocacio sp̄ual̄is et de hac subdit a solis ortū
vsqz ad occasum. i. ab infantia in qua orit̄ eis sol gr̄e per
bapt̄ismū vsqz ad occasum. i. vsqz ad mortē in q̄ occidit
eis sol. i. om̄is spes gr̄e et venie. **S**z quid eueniat tali-
bus otemptoribus d̄imoz et dilectoribus mūdanoz atz
vsuraz p̄ vsure cōsideracōz intelligamz. **F**acit nēpe vsura
aduersariū dei. nō solū qz facit aduersari triplici legi ei
sc̄z nāte. scripte et gr̄e. v̄m etiā qz triplices abhoiācōes
seu abhomiabiles impietates ḡnat in aīa d̄tra deū. p̄mo
em̄ facit deū derelinquē. sc̄do facit p̄dolatrare. tercio fa-
cit deū impugnare.

Articulus p̄mz qz vsura facit

vsurariū in tota aīa derelinquē deū

Primo em̄ vsura ḡnat in aīa vsurari p̄mā im-
pietate. qz facit deū derelinquere et hoc quo
ad om̄es triplices aīe vires. **N**ā v̄e cū intelle-
ctu in deū nō credit. cū memoria in deo nō sperat. cū vo-
lūtate deū nō amat

Quod vsurarius in intellectu de-

um nō credit.

Ca. i.

Primo em̄ cū intellectu deū nō credit. q̄ntū em̄
corporeus oculus fit p̄p̄m̄quior tr̄e. tanto minus
ac minora videt. **S**ic nempe oculus n̄re mentis quāto p̄-
p̄m̄quior affigit tr̄emis et transitoriiis rebz. tanto ampli-
us lumē fidei p̄dit p̄ qd̄ deus cognoscit̄ et videt̄ et oīa
q̄ dei sunt clari⁹ cognoscūt̄. p̄inde vsurari cec̄i ex tr̄e-
mis effecti. vsurā nō credūt̄ eē p̄ctm̄ nec p̄ape valēt qua-
rōne d̄beat esse malū. qz sicut p̄pheta inquit. **O**culos su-
os statuerūt declinare in terram. **T**res em̄ cecitates seu

infidelitates p̄ vsurā in vsurariū aīa gñant̄. Nam primo
 nō abhorret infernū. sc̄do nō desiderat paradisum. tercio
 in v̄itate nō venerat̄ aliqd̄ ecclesie sac̄m. Prima inq̄ ce
 citas in vsurariū aīa gñat̄ qz nō abhorret infernū. cū em̄
 vsurā nō credat esse pct̄m̄ minie vere se supplicū semp̄
 t̄num p̄ illa et p̄ aliis sceleribus subiturū. p̄tea om̄em
 inīqtatē. om̄em iniusticiā. om̄ez dem̄qz impietatē pat̄
 ret. et ī infernalē voraginē oīm scelex atz flagicioz se p̄
 cipitaret. nisi forsan timore secularis pene a talibus ab
 sūneret. qz sicuti ecc̄. x. c. attestat̄. Quarto nichil est sce
 lestius. hoc aut̄ nō solū rōne colligim̄ s̄ et quotidie ex
 pimētis assiduis dolētes minū expimur. Sc̄da cecitas
 eius est. qz nō desiderat paradisum cū nullū esse credat nisi
 p̄ns seculū. Et licet deus velit esse grati mutui merces
 vsurario ceco nō sufficit dē cū ip̄m nō q̄rat ad diuicias
 semp̄t̄nas. p̄inde iere. ii. de talibus lamentabil̄ d̄ns cō
 q̄riē dicēs. populus meus. i. vsurarioz ageries mutauit
 gloriā suā in ydolū. i. in nūmū qz plus diligit qz gloriā
 padi si. Tercia eius cecitas ē. qz nō venerat̄ in v̄itate ali
 qd̄ ecclesie sac̄m. et licet tales missas aliqñ audiāt non
 illa audiūt quasi sancta et v̄a. s̄ ne oīno populo abbe
 mimabiles fiāt. Dei qz qz oīno d̄ d̄ms ceca et ignari sunt
 ridiculosa q̄ frequentāt osculant̄ deturpando depictas
 sanctorū imagines in pietē. mambz impudicis illoz vul
 tus atrectāt vultūqz suo dem̄de ofricāt. Et si qñ in alto
 loco fuerit imago depicta. capitergiū seu pirretū ad vul
 tū eius picūt. il iud demū insipide osculātes et ofimilia
 que nō vera deuocōne p̄cedūt s̄ stulticiā p̄oculim et
 manifestā simulacōz oñdūt. licet etiā qñ in ecclesiis ge
 nu flectāt añ imaginē crucifixi. tñ minie illi credūt. p̄in
 de effectū similes cuiādam furioso q̄ coactus a suis añ cru
 cifixū genua flectē ut patrociniū impetraret alta voce

ad crucifixū ait. Ihesu xpe ego te adoro. s; n̄ tibi credo
 Nempe si xpo crucifixo vsurari2 credet pculdubio ab vs-
 sura cessaret et male acq̄sita satisfacet diligentē **C.ii**

Qd vsurarius speras in mūdo desperat de deo.

Secūdo cū memoria in deo nō sperat. Hinc aug.
 ait de deo desperare est spem posuisse in creatis
 Intm̄ em̄ taliū mens rapit̄ ad terrena q; obliui
 scanē dei creatoris sui. vñ de eis lamentat̄ dñs p̄ p̄phetā
 dicens Obliuioni datus sum tanq; mortuus a corde. Et
 vere mortuus est in taliū corde cū totus vigor et spes il
 loꝝ sit in hiis caducis rebus. Derelicta igit̄ spe et afidē
 tia quā in deo tenent̄ h̄re in tribus ponūt totā spem et fi
 duciā suā. p̄mo in maliciis suis. sc̄do in diuiciis suis. ter
 cio in suis asanguineis. Primo em̄ afidūt et sperāt in suis
 maliciis. Considerant multa cumulasse astucis cautelis
 et arcūuencōib2 suis delectat̄ egisse glorianē feasse afi
 dūt similia et maicra adhuc p̄petre posse quos p̄beta
 dure increpat dicēs. Quid gloriaris in malicia q; potēs
 es inq̄tate. Audiāt h̄moi infelices q; illa sancta iudith.
 in vi. c. ait. Nō derelinques p̄sumētes de te dñe. et p̄su
 mentes de se et de sua v̄tute glorianes huiliās. Et iterū
 iere. iiii. c. scriptū est. Sapientes sunt vt bñfacēt mala
 bñ aut̄ facē nescierūt. Sc̄do afidūt i suis diuiciis quos
 afiderantes illuminare et timorare mētes admiratiua cō
 passio ē et intellectiua derisione stupēt q; tota illoꝝum
 spes sint diuicie transitorie et fallaces. Proinde p̄beta
 ait. Videbūt iusti et timebūt et sup eū ridebūt et dicent
 Ecce hō q; nō posuit deū adiutorē suū. s; sperauit in mul
 titudie diuiciarum suar̄ et p̄ualuit i vanitate sua. verba
 sunt sacra et miro sensu et plena lumie. p̄pterea sapozan
 da et digno pōdē p̄scrutāda sunt. Nit em̄ videbūt iusti
 sc; hōiem supra dictū. Ex qua q̄dem visione fiunt insti

prudēciores sicut puer. xxi. c. scriptū est multato festulē
 te sapiēcior erit puulus. Ex hoc quoq; fiūt caucōres et
 būliores. p̄pterea subdit et timebūt. Felix q̄z faciūt alie
 na picula cautū. Insuper intelligūt malos irrūcōe dignos
 et de hoc inferē et sup eū ridebūt. qz clare cognoscūt de
 um deridere tales sicut p̄pheta ait q̄ habitat in celis irri
 debit eos et dicēt scz ipi iusti. Ecce demōstratiue ad d̄fu
 sionis exaggeracōz hō ab humo. qz ex cupidine qua tm̄
 trena dilexit totūs t̄renus effectus est q̄ nō posuit deū
 adiutorē suū. scz sperādo in eū q̄ sicut ps̄. ait. p̄tector ē
 oīm speranciū in se. s; sperauit in multitudīe diuiciarū
 suar. scz nō d̄siderās q; sopho. i. c. scriptū est argentum
 et aurū eoz n̄ potuerūt eos liberare ī die furoris d̄ni. i.
 in die mortis q̄n furor d̄ni de seuiet atra illos et p̄ualuit
 in vanitate sua. i. acquirendo diuicias et t̄palia vana q̄
 aduertēs apostol² i. thi. vi. ip̄m d̄ue faciēs ait diuitib²
 hui² seculi p̄cipe nō sublime sapere. nec sperare in mone
 to diuiciar. s; in deo viuo q̄ p̄stat nobis om̄ia habunde.
 Tercio h̄mci h̄cīes c̄fidūt ī suis pentelis et d̄sanguincis
 nesciētes q; hii sepe ampli² q̄z alii cū d̄siderio expectāt
 eoz mortē. nec plus diligent eos in resituyendo q̄z illi
 dilexerūt semetip̄os ī fine nichil satisfaciendo ut veniat
 sup eos illa maledcōnis imp̄cacio d̄ q̄ iere. xiii. scriptū ē
 maledictus hō qui d̄fidit in hoīe et ponit carnē brachiū
 suū. i. cōfidit in pentibus q̄bus bona reliquit q; ex̄bant
 eū de pfūdo inferni. Et seq̄t. et b̄ndictus vir q̄ d̄fidit in
 d̄no et erit d̄ns fiducia eius. scz dū in vita ip̄e p̄ se satis
 faciet aliena.

Ca. iii.

Quid usurarius cū volūtate non diligit deū

Tercio in volūtate deū nō amat s; totū affe d̄ū ef
 fundit ad transitoria mūdi. vñ aug² sup episto
 lam ad pbili. ait. hoc ab homīe colit q; p̄ cetis

diligēt. **C**ontingit hoc aut fieri maxime tripli mō. p̄i-
mo p̄ affectualē d̄cupiāz. sc̄do p̄ affectualē d̄placēciā .
tercio p̄ affectualē leticiā. **P**rimo p̄ affectualē d̄cupiā
Cōcupiscūt aīe vsurarioꝝ desiderare possessiones mūdi
in omī tpe. nec aduertūt q̄ p̄ p̄phetā d̄ns hoc p̄hibet d̄.
Rapinas nolite d̄cupiscē vbi a rapina vsure nō tm̄ p̄hi-
bet manū sz ecā animū. **N**ēpe diuicie vsuraz̄ ideo rapi-
ne denom̄iant. nō tm̄ qz rapiūt iniuste. v̄m ecā qz p̄ ar-
dentē d̄cupiā rapiūt mētes. qd̄ d̄ns mat. vi. c. insinua-
re volēs inquit. vbi est thesaur⁹ tuus ibi et cor tuū. **J**ob
quoqz in p̄sona vsurariū in xx. c. ait. **I**daico. i. p̄pter hāc
imp̄bam cupidinē rex cogitacōnes mee varie succedūt
sibi. et mēs mea p̄ diuersa rapit. p̄ptea q̄dam ait. **N**ō cre-
das q̄cunqz audis. nec dicas q̄cunqz nosti. nec d̄cupiscas
quecūqz vides. **S**c̄do effūdūt se p̄t affectualē d̄placēciā
p̄inde de talibus erat diues ille. qz apoc. iiii. c. sp̄s vita-
tis dure increpat dicēs. et dicis qz diues sum et locuple-
tatus et nulli⁹ egeo. et nescis qz tu es miser et miserabil⁹
et paup̄ et cecus et nudus. **E**t itez p̄ p̄phetā admonet
dicens diuicie scz ecā iuste acq̄site si affluant nolite cor
apponē. **I**lle nēpe diuiciis cor apponit qui illis p̄ affe-
ctualē d̄placēciā toto corde adheret. sicut in p̄sona h̄z
mōi p̄beta inq̄t. adhesit pauimēto aīa mea. **T**ercio effū-
dūt se p̄ affectualē leticiā exultantes in diuiciis suis de
q̄bus erat diues ille qui luce. xii. c. exultando dicebat
aīa mea habes multa bona. **E**cce sapida atz saporosa cō-
cupiā tp̄aliū rerū q̄ cumulauerat multa. reposita. **E**cce
custodie diligēcia in ānos plurimos. **E**cce spes vana. qz
nūq̄ credit derelictuz se illa. req̄sce. **E**cce ignauia ocio-
sa et pigra. cōmede. **E**cce inbians gula. bibe. **E**cce ebrie-
tatis demencia. et epulare. **E**cce vita luxuriosa. vbi no-
tari p̄nt septē gaudia siue exultacōnes q̄bus de diuiciis

vsurari et avari loco dei fruunt in pñti vita. **Q**z attēde
qd sequit̄. et vide finē illoꝝ. **D**ixit aut̄ illi deus. **O** tu q̄
mō tibi longa tpa in diuiciay leticia sp̄spondēbas hac
nocte aiām tuā repetēt a te. scz demones exaciōres q̄bz
illā seruaſu ſzm glo. **Q**ue aut̄ paſſi cuiꝰ ei ſūt ſcz an filio
rū uel ſanguineoꝝ aut alioꝝ illa inibiāti fame expectā
cū deuorare ut nō ſepe ſed ſemp̄ vificet̄ de eis qd̄ ap̄he
ta ait. **R**elinq̄rūt aliens diuicias ſuas et ſepulcra eozū
domꝰ eoz̄ in cēnū. **T**ūc nempe relinquit̄ aliens q̄ in di
uiciis cumulauerāt q̄n remanent̄ hīs q̄ ab eis alieni ſūt
corde et caritate licet ſzm carnē cariores p̄mqui ſunt

Articulus ſcđus qz vsura facit vsurariū p̄dolatrare attri
buēdo numo cultū ſanctiſſime trinitatis.

Secūda abhominabile impietate generat vsu
ra in aiā otia deū. qz facit aiās p̄dolatrare.
Nā p̄ ip̄am vsurari attribuūt create qd̄ ſolū
uenit creatori. **V**inc ad ephe. iiii. c. **A**uari
cia q̄ eſt p̄doloꝝ ſeruitus. qz ſicut p̄dolatrie ſubdunt ſe
p̄dolo. ita avari ſubdūt ſe nūmo. vñ ſup̄ p̄dicū v̄bum a
poſtoli glo. ait. **A**uari deꝰ eſt nūmꝰ. attribuūt eū vsura
ri et avari nūmo. p̄mo potēciay p̄ris. ſcđo ſap̄iam filii.
tercio clemēciā ſp̄s ſancti.

Quod vsurari attribuūt nūmo potēciā p̄ris

Cari.

Primo attribuūt nūmo potēciā p̄ris dū p̄ opa
mōſtrant qz plus p̄t in eis nūmus qz deus. vñ
i. vii. di. c. oīs. gregc. ait. **Q**uēs huiꝰ ſeculi di
lectores in t̄emis rebus fortes ſunt in celeſtibꝰ ſunt de
biles. **N**ā p̄ t̄pali gloria vsqz ad mortē deſudari appetūt
et p̄ ſpe p̄petua nec pax qd̄m in labore ſubiſiūt p̄ ter
remis lucris quaſlibet iniurias tollerāt et p̄ celeſti mer
cede uel tenuiſſimū v̄bi ferre otumelias recusant. terreno
iudiciā toto etiā die aſiſtē fortes ſunt. **I**n orōne v̄o corā

domino uel vni2 hore momēto laxantē. sepe nuditatem
 dei et famē p acqrendis diuiciis atz honoribus tolle-
 rant et eaz rerū se p abstinentiā cruciāt ad quas adipi-
 scendas festināt. **S**upna aut laboriose querē. tā toma-
 gis dissimulāt qntomagis ea tribui tardius putāt. hec
 ille.

Quo vsurarius attribuit nūmo sapiam filii
 dei.

Ca. ii.

Secūdo attribuūt nūmo sapiam dei filii. **T**anta
 em fuit sapia xpi filii dei q postqz carnē nrāz as-
 sumpsit p discipulos suos p vniuersum orbē om-
 nē idolatriā extirpauit. sz auaricia impia inter xpianos
 idolatriā inouauit. **I**n hui2 misteriu osee. iiii. c. scriptum
 est szm multitudinem fructus sui israhel. i. xpiana gens
 multiplicauit sibi altaria. scz ad vsurā pata iux vbertatē
 tre sue exuberauit simulacris. **E**t iero. in epistola ad ru-
 sticū monachū inqt. extimato male pondē pctōz. leui2
 videt alicui peccare auar2 qz ydolatra. sz nō mediocriter
 errat. **N**ō em graui2 peccat q duo grana thuris picat su-
 p altare mercurii qz q pecuniā auare cupide et multū
 seruat et agregat. ridiculū videt q aliqs iudicet ydola-
 tra. qz duo grana thuris offert create que deo debuit of-
 ferre. **E**t ille nō iudicet ydolatra q totū seruiciū vite sue
 offert create

Quo vsurarius attribuit nūmo clemen-

tiā spūs sancti

Ca. iii.

Tercio quoqz attribuūt nūmo clemēciam spūs s.
 dū p opa mōstrant amplius trāsfornare posse
 mētes eoz amor nūmi qz dei. **H**abet em nūmus
 auaroz et vsurarioz deus. qz admodū spūs sanct2 suos
 spūales status. hz visiones. hz extasim. hz quoqz orōnem
 p inde in di. iiii. in c. sicut hū ambro. ait. **S**icut hū q p m-
 samā mēte trāslati sunt. nō res iā ipas sz passiois sue fā-
 tasiā vidēt. ita et mēs auari semel vīculis cupiditatis

astricta semp aurū semp argentū videt semp redditus
 oputat. **E**cce visiones dei nūmi **E**t sequit **G**raci2aux q̄
 solē intuet. et hec ē extasis nūmi .et addit ip̄a ei ōro et
 supplicacō ad dñm. aurū q̄rit. ecce ip̄ius nūmi ōro manī
 festa. **V**el dicī pōt q̄ usura aduersat toti t̄m̄tati **P**rimo
 pt̄ati p̄ris aduersat .q̄ vendit t̄pus qd̄ solius dei est et
 ḡtis ad vitā homis est ocessum. vnde a ctu. i. dicit dñs
Nō est v̄r̄m nosce t̄p̄avel momenta que p̄r posuit in sua
 pt̄ate. **S**i igit̄ nō est n̄r̄m nosce t̄p̄a multo min2 est n̄r̄m
 illud vendē. p̄inde dñs mat. x. c. ait. **G**ratias accepistis
 gratis date. **S**ecūdo aduersat vitate filii. q̄a facit men
 dacē x̄pm q̄ io. xii. ait. msi granū frumētū cadens in ter
ram mortuu fuerit ipm solu manet **E**t i. cor̄m. xvi. apo.
 ait. **I**nsipiens tu qd̄ sem̄ias nō viuificabis msi p̄us mor
 riat̄. s̄z vsura multiplicat ḡnum et denariū absq̄ eorum
 morte. **T**ercio aduersat bonitati sp̄s sanctū q̄ q̄dem oīa
 gratis donat. sicut mat. v. c. dñs ait Solē suū oriri facit
sup bonos et malos/et pluit sup iustos et iniusto. s̄z vsu
ra ḡras vendit. **N**ā mutuare ex sua spe opus gr̄e est q̄
 vsura venale reddit. atra qd̄ luce vi. dñs ait. mutuū da
 te rē. si mutuū datus eis a q̄bus speratis q̄ est vobis gr̄a
 q̄si dicat nulla **A**rticulus tercius q̄ vsura ge
 nerat ī aīa seuā blasphemā atra cūcta dīma et impugna
 tur error eor̄ qui dicūt ciuitatē stare non posse siue vsu
 rario manifesto.

Terā abhomiabilem impietatē. imo crudelis
 tatem ḡnat vsura in aīa atra deū. q̄ facit eum
 blasphemare. atra tales p̄beta ait in ii. ps.
 fructū eor̄ de t̄ra p̄des. et semen eor̄ a filiis
 hoīm qm̄ declinauerūt in te mala. **E**t pōt esse thema in
 p̄nti ar. vbi nota qd̄ triplex est blasphemia. p̄ma affir
 matiuā. sc̄da negatiua. terciā vsurpaciua de q̄bus in qua

dragesimali de xp̄iana religione ser. xli. in p̄n. **H**ic autē
 de p̄ma agit **Q**uot hodie int̄ xp̄icolos mētes dementes
 repiūt q̄ credūt q̄n potius manifeste allerūt populū si-
 ne aliquo manifesto vsurario nō posse stare. **E**cce p̄mo
 tribilis blasphemā d̄tra deū dum sibi imponit impossibi-
 lia p̄cepisse cū in multis p̄hibuerit vsurariā prauitatē
Sec̄do etiā blasphemā xp̄s q̄ (sicut s̄ dictū est) luce vi.
 p̄cepit mutuū ḡtis dari d̄tra quos blasphemos clamat
 iero. dicēs. **A**nathema sit qui dixit deū p̄cepisse aliqd̄ i-
 possibile. **T**ercio quoq; blasphemā ecclesia sanēta que
 tam acerrime in sacris canombus et decretis vsuras p̄se-
 quit̄ et impugnat atq; dicentes vsurā nō esse pct̄m tanq;̄
 hereticos puniendos esse decernit sicut p̄ ex̄ de vsu. c. ex
 ḡui. in fi. in cle. vbi sane d̄r si quis in illū errorem inciderit
 ut p̄tinacit̄ affirmare p̄sumat exercē vsuras nō esse pct̄m
 decernit̄ eū velut hereticū puniendū. **L**ocoꝝ nichilomin⁹
 ordinaris et heretice prauitatis inq̄sitorib;̄ districtius
 inuigentes ut d̄tra eos quos de errore h̄moi diffamatos
 inueniūt. aut suspectos tanq;̄ d̄tra diffamatos aut suspe-
 ctos de heresi p̄cedē nō obmittāt. **Q**uarto blasphemā
 omēs sancti doc. atq; mēdaces extimant̄ dū vsura q;̄ ip̄i
 odemnant in populis necessariā esse temerarie affirmat̄.
Et licet quilibet xp̄ianus q̄ nō vult ruere in tot blasphe-
 mias firmit̄ credē obliget̄ q;̄ possibile ē hūano generi et
 cuilibet populo absq;̄ manifesto vsurario stare. nichil-
 omin⁹ hec fides v̄a valet lucēde ip̄is fidelibus rōnibus
 declarari si cōsiderem⁹ tria. p̄mo q̄ ad hāc falsam op̄ionē
 inducūt. sc̄do q̄ ab illa retrahūt. **t**ercio q̄ huic falsi op̄io-
 ni nō credere cogūt. **T**ria inducūt populū in
 errorem illū quo dicūt ciuitatē nō posse stare absq;̄ mani-

festo vsurario

Ca. i.

Primo quidem cōsiderem⁹ q̄ populos sic op̄inari
 inducūt **C**irca qd̄ aduertendū est q;̄ ad hoc sic

credendū tria inducūt eos. p̄mū est necessitas. sc̄dm̄ ē cō-
 modi as. terciū ē vtilitas. **Primū** q̄d ad h̄ inducit neces-
 sitas q̄ triplex p̄t assignari. **Pr̄ia** inq̄z necessitas ē qz ra-
 rus inuenit mutuator q̄ ḡtis mutuari velit. quap̄pter in
 necessitatibus egenorū ut dicūt necesse est posse h̄re re-
 cursum ad aliquē sub vsuris publice mutuantē. **Quibus**
 dicendū est qz licet possit hoc p̄ v̄o sup̄poni. sc̄z qz rar⁹
 qui ḡtis mutuari velit rep̄at t̄n indaganda est rō vnde
 hoc puenire d̄tingat que q̄dem maxime est dissimilitu-
 do mutua gratis dādi. **Et** q̄ moleuit abusio sub lucro
 fencnis mutuādi. **Hec** igit̄ necessitas que ex vicio ori-
 ginē h̄z in hiis q̄ ei cām p̄stāt nō excusat culpam s̄z aḡg-
 uat norā cū ex impia d̄suetudine originē sumat. **Sc̄da**
 aut̄ necessitas ad hoc impellēs est. qz rarus inuenit em-
 ptor. **Nā** licet q̄s habeat aliq̄d q̄d possit p̄gnori dari.
 nō t̄n tam cito rep̄iri p̄t cui valeat vendi et int̄im qui in-
 digens ē plura cōmoda portat. **Hiis** quoqz r̄nderi p̄t
 qz sicut in seq̄n. ser. ar. i. c. i. dicef. **Cōmūis** vtilitas p̄ti-
 culari p̄ponenda est. vñ aug⁹. ait. **Caritas** d̄uina p̄p̄ris et
 nō p̄pria d̄uibus an̄p̄mit. **Et** in aut̄. res q̄. **C. d̄uina** de leg.
 ar. ex de postu. p̄la. bone. **Sz** ve infelici mundo. qz vt ait
 aposto. ad phili. ii. **Om̄es** em̄ q̄ sua sunt querūt nō que
 sunt ihesu xp̄i. **Tercia** (vero ut aiūt) necessitas ē. qz rar⁹
 inuenit iustus app̄ciator. qui sc̄z rem iusto p̄cio em̄e ve-
 lit. **Dicendū** qz malū sp̄uale nūquā p̄petrari/nec etiā p̄-
 mitti debet p̄pter aliq̄d cōmodū t̄pale. **Sc̄do** inducit po-
 pulos ad sic credendū ip̄a cōmoditas. **Nā** ut aiūt p̄pter
 facilitatē quā p̄sto h̄nt mutuū h̄ndi a publico vsurario
 subuenit̄ indigencis et necessitatibus suis. **Quib⁹** r̄nderi
 p̄t qz si v̄itas b̄n penset̄ triplex hoīm genus mutua acci-
 piūt sub vsuris. **Primo** p̄pter necessitatē accipiūt quidā
 qz sc̄z ad hoc aliq̄ necessitate d̄p̄ulsi sunt. nec aliū de sibi
 subuenire valēt. **Ad** q̄d dicendū est qz cōmoditas hec et

necessitas in re pu. nō est attendenda qñ dūit in ea inde se
 quit mai⁹ damnū qz sit ipm omodū. cū (sicut infra lac⁹
 appebit) hic cadit dānosa vtilitas et pncōsa omoditas
 ad dūe bonū. p̄tea si suscipiēs tale mutuū paup̄ ē et ī pau
 ptate sua indiget adiuuari et subleuari. p̄ hūc modū pau
 per paupior fit et inde ampli⁹ oprimi⁹ et graua⁹ vñ sub
 leuari videt̄. **E**x hiis ḡ p̄ qz hec necessitas p̄xiū quā qz
 dam inaduertentē aduertūt s̄m rei vītātē h̄re publicū vsu
 rariū nō excusat s̄ ampli⁹ agguat et adēnat. **S**ecdo sunt q̄
 dā q̄ mutuū sub vsuris accipiunt p̄t̄ iniquitatē sc̄z ut ludē
 possint seu ut sectent luxurias suas impleāt gulā atqz va
 nitates et voluptates ī se et ī suis p̄ libito volūtatis se
 ctent. **E**t forte taliū qz p̄cedēciū nō mīoz est numer⁹. et p̄
 talibus publicos vsurarios ordiāre vel sustētare nichil ē
 aliud qz fauere iniquitati et apire vias impietati. p̄inde cui
 libet talit̄ fauētī p̄beta ait. si vīdebas furē currebas cū
 eo. i. publicū vsurariū. et cū adultis porcōz tuā ponebas.
 sc̄z dū publico vsurario fauebas. **T**ercio aut̄ sunt quidā
 qui mutuū accipiūt sub vsuris p̄pter cupiditatē. sicut fa
 cere solēt quidā artifices et mercātes qui maxime vidua
 rum dotes sub vsurario mutuo recipiētes querūt non sue
 necessitati parere sed sue insatiabili cupiditati diuicias
 cumulare. **S**unt insup quidā qui a publico vsurario pro
 minorī vsura mutua q̄runt ut ea aliis p̄ maiori dispēscent
Plerosqz etiā repire attingit q̄ verecūdātes aut timētes ī
 vita sua seu ī morte vsurarii reputari dāt p̄tem vsurariū
 lucri vsurario manifestō. et hii maxime eos defendunt et
 eis fauēt. **T**ercio quoqz populos ad sic credēdum indu
 cit vtilitas quam sibi putāt inde venire. nā plurimi sunt
 qui pro paruo tēpore denariis indigentes mutuū sub vsu
 ris accipiūt sperantes paucis ī diebus tale onus depo
 nere puūqz inde incōmodū reportare. **N**ā si rem quam p̄

p̄ ignoze ponūt vendē vellēt. ul' emptorē tā cito n̄ repirēt
 aut satis p̄ miori p̄cio q̄z poscat iusticia darēt **I**nsup q̄n
 q̄z rē vēditā itez emē necesse h̄rent. ex q̄bus oibz ḡuius
 q̄z d̄ vsura (ut aiūt) ino modū reportarēt. et aliūde sue in
 digēcie p̄uide nō p̄nt. **N**o hoc q̄dē r̄ndendū ē q̄z q̄z tales
 cōtinuū molitū vsure venenū sensibilit̄ nō aduertūt illud
 nō pōderāt d̄anū. s̄z expiēcia teste paulatim insensibilit̄
 labēte tpe ut plurimū repiūt se in fine deceptos. et i rebz
 cōsumptos et diuersimode deuoratos. et iux̄ p̄ osiū rarif
 sime euenire. **I**nsup si alicui euenire cōtingat attē dūi vti
 litati q̄ p̄ticulari p̄ferēda est p̄nicōsum esse p̄bat. dicam
 forcius p̄supponat q̄z p̄ dictā cōcessiōz multa vitarent ma
 la. utputa damnū in rebus piculū in p̄sonis. **I**tē p̄t hoc
 plura se cōrent bona scz paupū sustētacō. mercāciaz salua
 cio et cōsimilia. nichilominz nō d̄z talis libertas dan nec
 talis cōtractz fieri. nā mala q̄ vitari p̄nt p̄ p̄dictā cōcessiōz
 ut p̄z sunt t̄palia et corpalia. s̄z nullū malū sp̄uale d̄z cōmit
 ti nec etiā p̄mitti p̄t aliq̄d malū t̄pale uel corpale vitā
 dū. nec p̄t aliq̄d bonū adipiscendū. **N**o huc forcius addā
 q̄z dato q̄z p̄ talē cōcessiōz ac p̄ cōtēū vsurariū i aliquo ca
 su aliq̄d sp̄uale malū euitare. regularit̄ t̄n nō videt̄ illd̄
 posse eē maius q̄z p̄c̄m illd̄ q̄d cōmittit̄ in tali cōtēū si t̄n
 cōsiderent̄ q̄ iā dicta sunt in ser. p̄nti et q̄ dicent̄ in duobz
 aliis qui nūc sequunt̄. p̄tēa nō d̄z hō trāsgredi p̄ceptum
 dei p̄t q̄dēūq̄z bonū p̄ticularē q̄d sibi uel alteri supueni
 re possit. **N**o hoc faciūt q̄ dicta sunt supra ser. xxxviii. ar.
 iii. c. iii. et maxime in sc̄do notabili. **C**a. sc̄dm.

Quod tria sunt q̄ retrahē p̄nt a p̄dicta fallaci opimōe

Secundo cōsideremus q̄ ab ista falsa opimōe retra
 hunt. scz q̄z in populis sit necessarius publicz vsu
 rariūq̄ triplex utilitas ē. p̄ma ḡnalis. sc̄da t̄palis
 tertia sp̄ualis. **P**rima ē utilitas ḡnalis. **N**ā si nō haberet̄

vsurarius manifestus huiusmodi quibus pecunia opus est. quoniam de
 mum non inueniret alium subuentorem res suas venales expo-
 neret. ex quo sequeret diuis practica atque diuis commercium et
 transitum mercantie et vtibiliu rex. **H**anc quidem utilitatem tri-
 plex hominum genus participare noscunt. scilicet paupes diuites
 et mediocres. **P**rimo paupes qui venderent res suas pro
 necessitatibus suis. **E**t licet non semper venderent illas pro
 iusto. tamen omnibus hinc inde pensatis diuis ad minus danum
 paupibus proueniret taliter vendere sicut lacrima infra patebit
Secundo autem hanc utilitatem participaret diuites uel quicumque
 ementes qui pro modo suo uel pro reuendendo emerent res il-
 las venales et possent lucrifera exercere artem suam. **T**ercio
 quoque hanc utilitatem participaret homines mediocres atque co-
 munes a primis emptoribus pro loco et tempore reuendentes dum
 repire possent pro quo querunt atque uerisimiliter pro meliori fo-
 ro repire debent. **S**ecunda utilitas inde proueniens dicitur ter-
 talis siue ciuilis. quia triplex seruatio inde sequitur consequentem
Prima est seruatio ciuiliu rex. quia ciuium substantia reman-
 net inter eos. **R**ecedat si in manibus vsurarioꝝ prescribuntur
 talia pignora iam prescripta transmittuntur solent ad alias partes.
 ubi carius illa vendere solent. **S**ecunda est seruatio denarioꝝ
 rum. nam siue ille res vendant siue emanant semper denarii re-
 manent inter ciues. nec omnes in uno irreplebili et insaci-
 bili sacco vsurarii congregant cumulant et occludunt. **T**er-
 tia est seruatio ciuitatis atque terrarum. tamen quia ex precedentibus
 seruatiombus imminetibus periculis ac guerris ciuitas uel
 terra melius habet unde possit in ciuibus suis obuiare pres-
 suris. **T**um quia cessante fenore populi non tam diu flagellantur
 a deo sicut in seculo. plenius differant. **T**ercia quoque utili-
 tas inde proueniens est spiritualis. tria enim bona inde sequuntur. pri-
 mum est peccatorum dimissio. secundum dilectionis gratia. tertiū caritatis
 augmentatio et seruatio. **P**rimū bonū est peccatorum dimissio

Nā ex tali usurario maifesto innumerabilia peccāa multi-
plicantē incredibiles intricacōes oriunt et grauissime ex
cōicacōes. et ad satisfaciendū obligacōes importabiles
acq̄runt. sicut in q̄dragesimali de xp̄iana religiōe ser. xx
rv. p̄ totū. et maxime in fine pz. Et aliq̄d de hoc in. ca.
se. dicit. Scdm bonū ē dilectōis gnacō. Nā mutua di-
lectō q̄ ex dissuetudinē alterutq̄ subuēdi extincta fue-
rit int̄ ciues viuificat̄ p̄t̄ mutua seruicia facta et accep-
ta domesticant et intrinsecant siluestra corda efficiat ve-
ra ciuitas q̄ est cordiū vnit̄as Terciu bonū est caritatis
augmētacō et seruacō. Nā sicut ex dissuetudinē sibi mu-
tuo seruēdi nascit̄ ruditas et asperitas cordiū int̄ ciues
et ex asperitate faciliū iniurie oriunt. ex q̄bus iure differ-
ciones se cte et guerre sumūt originē et fomentū. Ita ex
mutuis seruiciis gnata caritas inter ciues crescit dualis
sat et mirabilis seruat. **T**ria maloz gna q̄
ex maifestis usuris venire solent retrahē debent a pfata

Tercio considerem? falsa opinioe. Ca. tercū.
q̄ p̄dicte false et heretice opinioni nō credere co-
sunt. p̄inde considerāt populi q̄ grauicora dāna
supueniāt eis ex publico usurario q̄z ex vendicōe suarū
rez Circa q̄d aduertēdū est q̄ tria sunt gna gūssimoz
maloz q̄ osueuerūt fieri ī populis ex usuraria prauitate
maxime si publica est. prima sunt tēpalia. scda sunt spū-
tualia. t̄cia corporalia. Prima q̄dē sunt tēpalia et hec
mala et damna ad q̄tuor reduci p̄nt. p̄mū est pignoz de-
structō. scdm est ipoz p̄scriptō. t̄ciū est denaroz c̄sum-
ptio. q̄rtū est ad vnū locū reductō **P**rimū quidē dam-
nosuz malū ē pignoz destructō. nā mlt̄a pignora q̄ pub-
lico usurario dant̄ sic sunt lancee et linee vestes et alia su-
pellecilia a t̄neis cōsumunt̄ seu a muribus rodunt. et
mō vario destruunt. Scdm autē malū est ipoz pignoz

p̄scriptō. **S**epe nāq; attingit q; p̄ mutuo pignus ponēs
 sperat in paucis diebus recollē illud. tñ nō ex hoc cessat
 trāsire tpus de die in diē. p̄stolabit ann⁹ et dū spabat ī
 paucis diebus illd̄ recolligē supuenētib⁹ impedimētis
 nō recolligit in multis mētib⁹. ita ut demū in p̄scriptōz
 id trāsire necesse est. **E**t q; tales publici vsurarii dūiter
 volūt q; duplo uel in triplo plus valeat pignus qm̄ mu
 tuū suū et trāsacto anno totū dūit̄ pditur pign⁹. **I**deo
 d̄sideret̄ quātū sit damnū supueniēs hoc mō a publico
 vsurario volētibus mutuari. **T**ercū quidē malū est de
 narioz d̄sumpcō. **N**ā paulatim denari minuiunt̄ ī popu
 lo dū quotidie atq; quotidie die noctuq; vsura et can
 cer serpit. et quasi insensibilit̄ substāciā ciuiū rodit atq;
 d̄sumit. **H**ō qui clare hoc intelligē cupit multiplicet lu
 crū vnus florem q; ab vsurario mutuo det̄ p̄ c̄nqua gin
 ta annis ad p̄miū vnū bologinū p̄ mēse. hoc supaddito
 pacto q; nūquā soluat̄ vsure meritū nisi ī fine q̄nquages
 simi anni. semp omī anno fenus de fenore multiplicādo
Et si bñ nouerit artē multiplicādi discet q; t̄m̄ ascēdet
 et ad t̄m̄ numez florenoz q; nulla ciuitas in italia repi
 tur. neq; forte in toto mundo q; posset solue tale fenus.
Quartū damnū ē ipoz denarioz atq; diuiciay ad vnū
 locū reductō. **R**egulare utiq; est q; quātū diuicie atq;
 denarii ad pauciores et pauciora marsubia reducunt̄. pe
 ioris status ciuitatis et terre iudiciū est. quēa d̄modum
 deficiētes nature aptissimū signū est hoīs mori in breui
Qū natalis calor extremitatibus derelictis solum ad cor
 et ad ipa interiora reduci videat̄. **E**t si ad paucos redu
 cūo diuiciay piculosa est statui ciuitatis. multo graui⁹
 piculū imminet cū reducunt̄ et coadunant̄ hee diuicie et
 denarii ī mamb⁹ iudeoz. q; tūc natalis ciuitatis calor q;
 eius diuicie dici pōt nō recurrit ad cor nec subuenit ei.

s; p fluxū pestifery currit ad apostema Et cū om̄s iudei
 et maxime fenerātes sint capitales inimici oīum xp̄iano
 rum. **D**iroz nempe nō paz et ammiracōe cessare nescio.
 nec volo quō in xp̄icolis tāta regnet insāma tanta ve
 cordia dñetur, ac tanta ignorancia imo cecitas obtene
 brauit eos q; nō aduertūt dsummatā ac excogitatā ma
 licā iudeoz, qua vtunt cū ouersant int xp̄ianos. **C**ū em̄
 xp̄icole sint om̄s reges in sanguine eius qui ē primoge
 nitus mortuoz et p̄nceps regū terre. **I** hoc, i. tāquā veri
 reges iusto dñio habēt diuicias suas a q̄bus u. dei iusto
 dei iudicio priuati sunt ap̄t incredulitatē et duriciā cor
 dis eoz. **H**nt in quā xp̄iam diuicias tpales diuicias cor
 porales et diuicias sp̄uales. has q̄dem q; nō valent ius
 dei ab eis violentē auferre subripe intunt malicia et va
 ria cautela. saltem moliantur dimimūe diuicias tempa
 les xp̄icolaz publicis vsuris extorquet ut patz. diuicias
 corporales. i. samitatē et vitā auferre conant. dū oīa
 ecclesiastica instituta corpū medicos om̄ino esse procu
 rant. **Q**uibus etiā ignorātissimis et rusticam̄s mira insa
 ma potius multi xp̄iam adherēt. atq; de samitate et vi
 ta sua in eis totā fiduciā ponūt qm̄ in pitissimis et exp
 ussimis medicis xp̄ianoz. **A**d aut xp̄icolas uel ignoran
 cia uel malicia necēt nouit deus diuicias sp̄uales. id est
 fidem et ecclesiasticoz p̄ceptoz obediēciam. cum cete
 ris sp̄ualibus thezauris veroz xp̄icoloz suis blandiciis
 venenatis et amicitis exquisitis et muneribus toxicatis
 et ouersacōibus simulatis et prodicōibus excogitatis.
 et libertatibus ac fauoribus acq̄sitis rapere dispergē cō
 sumere deuorare et dissipare nō cessant secū ad inferos
 xp̄ianoz insensatoz trahētes animas infelices **S**ecūdo
 vō mala q̄ supuēiūt populis ex vsurario maifesto sunt
 mala sp̄ualia que ad quatuor ḡna reduci p̄nt. **P**rimū est

mortales offensiōes. scđm maiores excōicacōes. terciū
 grauissime obligacōes. quartū difficilime intricacōes
Primū genus maloz spūaliū inde veniēs sunt mortales
 offensiōes. **N**ā q sine legitima cā. i. sine necessitate ab
 usurario etiā manifesto sub usuris mutuū recipit morta-
 liter peccat. sicut s̄ ser. xxxvi. ar. iii. c. vi. lacus dictū est
Eodē etiā modo peccat qui eoz recipit oblacōes. sicut
 p̄ ex de usu. qz in omībus. **S**imili mō peccāt omīs scien-
 ter eoz elemosinas recipiētes vbi faciūt illos impoten-
 tes ad satisfaciendū male ablata. peccāt in quā nisi ali-
 qua legitima cā excusent. **P**eccāt quoqz grauissime qz
 cunqz locāt vel alio sub titulo dcedūt aliquā domū ad
 exercēdū usurā. et oīum pctōz que ex fenore illo patrā-
 tur pticipes sūt. **I**nsup vltra hec si sunt p̄iarche archi-
 ep̄i incurrūt ip̄o facto suspensioz. **S**i sunt singula res et
 minores excōicacōz. **S**i est collegiū vel vniuersitas int̄-
 dictū incurrūt. **E**t si talē sn̄iam p̄ mensem sustinuerunt.
 excūc in dicitē sunt terre eoz qz diu p̄dictū usurarii ibi cō-
 morant. **S**i vō laici sunt ecclesiastica censura p̄ ordina-
 rios apelli debēt. sicut p̄ ex de usu. m. c. usuraz. li. vi.
Multe insup alie offensiōes sunt in populis q̄ veniunt
 p̄ usurarios manifestos quas cā breuitatis obmitto. et
 etiā qz satis copiose colligi p̄nt in q̄dragesimali de xp̄ia-
 na religiōe in ser. xxv. p̄ totū. **S**cđm vō malū ex usura-
 rio manifesto pueniēs sunt maiores excōicacōes. quia
 multi incurrūt excōicacōz maiore p̄t̄ in debitū fauorē ta-
 libus datū. **N**ā sicut p̄ ex de usu. m. c. ex grau. i. cle. excōi-
 cōicati sunt excōicacōe p̄dicta omīs ptātes capitanei re-
 ctōres cōsules iudices cōsiliarii et quis alii officiales q̄ de-
 linquūt in casibus infra scriptis. **E**t ponūt ibi sex excōi-
 caciones. **P**rima est si statutū de cetero facere scribē vel
 diclare p̄sumpserit qz usure ab usurariis exigi possint.

Scda est si q̄s iudex q̄ usurarius soluan̄ vsure p̄sumpserit iudicare. **T**ercia ē si ad soluendū vsuras & bitores appellūt. **Q**uarta quoq̄ est si q̄s de supra dictis opā desiderit q̄ vsure olim solute nō repetant̄. **Q**uinta est si statuta hacten̄ edita ī vsuray fauorē q̄ hoc facē p̄nt infra tres mēses nō deleuerint de libris ciuitatū. **S**exta insup est si ip̄a statuta siue dsuetudies effectū vsuray hūtes/p̄sumpserint obseruare **O**m̄s igit̄ p̄t fauorē accessum vni usurario manifesto p̄dicto mō excōicau sunt **S**ed q̄i p̄t vtz statuētes q̄ subditi sui nō possent recipere p̄ vsuris ī anno vltra duos solidos p̄ libra. et hoc sub pena. nō tñ dicūt q̄ vsuras faciāt. s̄ si fecerint nō recipiāt vl̄ summā p̄dictā. **N**ūquid incidūt ī p̄dictā sn̄iam excōicacionis. **E**t videt̄ q̄ sic. cū quodāmō colorē et audaciā p̄stāt saltem īdirecte ad exercēdas vsuras. ex de vsu. c. x. graui. in cle. ibi. diuersis coloribus r̄c. **E**t q̄ negādo d̄ maiori īdirecte videt̄ tacite cedere de m̄iori. Pr. c. de pcurat. manutus. xxv. di. qualis. ex de testa. si p̄r. li. vi. et de p̄sump. nonne. qd̄ vtz est si ī fraudē hoc fieret ut p̄ hoc possent exercē vsuras. secus si ī nullo intendēt cedere et sicut īdigene. ex de vsu. vsuray. li. vi. Licet illd̄ p̄mittēt ut māius malū euitaret. sic nō solum de maiori summa s̄ etiā de duobus solidis denegare vident̄. xiii. di. ca. i. xxxi. q. i. hac rōe. Huius sn̄ie ē Jo. an. et guil. **T**ercū quoq̄ malū ex illo ueniēs sunt grauissime obligacōes. **N**ā om̄s supra dictū fauētes usurario maifesto sicut p̄dictū est. obligati īde remanēt satisfacē ī solidū om̄s vsuras illas. quas suo fauore et auxilio usurarii ad epti sunt nisi ip̄i usurarii restituunt eas. sicut d̄ hoc plemus dictū est ī q̄dragesimali de xp̄iana religione. ser. xxxiii. c. i. circa finē. et etiā ser. xxxv. ar. ii. c. ii. **Q**uartū gen̄ sp̄ualū maloy īde pueniēs sunt difficilime īteu-

caciones atq; pliritates. qbus ex vno maifesto vsurario
 repiunt se incatos. et in arduissimis pplexibus colloca-
 tos. **T**ercio quoq; mala q ex prauitate vsure pueni-
 unt et maxime ex vsurario maifesto sunt mala corporalia.
Quatuor quidē flagella et mala pp̄t eas sup xp̄ianoz
 corpa pmittit deus. primū sunt homicidia. scdm fames
 terciū pestes. quartū crudelitas bestiaz. **E**t de his ma-
 nifeste ait **Jo. Apo. vi. in appicōne quarti sigilli** vidisse
 se dicit sedetem supequū pallidū. i. diabolū auaricie et
 vsuraz māmonā nomiātū. nā māmona diuicie int̄pretat̄
Equ2 aut pallidus sup quē sedebat vsurari2 est. **R**epe-
 palloz pp̄rius auri color est. et ideo merito aux̄ desigt̄.
 sicut p̄beta ait. **E**t posteriora dorse eius in pallore auri
 qz vsurarius totus aureus est corde. **S**equit̄ **ter. Jo. et**
data est illi scz diabolo potestas scz auctas pm̄issa est.
 sup quatuor ptes terre scz vbi regnet vsura et maxime
 manifesta. i. ad orientē occidētalē meridiē et septētrio-
 nalē int̄ficē gladio fame morte et bestiis terre. **E**cce qz
 tuoz p̄dicta flagella hic p ordinē numerant̄. **P**rimū qui-
 dem flagellū sunt homicidia. nā deficiēte caritate. q maxi-
 me defecit ex manifesta vsura. sicut in **se. ser. i. et. ii. c. di-**
ces. gnant̄ odia diuisiones secte p̄cialitates et guerre. ex
 qbus om̄ibus homicidia sequunt̄. **E**t d̄ hoc **Jo. ait int̄-**
ficere gladio. **S**cdm flagellū est fames scz pp̄t terraz
 sterilitatē seu pp̄t guerras seu pp̄t grādines et desiccātes
 rores uel ex imundācia pluuiay et fluiuioz. aut pp̄t mures
 rodētes bladas uel pp̄t inordiata frigora et calores. et
 consumiles famis occasiōes. **E**t de hoc **Jo. subdit et fa-**
mes. **T**erciū flagellū sunt pestes sicut p corrupcōez aer-
 ris uel aq̄ uel terre morbos varios gnantes febrū fluxu-
 um tussū iurgū apostematū et dsimiliū tā crebre quasi
 om̄s patrias dsumentes. **E**t de hoc **Jo. subdit. et morte.**

Quartū flagellū est crudelitas bestiarū . utputa lup orū
 aut vrsorū voraciū hoīes seu rabidorū canum venenato
 morſu toxicanciū eos et ōsimiliū bestiarū. Et de hoc Jo.
 ſubdit. et bestis terre. **R** q̄bus ī p̄ſona iuſtorū p̄pheta p̄
 ſulabat liberari dicēs. **N**e tradas bestiis aīas ōſutētes
 tibi. **R** q̄bus omībus nos miſericordiē liberare dignetur
 immēſa pietas ſaluatoris ihēſu xp̄i. qui cū p̄re et ſpū ſ.
 iuſtus et miſericors regnat ī ſecula ſeculorū Amen

Feria tertia poſt dñicam de paſſiōe. quantū et quot im
 p̄is modis vſura p̄rimo ſit nocua. **Ser. xliii.**

Nemo quippe ī occulto quicquā facit .
 et querit ip̄e ī palā eſſe. **Jo. vii. c.** Et ī
 euāgelio hodierno. **Sec̄m em̄ p̄ſ. do. ii.**
 de ſum. bono. Maioris eſt culpe maīſe
 ſie q̄z occulte peccare **D**uplicat̄ em̄ reus
 eſt qui apte deliqt̄. qz agit et docet. Et
 ſi hec vera ſn̄ia ſit. nō tñ minor culpa credēda eſt. q̄ ideo
 occulte agit ut impune ac liberius et neq̄us p̄petretur.
Hoc quippe ſolet occultis vſurariis ōuenire q̄ nō ut mi
 nus offendūt occulte peccāt et ōtractus ſimulatos fre
 quentāt. ſz ne c̄phendant̄ ī malicia. qz regulare p̄uer
 biū qd̄ p̄miſimus. **N**emo ī occulto quicquā agit et q̄rit
 ip̄e ī palā eſſe. **S**z tāta eſt malicia hui⁹ culpe ut neq̄at
 aliquo pallio ſeu verſucia occultari. **N**ā et ſi hec taciāt
 līngue hoīm/idiipm palā faciēt lapides parietum. **Teſte**
dño lu. xii. **N**ichil optū qd̄ n̄ reuelet̄ et occultū qd̄ n̄ ſciat̄
Clamāt itaqz corda paup̄ū deuoratorū p̄ impietatē vſu
 re. **Sicut** ī. iii. p̄ſ. p̄ p̄phetā ait dñs. **A**udiui vitupacōz
 multorū amoranciū ī circuitu. qd̄ verbū pōt eſſe aliud
 thema ī mat̄ia occurrētī. **I**n quo oſtēdit̄ triplex offen
 ſio dei q̄ ex vſura ī aīa vſurariū ḡnat. prima eſt offēſio
 p̄ x̄mi. ibi. **A**udiui vitupacōz multorū. ſc̄da ē offēſio ſui

ibi amorancū. tertia est offensio dei ibi in circuitu. Prima est offensio primi. Nit em̄ andiui vitupacōz multo rū passue legat qz multi vitupant ex multiplicacōe vsu re publice uel occulte. Secda est offensio sui. qz ait amorancū scz nō trāseūciū. sicut faciūt iusti q̄ de tpalibz t̄m necessaria sumūt et ad celestia regna trāseūt. Usurariū vero amorancū in eis corde ore et ope. Primo quātū ad cor de eis ppheta ait. Oculos suos statuerūt decliare in terrā scz p desiderii ardore inextinguibile. Secdo quātū ad os ait psa. xxix. de terra mulitat eloqum eoz. Et iterū. Qui de terra est de tra loquit. Tercio quātū ad opz qz om̄ia faciūt ut dicent. Tercia est offensio dei. qz inquit in circuitu. Et v̄e in circuitu hm̄oi hoies amorancū qz nō appiquāt ad centz xpm̄ q̄ in medio ecclesie amozatur. Proinde. i. reg. xxvi. misice scriptū est. Quimmo inimicōz dauid rotabit q̄si in impetu et circulo fūde. S; qz de offensioe quā facit usurarius deo et sibiipi dictū ē in pcedēti ser. et etiā in sequēti diceat. Nec insup pōt primū offendi quin offendat hō deū et semetipm̄ Ideo quātū offendat usurarius primū ad p̄ns t̄mmodo ostēdamus p̄inde inq̄ntū p̄ncōsa est primo. Et cū multiplicat offēdit usura sic describi pōt. Usura est eradicacō caritatis seu extinctō fr̄ne dilectōis. fons pprii amoris. et om̄is v̄e amicitie corruptela. mat̄ illegalitatis et decepōnū. legalis pdicō et domesticū furtū. dolosa pietas. paupum homicida impia in̄t ppinquos. pdiciosa in̄t primos. destructō p̄riaz. inq̄etus cancer. morbus contagiosus. et pdicio innumerabiliū aīaz. In quibus verbis. xii. describuntur iniq̄tates quibus usurariū primis suis nocēt. Et has in tribus articulis declaram?

Articulus primus de quatuor iniq̄tatibus quibus usurariū proximo suo nocet.

Primo describamus quatuor iniquitates crudelis
 usure, et quas nocuum efficiat usurarium contra proximum suum apiamus. prima iniquitas mala est. secunda peior est. tertia pessima. quarta vero nequissima et probat

Quod per usuram in palam eradicatur caritas et extinguuntur amor fraterne dilectionis. Ca. primu.

Prima usure iniquitas reperitur quod est eradicatio caritatis seu extinctio fraterne dilectionis. Secundum enim Augustinum de fide ad petrum. Cupiditas venenum est caritatis. sic etiam in gradu maxime usura dici potest. hoc luminosa ratio dicat, auctas firmat. et clare experientia monstrat. Primo quidem luminosa ratio dicat. Consuetudo enim quod ex multis actibus virtuosus bonus habitus generatur. et generatur adhuc ex bonis actibus dilatur. atque eo dilatato animus in aliis actibus delectatur. Insuper tali ex dilectione actuum frequentatorum perficitur opus bonum. Ex quo patet quod mutuum liberale atque gratuitum actus est caritatis atque fraterne dilectionis. Ex tali nempe actu in proximum frequentate. quia secundum Alex. de al. mutua beneficia accedunt caritati. deo fraterne dilectionis habitus generatur vel si aberat vel si aderat dilatur deinde delectatur tale mutuam frequentare. hec frequentatio delectat et firmat habitum fraterne dilectionis. quo firmato dilectio inter proximos firmiter perseverat. Ne contra si actus dandi mutuam non ex caritate sed ex cupiditate et spe lucri ab homine frequentatur. talis cupidus actus iam generata cupiditas crescit et dilatur atque intantum placenciam terrenorum animam blanda quadam violentia trahit quod in voragine insatiabilis et inextinguibilis appetitus pecunie mergit. Sic eccle. v. c. ait Avarus non implebitur pecunia. Si quis etiam cum potest mutuam dare gratus negat etiam si in tantam cupidis voragine non labatur non tamen ab hac avaricie macula immunis est. cum dare mutuam in multis casibus sit preceptum. sicut est ser. xxxvii

ar.ii. dictū est. Nonis nempe duobus modis et nō dādo
 mutuū gratis aut nullo mō illud dūcādo. et si non piē
 int̄ ciues eradicat̄ et extinguit̄ amor fr̄ne dilectōnis et
 mutue caritatis. qz int̄ eos nō practicat̄ actus dilectō-
 nis qui int̄ eos hēat ligare et vñre corda mutua carita-
 te ut iā verificet̄ qd̄ etiā apo.ii. thi.ii. ait. in nouissimis
 diebus instabāt tpa piculosa. et erūt hoies seipos amā-
 tes cupidi. Secūdo hoc idē auctas firmat. Sit em̄ apo.
 i. thi. vi. Radix oīum maloz cupiditas est. qz omīa fere
 mala oriunt̄ ex illa. Sicut de caritate ecōtra d̄tingit. qz
 omīa bona ex amore originē hnt. eo qz oīum virtutū az
 qz bonoz radix et forma caritas esse dicat̄. Ad hoc etiā
ex de usu. c. voragine. li. vi. vbi d̄r. Nullus im p̄bioz fur
 uel raptor qz vsurarius q̄ aīas deuorat et facultates ex-
 haurit. Ex hijs ḡ p̄z quare modernis t̄pibus tm̄ extrane-
um atqz quodāmō horridū paret indigētibus mutuū
dare gratis. qz scz iā verificat̄ qd̄ dñs Matth. xxiii. ca.
ait. Quā habūdauit iniquitas refrigescit caritas multoz.
Et qd̄ ouemenciā d̄ici pōt iniquitas qz vsura qz et nō eq̄-
tatē sonat. et verā cōtra p̄mū iniquitatē importat. Ter-
cio quoqz istud idē clare exp̄iencia mōstrat. didici nāqz
 exp̄iencia teste qz qui alicuī assuescit elemosinas dispē-
 sare semp ad ampli⁹ largiendū dilatat̄ cor eius. et qd̄
 mirabile est illius substācia ex hoc nō minuit. s̄ quodaz
 inōphensibili mō crescit. ut exp̄iencia ip̄a veridic⁹ testis
 sit scripta q̄ ait puer. xi. Alii diuidūt p̄pria et dicōres fi-
unt. Alii recipiūt aliena et semp in egestate sunt. Et ite-
rū Lu. vi. Pate et dabit̄ vobis. Ex hijs q̄ dicta sunt p̄z.
 qz sicut ex ip̄o actu mutuū gratis dati siue ex elemosina-
 rū frequētacōe caritas int̄ xp̄ianos ḡnat̄ et dualescit. sic
 ex defectu eoz eradicat̄ caritas et extinguit̄ int̄ xp̄ianos
 p̄rimos dilectō vera,

Quod usura est fons et fomentum amoris proprii uel particularis

Secunda iniquitas est fons proprii **Ca. scdm.**
 amoris. et omnis vere amicitie corruptela. ut enim
Aug. testat et s. positum est. Caritas diuina propriis
 et non propria diuibus animum omittit. usurarius autem oppositum facit.
 Nam sicut per experientiam patet. quilibet homo exercitio suo in arte
 reipublice utilis est. agricolae cerdones sutores fabri
 sculptores pictores milites et similes omnes. solus usura-
 rius sibi soli utilis est atque nulli alteri nisi sibi soli lucra-
 tur. propter miluum expandus est qui semper clamat **Oio Oio**
Oio. sed in hoc detior est usurarius quam miluus. quia solum-
 modo clamat ore ubi usurarius cupidus corde impio ore at-
 que nequissimo opere clamare non cessat **T**anta de iniquitate proprii
 amoris usurarius cupidine flagrat quod iniquitatum talis ne-
 minem diligit nullique se associat nisi causa proprii lucri atque com-
 modi sui pro eo quod miro modo generat usura corruptioem omnis
 amicitie atque omnis civilis societatis. proinde propriissime de
 talibus ad philippum. ii. loquitur apostolus. dicens. Omnes scilicet usurarii
 qui sua sunt querunt non quam iherusalem christi. proinde quod solum sibi prodest
 et aliis obest. de morte illius magis letantur omnes etiam con-
 sanguinei eius quam de alio cuiuscumque generis peccatore **Q**ui etiam
 ratio est quod dum uiuit diuites avarus et tenax est. nec de bonis
 suis participant sanguinei uel amici sui. non pauperes uel
 vicini. quoniam tota familia domus sue ex auaricia sua cum
 illo uiuit in angustia. sicut plenus appebit ser. se. anti. ii.
c. i. **Q**uando uero talis usurarius defunctus est si dimisit quod restitu-
 tuant male ablata certis iocundantur cuncti qui ei soluerunt
 usuras. si etiam dimisit quod restituant incerta letentur paupe-
 res et medici. et diuites omnes audita usurarii nece gaudent.
Et maxime hi qui de bonis illius quod ante non poterant parti-
 cipare sperant. unde talis merito assimilatur porco. de quo
 dum uiuit nulla habet utilitas sed multus labor. eo uero

mortuo de illo et magm̄ et pui et quōq; sanguinei et quā
q; vicin̄ p̄cipāt.

Quōd usura est mater illega-

litatis et decepcōnū. **C**aplm̄ terciū.

Tercia iniquitas est mat̄ illegalitatis et decepcōnū

Nā subtilissimos attractus et dolos studiosissi-

sime excogitans, ut multiplicibus viis fenus exerceat et
lucra exaugeat et rapinas acq̄rat, qd̄ cū fecisse cōspicit
letant̄ gloriat̄ se sapient̄ egisse et multos alios tam in
maliciis q̄ in diuiciis supasse. **N**ō quē increpatue p̄phe-
ta ait, quid gloriaris in malicia, i. in pecunia male acq̄-
sita. q̄ potēs es in iniquitate, i. usuraria pecunia nequiter
possessa. tota die iniusticiā cogitauit lingua tua, sicut no-
uacula accuta fecisti dolū. **N**ēpe cū ait. tota die. p̄seue-
rantē sollicitu dīmē in malicia notat. **C**ū autē addit iniu-
sticiā iniustū attractū et lucr̄ demonstrat **E**t q; talia omnī
malicia cordis oris et opis p̄petrauit recte subiūgit co-
gitauit. **E**cce cor nequā malicia pregnās lingua tua nō
dei, potēs em̄ in iniquitate esse p̄bat̄ q; absq; labore iniu-
sticiā nō cessat cogitare. et loqui etiā malicia oris. **S**ed
cū lingua nō sit cogitare s; loqui q̄re p̄pheta ait. **C**ogi-
tauit lingua tua nisi ut in horū duorū diuinctōnū expri-
mat̄ impii lucr̄ excogitacō velox cum p̄mpta ac p̄ata
placōe verborū. eo q; prompte nouit ad lucra formare
verba. iuxta cupidinē cordis. **E**t ut oñdat q; simile op̄
p̄dictis duob; oīno d̄forme sit merito subdit, sicut no-
uacula accuta fecisti dolū, i. ope p̄fecisti dolosum lucr̄
Vide q; apte barbitōsoni usurariū d̄pat et nouacule lin-
guā eius. **T**ria nēpe in nouacula d̄siderari p̄nt. p̄rio em̄
occultat aciē sua in seip̄a. sic quoq; usurarius acutā suā
maliciā abscondit i corde sua. p̄inde de taliū corde **Iere.**
xvii. c. ait. p̄rauū est cor hoīs et inscrutabile. **S**ed o ante
quā radat acutē nouacula sup lapidē oleo vnctū. **S**ic

a dulacō malicōsa vsurarioꝝ dtractū p̄cedit. Et de tali p̄pheta ait. **M**olliti sunt sermōes eius sup oleū et ip̄i sunt iacula sc̄z ferientiū hoīm corda. ita sc̄z efficaciter et recte videt loqui. **T**ercio v̄o cum ip̄a nouacula radunt p̄li. i. paulatim auferunt t̄palia bona. **U**n̄ ezech. v. p̄missiue dominus ad vsurariū inq̄t. **S**ume tibi gladiū acutū radentem pilos. Et subdit a p̄pheta. **D**ilexisti maliciā. i. maliciosum dtractū sup benignitatē. i. plus q̄z mutuū dare ḡtis.

Quō vsura est q̄dā legalis p̄dicō et domesticū furtū

Quarta inq̄tas est legalis p̄dicō **Ca. iiii.**
et domesticū furtū. **L**egalis quidē p̄dicō est q̄z vsurariū et maxime manifestus p̄dicat q̄ lucrari m̄tedit. t̄n̄ p̄dicō dici d̄z. q̄z sub pallio pietatis atq̄z seruiūci aliena p̄dat. **E**st insup domesticū furtū. q̄z vsurariū facit dtra p̄ceptū dei. **Exo. xx. vbi d̄z. Nō furtū facies. In cuiū misterii Math. xxi. c. scriptū est. intrauit ihesus in templū dei et eiciebat om̄s emētes et vendētes in tēplo. et mēsas nūmularioꝝ et cathedras. i. sedilia vendētiū colūbas euerit. et dicit eis. Scriptū est p̄sa. lvi. domū mea domus orōis vocabit̄. vos aut̄ fecistis eā spelūcā latronū. Spelūca nāq̄z latronū d̄z esse ille locū vbi q̄ rapiunt̄ spolia d̄gregant̄. **E**cce q̄z latrones vocat d̄ns nūmularios q̄ p̄ munusculis fructuū et d̄similiū pecuniā mutuo dabant vt offerent̄ in tēplo. **P**etiores em̄ sunt nō simpliciē s̄z aliquo mō vsurariū q̄z latrōes et fures. et hoc q̄duplici rōe primo rōe familiaritatis. sc̄do rōe assiduitatis. tercio rōe sagacitatis. quarto rōe securitatis. **P**rimo rōe familiaritatis. nā latrones et fures dici p̄nt latrones siluestres. ip̄i vero vsurariū latrones domestici d̄proban̄t. **L**atro nempe siluester audito clamore manifestate illū subito fugit. q̄d quidē circa exp̄iēciā p̄bari p̄t. hic v̄o cencies si ad latronem clamaret̄ tāquā domesticus latro nō fugit. q̄d q̄dē**

certa experientia pbari pot. Proinde piculosior est quam
latro silvester cum nulla sit ad nocendum efficacior pe-
sus quam inimicus familiaris. Secundo rone assiduitatis
eo q magis continue ab eis qz a ceteris furibus derobant
et denomiantur cum fur et raptor expolient aliquo tpe
de timato. sed ipe usurarius homies expoliat die no-
ctuqz in quolibet die festo in die dominice passionis in
pascate. ecia dum audiat missam. Tercio rone sagacita-
tis. Na usurarius cum maiori malicia rem alienam usur-
pat q fur et raptor eo qd compellat voluntatem eius q
mutuum recipit ad consuetudinem i talem rapina; atqz
p hoc simulat proximo suo aliquam iniustam non infer-
re. Quarto rone securitatis. Tu quia usurarius rem alie-
nam usurpat sine timore psecuciois. Tum eciam quia de-
tinet eam sine timore repeticois cum habeat libertate
et securitatem id agere si publicus est. Vel quia usuras
nos contractus tanta malicia circumvoluit et celat q in
eis usuraria labe apparere no pot. Fur vero et raptor
hoc duplici timore minie puati sunt

Articulus secundus de quatuor aliis iniquitatibus p quas usu-
rarius primo est nocuus

Addamus eciam quatuor alias iniquitates usu-
re p quas manifeste clarescant huius sceleris
nocumenta quibus gradatim usurarius pri-
mo suo nocet

Ad usura est quodam apparens pietas dolis et decepcoi-
bus plena

Ca. i.

Prima iniquitas addi habet q est dolosa pietas
eo q sub spe pietatis et subsidii caritatis paula-
tim et a principio quasi insensibiliter serpit/et serpendo
vsqz ad totam deuoracionem tpalis substancie primor
ab sqz pietate pertungit put multiplex experientia docet.

Quasi em̄ mutuū qđ ab usurario paupi dat̄ . opium dici pōt cum dormiens soporetur ut insensibiliter de illa modica substantia sua euisceret atz priuet̄ . Pretea tanta cupiditatis affectōne eruit sibi p̄rios oculos mentis vt seipm̄ credat atz dicat se p̄rimi int̄ndere pietatē vbi se lū aut p̄ncipalit̄ int̄ndit p̄rium lucrū atz amoditatem .
 Ecce dolosa pietas et ipocrasis simulata . extra qđ deut̄ . xv̄ . c̄ . Non ages qui p̄piā callide in fratris necessitatibus subleuandis . Hac qđdem de cā in q̄busdam italie ciuitatibus . el . piatoso p̄ antifrasim usurarius nomiat̄ videlicet cum sit impius et crudelis . qua em̄ rōne hic impius pōt int̄ndere aut p̄tendere pietatem q̄n paupem et egenum indigentem aliquo mutuo gratis dato uel alio iuuamie subleuari iuuat paupiozem fieri et illa modica substantia que non sufficit ei quadam crudeli pietate priuari . o se : ua pietas et crudelissima fera q̄ audacia q̄qz temeritate qua demqz fronte dicis te ex pietate moueri aut in hoc agere opus pium . vere vtiqz est sententia illa que ait . nulle sunt accuciores insidie quam que sub officii similitudine latent

Per usurā paupes impie trucidant̄

Capitulū scđm

Secūda iniquitas est paupum homicida . Nā pauperi aufert vestimentum calceamentum domum lectum cibum potum et victum et p̄ consequens aufert ei vitam . Proinde ecclesi . xxxiii . c̄ . ait . Panis egē cum vita paupum est et qui defraudat illum homo sanguinis est qui aufert in sudore panem quasi qui occidit proximum suū . Omnis nempe natura rerū subuenit hoīs indigencie ḡtis et q̄ntum in se est illi dūicat bona sua . sidera sol et luna homi lucē p̄stant . ether rore nubes pluuiam ignis calozē . aer flatū . aqua potū et lauacrum . tra

multiplicē fructū. vnde aug². **J**udicium maximum dōme
 bonitatis est qđ quelibet res cogit dare seipam. et ta m̄
 bec om̄ia homi nō sua bñficia vendūt sicut vsurarius ne
 quā. sed gratis illa impendunt. **P**retēa si in die iudiciū
 ut dicit mat. xxiii. **D**icet dñs hīs qui indigentibus de
 bonis suis nō fecerint pietatem. **D**iscedite a me maledi
 cti in ignem etnum qui pat² est diabolo et angelis ei²
Esturi et nō dedistis michi manducare. **S**itui et non
 dedistis michi potū. **H**ospes eram et non collegistis me
Nudus eram et non me coopuistis. **Q**uid obsecro vsura
 rius diciturus est. qui tanta impia impietate et simula
 ta nequicia rapiūt aliana. **R**uferūt nempe panem de ma
 nu famelicorū et puerorū. potum de manibus sitibūdorū
 hospiciū et domiciliū ab errantibus circūqua² et va
 gis. indumentū de dorso nudorū. ex penuria infirmari fa
 ciūt sanos. et in carceribus trūdunt. et cruciant liberos
 et tanq̄ lupi rapaces de carnibus miserorū se satagunt
 faciare. **Q**uō vsura facit homiē crudelem et seuū
 non tm̄ in extraneos. sed etiā in p̄p̄m̄quos. **Ca. iiii.**

Tercia iniquitas est impia in p̄p̄m̄quos. facit em̄
 vsura homiē seuum et impiū nō tm̄ in alienos.
 s; etiā in p̄p̄ios filios et in alios consanguineos
 impietate et nequicia effundere facit dū spūalē m̄tūm̄ē
 p̄ eū. **H**inc oseas. ix. c. ait. **E**ffraim deducet ad infecto
 res filios suos. **E**ffraim nempe crescēs interpretat. **E**t me
 rito vsurariū qui p̄ vsuram in diuitiis creuit significat.
Hic vero tunc ad diabolū animarū infectorem fi
 lios suos deducit cum p̄p̄ijs filijs diuitias male acquisi
 tas relinquit. **E**t quo patet qđ non tantū se. s; om̄es cō
 sanguineos suos quibus in vita uel in morte vsurarius
 compartitur vsuram demonis imolare comprobatur.
Hinc p̄pheta ait. **I**molauerunt filios suos et filias suas

demōnis. Proinde ī inferno p̄r et filiū iuicē maledicēt
 Dicet nempe p̄r filio cū eo īsimul dēmnato maledict⁹
 sis tu fili mi q̄ p̄pter te crucior hūis tormentis. f̄ui em̄ vs
 surarius ne tu esses egenus. p̄pter carnē tuā pdidi aīam
 meā, q̄ te iniuste ditauī/me iuste dānaui. ut esses ī mū
 dana solacōne. sum ego ī et̄na dānacōne. o maledicte
 fili ut quid vnquā te genui. vtinā nūq̄z fuisses ī mundo
 ne ego essem ī hoc tormento. **Indebit filius p̄ri.** Imo
 maledictus sis tu p̄r mi. q̄z nisi me implicasses ī tuis im
 piis lucris. nūc nō essem ī hūis et̄nis tormentis. q̄z pl⁹
 amasti me q̄z te. dānasti me et te. q̄z nō timuisti deū p̄ te
 nō timuisti deū p̄ me. p̄pterea iuste dānauit me et te. ut
 v̄ficeſ qd̄ ecclesi. xli. c. scriptū est de p̄re impio d̄gru nē
 filiū qm̄ p̄pter illū sunt ī obp̄riū. Idē faciūt vxores vsu
 rarioꝝ maritis suis et q̄buscunq̄z p̄p̄inquis et eduerso si
 iniuste p̄ticipauerūt impia lucra vsure **Qd̄ vsura**
 facit homiēm d̄tra suos p̄rimos pditorē. **Ca. iiii.**

Quarta iniquitas est pdiciosa ī p̄rimos. q̄z autē
 vsurarius pdicōz ecā ī p̄rimos suos agat ip̄a
 xp̄iēncia manifestat. Sepius em̄ attingit q̄z cō
 spiciēs p̄p̄riū v̄terimū frat̄rē aut aliū attinentē sibi. pul
 chram h̄rē domū uel aliq̄z aliā possessionē plurimū gra
 tā tract⁹ d̄cupiscēciis oculoꝝ subuenire illi m̄c̄t aliquo
 mutuo vbi p̄ pignere pōt h̄rē qd̄ acquirē d̄cupiscit. quo
 equidem ī m̄to d̄tractu paulatim p̄mittit crescere fenus
 cūq̄z tantum excreuerit q̄z cernit frat̄rem non posse col
 ligere pignus accepta occasione occulta cautela et qua
 dā iusticia simulata iuridice possessiōz uel domū īgre
 dit et q̄si aduertentē sic fr̄ez suū illis possessiōib⁹ p̄uat
Ecce pdicio impia ī p̄p̄inuos In alienos autē hec pdicio
 clarius p̄z. Nā d̄medendo et bibendo cū eis intendit ab
 illis p̄ usurā rape bona sua more pditoris iude q̄ cū xp̄o

ome dens ac bibens inimicis suis pdidit eū. Similis igitur
 est parca q̄ nulli pacit. **S**z i hoc detior est qz illa pcutit
 semel hic aut̄ semp uel saltem sepe. **Articulus ter-**
cus de vltimis q̄tuor iniquitatibus q̄bus usurari pri-
mis suis nocent

Super addamus vltimas quatuor iniquitates
 vsure ut plenus innotescat q̄ntū extra primū
 seu sic. **Q**uod p̄ vsurariam p̄auitatem
 patrie multipliciter destruunt. **Ca. i.**

Prima iniquitas est destructio pat̄az. Tria em̄
 sunt ḡnabilia mala q̄ ex vsuraria p̄auitate sup̄ue
 mire c̄sueuerūt in felicibus patris xp̄ianorū. quo
 rum p̄ma sunt mala t̄palia. sc̄da mala sp̄ualia. t̄rcia sunt
 mala corp̄alia de q̄bus in p̄cedenti ser. c. ultimo pleni⁹
 dictū est. **Q**uod usura est tanq̄z inquietus canē
 qz semp paupum substantiā rodit. **Ca. ii.**

Secūda iniquitas ē cācer inq̄et⁹ quolibet nāqz t̄pe
 quolibet die q̄ lit et hora quolibet p̄ucto atqz
 momento paupum substantiā fen⁹ vsurari ro-
 dit. Et qd̄ mirabilius ē cūcta illius bona dentes h̄re vi-
 dent. Nūmi etem̄ ei⁹ dentes h̄nt. Similit̄ frumētū illius
 qd̄ ut ab homib⁹ c̄medat̄ a d̄no factū est dentes h̄z. Et
 cūcta illi⁹ bona tales h̄nt dentes qz c̄medūt egenorum
 domos vineas vestes zc̄. et cūc illorū bona c̄sumūt. imo
 qd̄ mirabilius ē c̄medūt paupū xp̄ianorū carnes et ossa.
 Proinde solet a q̄bus dā paupib⁹ lamentabiliter dici. heu
 me qz habeo ab vsurario c. ducatos mutuo q̄ michi c̄-
 nue rodūt ossa. Ecce sine int̄missione crudelis vsura. vñ
 iob iii. ca. in persona talis pauperis loquitur dicens q̄
 me c̄medunt non dormiunt. h̄nc merito vsura nuncu-
 patur a quibusdam morsura qz c̄nue mordendo c̄sumit
 substantiā egenorū. immirū si moriendo puenit ad infernū

acius q̄z ceteri peccatores q̄dāmodo q̄z otinue die no
 etuqz incessantē currit ad eū dū in quolibet momento p
 uocat ad iracūdiam deū. vñ p isa. dñs lxx. de talibz ait.
 populus scz vsurarioz ad iracūdiam me puocans añ fa
 ciē meā semp ¶ Est insup vsura tanqz pestilens
 et otagiosus morbus. ¶ Ca. iii.

Gratia iniquitas est morbz otagiosus. Graue q̄p
 pe piculū reputat cū lepis diuicū ouersari. Sz
 inopabiliē piculosus est cū vsurariis ouersacōz
 hñe aut q̄c̄qz acceptare ab eis. cū illud corpale. hoc vō
 spūale piculū sit. ¶ Pic iero. ait. Cauēd ē nobis marie ne
 ab hñs accipiamz munera quos nouimz viuere de lacri
 mis paupum. ne dicat nobis si videbas surem currebas
 cū illo. p̄inde legit in vita beati fulci q̄z cū mortuus esset
 statim diabolus obiecit ei q̄z vestē a quodā vsurario ac
 cepisset ¶ Ad intelligens deus miseratus illius aie ex ve
 ste illa piclitanti p̄stine vite restituit eū ut culpā quā in
 vita omiserat añ finē vltimū emendaret. ¶ Attē in hñoi si
 gnū dño pmittente diabolus sic ḡuit pcussit eū q̄z p to
 tā vitam illius pcussiois in eo aliqd̄ vestigiū apperet
 Demqz q̄z otagiosum sit fenus ex piencia ptz q̄n vsqz ad
 tpa nra tm̄ excreuerit vsuraria labes q̄z iam nullus de
 ea rubor. nullus de ea timor. nullus demqz ḡuitatis eius
 respectus int̄ xpianos remansisse videt. ¶ Tātū em̄ vbiqz
 hec otagio creuit q̄z sicut vbi om̄s fetet. supuemēs ali
 fetens eius nō sentit fetor. sic tm̄ dilatata est hec impia
 pestis q̄z ne dū viros. vñ etiā mulieres infecit atz nunc
 iam vificat qd̄ iere. vi. c. scriptū est a maiore vsqz ad mi
 norē om̄es auaricie studēt. atz multo lacrimabilius ē qd̄
 subinfert a p̄beta vsqz ad saēdotē cū eti faciūt dolū. i.
 dolosam vsurā dū scz multiplices otctus vsurarios simu
 lata calliditate frēq̄tant Olim em̄ in tota vna ciuitate

magna vix vnus solus fenerator reptus esset. sic qñ etiã de tali veridica fama diuulgabat omia bona sua bona diaboli dicebant. Si quis domũ eius aspiciebat aut vix neã siue agx aliis circũstantibus execratue dicebat. Ecce domũ seu agx diaboli, et sic de cetis ei2 bonis nemo sumpisset de domo illius ignẽ, nemo in ecclesia ab illo sumpisset uel ei dedisset osculũ pacis. pueri quoq; ad occursum illius expauescebãt et inuicẽ illũ digito monstrabant. Nũc pchdolor et amẽcia deplozanda. tales ab homibus honorant omes illis assurgũt. pponunt in officis extimant in osiliis cõitatuua magna sorciant in plateis. copulant in coniugio cũ nobilibus pentelis. et qd execrabilius est nõ resituentes. s; qñ resitue simulates in cimiteris i ecclesiis etiã oseratis locis cũ sollẽmorib2 exequiis q; ceteri tumulãtur. qz iam qñ vbiq; hoc scel2 assumpsit faciẽ honestatis et pietatis. fugiẽda igitẽ imo oino abhorrenda est otagiola auersario ipoz. nec cum eis amedendũ. nec etiã bibendũ est. exemplo illius qui s; m cor dei reptus de se ait. **S**upbo oculo. et insaciabili corde cũ hic nõ edebam. **E**t itez. i. chorin. v. c. apostol2 ait. **S**i is qui frat nomiat est fornicator. aut auar2. aut pdolis seruiens. aut maledicus. aut ebriosus. aut rapax cũ hmõ. nec licet cibũ sumẽ. **De innumerabili**

multitudine aiaz que ex usura seu occasione usure piclitant. **Ca. iiii.**
Quarta iniquitas est **Qu**illa queacio et pdicio innumerabiliũ aiaz. **Pi**ueris nepe causis rõmb2 et modis innumerabiles aie ex hac usuraria labe illaqant atz piclitant. **E**t qd dolendũ est pauassimũ de hoc aduertũt. **I**nter hos aut onumerari pnt plurimi absq; legitima cã sub usuris mutuũ recipiẽtes. notari q de usuris scient oficiũt instra **T**estes quoq; et sensales seu in hmõ mediatores socii

vsurarioꝝ atq; factores illoꝝ serui atq; pcuratores ad vsurā inducētes. aduocati patrocinantes p̄bentes talibꝫ ptātem exercendi fenus. sicut ptātes capitanei/rectores ofules/iudices/ofiliariū/in fauorem vsurariū statuta oficientes p̄fati uel ofimiles scient ius reddentes d̄ vsuris. Similit̄ omēs p̄dicti statuta in fauorē vsurarioꝝ facta sustinētes uel obseruantes seu ec̄ n̄ dolentes. nec piculis sunt imunes pupilloꝝ tutores et curatores dū p̄ eis cōtractus vsurarios oficiūt. uel iam ofectos execucōne requirendo fenus p̄ficiūt. Hiis q; uoq; annumerari p̄nt r̄idue. m̄res idip̄m coopantes. rectores hospitaliū atq; sp̄tualiū domoꝝ gubernatores. iniustu vsurarioꝝ heredes necnō et testamentoꝝ vsurarioꝝ iniqui executores. p̄ncipes atq; d̄ni. et d̄nia iudeoꝝ uel xp̄ianoꝝ fenora sustinentes. usurarioꝝ vxores filii et filie. serui et ofanguinei affines amici et q̄cunq; alii ī culpa seu usura p̄ticipātes vsurarioꝝ generi de fenore vxorū suarū dotes recipiētes. Hiis quoq; annumerandi sunt omēs qui locant uel vendūt vsurariis ad exercendū fenus/domos/uel apothecas. necnō et denarios ut melius fenorari possint vsurariis mutuantes. Insup et p̄lati atq; curati q; vsq; ad mortem p̄mittūt vsurarios hec impia cumulare lucra. Cōfessores quoq; cōtra iura in vita seu in morte vsurarios et quoscūq; supra nominatos absoluentes seu ut uerius dicā decipientes vsurarios manifestos sepelientes uel sepelire fingentes. elemosinas iniuste de fenore recipientes. et quocunq; ad nō satisfaciendū certas vsuras occasionē p̄stantes. Horū t̄n̄ oīm p̄ticulares assignare rōnes et auctoritates nō est t̄pis occurrentis cū de eis p̄lemus dictū sit in q̄dragesimali de xp̄iana religione ser. xxxv. p̄ totū. Sufficiat ad p̄ns om̄ia supra dicta p̄ sn̄iam apostolicā ofirmare. ad ro. i. ubi apostolus ait. de omnibus

supra dictis nō intellexerūt q̄ qui talia agūt dī gnī sunt
 morte nō solū q̄ faciūt ea. s̄ eciā qui cōsentiūt facientibz
 Quibus om̄ibus nos ihesus x̄ps̄ imunes faciat et cōser
 uet director cōseruator et tutor om̄i qui sperāt in eo qui
 gloriofus et laudabilis c̄.
Feria quarta post
dñicam de passione quot prauitatibus deprauet homo
prauitatē vsure Ser. xlv.

S michi nō vultis credere opibus credi
 te. Job. x. c. Et in euangelio hodierno
 mirabilia sunt opa vicioꝝ. et inter cetera
 maxime cupidis viciū mentales oculos
 eruit. p̄inde in xxxviii. ps̄. p̄pheta de ta
 li cupido inquit. Thesaurizat et igno
 rat cui cōgregabit ea. q̄d v̄bum p̄t esse thema in p̄nti ma
 teria vbi oñdiē cupidi et vsurariū triplex cōdicō p̄ncipal̄
 p̄ma est insatiabilis cupiditas. q̄z thesaurizat. sc̄da est
 culpabilis cecitas q̄z ignorat. tertia ē miserabilis ifeli
 citas. q̄z cui cōgregabit ea. p̄mū p̄tinet ad cupiditatē af
 fectus. sc̄dm ad cecitatē intellectus. tertiū ad possibili
 tatē seu facultatē effectus. Et itez q̄d p̄t eciā esse aliō
 thema in ps̄. xlviii. idē p̄pheta ait. Relinquet aliens.
 Ecce tertiū. diuicias suas. Ecce p̄mū. et sepulcra eoz do
 mus illoꝝ in et̄nū. Ecce sc̄dm. s̄ infra ii. c. exponet̄ plēn
 us hoc verbū Ad hec tria miro mō disponit vsura eo q̄
 totū homiez et vitam eius deprauat nō tm̄ cōtra deū sed
 cōtra p̄ximū sicut in duobus sermōibz p̄cedentibz p̄z. s̄
 eciā cōtra seipm̄ stupendā prauitatē gn̄are p̄ manifesta
 opa manifestat. Proinde vsura sic describi p̄t. Vsura ē
 terrenozum inextinguibilis sitis cecitas mentis seruitus
 miseranda angustia cordis obp̄riū vite illaqueatio dia
 boli certitudo dānacōnis. impem̄tens malum et horribi
 litas mortis In qua descriptōne nouē prauitates vsure

Sub triplici articulo declarentur. prime tres sunt male. scdo e sunt peiores. tercie vo tres pessime onduent. Et si michi no vultis credere opibus credite. sicut dñs ait. in aposto to vbo

Articulus primus tripliat deprauat homo quo ad seipm p prauitate vsure.

Primo ponantur tres prime prauitates vsure qbus quo ad seipm vsurarius deprauat. Et hec qdem prime tres utiqz male sunt. **C. i.**

De insatiabili cupiditate tpaliu rex q vsura in aia gnanē

Prima aut prauitas eius e trenom inextinguibil appetit et sitis. gnat em vsura auaricie et qst ifimtu ardore et insatiabile sitim. Et hoc triplia roe. Pri mo rone desiderii. scdo rone moi. tercio rone tmimi. Pri mo rone desiderii. Na qnto plus vsurarius hz tato plus familia decupiscat. vn puer. iiii. Ignis nunqua dicit sufficit ignis eia no extinguit ex appositione lignoz siccoz. sz auget. Crescat amor numi qntu ipa pecunia crescat. Ro hui2 est. qz poca pecunia no ibi ponit vbi sitis auari e vn sicut vinu in dolio no sedat corpalem sitim. Sic pecunia in bursa vel in archa sitim mentis sedare no pot. qnto magis hec decupia crescat. tato eia min2 hz qd ei sufficere possit. Talis quoqz insufficiencia rex maiore esuriam et amorem rex tpaliu gignit. ex quo sequit manifeste q auari cupiditas diuite vsurariu in summo egenu facit. pinde idropico simulat qui quanto amplius bibit tato amplius sitit. sic vsurarius cupidus qnto plus lucrat tato amplius lucrari desiderat. Proinde ber. ait Quarus terrena esurit ut mendic2 fidelis decemnit. ut de2 Scdo rone modi. quato em modus augendi pecunias. e facilioz / ceracioz / atqz securioz. et lux maius tato inhiatu ad incrementu illi2. delectabilioz ac suauioz sit nisi a tali

excessu mentis vtute homo cobibeat. s; modus ipe au-
 gendi pecnias p vsuram p̄ctis h; p̄dictas quatuor cō-
 ditiones qz facilioz/cercioz/et securioz ē/ac p dñs lucrum
 eius est maius. p̄tea ad affectū succēdendū ad cupidinē
 efficacissime opaf. **Hinc ecclesi. xiiii. c. ait.** Infaciabilis
 oculus cupidi. in ptem iniquitatis nō faciat donec cō-
 sumet iusticiam arefaciens aīam suā. **Talis qdē sanguis**
suge assimilari p̄t que mēbro tumido delectabiliē appli-
cata sanguinem infectū infaciabiliē sugit **Et dū infirmū**
mēbrū a putredine sanat sibiip̄i necē sugendo p̄curat. sic
 infaciabilis fenerator dū venenosam pecunā infaciabili-
 ter bibit semetip̄m inconsiderate occidit. **Sepe quoqz dicitur**
qđ ecclesi. iiii. c. ait. vnus est et scđm nō h; nō filiū
 nō fr̄em et tñ laborare nō cessat. nec tñ faciant oculi eiꝰ
 diuicias. nec recogitat dicēs. cui laboro et fraudo aīa m-
 meā bonis. **Tercio rōe t̄mim.** **Scđm em̄ aristo. i. li. pol.**
c. vi. **fims vsurari est augmētacō pecunie.** **Appetitꝰ au-**
tē fims s; m̄ eū vbi s̄ est infinitus p̄pter qđ beatitudinē
appetitus qz tū in infinitū maiore possumus cogitare et
q̄to forcius et intensus nos valemꝰ. **Et hinc est sicuti**
ipe ait qz pecunie amatores totā suā scienciā et industri-
am et potenciā ordināt ad pecunie lucrū. **Pretea rōnal**
aīa ad imaginē dei facta creaturis om̄ibus occupari pōt
Repleri aut̄ oīno nō pōt. qz capacē dei qcquid deo mīꝰ
 est impleri nō valet. **Insup nullū corpus spūali loco cō-**
tineri possibili est. **Nā sicut sapia nō pōt impleri archa**
sic nec pecunia pōt impleri aīa. **Et ber. nō plus faciat**
tur cor hom̄is auro qz corpus aura. **hec igit̄ intelligens**
gloriosa v̄go mana iubilando luce ii. c. dicit. **Esuriētes**
impleuit bonis. scz et̄ms. et diuites. scz p̄ affectū dimisit
inanes. **p̄inde ecclesi. c. v. ait.** **Quarus nō implebit pecu-**
nia **Quidā cū p̄posuisset cū vsura archā implere deinde**

ab usura cessare cepit parce viuere et ad arche implecō
 nē multiplici fenore laborare. cūqz nōdū archam implef
 set timens diabolus ne archa impleta amittēt eū. taliē
 ei guttur astrinxit qz q̄cquā non potat deglutire demqz
 allatis variis cibis cepit eger clamare dicens. crucior
 crucior et moreor fame. s; qz a diabolo stranguloz man
 ducare non possū. quo dicitō cū diabolo spūm ex alauit
 ut vificef qd̄ ecclesi. v. c. scriptū est. Qui amat diuicias
fructū non capiat ex eis **C**onantū p usurā
 mens homis excecāf

Capitulum scdm.

Secūda prauitas est cecitas. Nempe q̄nto magis
 corporalis oculus ad infima inclināf / t̄reqz p̄p̄m
 quoz fit. t̄nto magis restringit̄ corpus vifus.
 et extra si ad sup̄iora leuat̄. p̄n. de si oculi v̄m̄ hominis
 essēt in celo. tota terra q̄ nobis tam imensa videt̄ quasi
 breuissim̄ p̄cius apperet eis. Sic nempe cordi diuino
 amori suspensio atz diūcto cūcia t̄rena nichil esse vident̄
 S; ab his q̄ spūales oculos suos statuerūt declinare in
 t̄ram. i. ab amatoribus huius mūdi magna exultant̄. qz
 lumie spūali p̄uati sunt. vñ de hmōi p̄beta ait. **Nō vide**
bit intencū cū viderit sapiētes morientes simul inspiēs
 et stultus p̄ibūt. et relinquēt aliēis diuicias suas et se
 pulcra eoz dom̄ eoz ietnū. In quibus v̄bis p̄beta in
 tali homie tres cecitates int̄ alias esse oñdit. p̄ma ē dā
 nacōis. s̄cda d̄ relicōis. t̄rcia habitacōis. **P**rima ta
 lis homis cecitas est dānacōis. **C**ōsiderat nen pe usura
 rius qz sic paupes iusti sicut et usurari moriunt̄ et excec
 catus puluē t̄renoz aliā vitā nō credit. ac p̄ hoc dānacō
 nē suā nō videt. **E**t de hoc p̄beta inquit. nō videbit. s; z
 oculo fidei int̄itum. s; suū et̄num. **E**t cām huius subdit
 cū vident sapiētes. i. iustos paupes morientes. **I**nc
 ecclesi. ii. c. ait. Sapientis oculi in capite eius. id ē oculi

mentales paupertatis sapientis sunt eleuati atq; locati in capite suo xpo nō in hīs transitoris bonis. Et seq̄ stultus. scz vsurari⁹ in tenebris ambulat. i. p̄ tenebrosas viā ḡdit. imo currit ad mētū sempitnū. Et addit. et didici q; vnus vtriusq; esset mētus. scz s̄m carnē q̄ vsurarius videt nō s̄m sp̄m q̄ nō videt. Et addit p̄pheta d. simul insipiēs et stultus p̄būt. **I**nsipiens q̄ppe est q̄ fūca nō intelligit neq; credit. stultus v̄o qui negligit illa sc̄re. **V**trunq; v̄o vsurarius habet p̄pterea tales simul peribunt quia corpore et anima morientur et damnabuntur. **S**c̄da cecitas est derelictōis. qz relinquet̄ aliēis diuicias. nec secū asportabūt eas. teste sanctissimo iob q̄ xxvii. c. ait. **D**iuēs cū dormierit nichil secū offert. ap̄t oculos suos. scz quos añ p̄ infidelitatē tenebat clausos et nichil inueniet. **N**ec vtriq; mirū. qz totū thesaurū suū ī tra reliq̄t. vñ iuit⁹ recessit. **S**epe quoq; attingē hoc ad l̄ram solet q; aliēis relinquit̄ diuicias suas. vñ ecclesi. vi. c. est aliud malū qd̄ vidi sub sole. **E**t q̄dem fr̄qns apud hoīes vir cui dedit deus diuicias scz p̄missiue et substāciaz et honorē nichil de est aīe eius ex om̄ib; q̄ desiderat. nec tribuit ei p̄tatem ut comedat ex eo. scz d̄na auaricia p̄hibente. s; homo extraneus vorabit illud. **I**nsup dsanguis nei p̄p̄nqui sepius aliē sunt vsurari mortē desiderāt et expectāt ut habeāt illius bona. qd̄ et d̄ns mat. x. c. insinuare volēs ait. inimici hom̄is domestici ei⁹. et v̄e inimici illius sunt cū sepe attingat q; filii et ceti dsanguis ei ne vsurarius restituat aliena malicia aut violēcia impediūt ofici testamēta et caucōes debitas fieri sicut de plurib; michi ostat euemisse t̄pibus meis. **A**d q̄dem iusto dei iudicio attingit illis ut nō possit cū volūt qn̄. cū potant noluerūt. **T**ercia cecitas est habitacōis. qz q̄si op̄mani tales vident q; ī supulcris suis habitare debeāt sp̄. scz ita fatuose exornant ea et in locis sacris collocāt illa. **E**t

de hoc subdit. Et sepulcra eorum domus illorum in eternum.
 Proinde ad tale p[er] isa. xii. c. ait. **Q**uid tu hic scz i eccle
 sia q[ui] q[ui]s hic q[ui] exadisti tibi hic sepulcrum. exadisti in ex
 cello memoriale diligent[er] impetra tibi tabernaculum. Ecce
 d[omi]n[us] asportari te faciet sicut asportat gall[us] gallinac[us]
Quod usurarius non d[omi]n[us] diuicia[rum]. s[ed] seru[us] merito dici d[icitur].
Tercia prauitas est seruitus miseranda **Ca. iiii**
 usurarius em[an] seruus diuicia[rum] est q[uo]d manifeste
 declarat p[ro]pheta dices. Dormierunt somnum suum. et
 nichil inuenerunt omnes viri diuicia[rum] in manibus suis. **Cr**
 do quidem agruus e[st] q[uam] diuicie sunt viro[rum] n[on] aut[em] q[uam] virt
 sut diuicia[rum]. s[ed] h[uius] ordinem p[er]uertit auaricia et usura ut
 viri sunt diuicia[rum] et non eduerso. **T**riplex em[an] seruire offi
 cium sub d[omi]no diuicia[rum] usurarij h[ab]ent. p[ri]mu[m] officiu[m] est obedi
 endi. sc[ilicet] d[omi]ni custodiendi. terti[u]m d[omi]ni d[omi]nandi. vnu[m] aliud seq[ui]t[ur]
 d[omi]n[us] p[ri]mu[m] p[er]tinet ad numeros multiplicandu[m]. sc[ilicet] ad
 eos d[omi]nand[um]. terti[u]m ad eu[m] illis d[omi]nand[um]. **P**rimum
 illius seruile officiu[m] est obediendi. **T**anto nempe flag[ra]n
 ti desiderio atq[ue] voto tantaq[ue] seruitudine ac subiectione
 cordis/oris/et opis deditatus est usurus obediencie nu
 mi maxime ad ip[su]m multiplicandu[m] q[uo]d ad p[re]ceptu[m] illi[us] co
 gitat impia et iniqua in corde eius frequ[en]t[er] versant[ur] studi
 ose cogitac[i]o[n]es pate ad decipiendu[m] arcuueniendu[m] atq[ue]
 fallendu[m] fabricat cauillac[i]o[n]es iniusticie simulac[i]o[n]es cal
 liditates p[er]uersitates malicie machinac[i]o[n]es duplicita
 tes p[re]dic[i]o[n]es et d[omi]n[us] similia. ad inuisionem illius multiplicat v
 surarius mendacia p[er] inuria sophistica v[er]ba frangit pro
 missa et sic de alijs hijs similia p[re]cipiente illo abstinet a
 delicatis cibis et a vestibus p[re]ciosis/a solacijs/a q[ui]ete et
 somno. **N**ilo quoq[ue] ip[s]ante patrat crudelitates iniustici
 as neq[ui]cias et similia. **I**nsup ad impiu[m] eius exponit se la
 zibus et erup[ti]o[n]ibus itineribus sepe piculis fluminu[m] picu
 lis latronu[m]/piculis ex gen[er]e/piculis ex gentibus/piculis

in ciuitate/piculis in solitudine/piculis maris in fame
 et siti in ieiunijs multis in frigore et nuditate in calore
 et estu in mortibus frequent. Et qd mirabiliter cogit p
 obediencia cum nimis dare aiam suam in manibus de-
 momoz qd et ipse pficit letant ut vificef verbum eccle si.
 qui r.c. ait pecunie obediunt omnia. scz que in vsurario
 animo sunt, omnes scz cogitacōnes locucōes et opacōes
Scdm seruale officium eius est custodiendi. scz que iam
 male acq̄sita sunt. vñ glosa sup illd luce xvj. nō potestis
 deo seruire et māmone ait **S**eruit diuicijs qui custodit
 ut seru2. sz qui seruitutis iugū excussit distribuit ut dñs
In hoc aut manifestissimū signū est qd vsurarius nō sit
 diuiciaz dñs. nec possessor. sz tmōdo custos. qz de eis nō
 pōt face quicqd vult/eciā bonū qd iudicat esse faciend.
 vnde ber. sup cātica ait. **R**uere a quo vis eoz qui lucris
 tpalibus imbiant infaciabili corde quid sentiat de illis
 qui sua vendentes et paupibus erogantes regna celoz
 p trena substantia mercant sapientē ne agant. **R**ūdebit
 pculoubio sapientē. quere itez cur qd a pbat nō facit n̄
 possum inquit. quare qz pfecto dñā auaricia nō pmittit
Nō est igit vsurarius dñs eoz que h̄re videt. nisi forte
 eo mō loquendi quo quis dñs est apedū quibus apedi-
 tus tenet qui pocius dñiant qz seruiant ei. **E**t dum qd
 amō videt custodire eos custodit ab eis. **S**ic nempe v-
 surarius nequā dū ipos denarios custodire videt. mā-
 mone iussu in custodia retinetur ab eis demum in pūcto
 mortis tradendus in manus demomoz. **T**ercū em ser-
 uile officū est se dformandi. scz marsupio suo siue in pro-
 speris seu in aduersis. **H**inc ber. sup cantica auaro loqui-
 tur dicens. **C**onformaris bursae tue tanqz seru2 domine
 sue dum quomō ille necessario congaudet illi gaudenti
 dolet dolenti. **T**u quoqz crescete marsupio tuo crescis

pititer in aīo. Et decrescente piter decrescis. Nā cū oītra
beris tristitia cum illud exīmamē. et solueris leticia. aut
certe inflaris supbia cū illud implet.

Articulus secūdus de aliis tribus prauitatib? detiorib?
qs gnat vsura in aīa cupidi peccatoris

Quādo addant alie tres prauitates vsure q̄
detiorē efficiūt vsurariū quā p̄cedentes tres
p̄me. Quantū angustia cordis
in avaro parit vsura **Ca. i.**

Prima prauitas est angustia cordis. In mira q̄
dem angustia uiuit cor vsurari cupidi et avari
ut dicere possit illud daniel. xiii. Angustie sunt
michi vndiqz. Triplicē angustiam dolorosam expitur v?
surarius miser circa diuicias tpales. p̄mam in eas acqui
rendo. scđam in eas expendēdo. terciā in eas amittēdo
Primam quidē angustiam expitur in diuicias acq̄rēdo
Nā nocte et die q̄etem repire nō pōt. Sero q̄dem a nqz
qui etē dormicōnis sumat p̄git reuidere denarios suos il
los numerat et renumerat speculat et otemptat / oscula
tur et amplexat et tanquā picturā et aīe sue medelā suo
appōit cordi dictio siue m̄iectō exclamantis ob. Qui
speculare clā gestus et mōs et actus et v̄ba quos cca
denarios solus in secreto seruat nō absqz admiracōe re
pleret risu. demqz p̄locatos denarios in loco tuto reli
quā circuit domū. Scrutat minia. rimat cūcta reuidet re
liqua oīdat ceta et nichil de tota suppellectili dom? sue
inexaīatū et indiscussum relinqt. Tādē dormitū p̄gens
sobrio seu p̄co somno illo quo dormit somniat qd̄ occupi
scit uel timet. nūc appet ei se reperisse thesaurū magnum
nunc maius ei fuisse ablatum. Ex illo letatur iocunda
tur et dormiendo exultando ridet. Ex alio tristatur la
mentat lacrimatur / ploreat / clamat / dolet / conqueritur /

et suspirat et vix absq; asimili sonno trāsit somnū. q̄ līn-
 gua exprimi posset quāta melīcia obruit cū euigilādo
 defraudatū se repit de thesauro tūc in somno tā certe re-
 pto. **P**roinde attingit eis sicut ysa. xxix. ait. sicut somnia-
 uit esuriēs et amedit. cū aut fuerit expectus vacua est
 aīa eius. **E**t sicut sommat sicēs et bibit. et postq; fuerit
 expgefactus lapsus adhuc sitit. et aīa eius vacua est. sic
 scz attingit hīs avaris. **Q**uis etiā exprimē posset leticiā
 cordis eius cū opit expgefactus nō esse verū q; ablatū
 fuisset ei thesaurus quēadmodū somniaterat paulo an-
 te die etiā mīozē quietē h; nā summo mane dū domū
 egrediēs plateas et loca publica visitat aīo inq̄eto cir-
 cūiens et q̄rens quē deuoret aīa eius. et tāquā leo egres-
 sus de antro nō reuertit domū donec apphēsa p̄da elcā
 catulis. i. natis suis ferat. **S**icut testat ezech. iiii. **L**eo ru-
 giens capiēs q; p̄dā deuorauit aīam paupis. **E**cōdam q;
 dem angustia expit i diuicias expendēdo. **T**āta em̄ mi-
 seria astringit q; q̄ncūq; de sua substācia vnū denariū di-
 minui cernit. oculū sibi excidisse vel eruisse videt. ex hoc
 quidē totā familiā suā in amaritudīe tenet. **S**ubtilissi-
 me em̄ discutit et numerat expēlas paīs et vini olei car-
 mū ouoz gallinaz et quazcūq; minutaz rez fingit ter-
 minū artilumū expēlaz. **E**t si qd̄ vltra dimiūtū in domo
 repit defraudatū se dicit de gulositate ebrietate atq; la-
 trocimo om̄s de familia sua monet ad abstīnēciam atq;
 parcā vitam. hortat eos obseruat et numerat om̄s cō-
 medenciū bolos et potuum vices atinuo interim amari-
 tudine vritur et turbat sepe aquerit dicens. **I**n domo
 hac nō sunt n̄ latrones et lupi et lamētabilē ait sepius.
 vos rodetis michi ossa. ex p̄p̄is v̄bis testiōmū reddēs
 q; ip̄e sp̄ est p̄mū ferculū mēse sue. **E**t hīs et asimilibus
 clarescē pōt q; nec ip̄e in p̄pria domo aliquo tēpe pacē

habet. nec familia sua cū eo quiete repire valet. ut verificeſ qđ de talibus pſa. xlviii. dicit. Nō est pax impiis dicit dñs. Et puer. xv. Cōturbat domū suā q̄ sectat auariciā. Proinde similitimus est canis q̄ paleas suas sup̄ quas cubat et dormit. nec illas cōedit nec illas asportare p̄mittit. imo si q̄s eas inde vellet asportare se mēstrat latrare nō cessat et qñqz mordē. Sic talis miserabilis hō. nec vitē diuiciis q̄bus n̄ p̄est sine latratu et canino morsu vitē p̄mittit. ut etiā in hoc verificeſ qđ eccl̄. v. dicit. q̄ amat diuicias fructū nō capit ex eis. Tercia angustia talis expit̄ in mūdais diuicias amittēdo. q̄ lingua dicere posset quāto dolore torq̄at quāta amaritudie cruciat̄. quātoqz merore afficiat̄ qñ aliqđ de substācia sua casu amittit̄ et fraudat̄. Hinc eccl̄. v. ait. Est et alia infirmitas pessima quā vidī sub sole diuicie cōseruate in malū dñi sui. p̄eūt em̄ ī afflictōe pessima. Admirāda ē in hoc sapia saluatoris q̄ cernēs qz cupidis via ducēt ad hospiciū infernale si eā dimittēt planā pulcrā et gratā. fecit sicut agricola prudēs q̄ viā p̄ quā neminē vult trāsire fossatis p̄adit ac palis in trā cōfixis applicat pūgentibus sp̄imis illā obstruit atqz munit. sic nepe sapia dei in itinere diuiciarū posuit angustias multas ī eas acq̄rēdo sollicitudīes et timores ī eas cōseruādo s; et dolores plurimos ī eas amittēdo. ut sic saltē impedirent̄ hoīes p̄ talē viā turmatim currē ad infernū. p̄tea Cze. ii. ad eū q̄ tpales diuicias tā anxie cōcupiscit loquit̄ dñs dicens sepiā viā tuā sp̄imis. i. angustis s̄ dicit̄ ne aīa tua p̄icli

Ad obprobriosa et infamā vitā reddat vsura. tetur

Secūda prauitas ē obprobriū vite. Ca. scđm.
Tota nepe vsurariū vita obprobriis plena ē. Tria sunt int̄ alia obprobria vite eius. Primū obprobriū vite eius est inbercia. Per vsuram em̄ tollit sibi

sibi vsurarius opositatē omīs debiti modi opādi sibi salubria et licita lucra ut p̄ tāto efficit̄ desidiosus attediosus et ociosus. Ex hoc em̄ ip̄a vsura necessitat homiēm ad īdebitos modos lucrādi extra legē quam dedit dñs **Gen. iii.** **In sudore vultus tui vesceris pane tuo.** Et tales (sicut p̄pheta ait) in labore hoīm nō sunt et cū hoīb; bus nō flagellant̄ scz qñq; in vita s; post mortē cū demombus semp flagellādi sunt. Scdm obpbriū eius est malicia que sequit̄ ex p̄dicta inbercia. **Nā sicut ecclesia. xxxiiij.** **Multā maliciā docuit ociositas. i. inbers vita ad tantā auariciā scelestē talis auaricia hoīem ducit q; animā suā pro quolibet vili nūmulo venalē p̄bet. maximū vtiq; scelus est aiām in tāta sublimitate creatā. i. ad dei imaginē formatā. tāto p̄cio. i. sangne xp̄i redemptā. ad tantū gloriā ordiatā. p̄ tā vili p̄cio venūdare.** **Hinc eccl. .x. ca. ait.** **Quaro nichil est scelestius. habz em̄ aiām suā venalē.** Ex quo manifeste app̄et q; p̄ nūmo tali p̄cipitaret se in infernalē voraginē oīum scelex et flagicioz nisi forte aliquo mūdano timore refrenaret̄. Tercū eius obpbriū est infamia. ita infamē reddit hoīem vsure scelus q; nullus nisi oīno effides eā audeat publice exercē. **Hii q̄dem sunt illi de q̄bus p̄uer. ii. Salo. ait.** **Qui relinquūt iter rectū et ambulāt p̄ vias tenebrosas q̄ letantur cū mala fecerint. et exultāt in rebus pessimis quoz vie p̄uerse et infames gressus eoz.** **Ca. iii.**

Qd̄ a diabolo stupēdo mō p̄ vsurā aiā illa q̄at̄. **Gr̄cia prauitas est illaqueacō diaboli.** Tāta em̄ est ptās quā exigēti hoc scelere et dño pmittente suscipit diabolus sup tales q; eo opāte vsurari? p̄rio se illa q̄at. sc̄do se m̄cat. t̄cio p̄sumptuose sperat. **Dño se illa q̄at. vñ iob xviii.** **Salach de cupido lo q̄ns ait.** imisit i recte p̄des suos et in maculis ei? scz demomis ambulat

Tenebit planta eius laqueo. planta em̄ extremitatē vite
 te avari vocat. **Q**uāto em̄ cupidus fin̄ vite sue p̄in̄q̄oz
 fit tāto maiori cupidine inardescit. **H**inc **J**ero. ait. cū
 alia vicia insenescat sola auaricia inuenescit. i. tibi. vi.
Qui volūt diuites fieri incidūt in temptacōz et in laq̄ū
 diaboli. p̄tea quāto hō in auaricia semoz fit tāto diffic
 cili2 ab ea se soluit. **S**ec̄do se intricat. **C**ū em̄ avis volāz
 do in rethe ceciderit tāto amplius se intricat quāto am
 plius se extricare atendit. **S**ic vsurario sepe attingit q̄
 dū p̄ aliq̄d t̄pus ut dicit̄ intrēdit vacare vsuris et demū
 cessare ab eis om̄ die mēse et anno amplius se reperit in
 tricatū atqz a p̄posito cessandi ab vsuris ampl̄i2 elōga
 tū. **H**inc p̄uer. v. d̄z **I**niq̄tates sue capiūt impiū et fin̄
 bus p̄tōz asstringet. **E**t **J**ere. i. c. d̄z ad aiam vsurarii a
 diabolo dictū est. **I**llaqam te et capta es babilon et
 nesciebas. **T**ercio p̄sumptuose sperat qz credit se pemite
 re in fine et restituē aliena. **S**ed ignorat miser qd̄ d̄ns
 math. xiii. ait. **Q**ui em̄ habet dabit ei et habūdabit. qui
 aut̄ nō h̄z id̄ qd̄ videt̄ h̄re auferet̄ ab eo. **H**abet nempe
 ille thesaur̄ magnū q̄ t̄pus ei accessum virtuose expēdit
 et iō multa merita cumulauit. **E**t huic dabit̄ scz in fine
 vite sue t̄pus se etiā melius disponēdi et p̄pandi. vñ tūc
 ī maiori gr̄a habūdauit. q̄ aut̄ n̄ h̄z scz ī p̄terito t̄pe me
 rita cumulata. qz sp̄ male vixit. id̄ qd̄ videt̄ h̄re scz p̄nie
 t̄pus ī fine auferet̄ ab eo scz iusto iudicō dei eo qz ī illo
 p̄sumptuose asifus ē. **Q**d̄ euenisse d̄z cui d̄a vsurario qui
 in puncto mortis alta voce clamauit. o p̄nia tibi es quo
 dicto exalauit sp̄m. ut ex eius verbo apte clarescēt qz
 qñ illā repire potat nō q̄huit merito eā repire nō posset
 cū vellet. eo qz nō debito mō vellet. **V**ñ de talibus **J**ob
 ait. inuolute sunt semite gressuū eoz ambulabūt inuanū
 et pibūt. **E**t itez de tali vsurario in extremis agētī in. c.

xxviii. ait. Artabunt gressus vitatis eius et precipitabit eum
asiliu suu. qd fuit sperare presumptuose in fine vite Et sic
 merito tps ei auferet suu qui vendidit alienu. Cōtingit
 em illi sicut rapaci auie que ab aucupe hincinde pmitti e
 aduolare ad pda. qua capta ad pta alligat vbi ei mi
 nime misrat passus que cupit. Sic du vsurariu viuit a
 diabolo ducte ad pda. s; in fine ligabit opedibus gehē
 ne. vbi nō tm q; nō faciabit cupitis. veyetiā ut d; **J**ob
 xx. c. diuicias quas deuorauit euomet et de ventre eius
 extrahet eas deus sc; p demones infernales.

Articul2 terci2 de tribus vltimis ac pessimis prauitati;
bus vsuraz. Et quō ponūt aiā in extremo piculo dam

Tercio subiūgam2 tres alias naciōis etne.
 prauitates vsure que pessime ostēdunt atq;
 vsurariū statu damnacōis collocāt et dimittunt.

De certitudine eterne damnacōis tunc.
 quā parit vsura. **C**a. primū

Prima prauitas est certitudo damnacōis. **Q**ui
 ro nempe mō inter alia scelera pctōz certifica
 tur vsurarius p vsurā de sua eterna dānacōne.
 Nā tria ad hoc hz testimonā credita i'ia facta nimis ut
 in ore duoz vel triū stet hmōi veritatis verbū. primū tes
 timoniū sunt euāgelia. scdm priuilegia. terciū manifes
 ta iudicia. **P**rimū testimoniū sunt euāgelia. **H**inc inde
 luc. vi. c. ait dñs. **E**a quippe mēsurā qua mensi fueritis
 remeiet vobis. **C**ū em vsurari2 (sicut etiā s tactū est)
 nō det aliqd nisi recipiat ampli2. ex hoc quippe certifi
 cat semecipm de dānacōe eterna. q; si vellet acq̄rere pa
 disum a iusto iudice q̄ pscriptā ostuit legē. non dabit
 ei nisi det aliqd ampli2 et meli2 paradiso. **S**ed q; hoc nō
 poterit vnquā obseruare necessā. no sequit q; nūquā po
 terit acq̄rere gloriā sempiternā. **S**cdm testimoniū sunt

priuilegia et autētica infra. Nullū equidē crimen ē qđ
 tam patentē deferat lras eterne mortis sicut facit usura.
 Nā in quolibz instrō et pticula libroz in qbus tractat
 usurariū describunt pticul are priuilegiū usurarius hz cō
 obligat eū ad supplicia sempitēna. Ex quo patz qđ de hoc
 tot priuilegia hz quot usurarius tractus usurarios fe-
 cit. pp̄ hoc multū certificat est de dāna cōe etna. verū
 tñ si restituat aliena abradunt et cassant priuilegia s.
 dicta, nec credit eis sicut nec etiā credit cassato libro et
 abrasis seu incisis cartis in iudicio seculari. Tercū testi-
 moniū sunt manifesta iudicia et int̄ alia vnū potissimū
 est. qz in usurario tractu fit fenerator socius demonis
 infernalis. Fieri em̄ osuevit qđ qñ mercator facit forz cū
 venditore arrasqz soluit de re empta, et supueniēs aliqđ
 apponat vnū denariū dicēs. in hac mercācia pticeps esse
 volo. et ille annuat tūc facti sunt socii in lucro piter et ī
 damno. Sic atingē hz usurario et demoni infernali. Nā
 int̄ iusta lucra feneratorz apponit diabolus aliqđ impie
 acq̄sitū. et dicit se esse sociū suū. ptemqz h̄re in illa mer-
 cacōe. Hoc pbat greg. in libro dialo. vbi eōdē m̄ refert.
 qđ quidē hō pdiues magnā hēbat pecunie summā licite
 acq̄sitā. intra quos apposuit duos denarios quos fenore
 adeptus erat et totā illā pecuniā locauit in archa. Cūqz
 altera diē apiret archam reperit diabolū sup denarios
 infedentē. qđ phibuit ei ne atingeret eos nisi eos expēdes-
 ret cū osensu suo. eo qđ socii simul eēt ī pecunia illa. Ex
 h̄is pz qđ manifestū iudiciū est feneratores esse dānan-
 dos nisi restituāt. eo qđ sunt in p̄nti vita socii pctōz. ita
 erūt in alia socii tormētoz. Ex hac tracta societate m̄-
 tm̄ cū diabolo ofederat usurariū. tantūqz in demonē trās-
 format qđ quodāmō induit similitudinē eius. Nā sicut
 diabolus peccati nūmū quē libent̄ sub spe lucri mutuat

petōzi nūquā p pñiam sibi restitui vellet. ut demū illius corpus et aīam lucrari possit. Sic et vsurari² datū mutuū sibi restitui nollet ut posset totā substantiā paupis deteriorare. p̄tea de tali cupido Job. xx. c. ad lram scri ptū est. iuxta multitudinē adiuuencōnū suarū sic et sustinebit. qm̄ ofringēs nudauit domū paupis domū rapuit et nō edificauit eā. nec est satiatus vent̄ eius. et cū habuerit qd̄ cupiebat possidē non potuit. qz scz uel rapiet ei in vita aut saltē relinquet illud in morte.

Quō vsura miro modo ad impiam inducit. Ca. ii.

Secūda p̄auitas est impem̄tens malū. Triplex quippe cā est quare vsurarius raro et cū grādi difficultate ad pñiam verā reduci potest. p̄ia cā est indisposicō. sc̄da duracō. tertia est obstinacō. ut sint hii tres gradus ad descensum dānacōis et̄ne. P̄ia quippe cā est indisposicō. Indispositus est em̄ vsurari² veraciter penit̄re. Nā aut est p̄digus aut auarus. Si p̄digus nō hz vñ reddat. Si auarus reddē nō vult. p̄culosior tñ est d̄dicō nolle qz nō posse restitue aliena. cū illud ex malicia hoc vō ex impotencia. tamē cū culpa mixta originē hz. demqz ad impossibile nemo tenet. nā inanis ē actō quā excludit inopia debitoris. ut in. c. ol̄i ex de resti. spo. Auarus em̄ rarissime nisi in mortis articulo satisfacē vult. Similis illi vasculo terreo i quo pueri denarios ponūt. cū iā cupido nūmi incepit eis blandiri. a quo vase nisi frangat extrahi minime p̄nt. Sic vsurarius nō restituit nisi in mortis articulo qñ denarios illos secū ferre nō p̄t. ut verificet qd̄ eccle. xxxix. d̄r. Multi quasi inuentores. i. ex ingemo homis adiuuentū nō a nata p̄hibitū ext̄m̄auerūt fenus et p̄stiterūt molestia. hīs q se adiuuerūt donec accipiāt. osculant manus dātis. et in p̄missiōibus humiliāt vocē suam. et in tempe

reddicōis postulabit tps et loquit̄ v̄ba tediū et mūmū
 racōis. et tempus causabit̄ solidi vix reddet dimidiū.
 et reputabit quasi inuencōez. **¶** Huc aut̄ vsurario prodigo
 requirant̄ ad hoc q̄ eū reddat excusatū sua impossibili
 tas tacta sunt in q̄dragesimali de xp̄iana reli. ser. xxxviii
 p̄ totū. **¶** Sc̄da cā est induracō. Cū em̄ vsurari⁹ cōsiderat
 ad statū salutis nō posse uenire nisi pro posse restituat
 aliena ac p̄ oīs nisi et filios et filias seu alics heredes
 suos ī multa paup̄tate et ī inhonorabilitate relinquat
 p̄tea hec abhorrēs p̄ fidem nō intelligens statū suū pi
 culosum potius deliberat ī p̄tō pseuerare q̄ debito mō
 se emendare. sic diu pseuerādo indurat̄ cor eius. et licet
 hui⁹ viciū p̄dicacōnes audiat. licet aliquis timēs d̄ū ad
 p̄niam cū inducat. licet ec̄iā exhortacōnes ad hoc. et ob
 iurgacōnes de hoc frequēt̄ sentiat. nichilomin⁹ cor eius
 ampli⁹ indurat̄. sicut de eo iob xli. c. scriptū est. cor eius
 indurabit̄ q̄si lapis et s̄ruges q̄si malleatores incus. q̄
 q̄nto plus malleo ferit̄ tāto durior fieri solet. **¶** Tercia cā
 impiet̄ eius est obstinacō. **¶** Signū qui⁹ p̄e manifeste ob
 stinacōis vsurari est cont̄ptus d̄m̄i verbi et exhortacō
 nū ac rephensionū sceleris sui. **¶** Proinde p̄uer. xviii. pec
 cator dū ī p̄fundū p̄tōz deuenerit cōmit̄ se⁹ resurgē
 p̄ p̄dicta. **¶** Ira nempe ē obstinacō vsurari cōt̄ptoris. q̄
 quodāmō excedē videt̄ obstinacōz iude. **¶** Primo em̄ iu
 das penituit de scelere p̄petrato licet nō debito mō. p̄t̄
 ea inquit̄ peccaui. **¶** Sc̄do p̄c̄m̄ suū cōfessus est cū ait. tra
 dens sanguinē iustū. **¶** Tercio satisfecit̄ p̄c̄m̄ q̄d suscepit̄
 p̄ xp̄i p̄dicōne. veniā t̄n̄ nō meruit q̄ illā minime requis
 iuit. **¶** Sed quid dicere possum⁹ d̄ vsurario obstinato qui
 primo nō penitet de vsura nisi forte q̄ modicū lucratus
 est. **¶** Sc̄do si penitet nō cōfitef. se⁹ ne a cōfessore ad satisf̄
 factōez cogat̄. **¶** Tercio v̄o si cōfitef̄ q̄rit aliquē cōfessore q̄

nō hēat dsciam neq; sciam ne p caucōez debitā satisfacē
 dstringat. s; simplici verbo pmittit dfflozi ignaro restitu
 tuere aliena. Quarto etiā si hoc in dffloze pmittit pmis
 sum nō seruat. Et tñ ut dz ex de reg. iu. li. vi. nō dimittit
 pctm nisi restituat ablatū. De horredis signis
 et iudiciis q̄ supuenire solēt vsurariis in eoz morte

Tercia et vltima prauitas est horri
 bilitas mortis. Int̄ cūcta scelera q̄ dīmo iudicō
 puniunt̄ in fine vite p horribilē mortē vsura de
 maioribus est, cū mirabilia et terribilia signa sepiꝰ ap
 pareāt in vsurarioꝝ fine. Hoc quidē accidē pōt tripli
ci rōe. p̄io rōe derelictōis. sc̄do rōe desperacōis. t̄cio rō
ne psecucōis. P̄io em̄ accidit hoc rōe derelictōis. Cū
 em̄ vsurariꝰ lucrari nō cesset in quolibz sacro die. nō diei
 pascat̄ p̄cet. nō diei dñico. nō sacratissime passōis. in
 qualibet solēmitate sanctissime v̄ginis nō cessat a tali lu
 cro. nō in diebus ap̄ loꝝ. nec; i diebus martiꝰ et dffloz
 rū seu v̄ginū. nō in die sanctoꝝ angeloꝝ. insup nō erunt
 a lucro vsure in die oīum sanctoꝝ. Merito ḡ non solū a
 deo vexet̄ etiā a beata virgine/ab angelis vniuersis/et ab
 omī multitudīe beatoꝝ iusto dei iudicō in vltimo fine
 vite ita derelinq̄ meret̄ q; nec deū hēat ḡre donatorem.
 nec aliq; inueniat beatū ḡre a deo impetratorē seu etiā
 p̄ illo supplicatorē. Pñ Michae. iij. de talibus scriptū ē.
Abscōdit dñs faciē suā ab eis in die illo sc̄z extremo. sic
nequī egerūt in adiuuencōibus suis. Sc̄do accidit
eis hoc rōe desperacōis. Cū em̄ infelix pctōr a deo et to
 ta celesti curia derelictꝰ ē. facile demombus est eū i ba
 ratꝰ desperacōis p̄cipitate. qd̄ q̄dem libertate eis desol
 sa ope dplent cōndentes ei multitudinē scelex suoz. et
 oblitā esse illius misericōiam dei. Sicut Job. xxiii. Oblis
uiscat̄ illius misericōia. Et itez eodē. c. auferet̄ ab eo oīs

fiducia venie et gr̄e et glorie. Vñ et ip̄e in tali despera-
 cione vlcima derelictus ait illud **Job. vii.** Et desperavi
 nequaquã iã viuã. scz nec in vita corporali nec sp̄uali nec
 et̄nali. Legit̄ em̄ de vsurario quodã q̄ nocte quadã p̄
 splēdidã cenã cū dormiret in lecto cū vxore sua. subito
 exp̄gefact̄ exiliuit de lecto. Cū aut̄ ab vxore sua q̄d ha-
 beret in̄rogaret. ait mō raptus fui ante iudiciũ dei vbi
 tot et tã mirabilia sunt posita ōtra me q̄ nō sciui nec po-
 tui rãdere. cūq̄ fuerim diu ad p̄niam expectat̄ nec huc
 usq̄ volui diuis p̄ceptis et in̄spiracōib̄ obedire. au diui-
 nũ iudicẽ ōt me sn̄iaz p̄tulisse. meq̄ datũ audiui i po-
 ste statẽ demoioy q̄ me deb̄et hodie ad et̄na supplicia as-
 portare. quo dicto de p̄tica vili veste assumpta domum
 rapido cursu egressus est quẽ sui hincinde q̄rẽtes tãdẽ i
 quodã monasterio matutinũ cantãtẽ inuenerũt. Cũctis
 ḡ eũ ad p̄niam inducẽtib̄ nec p̄ficẽ valẽtib̄ r̄oe aut ex-
 hortacōe vel p̄ce custodit̄ ẽ diligent̄ vsq̄ ad sextã horã
 Deniq̄ cū amici eī ad domũ eũ reducẽ vellẽt. et ad ōz
 dã flumiũ sup cuī pontẽ trãsire vellẽt puenissent. vider-
 runt quãdã nauĩ rapido cursu p̄ flumiũ ascendẽtẽ a nul-
 lo ut videbat̄ oductã. s; ab vsurario plena demomb̄ vi-
 sa est. q̄ ut ait ideo veniebãt ut eũ ad et̄na supplicia as-
 portaret. quo dicto statim d̄ manibus eoy violent̄ a de-
 momb̄ rapit̄ et in nauim p̄icat̄ et cursu rapido retroa-
 cto subito disparuit cum demomb̄ et p̄da et p̄fata
 nauis **Tercio** r̄oe p̄secucōis. Cum em̄ vsurariũ (sicut
 ex supioribus patet) non offenderit deũ quẽadmodũ ce-
 teri p̄ciores. vex̄ etiã cū vendiderit t̄pus q̄d est aũe cū
 ctarum creatay offenderit om̄s creatas quecũq̄ create
 sunt. Audita d̄nacōis sn̄ia plata a d̄no ōtra eũ quodã
 modo ad p̄secucōz ōtra illũ armanẽ. Proinde om̄s bea-
 ti sancti atq̄ vniuersi angeli paradisi tũc clamãt ōtra eũ.

ad infernū ad infernū. Celi cū luīaribus suis sua qdāmō
 voce pclamant ad ignē ad ignē. Planete etiā clamāt ad
 pfundū ad pfundū. Elemēta quoq; seuiūt dē illū et clamāt
 ad tormenta ad tormenta etna. Dom? quoq; in qua ia:
 cet infirmus. atq; pietes et ligna eius dtra illū vndictā
 clamare nō cessant. Sicut baruth. ii. c. ait. lapis de pie:
 te clamabit et lignū qd mē iūcturas est rñdebit, fiat fi:
 at. ut in his omibus vificet id qd sapie v. c. scriptū est.
 pugnabit p eo orbis trarū dtra insensatos et accipiet ar:
 matam scelus illius et armabit creatam ad vlcionem mī:
 micoꝝ. Quo tremendo iudicō misericordiē nos eripiat
 imensa pietas saluatoris q cū p̄re et spū sancto glorio:
 sus et tūphator mortis regnat in secula seculoz. Amē

Laus et honor deo

